EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 11.9.2026
COM(2026) 483 final

ANNEX 1

**LISA**

***järgmise dokumendi juurde:***

**Ettepanek: nõukogu otsus**

**Euroopa Liidu ja India Vabariigi vahelise vabakaubanduslepingu allakirjutamise kohta**

EUROOPA LIIDU

JA INDIA VABARIIGI VAHELINE VABAKAUBANDUSLEPING

PREAMBUL

EUROOPA LIIT, edaspidi ka „EL“,

ning

INDIA VABARIIK, edaspidi „India“,

edaspidi eraldi „lepinguosaline“ või koos „lepinguosalised“,

SEADES EESMÄRGI luua lepinguosalistevahelises kaubanduses selgete ja vastastikku kasulike eeskirjadega stabiilne ja prognoositav keskkond ning vähendada ja kõrvaldada seotud tõkkeid,

SOOVIDES tõsta oma rahvaste elatustaset, edendada majanduskasvu ja stabiilsust, luua uusi töövõimalusi ning parandada üldist heaolu ning kinnitades selleks oma tahet edendada kaubandust,

OLLES VEENDUNUD selles, et käesoleva lepinguga luuakse laiendatud ja turvaline kaupade ja teenuste turg, mis suurendab nende majanduse konkurentsivõimet,

TUNNISTADES läbipaistvuse edendamise olulisust rahvusvahelises kaubanduses kõigi sidusrühmade jaoks,

TULETADES MEELDE oma jätkuvat pühendumist 12. detsembril 2015 Pariisis toimunud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kliimamuutuste raamkonventsiooni osaliste konverentsil vastu võetud Pariisi kokkuleppele (edaspidi „Pariisi kokkulepe“) ja selle märkimisväärset tähtsust käesoleva lepingu jaoks,

OLLES KINDLALT OTSUSTANUD leevendada erilisi raskusi, mida esineb väikestel ja keskmise suurusega ettevõtjatel kaubanduse arengule kaasaaitamisel, ning toetada nende kasvu, suurendades nende võimet osaleda käesoleva lepinguga loodud võimalustes ja neist kasu saada, ning

KINNITADES kummagi lepinguosalise õigust kehtestada oma territooriumil õigusnorme oma õiguspäraste poliitiliste eesmärkide saavutamiseks,

ON KOKKU LEPPINUD JÄRGMISES:

# 1. PEATÜKK

# ALGSÄTTED JA ÜLDISED MÕISTED

## ARTIKKEL 1.1

### Eesmärgid

Käesoleva lepingu eesmärk on liberaliseerida kaubandust ja investeerimist, hõlbustada kaubandust ning soodustada lepinguosaliste vahel tihedamaid majandussuhteid.

## ARTIKKEL 1.2

### Vabakaubanduspiirkonna loomine

Lepinguosalised loovad käesoleva lepinguga vabakaubanduspiirkonna, mis on kooskõlas GATT 1994 XXIV artikliga ja GATSi V artikliga.

ARTIKKEL 1.3

Üldised mõisted

Kui ei ole sätestatud teisiti, kasutatakse käesolevas lepingus järgmisi mõisteid:

a) „leping“ – Euroopa Liidu ja India Vabariigi vaheline vabakaubandusleping;

b) „põllumajandusleping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv põllumajandusleping;

c) „dumpinguvastane leping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas esitatud 1994. aasta üldise tolli- ja kaubanduskokkuleppe VI artikli rakendamise leping;

d) „tollikoostöö ja vastastikuse haldusabi leping“ – Euroopa Ühenduse ja India Vabariigi vaheline tollikoostöö ja tolliküsimustes osutatava vastastikuse haldusabi leping, mis sõlmiti Brüsselis 28. aprillil 2004;

e) „toll“ või „tolliasutus“ –

i) Euroopa Liidus Euroopa Komisjoni talitused, kes vastutavad tolliküsimuste eest, või olenevalt olukorrast tolliasutused ja muud ametiasutused, kes vastutavad liidu liikmesriikides või liidu tasandil tollialaste õigusnormide kohaldamise ja täitmise tagamise eest, ning

ii) India puhul kaudsete maksude ja tolli keskamet või selle õigusjärglane;

f) „tollimaks“ – mis tahes maks või samaväärse toimega lõiv, mis on kehtestatud kauba impordi suhtes, sealhulgas mis tahes vormis lisamaks või -lõiv ning muud impordimaksud, välja arvatud

i) mis tahes maks, mis on võrdväärne riigisisese maksuga, mis on kehtestatud kooskõlas GATT 1994 III artikliga, sealhulgas selle märkuste ja lisasätetega;

ii) dumpinguvastane, erikaitse-, tasakaalustav või kaitsetollimaks, mida kohaldatakse kooskõlas GATT 1994, dumpinguvastase lepingu, põllumajanduslepingu, subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingu või kaitsemeetmete lepinguga, olenevalt sellest, mis on asjakohane, või

iii) impordiga seotud tasu või muu lõiv, mis vastab artikli 2.9 „Tasud ja lõivud“ kohaselt osutatud teenuste maksumusele;

g) „tolliväärtuse määramise leping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas esitatud 1994. aasta üldise tolli- ja kaubanduskokkuleppe VII artikli rakendamise leping;

h) „päev“ – kalendripäev, sealhulgas nädalavahetused ja pühad;

i) „vaidluste lahendamise käsituslepe“ – WTO asutamislepingu 2. lisas esitatud vaidluste lahendamist reguleerivate eeskirjade ja protseduuride käsituslepe;

j) „olemasolev“ – käesoleva lepingu jõustumise kuupäeval kehtiv;

k) „GATS“ – WTO asutamislepingu 1B lisas sisalduv teenuskaubanduse üldleping;

l) „GATT 1994“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv 1994. aasta üldine tolli- ja kaubanduskokkulepe;

m) „lepinguosalise kaup“ – omamaine toode GATT 1994 tähenduses, mis hõlmab ka selle lepinguosalise päritolustaatusega kaupa;

n) „harmoneeritud süsteem“ või „HS“ – rahvusvahelises kaupade kirjeldamise ja kodeerimise harmoneeritud süsteemi konventsioonis määratletud kaupade kirjeldamise ja kodeerimise harmoneeritud süsteem, sealhulgas selle tõlgendamise üldreeglid ning jaotiste, gruppide ja alamrubriikide märkused, mille on välja töötanud Maailma Tolliorganisatsioon (edaspidi „WCO“);

o) „impordi litsentsimise leping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv impordi litsentsimise protseduuri leping;

p) „juriidiline isik“ – kohaldatava õiguse järgi nõuetekohaselt kas kasumi saamiseks või muuks otstarbeks asutatud või muul viisil korraldatud õigussubjekt kas era- või riigiomandis, sealhulgas aktsiaselts, trust, täisühing, ühisettevõte, füüsilisest isikust ettevõtja või ühistu;

q) „meede“ – lepinguosalise võetav meede[1] kas seaduse, määruse, normi, menetluse, otsuse, haldusmeetme, tava või mis tahes muul kujul;

[1] Lepinguosalise võetav meede hõlmab mis tahes meedet, mille on vastu võtnud või kehtima jätnud valitsusvälised asutused lepinguosalise delegeeritud volitusi kasutades, ja mis tahes meedet, mille on vastu võtnud või kehtima jätnud üksus, kes tegutseb seoses selle meetmega lepinguosalise juhiste kohaselt või tema juhtimisel või kontrolli all.

r) „liikmesriik“ – Euroopa Liidu liikmesriik;

s) „päritolustaatusega“ – 3. peatükis „Päritolureeglid ja -menetlused“ sätestatud päritolureeglite kohaselt päritolustaatust omav;

t) „isik“ – füüsiline või juriidiline isik;

u) „tariifne sooduskohtlemine“ – käesoleva lepingu kohase maksumäära kohaldamine päritolustaatusega kauba suhtes vastavalt artiklile 2.5 („Tollimaksude vähendamine või kaotamine“);

v) „kaitsemeetmete leping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv kaitsemeetmete leping;

w) „sanitaar- või fütosanitaarmeede“ – WTO sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingu A lisa punktis 1 osutatud meede;

x) „subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete leping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete leping;

y) „VKE“ – väike või keskmise suurusega ettevõtja, sealhulgas mikroettevõtja;

z) „sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete leping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete rakendamise leping;

aa) „tehniliste kaubandustõkete leping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv tehniliste kaubandustõkete leping;

bb) „territoorium“ –

i) Euroopa Liidu puhul territooriumid, mille suhtes kohaldatakse Euroopa Liidu lepingut ja Euroopa Liidu toimimise lepingut, neis lepingutes sätestatud tingimustel, ning

ii) India puhul India Vabariigi territoorium, sealhulgas tema maismaaterritoorium, territoriaalveed ja nende kohal olev õhuruum, samuti muud merevööndid, sealhulgas majandusvöönd ja mandrilava, mille üle India Vabariigil on suveräänsus, suveräänsed õigused või ainupädevus vastavalt oma riigisisestele õigusnormidele ja rahvusvahelisele õigusele, sealhulgas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni 1982. aasta mereõiguse konventsioonile;

cc) „kaubanduse lihtsustamise leping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv kaubanduse lihtsustamise leping;

dd) „intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping“ – WTO asutamislepingu 1C lisas sisalduv intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping;

ee) „ÜRO mereõiguse konventsioon“ (UNCLOS) – 10. detsembril 1982 Montego Bays sõlmitud ÜRO mereõiguse konventsioon;

ff) „WTO“ – Maailma Kaubandusorganisatsioon ning

gg) „WTO asutamisleping“ – 15. aprillil 1994 sõlmitud Marrakechi leping, millega loodi Maailma Kaubandusorganisatsioon.

ARTIKKEL 1.4

Seos muude lepingutega

1. Käesoleva lepinguga ei asendata ega lõpetata ühelt poolt liikmesriikide, Euroopa Ühenduse või Euroopa Liidu ja teiselt poolt India vahelisi olemasolevaid lepinguid.

2. Lepinguosalised kinnitavad WTO lepingust tulenevaid õigusi ja kohustusi teineteise suhtes. Ühtki käesoleva lepingu sätet ei tõlgendata nii, nagu kohustataks sellega lepinguosalist tegutsema viisil, mis on vastuolus tema WTO asutamislepingust tulenevate kohustustega.

3. Kui käesolev leping on vastuolus mõne muu lepinguga, mille osalised on lepinguosalised, konsulteerivad lepinguosalised emma-kumma lepinguosalise taotlusel viivitamata omavahel, et leida vastastikku rahuldav lahendus.

## ARTIKKEL 1.5

### Viited õigusaktidele, määrustele, muudele kokkulepetele ja nende muudatustele

1. Kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti, käsitatakse kõiki käesolevas lepingus sisalduvaid viiteid lepinguosalise õigusnormidele nii, et need hõlmavad ka nende muudatusi.

2. Kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti, käsitatakse kõiki juhtumeid, kus käesolevas lepingus on viidatud rahvusvahelistele lepingutele või rahvusvahelised lepingud on inkorporeeritud täielikult või osaliselt käesolevasse lepingusse, nii, et need hõlmavad ka kõnealuste lepingute muudatusi ja nende jätkulepinguid, mis jõustuvad mõlema lepinguosalise suhtes käesoleva lepingu allakirjutamise kuupäeval või pärast seda, välja arvatud juhul, kui lepinguosaline esitab vastuväite. Sellise vastuväite korral konsulteerivad lepinguosalised emma-kumma lepinguosalise taotlusel viivitamata teineteisega, et leida kõnealusele küsimusele vastastikku rahuldav lahendus.

ARTIKKEL 1.6

Territoriaalne kohaldamisala

1. Käesolevat lepingut kohaldatakse artikli 1.3 „Üldised mõisted“ punktis bb sätestatud territooriumi suhtes.

2. Käesoleva lepingu sätteid, mis käsitlevad kaupade tariifset kohtlemist, sealhulgas päritolureegleid ja kõnealuse kohtlemise ajutist peatamist, kohaldatakse ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. oktoobri 2013. aasta määruse (EL) nr 952/2013 (millega kehtestatakse liidu tolliseadustik) artikli 4 kohaselt määratletud Euroopa Liidu tolliterritooriumi nende piirkondade suhtes, mis ei ole hõlmatud lõikega 1.

2. PEATÜKK

KAUBAVAHETUS

ARTIKKEL 2.1

Eesmärk

Lepinguosalised liberaliseerivad järk-järgult ja vastastikku kaubavahetuse vastavalt käesolevale lepingule.

ARTIKKEL 2.2

Kohaldamisala

Kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti, kohaldatakse lepinguosalise kaubavahetuse suhtes käesoleva peatüki sätteid.

ARTIKKEL 2.3

Mõisted

Käesoleva peatüki kohaldamisel kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „konsulaartehing“ – menetlus, mille kaudu hangitakse eksportiva lepinguosalise territooriumil või kolmanda riigi territooriumil asuva importiva lepinguosalise konsulilt konsulaararve või konsulaarviisa faktuurarvele, päritolusertifikaadile, manifestile, kaubasaatjate ekspordideklaratsioonile või muule kauba impordiga seotud tollidokumendile;

b) „ekspordi litsentsimise protseduurid“ – haldusmenetlus, milles eksportiva lepinguosalise territooriumilt eksportimise eeltingimusena nõutakse taotluse või muude dokumentide esitamist (muud kui tavaliselt tollis nõutavad dokumendid) ühele või mitmele asjaomasele haldusasutusele;

c) „impordi litsentsimise protseduur“ – haldusmenetlus, milles importiva lepinguosalise tolliterritooriumile importimise eeltingimusena nõutakse taotluse või muude dokumentide esitamist (muud kui tavaliselt tollis nõutavad dokumendid) ühele või mitmele asjaomasele haldusasutusele, ning

d) „parandamine või muutmine“ – toote töötlemine, et parandada töödefekte või olulisi kahjustusi, millega kaasneb toote algse funktsiooni taastamine, või tagada toote vastavus tehnilistele kasutusnõuetele, milleta toodet ei saaks enam tavapärasel viisil kasutada ettenähtud eesmärgil. Toodete parandamine või muutmine hõlmab restaureerimist ja hooldust, kuid ei hõlma toimingut või protsessi,

i) mis hävitab toote põhiomadused või loob uue või kaubanduslikult erineva toote;

ii) mis muudab lõpetamata toote valmistooteks või

iii) mida kasutatakse kauba tehnilise taseme parandamiseks või täiustamiseks või selle funktsiooni muutmiseks.

ARTIKKEL 2.4

Võrdne kohtlemine riigisisesel maksustamisel ja reguleerimisel

1. Kumbki lepinguosaline tagab teise lepinguosalise kaupade võrdse kohtlemise vastavalt GATT 1994 III artiklile ning selle märkustele ja lisasätetele. Selleks inkorporeeritakse GATT 1994 III artikkel ning selle märkused ja lisasätted käesolevasse lepingusse ning muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

2. Kohtlemine, mida lepinguosaline peab lõike 1 kohaselt võimaldama, tähendab keskvalitsusest madalama valitsustasandi puhul kohtlemist, mis ei ole vähem soodne kui kõige soodsam kohtlemine, mida võimaldatakse keskvalitsusest madalamal valitsustasandil kõnealuse lepinguosalise samasugustele kaupadele.

ARTIKKEL 2.5

Tollimaksude vähendamine või kaotamine

1. Kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti, vähendab kumbki lepinguosaline teise lepinguosalise päritolustaatusega kaupade tollimakse või kaotab need vastavalt oma tariifiloendile, mis on esitatud 2-A lisas „Tariifikohustuste loendid“.

2. Lõike 1 kohaldamisel loetakse tollimaksude baasmääraks määr, mis on iga kauba kohta esitatud 2-A lisas „Tariifikohustuste loendid“ olevas tariifiloendis.

3. Kui lepinguosaline vähendab oma kohaldatavat enamsoodustusrežiimi tollimaksumäära allapoole 2-A lisas „Tariifikohustuste loendid“ esitatud tariifiloendi kohaselt kohaldatavat tollimaksumäära, võib teise lepinguosalise päritolustaatusega kauba suhtes kohaldada kõnealust vähendatud tollimaksumäära.

4. Lepinguosalised konsulteerivad emma-kumma lepinguosalise taotlusel omavahel, et kaaluda võimalust kiirendada 2-A lisas „Tariifikohustuste loendid“ sätestatud tollimaksude vähendamist või kaotamist või laiendada käesolevast lepingust tuleneva tollimaksu vähendamise või kaotamise ulatust. Ühiskomitee võib võtta vastu otsuse 2-A lisa „Tariifikohustuste loendid“ muutmise kohta, et tollitariifide vähendamist või kaotamist kiirendada või selle ulatust laiendada.

## ARTIKKEL 2.6

### Kaupade klassifitseerimine ja tariifiloendite ülevõtmine

1. Käesoleva lepingu kohaldamisel esitatakse lepinguosalistevahelises kaubanduses kasutatav kaupade klassifikatsioon lepinguosaliste vastavates tariifinomenklatuurides kooskõlas harmoneeritud süsteemi ning selle õiguslike märkuste ja muudatustega.

2. Kumbki lepinguosaline tagab, et 2-A lisa „Tariifikohustuste loendid“ ja 2-B lisa „Terase tariifikvoodid“ rakendamiseks toimuval tariifikohustuste loendi ülevõtmisel läbivaadatud HS-koodide nomenklatuuri pärast HS-koodide perioodilisi muudatusi ei kahjustata ega vähendata 2-A lisas „Tariifikohustuste loendid“ ja 2-B lisas „Terase tariifikvoodid“ sätestatud tariifikohustusi.

ARTIKKEL 2.7

Kontsessioonide muutmine

1. Erandlikel asjaoludel, kui lepinguosalisel on ettenägematuid raskusi oma tariifikohustuste täitmisel, võib nimetatud lepinguosaline esitada teisele lepinguosalisele taotluse arutelu alustamiseks 2-A lisas „Tariifikohustuste loendid“ ja 2-B lisas „Terase tariifikvoodid“ sisalduva kontsessiooni muutmiseks või kaotamiseks. Lepinguosaline, kes teeb ettepaneku kontsessiooni muuta või see tühistada, säilitab teise lepinguosalise suhtes vastastikuse ja vastastikku kasuliku kontsessiooni taseme.

2. Kui lepinguosalised lepivad kokku kontsessiooni muutmises või kaotamises, võtab ühiskomitee vastu otsuse 2-A lisa „Tariifikohustuste loendid“ või 2-B lisa „Terase tariifikvoodid“ muutmise kohta vastavalt artikli 18.2 „Ühiskomitee ülesanded“ lõike 2 punkti d alapunktile i.

ARTIKKEL 2.8

Eksporditollimaksud ja muud ekspordimaksud või -tasud

1. Kui lepinguosaline kavatseb kehtestada uue tollimaksu, muu maksu või lõivu või suurendada kauba ekspordi suhtes või seoses sellega kohaldatavat olemasolevat tollimaksu, muud maksu või lõivu, teatab ta sellest teisele lepinguosalisele niipea kui võimalik ja igal juhul vahetult pärast mis tahes uue meetme vastuvõtmist.

2. Sellisest meetmest mõjutatud lepinguosalise taotluse korral esitab teine lepinguosaline teabe, mis on vajalik, et hõlbustada võimaluste piires selle uurimist, milline on meetme mõju lepinguosaliste vahelisele kaubandusele.

3. Seejärel võib mõjutatud lepinguosaline taotleda konsultatsioone teise lepinguosalisega kaubavahetuskomitees. Lepinguosalised alustavad konsultatsioone niipea kui võimalik. Lepinguosalised peavad selliseid konsultatsioone, et käsitleda mis tahes kahjulikku mõju kaubandusele.

4. Lepinguosalised kaitsevad konfidentsiaalsena märgitud teavet.

5. Käesolevat artiklit ei kohaldata HSi gruppidesse 1–24 klassifitseeritud kaupade suhtes.

6. Ükski käesoleva artikli säte ei mõjuta lepinguosaliste GATT 1994 kohaseid õigusi ja kohustusi seoses tollimaksude, muude maksude või lõivudega, mis on kehtestatud kaupade ekspordile või on sellega seotud.

ARTIKKEL 2.9

Lõivud ja tasud

1. Kumbki lepinguosaline kaotab haldustasud, mille toime on samaväärne impordi- ja eksporditollimaksu või -lõivuga.

2. Lepinguosalised tagavad, et kõik tasud, lõivud, formaalsused ja nõuded, välja arvatud artikli 1.3 „Üldised mõisted“ punktis f loetletud impordi- ja eksporditollimaksud ja meetmed, on kooskõlas lepinguosaliste kohustustega, mis tulenevad GATT 1994 VIII artiklist, selle märkustest ja lisasätetest.

3. Lepinguosaliste toll ei nõua tasu tollikontrolli või tollialaste õigusaktide rakendamisega seonduvate muude toimingute tegemise eest pädeva tolliasutuse ametlikel lahtiolekuaegadel.

4. Olenemata lõikest 3 võib lepinguosaliste toll kehtestada lõive või nõuda kulude hüvitamist konkreetsete teenuste osutamise korral, eelkõige järgmistel juhtudel:

a) tolli personali kohalolu väljaspool tolliasutuse ametlikke lahtiolekuaegu või väljaspool tolliasutuse tööruume, kui selleks on esitatud taotlus;

b) analüüsid või eksperdiaruanded kauba kohta ja postitasud kauba tagastamise eest taotlejale;

c) kauba läbivaatamine või proovide või näidiste võtmine tõendamise eesmärgil või kauba hävitamine, kui sellega kaasnevad muud kulud kui tollitöötajate kasutamisega seotud kulud, või

d) erakorralised kontrollimeetmed, kui need on vajalikud kauba laadi või võimaliku ohu tõttu.

5. Lõivud ei tohi ületada osutatud teenuse ligikaudset maksumust ega kujutada endast omamaiste kaupade otsest või kaudset kaitset ega impordi maksustamist fiskaaleesmärkidel. Lõivusid ei arvutata väärtuse alusel, välja arvatud juhul, kui selle arvutuse tulemusel konkreetsel juhul makstavad lõivud on tõendatavalt väiksemad kui osutatud teenuse ligikaudne maksumus.

6. Ilma et see piiraks lepinguosaliste õigust kehtestada käesolevas artiklis sätestatud tingimustel tasusid või lõive, ei tohi nendega vähendada ega tühistada käesoleva lepinguga ette nähtud kontsessioone.

7. Teave tasude ja lõivude kohta avaldatakse ametlikult määratud kanali kaudu ning võimaluse korral ametlikul veebisaidil. Selline teave sisaldab osutatava teenuse eest võetavate tasude ja lõivude kehtestamise põhjust või kirjeldust, vastutavat asutust, kohaldatavaid tasusid ja lõive ning makse tegemise aega ja viisi. Uusi või muudetud tasusid ja lõive ei kehtestata enne, kui teave on vastavalt käesolevale lõikele avaldatud ja muudetud hõlpsasti kättesaadavaks.

8. Kumbki lepinguosaline ei nõua seoses teise lepinguosalise kauba importimisega konsulaartehinguid, sealhulgas nendega seotud tasusid või lõive.

ARTIKKEL 2.10

Parandatud kaubad

1. Kumbki lepinguosaline ei kohalda olenemata kauba päritolust tollimaksu kauba suhtes, mis tuuakse uuesti lepinguosalise tolliterritooriumile pärast seda, kui see kaup on ajutiselt eksporditud tema tolliterritooriumilt teise lepinguosalise tolliterritooriumile parandamise või muutmise eesmärgil, kuid parandatava või muudetava kauba tollimaksu võib kohaldada lisaväärtuse suhtes, mis tuleneb teise lepinguosalise territooriumil toimunud parandamisest või muutmisest (sealhulgas parandamiseks kasutatud materjali kulud, kindlustus- ja veokulud mõlemal suunal) vastavalt 2-A lisas „Tariifikohustuste loendid“ esitatud tariifiloenditele.

2. Lõiget 1 ei kohaldata kauba suhtes, mis ei ole lubatud lepinguosalise territooriumil vabasse ringlusse enne selle eksportimist parandamiseks või muutmiseks.

3. Sõltumata kauba päritolust ei kohalda lepinguosaline tollimaksu kaubale, mis imporditakse ajutiselt[1] teise lepinguosalise tolliterritooriumilt parandamise või muutmise eesmärgil.

[1] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et sõna „ajutiselt“ mõistetakse nii, nagu see on määratletud lepinguosalise õigusnormides.

ARTIKKEL 2.11

Impordi- ja ekspordipiirangud

Lepinguosaline ei kehtesta ega jäta kehtima teise lepinguosalise kauba impordi suhtes ega kauba teise lepinguosalise territooriumile suunatud ekspordi või ekspordiks müügi suhtes keelde ega piiranguid, mis ei ole kooskõlas GATT 1994 XI artikliga, sh selle märkuste ja lisasätetega, või kaitsemeetmete lepingu artikli 11 lõike 1 punktidega b ja c. Selleks inkorporeeritakse GATT 1994 XI artikkel ning selle märkused ja lisasätted ning kaitsemeetmete lepingu artikli 11 lõike 1 punktid b ja c käesolevasse lepingusse ning muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

ARTIKKEL 2.12

Eksportkauba eelinspekteerimine

1. Lepinguosaline ei nõua eksportkauba kohustuslikku eelinspekteerimist WTO asutamislepingu 1A lisas esitatud eksportkauba eelinspekteerimise lepingu (edaspidi „eksportkauba eelinspekteerimise leping“) artikli 1 lõike 3 tähenduses, välja arvatud ohutuse ja julgeoleku eesmärgil[1]. Selleks inkorporeeritakse eksportkauba eelinspekteerimise lepingu artiklid 1 ja 2 ning kaubanduse lihtsustamise lepingu artikli 10 lõige 5 käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

[1] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et „ohutuse ja julgeoleku eesmärk“ on seotud kaupadega, mis sisaldavad ohtlikke või mürgiseid jäätmeid, radioaktiivselt saastunud jäätmeid või radioaktiivset materjali sisaldavaid jääke, mis tahes liiki relvi, laskemoona, miine, mürske, laetud või kasutatud padruneid või mis tahes muud kasutatud või muul kujul lõhkeainet.

2. Lepinguosalised teevad koostööd, et leida lahendus eksportkauba eelinspekteerimisega seotud küsimustele.

ARTIKKEL 2.13

Riiklikud kaubandusettevõtted

1. Riiklike kaubandusettevõtete, sealhulgas impordi- ja ekspordimonopolide puhul inkorporeeritakse GATT 1994 XVII artikkel, sealhulgas selle märkused ja lisasätted ning GATT 1994 XVII artikli tõlgendamise käsituslepe käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

2. Käesoleva artikli kohaldamisel tähendab impordi- ja ekspordimonopol seda, et lepinguosaline annab teatavale üksusele ainuõiguse või -volituse importida teiselt lepinguosaliselt või eksportida teisele lepinguosalisele.

ARTIKKEL 2.14

Päritolu märkimine

1. Kui India nõuab Euroopa Liidu kaupade importimisel päritolumärki, aktsepteerib India päritolumärki „Made in the EU“ või samaväärset märki keeles, mis vastab India päritolumärgistuse nõuetele, tingimustel, mis ei ole vähem soodsad kui need, mida kohaldatakse liikmesriikide päritolumärkide suhtes.

2. Päritolumärgi „Made in EU“ kohaldamisel käsitleb India Euroopa Liitu ühtse territooriumina.

ARTIKKEL 2.15

Impordi litsentsimise protseduurid

1. Lepinguosalised tagavad, et impordi litsentsimise protseduure kohaldatakse erapooletult ning et neid hallatakse ausal, õiglasel, prognoositaval ja läbipaistval viisil.

2. Lepinguosaline võtab vastu või jätab kehtima impordi litsentsimise protseduurid, mis on kooskõlas impordi litsentsimise lepinguga, sealhulgas selle tõlgendusmärkustega, ning haldab neid ning selleks inkorporeeritakse impordi litsentsimise lepingu artiklid 1–3 ja nende artiklitega seotud tõlgendusmärkused käesolevasse lepingusse ning muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

3. Lepinguosaline, kes kehtestab uued impordi litsentsimise protseduurid või muudab kehtivaid impordi litsentsimise protseduure, teatab teisele lepinguosalisele sellistest protseduuridest 60 päeva jooksul pärast asjaomase protseduuri avaldamise kuupäeva. Teade peab sisaldama impordi litsentsimise lepingu artikli 5 lõikes 2 nimetatud teavet. Lepinguosaline loetakse olevat selle kohustuse täitnud, kui ta on impordi litsentsimise uutest protseduuridest või kehtivates impordi litsentsimise protseduurides tehtud muudatustest teatanud impordi litsentsimise protseduuride lepingu artikli 4 alusel moodustatud impordi litsentsimise komiteele, esitades kõnealuse lepingu artikli 5 lõikes 2 nimetatud teabe.

4. Teise lepinguosalise taotlusel esitab lepinguosaline viivitamata kogu asjakohase teabe, sealhulgas impordi litsentsimise lepingu artikli 5 lõikes 2 nimetatud teabe, impordi litsentsimise protseduuri kohta, mille ta on vastu võtnud või kehtima jätnud, ning võimaluse korral protseduuride kohta, mida ta kavatseb vastu võtta, või kehtivate impordi litsentsimise protseduuride muudatuste kohta.

5. Kui lepinguosaline jätab teise lepinguosalise kauba kohta esitatud impordiloa taotluse osaliselt või täielikult rahuldamata, esitab ta taotleja taotluse korral viivitamata ja hiljemalt 30 päeva jooksul pärast sellise taotluse saamist taotlejale kirjaliku selgituse rahuldamata jätmise põhjuse kohta ning vajaduse korral taotluse uuesti esitamise korra kohta. Taotlejat ei tohi takistada uut taotlust esitamast üksnes põhjusel, et varem on taotlus tagasi lükatud.

6. Taotlejal on õigus otsus importiva lepinguosalise õigusnormide või protseduuride kohaselt edasi kaevata või lasta see läbi vaadata kohtus, vahekohtus või halduskohtus või menetluste kaudu, mis on sõltumatud asutustest, kellele on usaldatud halduslik täitmise tagamine.

ARTIKKEL 2.16

Ekspordi litsentsimise protseduurid

1. Kumbki lepinguosaline avaldab uued ekspordi litsentsimise protseduurid ja olemasolevates ekspordi litsentsimise protseduurides tehtud muudatused viisil, mis võimaldab valitsustel, kauplejatel ja teistel huvitatud isikutel nendega tutvuda. Võimaluse korral toimub selline avaldamine enne korra või muudatuse jõustumist, kuid hiljemalt asjaomase korra või muudatuse jõustumise kuupäeval.

2. Ekspordi litsentsimise protseduuride avaldamisel esitatakse järgmine teave:

a) ekspordi litsentsimise protseduuride või nendesse tehtavate muudatuste tekst, sealhulgas iga ekspordi litsentsimise protseduuriga hõlmatud kaupade kirjeldus, litsentsi taotlemise kord ja kriteeriumid, millele taotleja peab ekspordilitsentsi taotlemiseks vastama, ning haldusasutus või -asutused, kellele taotlus või muud asjakohased dokumendid tuleks esitada, ning

b) kontaktpunkt või -punktid, kust huvitatud isikud saavad lisateavet ekspordilitsentsi saamise tingimuste kohta.

3. Kumbki lepinguosaline teavitab teist lepinguosalist oma kehtivatest ekspordi litsentsimise protseduuridest, kui need ei ole avalikult kättesaadavad. Lepinguosaline, kes võtab vastu uue ekspordi litsentsimise protseduuri või muudab olemasolevat litsentsimisprotseduuri, teatab sellest teisele lepinguosalisele, välja arvatud juhul, kui see on avalikult kättesaadav.

ARTIKKEL 2.17

Tariifse sooduskohtlemise haldamist käsitlevad erimeetmed

1. Lepinguosalised teevad koostööd, et hoida ära, avastada ja tõkestada tollialaste õigusaktide rikkumisi või nendest kõrvalehoidmist, mis on seotud käesoleva lepingu alusel võimaldatud tariifse sooduskohtlemisega, kooskõlas oma kohustustega, mis tulenevad 3. peatükist „Päritolureeglid ja -menetlused“ ning tollikoostöö ja vastastikuse haldusabi lepingust[1].

2. Lepinguosaline võib lõikes 3 sätestatud korras ajutiselt peatada asjaomaste toodete tariifse sooduskohtlemise, kui

a) lepinguosaline on objektiivse teabe põhjal teinud järelduse, et käesoleva lepingu alusel võimaldatud tariifse sooduskohtlemisega seotud tollialaseid õigusakte on ulatuslikult ja süstemaatiliselt rikutud või neist on kõrvale hoitud, ning

b) teine lepinguosaline keeldub korduvalt lõikes 1 osutatud kohustustest või ei täida neid.

[1] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et käesolevas lepingus sätestatud mehhanismid on ülimuslikud tollikoostöö ja vastastikuse haldusabi lepingu kohaste mehhanismide suhtes, kui mõlemat kohaldatakse käesoleva lepingu alusel võimaldatud tariifse sooduskohtlemisega seotud tollialaste õigusaktide rikkumise või nendest kõrvalehoidmise korral. Tollikoostöö ja vastastikuse haldusabi lepingu kohast koostööd võib siiski vajaduse korral teha täiendavalt või juhul, kui käesolevas lepingus sätestatud mehhanisme ei kohaldata.

3. Lepinguosaline, kes on teinud lõikes 2 osutatud järelduse, teatab sellest põhjendamatu viivituseta ühiskomiteele ja alustab teise lepinguosalisega ühiskomitee kaudu konsultatsioone, et jõuda mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduseni.

4. Kui lepinguosalised ei jõua vastastikku rahuldava lahenduse suhtes kokkuleppele kahe kuu jooksul alates teavitamise kuupäevast, võib järelduse teinud lepinguosaline otsustada ajutiselt peatada asjaomaste toodete tariifse sooduskohtlemise. Sellisel juhul teatab järelduse teinud lepinguosaline ühiskomiteele viivitamata ajutisest peatamisest, sealhulgas sellest, kui pika aja jooksul ta plaanib ajutist peatamist kohaldada.

5. Ajutist peatamist kohaldatakse üksnes sellise ajavahemiku jooksul, mil see on vajalik lõikes 2 osutatud rikkumise või kõrvalehoidmise tõkestamiseks ja asjaomase lepinguosalise finantshuvide kaitsmiseks, ning igal juhul ei kohaldata seda kauem kui kuue kuu jooksul.

6. Lepinguosalised jälgivad olukorda pidevalt. Kui lõike 2 punktis a või b sätestatud tingimused, mis tingisid ajutise peatamise, enam ei kehti, lõpetab asjaomane lepinguosaline ajutise peatamise põhjendamatu viivituseta enne ühiskomiteele teatatud ajavahemiku lõppu.

7. Kui olukord, mis tingis sooduskohtlemise esialgse ajutise peatamise, püsib ka pärast kuuekuulise ajavahemiku möödumist, võib asjaomane lepinguosaline otsustada ajutist peatamist pikendada. Iga ajutise peatamise üle peetakse ühiskomitees korrapäraseid konsultatsioone.

8. Kumbki lepinguosaline avaldab vastavalt oma sisemenetlustele importijatele suunatud teadaanded lõikes 3 osutatud ajutise peatamisega seotud otsuste kohta.

ARTIKKEL 2.18

Kaubavahetuskomitee

Artikli 18.3 „Erikomiteed“ lõike 1 alusel moodustatakse kaubavahetuskomitee. Lisaks artiklis 18.4 „Erikomiteede ülesanded“ nimetatud ülesannetele on kaubavahetuskomiteel järgmised ülesanded:

a) edendada lepinguosaliste vahel kaubavahetust, sealhulgas pidades konsultatsioone käesolevast lepingust tuleneva tollimaksude kaotamise kiirendamise üle, ning arutada vajaduse korral muude tariifi- ja tariifiväliste küsimuste üle;

b) käsitleda tariifikvootide haldamise ja toimimisega seotud küsimusi ning

c) vaadata läbi harmoneeritud süsteemi tulevased muudatused ja ajakohastamised, tagamaks, et lepinguosaliste kohustusi ei muudeta.

ARTIKKEL 2.19

Veini ja kangete alkohoolsete jookide töörühm

1. Käesolevaga moodustavad lepinguosalised kaubavahetuskomitee egiidi all veini ja kangete alkohoolsete jookide töörühma. Veini ja kangete alkohoolsete jookide töörühma ülesanded on järgmised:

a) toimida vajaduse korral lepinguosaliste vahelise teabevahetuse ja koostöö platvormina veini- ja kangete alkohoolsete jookide sektoris, eelkõige seoses tootemääratluste, laagerdamistavade, sertifitseerimise, märgistamise, parimate tavade, veinivalmistustavade ja -protsessidega;

b) tugevdada kahepoolset koostööd regulatiivsete nõuete valdkonnas ning

c) toimida lepinguosaliste foorumina, kus arutatakse muid vastastikust huvi pakkuvaid küsimusi veini- ja kangete alkohoolsete jookide sektoris.

2. Töörühm

a) tuleb kokku emma-kumma lepinguosalise taotlusel töörühma kaasesimeeste kokkulepitud kuupäeval ja kellaajal, kuid mitte hiljem kui 90 päeva pärast taotluse esitamise kuupäeva;

b) selle tööd juhivad ühiselt lepinguosaliste asjakohase tasandi esindajad;

c) korraldab koosolekuid vaheldumisi Euroopa Liidus ja Indias või muude asjakohaste sidevahendite kaudu, mille kasutamises on kokku leppinud lepinguosaliste esindajad;

d) lepib kokku oma koosolekute ajakava ja päevakorra konsensuse alusel;

e) teatab kaubavahetuskomiteele piisavalt aegsasti oma koosolekute kuupäeva ja päevakorra ning

f) teatab kaubavahetuskomiteele iga koosoleku tulemustest ja järeldustest.

3. Töörühm võib võtta vastu oma kodukorra.

ARTIKKEL 2.20

Soodustuste kasutamine

1. Käesoleva lepingu toimimise jälgimiseks ja soodustuste kasutamise määrade arvutamiseks vahetavad lepinguosalised igal aastal impordistatistikat ajavahemikul, mis algab üks aasta pärast käesoleva lepingu jõustumist, kooskõlas 2-A lisas „Tariifikohustuste loendid“ ja 2-B lisas „Terase tariifikvoodid“ esitatud tariifiloenditega.

2. Impordistatistika vahetamine hõlmab andmeid kõige viimase aasta kohta, mille andmed on kättesaadavad, sealhulgas väärtust ja vajaduse korral mahtu tariifirea tasandil, teise lepinguosalise nende kaupade impordi kohta, mille suhtes kohaldatakse käesoleva lepingu alusel sooduskohtlemist, ja nende kaupade kohta, mille suhtes sooduskohtlemist ei kohaldata.

# 3. PEATÜKK

# PÄRITOLUREEGLID JA -MENETLUSED

## A JAGU

## PÄRITOLUREEGLID

### ARTIKKEL 3.1

### Mõisted

1. Käesoleva peatüki kohaldamisel arvestatakse järgmist:

a) „pädev asutus“:

i) Euroopa Liidu puhul tolliasutused ning

ii) India puhul kaubandusministeerium või mis tahes muu määratud asutus;

b) „kaubasaadetis“ – tooted, mis saadetakse samaaegselt ühelt kaubasaatjalt ühele kaubasaajale või mis saadetakse üheainsa veodokumendi alusel või selle dokumendi puudumisel üheainsa kaubaarve alusel;

c) „eksportija“ – lepinguosalise territooriumil asuv isik, kes ekspordib või toodab päritolustaatusega toodet kooskõlas asjaomase lepinguosalise õigusnormides sätestatud nõuetega;

d) „väljaandev asutus“:

i) Euroopa Liidu puhul tolliasutused ning

ii) India puhul päritolusertifikaatide väljaandmiseks määratavad asutused, mille kohta antakse asjakohasel viisil teada;

e) „materjal“ – mis tahes aine, sealhulgas mis tahes koostisosa, toormaterjal, komponent või osa, mida on toote valmistamisel kasutatud ja mis on tootesse füüsiliselt lisatud;

f) „päritolustaatuseta materjal“ – materjal, mis käesoleva peatüki kohaselt ei ole päritolustaatusega materjal, sealhulgas materjal, mille päritolustaatust ei ole võimalik kindlaks teha;

g) „tootja“ – isik, kes tegeleb lepinguosalise territooriumil toote tootmisega;

h) „toode“ – tootmise tulemusel saadud toode, isegi kui see on ette nähtud hiljem mõne teise toote valmistamisel materjalina kasutamiseks; ning

i) „tootmine“ – mis tahes liiki töö või töötlemine, mida kauba suhtes tehakse, sealhulgas kasvatamine, kaevandamine, saagikoristus, korjamine, aretamine, ekstraheerimine, kogumine, kalapüük, põllundus, püünisjahi pidamine, küttimine, püüdmine, vesiviljelus, valmistamine, töötlemine, lahtivõtmine ja kokkupanemine.

2. Kõik käesolevas peatükis osutatud kulud ja väärtused registreeritakse ja neid säilitatakse kooskõlas selle lepinguosalise üldtunnustatud raamatupidamispõhimõtetega, kelle territooriumil toode on toodetud.

ARTIKKEL 3.2

Päritolustaatusega toodete suhtes kohaldatavad nõuded

1. Järgmisi tooteid käsitatakse lepinguosalise territooriumilt pärit toodetena, tingimusel et need vastavad kõigile muudele käesoleva peatüki kohaldatavatele nõuetele:

a) täielikult selle lepinguosalise territooriumil saadud või toodetud tooted artikli 3.3 „Täielikult lepinguosalise territooriumil saadud kaup“ tähenduses või

b) tooted, mis on toodetud kõnealuse lepinguosalise territooriumil ja mis sisaldavad päritolustaatuseta materjale, tingimusel et need vastavad 3-A lisa „Sissejuhatavad märkused tootepõhiste päritolureeglite kohta“ ja 3-B lisas „Tootepõhised päritolureeglid“ sätestatud nõuetele.

2. Lõikes 1 osutatud päritolustaatusega tooteid käsitatakse käesoleva lepingu kohase tariifse sooduskohtlemise kohaldamisel päritolustaatusega kaupadena.

3. Kui toode on saanud päritolustaatuse, ei käsitata selle toote valmistamisel kasutatud päritolustaatuseta materjale päritolustaatuseta materjalidena, kui kõnealust toodet kasutatakse materjalina teise toote tootmisel.

4. Päritolustaatuse saamise nõuded peavad olema Euroopa Liidus või Indias täidetud katkestusteta.

ARTIKKEL 3.3

Täielikult lepinguosalise territooriumil saadud kaup

1. Täielikult lepinguosalise territooriumil saadud või toodetud kaubaks loetakse järgmist:

a) lepinguosalise territooriumil (kuid mitte väljaspool lepinguosalise territoriaalmerd) kaevandatud või saadud mineraalsed tooted ja muud looduslikult esinevad ained;

b) lepinguosalise territooriumil kasvatatud, saagina koristatud, korjatud või kogutud taimed ning taimsed ja köögiviljasaadused[1];

c) lepinguosalise territooriumil sündinud ja kasvatatud elusloomad;

d) lepinguosalise territooriumil kasvatatud elusloomast saadud tooted;

e) lepinguosalise territooriumil sündinud ja kasvatatud tapetud loomadest saadud tooted;

f) lepinguosalise territooriumil toimunud küttimise, püünisjahi, kogumise või püüdmise teel saadud tooted;

g) lepinguosalise territooriumil vesiviljelusest saadud tooted, kui veeorganismid, sealhulgas kalad, molluskid, koorikloomad ja muud veeselgrootud ja veetaimed, on kasvatatud seemnevarust, nagu munad, maimud, vastsed või muud suguküpsuse-eelses ja vastsejärgses arenguetapis olevad kalad, sekkudes seejuures tootmise suurendamiseks kasvatusprotsessi korrapärase varude täiendamise, toitmise ja röövloomade eest kaitsmise teel;

h) lepinguosalise territooriumil (kuid mitte väljaspool lepinguosalise territoriaalmerd) kalapüügi tulemusena saadud tooted;

i) merekalapüügisaadused, mille lepinguosalise laev on väljaspool territoriaalmerd püüdnud;

[1] Taimed, taimsed ja köögiviljasaadused hõlmavad puuvilju, lilli, köögivilju, puid, merevetikaid, seeni, vetikaid, tubakat ja elustaimi. Kõnealuseid taimi, taimseid ja köögiviljasaadusi võib saada lepinguosalise territooriumilt, isegi kui need on kasvatatud kolmandast riigist imporditud seemnetest, sibulatest, risoomidest, pookealustest, pistikutest, pookeokstest, võsudest, pungadest või muudest elusatest taimeosadest.

j) lepinguosalise kalatöötlemislaeva pardal üksnes punktis i osutatud saadustest valmistatud tooted;

k) saadused, välja arvatud kalad, karbid ja muu mereelustik, mis on kaevandatud või saadud merepõhjast või selle aluspinnasest väljaspool territoriaalmerd, tingimusel et sellel lepinguosalisel või lepinguosalise isikul on rahvusvahelise õiguse kohaselt õigus kasutada asjaomast merepõhja või selle aluspinnast;

l) jäätmed ja jäägid, välja arvatud väärismetallid, mis on tekkinud lepinguosalise territooriumil tootmise käigus;

m) lepinguosalise territooriumil kogutud tarbimisjäätmed ja -jäägid või kasutatud tooted, tingimusel et need tooted sobivad ainult toorainete taaskasutamiseks, ning

n) lepinguosalise territooriumil üksnes punktides a–m loetletud toodetest või nende mis tahes tootmisetapis derivaatidest valmistatud tooted.

2. Lõike 1 punktides i ja j osutatud mõisted „lepinguosalise laev“ ja „lepinguosalise kalatöötlemislaev“ tähendavad laeva ja kalatöötlemislaeva, mis

a) on registreeritud Euroopa Liidu liikmesriigis või Indias;

b) sõidab Euroopa Liidu liikmesriigi või India lipu all ning

c) vastab ühele järgmistest tingimustest[1]:

i) ühele või mitmele liikmesriigi või India kodanikule kuulub oluline osa sellest, nagu on määratletud lepinguosalise õiguses, kuid mitte vähem kui 50 %, või

ii) see kuulub ühele või mitmele juriidilisele isikule, kes vastavad järgmistele kriteeriumidele:

A) nende peakontor ja peamine tegevuskoht asub liikmesriigis või Indias ning

B) liikmesriigi või India avalik-õiguslikele üksustele või juriidilistele isikutele kuulub oluline osa neist, nagu on määratletud lepinguosalise õiguses, kuid mitte vähem kui 50 %.

[1] Kalapüügi- või muud saadused, mille on merest püüdnud India või liikmesriigi lipu all sõitvad prahitud laevad, loetakse pärinevaks Indiast või liikmesriigist, kus laev prahiti, tingimusel et laeva prahib liikmesriigi või India füüsiline isik või käesolevas punktis sätestatud kriteeriumidele vastav juriidiline isik.

ARTIKKEL 3.4

Lubatud kõrvalekalded ehk vähese tähtsuse reegel

1. Kui toode ei vasta 3-B lisas „Tootepõhised päritolureeglid“ sätestatud nõuetele, sealhulgas tariifse klassifikatsiooni muudatusele, tulenevalt päritolustaatuseta materjali kasutamisest selle tootmisel, loetakse see toode siiski lepinguosaliselt pärit tooteks, tingimusel et

a) toodete tootmisel kasutatud harmoneeritud süsteemi gruppidesse 1–8 ning 10 ja 13 klassifitseeritud päritolustaatuseta materjalide kogumass ei ületa 5 % toote massist;

b) toodete tootmisel kasutatud harmoneeritud süsteemi gruppidesse 9, 11 ja 12 ning 14–24 klassifitseeritud päritolustaatuseta materjalide (v.a HSi gruppi 16 kuuluvad töödeldud kalandustooted) kogumass ei ületa 10 % toote massist;

c) HSi gruppidesse 50–63 klassifitseeritud toote puhul kohaldatakse 3-A lisa „Sissejuhatavad märkused tootepõhiste päritolureeglite kohta“ 6., 7. ja 8. märkuses sätestatud lubatud kõrvalekaldeid ehk vähese tähtsuse reeglit või

d) kõigi muude toodete päritolustaatuseta materjalide koguväärtus ei ületa 10 % toote tehasehinnast või FOB-väärtusest (FOB: franko laeva pardal).

2. Lõiget 1 ei kohaldata, kui toote tootmisel kasutatud päritolustaatuseta materjalide väärtus või mass ületab päritolustaatuseta materjalide väärtuse või massi suhtes kehtestatud maksimummäära, mis on kindlaks määratud 3-B lisas „Tootepõhised päritolureeglid“ sätestatud nõuetes.

3. Lõiget 1 ei kohaldata toodete suhtes, mis on täielikult saadud lepinguosalise territooriumil artikli 3.3 „Täielikult lepinguosalise territooriumil saadud kaup“ tähenduses.

4. Kui 3-B lisas „Tootepõhised päritolureeglid“ on tootepõhise reegli alusel nõutud

a) „valmistamine, mille puhul kõik kasutatavad [ühte või mitmesse HSi gruppi] kuuluvad materjalid on täielikult saadud“, kohaldatakse lõiget 1, või

b) on nõutud, et toode on täielikult lepinguosalise territooriumil saadud, võib tootmises kasutada päritolustaatuseta materjale, tingimusel et nende päritolustaatuseta materjalide koguväärtus või -mass ei ületa 1 % toote tehasehinnast või FOB-väärtusest või toote massist.

ARTIKKEL 3.5

Ebapiisav tootmine või minimaalsed toimingud ja protsessid

1. Olenemata artikli 3.2 „Päritolustaatusega toodete suhtes kohaldatavad nõuded“ lõike 1 punktist b ei loeta toodet lepinguosalise territooriumilt pärinevaks, kui toote tootmine lepinguosalise territooriumil hõlmab ainult ühte või mitut järgmist toimingut päritolustaatuseta materjalidega:

a) säilitustoimingud, nagu kuivatamine, külmutamine või soolvees hoidmine, mille ainus eesmärk on tagada toote hea seisundi säilimine selle vedamisel ja ladustamisel;

b) pakendi lahtivõtmine, kokkupanek või muutmine;

c) pesemine, puhastamine, kuivpuhastamine, tolmu, oksiidi, õli, värvi või muude kihtide eemaldamine;

d) tekstiili ja tekstiiltoodete triikimine või pressimine;

e) lihtsad värvimis- ja poleerimistoimingud;

f) teravilja ja riisi kestade eemaldamine, osaline või täielik poleerimine, pleegitamine ja glaseerimine, riisi kroovimine;

g) suhkru toonimine või maitsestamine või tükkipressimine, tahke suhkru osaline või täielik jahvatamine või peenestamine;

h) puuviljade, marjade, pähklite ja köögiviljade koorimine ja kividest puhastamine;

i) teritamine, lihtne lihvimine või lihtne lõikamine;

j) lihtne tuulamine, uhtmine, sortimine, klassifitseerimine, liigitamine, kokkusobitamine, kaasa arvatud kaupade komplekteerimine;

k) lihtne klaas- või plastpudelitesse, plekkpurkidesse, kottidesse, karpidesse, kastidesse pakkimine, alustele jms kinnitamine ning kõik muu lihtne pakendamine;

l) märkide, etikettide, logode ja muude eristusmärkide kinnitamine või trükkimine tootele või selle pakendile;

m) üht või mitut sorti toodete lihtne segamine; suhkru segamine mis tahes muu ainega;

n) lihtne toodetele vee lisamine või toote lahjendamine vee või muu ainega, mis ei muuda oluliselt toote omadusi, või toodete dehüdreerimine või HSi grupi 22 toodete denatureerimine[1];

o) toote osade lihtne kokkupanemine terviktoote saamiseks või toodete osadeks lammutamine või

p) loomade tapmine.

2. Lõike 1 kohaldamisel käsitatakse toiminguid lihtsatena, kui nende tegemiseks ei ole vaja erioskusi ega spetsiaalselt toodetud või paigaldatud masinaid, aparaate või seadmeid.

ARTIKKEL 3.6

Päritolu kumulatsioon lepinguosaliste vahel

1. Lepinguosaliselt pärinevat toodet käsitatakse teiselt lepinguosaliselt pärinevana, kui seda toodet kasutatakse materjalina teise toote tootmisel viimati nimetatud teise lepinguosalise territooriumil.

[1] Inimtoiduks kõlbmatuks muutmine mürgiste või ebameeldiva maitsega ainete lihtsa lisamise teel.

2. Lõiget 1 ei kohaldata, kui teise lepinguosalise territooriumil toimuv tootmine ei ole artikli 3.5 „Ebapiisav tootmine või minimaalsed toimingud ja protsessid“ lõikes 1 osutatud toimingutest ulatuslikum.

ARTIKKEL 3.7

Kvalifikatsiooniühik

1. Käesoleva peatüki kohaldamisel on kvalifikatsiooniühikuks konkreetne toode, mida käsitatakse põhiühikuna toote klassifitseerimisel harmoneeritud süsteemi alusel.

2. Kui kaubasaadetis koosneb mitmest identsest tootest, mis on klassifitseeritud samasse HSi rubriiki, võetakse käesoleva peatüki kohaldamisel arvesse iga üksikut toodet.

ARTIKKEL 3.8

Tootega kaasas olevad tarvikud, varuosad, tööriistad ja teabematerjal või kasutusjuhend

1. Käesolevat artiklit kohaldatakse tootega kaasas olevate tarvikute, varuosade, tööriistade ja teabematerjali või kasutusjuhendite suhtes, kui

a) need on klassifitseeritud ja tarnitakse koos tootega, kuid nende eest ei esitata eraldi arvet, ning

b) nende tüüp, kogus ja väärtus on selle toote puhul tavapärased.

2. Lõikes 1 osutatud tarvikuid, varuosi, tööriistu ja teabematerjale või kasutusjuhendeid ei võeta toote päritolu määramisel arvesse, välja arvatud päritolustaatuseta materjalide väärtuse arvutamisel, kui toote suhtes kohaldatakse päritolustaatuseta materjalide maksimumväärtust, mis on sätestatud 3-B lisas „Tootepõhised päritolureeglid“.

ARTIKKEL 3.9

Pakkematerjal ja transporditaara

Selle kindlakstegemisel, kas tegemist on lepinguosalise päritolustaatusega tootega, ei võeta arvesse pakkematerjale ega transporditaarat, mida kasutatakse toote kaitsmiseks veo ajal.

ARTIKKEL 3.10

Jaemüügil kasutatavad pakkematerjalid ja taara

Pakkematerjale ja taarat, millesse toode jaemüügiks pakendatakse, kui need on klassifitseeritud koos tootega, ei võeta toote päritolu määramisel arvesse, välja arvatud päritolustaatuseta materjalide väärtuse arvutamisel, kui toote suhtes kohaldatakse päritolustaatuseta materjalide maksimumväärtust vastavalt 3-B lisale „Tootepõhised päritolureeglid“.

ARTIKKEL 3.11

Komplektid

Harmoneeritud süsteemi tõlgendamise 3. tõlgendamisreeglis määratletud komplekti loetakse lepinguosaliselt pärinevaks, kui kõik selle komponendid on päritolustaatusega. Kui komplekt koosneb päritolustaatusega ja päritolustaatuseta komponentidest, loetakse komplekt tervikuna lepinguosaliselt pärinevaks, kui päritolustaatuseta komponentide väärtus ei ületa 10 % komplekti tehasehinnast ega FOB-väärtusest.

ARTIKKEL 3.12

Neutraalsed või kaudsed elemendid

Selleks et teha kindlaks, kas toode on pärit lepinguosalise territooriumilt, ei võeta arvesse järgmisi elemente, mida võidakse selle tootmisel kasutada, kuid mis ei ole füüsiliselt tootesse lisatud:

a) kütus, energia, katalüsaatorid ja lahustid;

b) rajatised, seadmed, varuosad ja materjalid, mida kasutatakse seadmete ja hoonete hooldamiseks;

c) masinad, tööriistad, stantsid ja valuvormid;

d) määrdeained, määrded, segumaterjalid ning muud materjalid, mida kasutatakse tootmisel või seadmete ja hoonete käitamiseks;

e) kindad, prillid, jalatsid, rõivad, ohutusvahendid ja tarvikud;

f) toote katsetamiseks ja kontrollimiseks kasutatavad seadmed, aparaadid ja tarvikud ning

g) mis tahes muu tootmises kasutatav element.

ARTIKKEL 3.13

Asendatavate materjalide arvestuslik eraldamine

1. Käesoleva artikli kohaldamisel tähendab mõiste „asendatavad materjalid“ kaubanduslikul eesmärgil vastastikku asendatavaid materjale, mille omadused on põhimõtteliselt identsed ja mida ei saa pärast lõpptootesse lisamist päritolu kindlaksmääramise eesmärgil üksteisest eristada.

2. Päritolustaatusega ja päritolustaatuseta samaväärsed materjalid eraldatakse ladustamise ajal füüsiliselt, et säilitada nende staatus.

3. Olenemata lõikest 2 võib toote tootmiseks kasutada päritolustaatusega ja päritolustaatuseta asendatavaid materjale, ilma et neid ladustamise ajal füüsiliselt eraldataks, kui kasutatakse arvestusliku eraldamise meetodit või lepinguosalise üldtunnustatud raamatupidamispõhimõtete kohaselt tunnustatud varude haldamise meetodit, tingimusel et valitud varude haldamise meetodit kasutatakse kogu selle meetodi valinud isiku majandusaasta jooksul.

4. Lõikes 3 osutatud arvestusliku eraldamise meetodit kohaldatakse kooskõlas varude haldamise meetodiga, järgides lepinguosalise territooriumil üldiselt tunnustatud raamatupidamispõhimõtteid.

5. Arvestusliku eraldamise meetod või varude haldamise meetod on mis tahes meetod, millega tagatakse, et kunagi ei saa päritolustaatust rohkem materjale kui siis, kui materjalid oleks füüsiliselt eraldatud.

ARTIKKEL 3.14

Tagasitoodud tooted

Kui lepinguosalise päritolustaatusega toode on eksporditud selle lepinguosalise territooriumilt kolmandasse riiki ja jõuab tagasi selle lepinguosalise territooriumile, käsitatakse seda päritolustaatuseta tootena, välja arvatud juhul, kui tagasitoodud toode

a) on täpselt sama toode kui eksporditud toode ning

b) ei ole läbinud ühtegi muud toimingut kui need, mida on vaja selle seisundi säilitamiseks asjaomases kolmandas riigis oleku või eksportimise ajal.

ARTIKKEL 3.15

Vedu

1. Käesoleva lepinguga ette nähtud tariifset sooduskohtlemist kohaldatakse üksnes päritolustaatusega toodete suhtes, mida on veetud

a) otse eksportivalt lepinguosaliselt importivale lepinguosalisele või

b) läbi ühe või mitme kolmanda riigi ning mille suhtes ei ole pärast eksportiva lepinguosalise territooriumilt eksportimist ja enne importiva lepinguosalise tolliterritooriumile sisenemist tehtud muid toiminguid kui need, mis on loetletud lõikes 2, ning tingimusel, et päritolustaatusega tooted jäävad tollikontrolli alla igas kolmandas riigis, kus toiminguid tehakse.

2. Lõike 1 punktis b osutatud toimingud on piiratud järgmisega:

a) toimingud päritolustaatusega toodete hea seisundi säilitamiseks;

b) ümbermärgistamine, märkide, etikettide, pitserite või muude dokumentide lisamine või kinnitamine, et tagada vastavus importiva lepinguosalise konkreetsetele riigisisestele nõuetele;

c) maha- ja uuesti pealelaadimine;

d) ümberpakendamine;

e) ladustamine ning

f) kaubasaadetiste osadeks jagamine või koondamine.

3. Kui tekib kahtlus, kas lõigetes 1 ja 2 sätestatud nõuded on täidetud, võib importiva lepinguosalise tolliasutus nõuda, et importija tõendaks nõuetele vastavust; seda võib teha mis tahes viisil, sealhulgas lepinguliste veodokumentidega, nagu veokiri, mittemuutmise tõendiga, faktiliste või konkreetsete tõenditega, mis põhinevad pakendite märgistamisel või nummerdamisel, või tootega seotud tõenditega.

## B JAGU

## PÄRITOLUMENETLUSED

### ARTIKKEL 3.16

### Tariifse sooduskohtlemise taotlus

1. Et teise lepinguosalise päritolustaatusega toote suhtes kehtiks käesoleva peatüki tähenduses tariifne sooduskohtlemine, esitab importija tariifse sooduskohtlemise taotluse, millest nähtub, et toode kvalifitseerub päritolustaatusega tooteks. Importija vastutab tariifse sooduskohtlemise taotluse õigsuse ja käesolevas peatükis sätestatud nõuetele vastavuse eest.

2. Tariifse sooduskohtlemise taotluse aluseks on päritolu tõendamine, milleks kasutatakse artikli 3.18 „Päritolukinnitus“ kohaselt koostatud deklaratsiooni selle kohta, et toode on päritolustaatusega (edaspidi „päritolukinnitus“). Euroopa Liidus võib tariifse sooduskohtlemise taotlus põhineda ka importija teadmisel, et toode on päritolustaatusega.

3. Lõike 2 esimeses lauses osutatud päritolukinnitusel põhineva tariifse sooduskohtlemise taotlemiseks peab

a) importijal olema lõikes 1 osutatud tariifse sooduskohtlemise taotluse esitamise ajal kehtiv päritolukinnitus;

b) ta peab esitama selle koopia importiva lepinguosalise tolliasutusele, kui see tolliasutus seda nõuab, ning

c) India puhul kinnitama tollideklaratsioonis, et tooted kvalifitseeruvad päritolustaatusega toodeteks, ja kandma tollideklaratsioonile päritolukinnituse üksikasjad.

4. Importijal, kes taotleb tariifset sooduskohtlemist päritolukinnituse alusel, peab olema toote päritolustaatuse tõendamiseks muu teave kui päritolukinnitus üksnes juhul, kui eksportija on sellise teabe kättesaadavaks teinud. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et ühtki käesoleva lõike sätet ei tõlgendata nii, nagu kohustataks sellega eksportijat jagama teavet, mida ta ei soovi jagada, kui importija seda taotleb.

5. Selleks et importiv lepinguosaline saaks teha kindlaks lõikes 2 osutatud päritolukinnituse ehtsuse, peab eksportival lepinguosalisel olema käesoleva lepingu jõustumise kuupäeval autentimismehhanism. Kumbki lepinguosaline tagab, et sellise autentimismehhanismi üksikasjade puhul järgitakse 3-D lisas „Päritolukinnituse autentimise kord“ sätestatud korda.

6. Kui lõike 5 kohane autentimismehhanism ei ole lepinguosalise territooriumil käesoleva lepingu jõustumise kuupäeval toimiv, annab eksportiva lepinguosalise väljaandev asutus välja 3-E lisas „Päritolusertifikaat“ sätestatud päritolusertifikaadid, millel on toote päritolu kindlaksmääramiseks sama mõju kui päritolukinnitusel. See kord kehtib seni, kuni lõike 5 kohane autentimismehhanism selle lepinguosalise territooriumil kasutusele võetakse. Kõiki muid käesoleva jao sätteid kohaldatakse päritolusertifikaadi suhtes *mutatis mutandis*.

## ARTIKKEL 3.17

### Tariifse sooduskohtlemise taotluse esitamise aeg

1. Importija taotleb tariifset sooduskohtlemist importimise ajal.

2. Erandina lõikest 1, kui importija ei taotlenud importimise ajal tariifset sooduskohtlemist või kui tariifse sooduskohtlemise taotlus lükati tagasi põhjusel, et päritolukinnitust ei olnud võimalik artikli 3.16 „Tariifse sooduskohtlemise taotlus“ lõike 5 kohaselt autentida, võimaldab importiv lepinguosaline tariifset sooduskohtlemist ning maksab enammakstud tollimaksu tagasi või vähendab seda, tingimusel et

a) tariifse sooduskohtlemise taotlus esitatakse hiljemalt üks aasta pärast importimise kuupäeva või importiva lepinguosalise õigusnormides sätestatud pikema ajavahemiku jooksul;

b) importija esitab artikli 3.16 „Tariifse sooduskohtlemise taotlus“ lõikes 2 osutatud taotluse aluse ning

c) toode oleks loetud olevat päritolustaatusega ja vastavat kõigile muudele kohaldatavatele nõuetele käesoleva peatüki A jao „Päritolureeglid“ tähenduses, kui importija oleks taotluse esitanud importimise ajal.

3. Ilma et see piiraks lõike 2 punktis a sätestatud tähtaja kohaldamist, kohaldatakse käesoleva lõike kohaldamisel *mutatis mutandis* importija suhtes kohaldatavaid nõudeid, mis on sätestatud artiklis 3.16 „Tariifse sooduskohtlemise taotlus“.

ARTIKKEL 3.18

Päritolukinnitus

1. Toote eksportija või tootja koostab päritolukinnituse, mis põhineb teabel, millega tõendatakse, et toode on päritolustaatusega, sealhulgas teabel toote tootmiseks kasutatud materjalide päritolustaatuse kohta. Päritolukinnituse koostanud isik vastutab päritolukinnituse ja esitatud teabe õigsuse eest. Kui eksportija ei ole tootja ja koostab päritolukinnituse, tagab eksportija, et see põhineb teabel, millega tõendatakse toote päritolustaatust, sealhulgas tootja esitatud teabel.

2. Päritolukinnitusele tuleb lisada arve või muu äridokument, milles kõnealuseid tooteid on kirjeldatud piisavalt täpselt, et neid oleks võimalik tuvastada.

3. Päritolukinnitus koostatakse inglise keeles vastavalt 3-C lisas „Päritolukinnituse vorm“ esitatud vormile. 3-C lisa „Päritolukinnituse vorm“ lahtris 9 esitatud eksportija deklaratsioon koostatakse ühes või mitmes 3-C-1 liites „Eksportija deklaratsiooni keeleversioonid“ esitatud keeleversioonis, millest vähemalt üks on inglise keel.

4. Päritolukinnitus kehtib 12 kuud alates selle koostamise kuupäevast.

5. Päritolukinnitus võib kehtida ühest või mitmest tootest koosneva ühekordse kaubasaadetise kohta, mis imporditakse lepinguosalise territooriumile.

6. Kui importija taotlusel imporditakse harmoneeritud süsteemi XV–XXI jaotise alla kuuluvaid harmoneeritud süsteemi 2. tõlgendamisreegli punkti a tähenduses kokku panemata või lahti võetud tooteid eraldi saadetistena, võib selliste toodete kohta kasutada ühtainsat päritolukinnitust vastavalt importiva lepinguosalise tolliasutuste kehtestatud nõuetele.

## ARTIKKEL 3.19

## Vead ja lahknevused

Importiva lepinguosalise toll ei lükka tariifse sooduskohtlemise taotlust tagasi päritolukinnituses esinevate pisivigade või -lahknevuste ega trüki- või vormistusvigade tõttu, kui need ei tekita kahtlust toote päritolustaatuses.

ARTIKKEL 3.20

Kolmanda isiku esitatavad arved

Importiva lepinguosalise tolliasutus ei tohi lükata tariifse sooduskohtlemise taotlust tagasi üksnes põhjusel, et arvet ei ole väljastanud toote eksportija või tootja või see on väljastatud kolmandas riigis.

ARTIKKEL 3.21

Importija teadmine

Artikli 3.16 „Tariifse sooduskohtlemise taotlus“ lõike 2 teise lause alusel esitatud tariifse sooduskohtlemise taotluse puhul põhineb importija teadmine, et toode on pärit eksportiva lepinguosalise territooriumilt, teabel, mis tõendab toote päritolustaatust ja vastab käesolevas peatükis sätestatud nõuetele.

ARTIKKEL 3.22

Dokumentide säilitamise nõuded

1. Importija, kes taotles importiva lepinguosalise territooriumile imporditud toote suhtes tariifset sooduskohtlemist, säilitab järgmisi andmeid vähemalt kolm aastat pärast artikli 3.16 „Tariifse sooduskohtlemise taotlus“ lõikes 2 või artikli 3.17 „Tariifse sooduskohtlemise taotluse esitamise aeg“ lõigetes 2 ja 3 osutatud tariifse sooduskohtlemise taotluse esitamise kuupäeva või importiva lepinguosalise õigusnormides nõutud pikema ajavahemiku jooksul:

a) kui taotlus põhines päritolukinnitusel, siis eksportija täidetud päritolukinnitust koos eksportijalt saadud dokumentide või teabega ning tõendeid artiklis 3.15 „Vedu“ sätestatud nõuete täitmise kohta. Importija säilitab importimisega seotud asjakohaseid dokumente importiva lepinguosalise õigusnormide kohaselt, ning

b) kui taotlus põhines importija teadmisel, siis kõiki dokumente, mis tõendavad, et toode vastab päritolustaatuse saamise nõuetele.

2. Eksportija või tootja, kes on täitnud päritolukinnituse, säilitab päritolukinnituse koopiat ja kõiki muid dokumente, mis tõendavad, et toode vastab päritolustaatuse saamise nõuetele, sealhulgas asjakohasel juhul tarnijatelt saadud teavet, vähemalt viis aastat pärast päritolukinnituse täitmise kuupäeva või eksportiva lepinguosalise õigusnormidega ette nähtud pikema aja jooksul.

3. Kui lõikes 2 osutatud päritolukinnitus koostatakse tarnijate esitatud teabe põhjal, peavad tarnijad säilitama lõike 2 kohaselt andmeid, kui sellised andmed ei ole eksportijate valduses.

4. Käesoleva artikli kohaselt säilitatavaid andmeid võib säilitada elektroonilisel kujul.

ARTIKKEL 3.23

Menetlusnõuetest loobumine

1. Lepinguosaline võib kooskõlas oma õigusnormidega loobuda artiklis 3.16 „Tariifse sooduskohtlemise taotlus“ osutatud päritolukinnituse esitamise nõudest teise lepinguosalise päritolustaatusega toodete väikese väärtusega kaubasaadetiste ja teise lepinguosalise territooriumilt saabuva reisija isikliku pagasi hulka kuuluvate päritolustaatusega toodete puhul.

2. Lepinguosaline võib jätta lõike 1 sätete kohaldamisalast välja mis tahes impordi, kui see on osa mitmest järjestikusest importimisest, mis importiva lepinguosalise tolliasutuse põhjendatud arvamuse kohaselt toimus või viidi läbi eesmärgiga hoida kõrvale käesoleva peatüki päritolukinnitusega seotud nõuetest.

3. Kumbki lepinguosaline võib kehtestada lõikes 1 osutatud toodetele piirväärtuse ja teavitab teist kehtestatud piirväärtustest.

ARTIKKEL 3.24

Kontrollimine

1. Importiva lepinguosalise tolliasutus võib kontrollida, kas toode on päritolustaatusega või kas muud käesoleva peatüki nõuded on täidetud, tuginedes riskihindamise meetoditele, mis võivad hõlmata põhjendatud kahtlusi või juhuvalikut seoses asjaomaste toodete päritolustaatuse või muude käesoleva peatüki nõuete täitmisega. Sellise kontrolli läbiviimiseks võib esitada tariifse sooduskohtlemise taotluse esitanud importijale teabenõude.

2. Kui tariifse sooduskohtlemise taotlus põhines eksportija või tootja täidetud päritolukinnitusel, hõlmab lõike 1 kohaselt nõutav teave ainult järgmisi elemente:

a) päritolukinnitus ning

b) vajaduse korral lõikes 9 kirjeldatud teabeelemendid.

3. Importija esitab importiva lepinguosalise tolliasutusele hiljemalt kümne tööpäeva jooksul pärast lõike 1 kohaselt esitatud taotluse kuupäeva päritolukinnituse ja lõike 2 punkti b kohaselt nõutud teabe, mis on importija valduses, kui artikli 3.16 „Tariifse sooduskohtlemise taotlus“ lõikest 4 ei tulene teisiti.

4. Kui importiva lepinguosalise tolliasutus leiab, et lõikes 3 osutatud kümne tööpäeva möödudes on vaja lisateavet, antakse importijale selle teabe esitamiseks täiendavalt 30 päeva. Importija esitab teabe 30 päeva jooksul, kui eksportija on selle kättesaadavaks teinud, ja kui seda teavet ei ole kättesaadavaks tehtud, teatab importija tolliasutusele, et tal ei ole võimalik teavet esitada.

5. Kui importija vastab, et tal ei ole võimalik esitada lõikes 4 osutatud teavet, või kui 30 päeva möödumisel ei ole eksportija esitatud teave piisav, et teha kindlaks, kas toode on päritolustaatusega, võib importiva lepinguosalise tolliasutus esitada artikli 3.25 „Halduskoostöö“ kohaselt eksportiva lepinguosalise pädevale asutusele kirjaliku taotluse.

6. Kui tariifse sooduskohtlemise taotlus põhines importija teadmisel vastavalt artikli 3.16 „Tariifse sooduskohtlemise taotlus“ lõike 2 teisele lausele, hõlmab lõike 1 kohaselt nõutav teave lõikes 9 kirjeldatud teabeelemente. Importija esitab teabe importiva lepinguosalise tolliasutusele hiljemalt 90 päeva jooksul pärast lõike 1 kohase teabenõude esitamise kuupäeva.

7. Importiva lepinguosalise tolliasutus, kes viib kontrolli läbi, võib pärast seda, kui ta on saanud nõutud teabe vastavalt lõikele 6, nõuda importijalt 90 päeva jooksul pärast sellist teabenõuet lisateabe esitamist, kui ta leiab, et seda on vaja toote päritolustaatuse või käesoleva peatüki muude nõuete täitmise kontrollimiseks. Importiva lepinguosalise tolliasutus võib vajaduse korral nõuda importijalt konkreetset teavet ja dokumente.

8. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et artiklit 3.25 „Halduskoostöö“ ei kohaldata, kui sooduskohtlemise taotlust kontrollitakse importija teadmise alusel.

9. Importiv lepinguosaline võib vajaduse korral nõuda lõigetes 2–7 osutatud teabeelemente, mis sisaldavad üksnes järgmist:

a) kui päritolu määratakse kindlaks vastavalt artikli 3.2 „Päritolustaatusega toodete suhtes kohaldatavad nõuded“ lõike 1 punktile a, siis kohaldatav kategooria (nt saagikoristus, kaevandamine või kalapüük) ja tootmiskoht;

b) kui päritolu määratakse kindlaks vastavalt artikli 3.2 „Päritolustaatusega toodete suhtes kohaldatavad nõuded“ lõike 1 punktile b koostoimes 3-A lisaga „Sissejuhatavad märkused tootepõhiste päritolureeglite kohta“ ja 3-B lisaga „Tootepõhised päritolureeglid“, artikli 3.2 „Päritolustaatusega toodete suhtes kohaldatavad nõuded“ lõikega 3 ja artikliga 3.6 „Päritolu kumulatsioon lepinguosaliste vahel“, siis teave kasutatud materjalide päritolu kohta, mis on asjakohane toote päritolu tõendamiseks käesoleva lõike punktide c, d, e ja f kohaselt;

c) kui päritolukriteerium põhineb tariifse klassifitseerimise muutmisel, siis kõigi selliste päritolustaatuseta materjalide loetelu, mida on lepinguosalise territooriumil toote tootmiseks kasutatud, sealhulgas nende materjalide tariifne klassifikatsioon (asjaomasest tootepõhisest päritolukriteeriumist sõltuvalt kas 2-, 4- või 6-kohaline number);

d) kui päritolukriteerium põhineb väärtuse arvutamise meetodil, siis lõpptoote väärtus ja kõigi tootmises kasutatud päritolustaatuseta toodete väärtus;

e) kui päritolukriteerium põhineb konkreetsel tootmisprotsessil, siis selle konkreetse tootmisprotsessi kirjeldus;

f) kui päritolukriteerium põhineb „mis tahes rubriiki kuuluvast päritolustaatuseta materjalist valmistamisel“, siis teave ebapiisava tootmise või minimaalsete toimingute ja protsesside kohta vastavalt artiklile 3.5 „Ebapiisav tootmine või minimaalsed toimingud ja protsessid“;

g) kui päritolukriteerium põhineb toote massil, siis lõpptoote mass ja lõpptoote valmistamisel kasutatud asjaomaste päritolustaatuseta materjalide mass;

h) teave mis tahes lubatud kõrvalekallete kohta, millele tuginetakse vastavalt artiklile 3.4 („Lubatud kõrvalekalded ehk vähese tähtsuse reegel“);

i) teave artikli 3.15 „Vedu“ kohaselt kehtestatud mittemuutmise reegli järgimise kohta ning

j) vajaduse korral tõendavad dokumendid.

10. Importija võib lisada muud teavet, mida ta peab kontrollimise seisukohast vajalikuks.

11. Kui importiva lepinguosalise toll otsustab kuni kontrollitulemuste selgumiseni asjaomase toote sooduskohtlemise peatada, pakub ta importijale võimalust, et tooted vabastatakse, kui eelnevalt on kasutusele võetud asjakohased ettevaatusabinõud, sealhulgas lepinguosalise õigusnormides sätestatud tagatised. Niipea kui importiva lepinguosalise tolliasutus on kindlaks teinud, et asjaomased tooted on päritolustaatusega ja muud käesoleva peatüki nõuded on täidetud, lõpetab ta peatamise ja võimaldab tariifset sooduskohtlemist kooskõlas oma õigusnormidega.

ARTIKKEL 3.25

Halduskoostöö

1. Kui tariifse sooduskohtlemise taotlus põhines päritolukinnitusel, teevad lepinguosalised kummagi lepinguosalise pädeva asutuse kaudu koostööd selle kontrollimiseks, kas toode on päritolustaatusega ja vastab käesolevas peatükis sätestatud muudele nõuetele.

2. Pärast artikli 3.24 „Kontrollimine“ lõike 1 kohaselt teabe nõudmist võib importiva lepinguosalise kontrolli läbiviiv tolliasutus nõuda teavet ka eksportiva lepinguosalise pädevalt asutuselt, kui importiva lepinguosalise kontrolli läbiviiv tolliasutus leiab, et toote päritolustaatuse või muude käesolevas peatükis sätestatud nõuete täitmise kontrollimiseks on vaja lisateavet. Teabenõue sisaldab järgmisi elemente:

a) päritolukinnitus;

b) teabenõude esitanud tolliasutuse andmed;

c) eksportija nimi;

d) kontrolli objekt ja ulatus ning

e) kõik asjakohased dokumendid.

3. Lõikes 2 osutatud teabenõude osana võib importiva lepinguosalise tolliasutus taotleda vajaduse korral eksportiva lepinguosalise pädevalt asutuselt artikli 3.24 „Kontrollimine“ lõikes 9 loetletud teabe esitamist koos konkreetsete dokumentide ja teabega toote päritolustaatuse või muude käesolevas peatükis sätestatud nõuete kohta.

4. Kui importiva lepinguosalise tolliasutusel on *prima facie* tõendeid selle kohta, et importija on varjanud olulisi fakte, esitanud tahtlikult väärkajastatusi või teinud eksportija või tootjaga või muu isikuga koostööd kavatsusega saada alusetult käesoleva peatüki kohast tariifset sooduskohtlemist, võib importiva lepinguosalise tolliasutus taotleda eksportiva lepinguosalise pädevalt asutuselt kontrollitaotluse prioriteediks seadmist. Sellise taotluse saamisel teeb eksportiva lepinguosalise pädev asutus kõik endast oleneva, et seada kontrollimine prioriteediks.

5. Eksportiva lepinguosalise pädev asutus võib lõikes 2 osutatud teabenõude saamisel ja sõltuvalt nõude ulatusest kontrollida toote päritolustaatust ühel või mitmel järgmisel viisil:

a) nõuda eksportijalt, tootjalt või tarnijalt teavet ja dokumente või

b) taotleda läbivaatamist järgmisel viisil:

   i) nõuda eksportijalt, tootjalt või tarnijalt mis tahes tõendeid või

   ii) teha eksportija, tootja või tarnija tööruumides kontrollkäik.

6. Ilma et see mõjutaks lõike 7 kohaldamist, esitab eksportiva lepinguosalise toll hiljemalt seitse kuud pärast lõikes 2 osutatud nõude kättesaamist importiva lepinguosalise tollile järgmise teabe:

a) kontrollitava toote kirjeldus ning käesoleva peatüki kohaldamiseks vajalik tariifne klassifikatsioon;

b) toote päritolustaatust tõendav tootmisprotsessi kirjeldus ja selgitus;

c) teave selle kohta, kuidas lõike 5 kohane kontrollimine läbi viidi;

d) sisendid kooskõlas lõikega 7 ning

e) kontrollimise käigus saadud asjakohased dokumendid, teave ja toetavad tõendid, kui need on kättesaadavad.

Punktides a–e osutatud teabe põhjal esitab eksportiva lepinguosalise pädev asutus ka põhjendatud arvamuse toote päritolustaatuse kohta.

7. Eksportiva lepinguosalise pädev asutus võib keelduda teabe esitamisest importiva lepinguosalise tolliasutusele, kui eksportija, tootja või tarnija peab seda teavet konfidentsiaalseks. Sellistel juhtudel peab eksportija, tootja või tarnija siiski põhjendama, miks ta käsitab teavet konfidentsiaalsena. Eksportiva lepinguosalise pädev asutus registreerib need põhjused nõuetekohaselt kontrolli järeldustes. Sellistel juhtudel kinnitab eksportiva lepinguosalise pädev asutus, et ta on importiva lepinguosalise nõutud teabe läbi vaadanud, ning loetleb ka läbi vaadatud teabeallikad, märkides selgelt, kas teave toetab tariifse sooduskohtlemise taotlust.

8. Importiva lepinguosalise tolliasutus ei keeldu sooduskohtlemisest üksnes põhjusel, et sellist konfidentsiaalset teavet ei ole talle esitatud, vaid võtab enne sooduskohtlemise võimaldamise kohta lõpliku otsuse tegemist vajaduse korral arvesse eksportiva lepinguosalise pädeva asutuse esitatud teavet ning tema sõltumatuid järeldusi või uurimist.

9. Erandlikel asjaoludel, kui importiva lepinguosalise tolliasutus ei suuda pärast lõike 2 kohaselt esitatud taotluse alusel lõike 6 kohase vastuse saamist toodete päritolustaatust kindlaks teha, võib ta taotleda, et eksportiva lepinguosalise pädev asutus teeks eksportija, tootja või tarnija tööruumides kontrollkäigu, milles osaleb vaatlejana kuni kaks importiva lepinguosalise tolliasutuse nõuetekohaselt volitatud ametnikku.

10. Importiv lepinguosaline esitab lõikes 10 osutatud taotletud kontrollkäigu üksikasjalikud põhjused ja võib täpsustada konkreetsed parameetrid, mida kontrollkäigu ajal kontrollitakse. Eksportiva lepinguosalise pädev asutus määrab kindlaks kontrollkäigu läbiviimise mõistlikud tingimused, sealhulgas seoses vaatlejate osalemisega. Kui importiv lepinguosaline ei nõustu kavandatud tingimustega, teeb eksportiv lepinguosaline kontrollkäigu, võttes arvesse importiva lepinguosalise esitatud üksikasjalikke põhjuseid ja konkreetseid parameetreid. Kui kontrollkäigu taotlust ei rahuldata, esitab eksportiva lepinguosalise pädev asutus importiva lepinguosalise tolliasutusele selle põhjused.

11. Lõike 9 kohane kontrollkäigu taotlus esitatakse 30 päeva jooksul alates lõikes 6 sätestatud vastuse kättesaamise kuupäevast. Eksportiva lepinguosalise pädev asutus vastab sellisele taotlusele 30 päeva jooksul. Eksportiva lepinguosalise pädev asutus esitab 90 päeva jooksul alates kontrollkäigu kuupäevast lõike 6 kohase ajakohastatud vastuse, mis sisaldab kontrollkäigu tulemusi. Kui eksportiva lepinguosalise pädev asutus vajab sellise ajakohastatud vastuse esitamiseks lisaaega, pikendatakse seda tähtaega kuni 30 päeva võrra, teatades sellest eelnevalt importivale lepinguosalisele.

12. Olenemata vastusest, milles osutatakse päritolustaatusele vastavalt lõikele 6 või 11 – olenevalt sellest, mida kohaldatakse –, kui importiva lepinguosalise tolliasutus leiab, et tariifsest sooduskohtlemisest keeldumine on piisavalt põhjendatud, teatab ta sellest eksportiva lepinguosalise pädevale asutusele hiljemalt 30 päeva jooksul alates lõike 6 või 11 kohase vastuse kättesaamise kuupäevast. Kui importiv lepinguosaline ei saa eksportivat lepinguosalist 30 päeva jooksul teavitada, võib ta teate väljastada esimesel võimalusel.

13. Kui esitatakse lõike 12 kohane teade, võib eksportiv lepinguosaline taotleda konsultatsioone teise lepinguosalisega 30 päeva jooksul pärast teate esitamise kuupäeva. Kui lepinguosalised lepivad kokku konsultatsioonide alustamises, viiakse need lõpule kahe kuu jooksul alates taotluse esitamise kuupäevast. Konsultatsioonide tähtaega võib lepinguosaliste vastastikusel kokkuleppel pikendada. Kumbki lepinguosaline teatab teisele lepinguosalisele, mis asutused osalevad konsultatsioonidel.

14. Pärast lõike 12 kohase teate esitamist jääb importiva lepinguosalise tolliasutusele õigus tariifsest sooduskohtlemisest keelduda, kui tal on selleks piisav põhjendus, võttes arvesse eksportiva lepinguosalise pädeva asutuse esitatud teavet koos oma sõltumatute järelduste või uurimistega mis tahes järgmistel asjaoludel:

a) eksportiv lepinguosaline ei taotle konsultatsioone ühe kuu jooksul alates lõike 12 kohaselt esitatud teate kättesaamisest ning eksportiva lepinguosalise pädeva asutuse esitatud teave ei ole piisav, et kinnitada toote päritolustaatust;

b) kui eksportiv lepinguosaline on taotlenud konsultatsioone ja kui lõikes 13 osutatud konsultatsioonide tähtaja lõppedes ei ole eksportiva lepinguosalise pädeva asutuse esitatud teave piisav, et kinnitada toote päritolustaatust, või

c) erandlikel asjaoludel, kui importiva lepinguosalise tolliasutus otsustab enne lõikes 13 osutatud konsultatsioonide tähtaja lõppu, et viivitamata on vaja võtta meetmeid. Importiv lepinguosaline teavitab eksportiva lepinguosalise pädevat asutust põhjustest.

15. Kui importiva lepinguosalise tolliasutus otsustab tariifsest sooduskohtlemisest keelduda, teavitab ta importijat selle põhjustest. Importiva lepinguosalise tolliasutus teatab oma otsusest põhjendamatu viivituseta ka eksportiva lepinguosalise pädevale asutusele.

16. Kumbki lepinguosaline teatab teisele lepinguosalisele pädevate asutuste ja väljaandvate asutuste kontaktandmed ning teavitab teist lepinguosalist igast kontaktandmete muutusest hiljemalt 30 päeva jooksul pärast muutmise kuupäeva.

17. Kontrolli algatamise eest vastutavad pädevad asutused on tolliasutused. Kontrolli läbiviimise eest vastutavad pädevad asutused on järgmised:

a) Euroopa Liidu puhul tolliasutus ning

b) India puhul kaubandusministeerium või mis tahes muu määratud asutus.

ARTIKKEL 3.26

Tariifsest sooduskohtlemisest keeldumine

1. Pärast artikli 3.24 „Kontrollimine“ lõike 1 kohast kontrollimist võib importiva lepinguosalise tolliasutus keelduda järgmistel juhtudel tariifsest sooduskohtlemisest, ilma et ta alustaks artikli 3.25 „Halduskoostöö“ kohast halduskoostööd:

a) tooted, mille suhtes tariifset sooduskohtlemist taotletakse, ei ole samad, mida on nimetatud päritolukinnituses;

b) importija valduses olevat päritolukinnitust ei ole koostanud eksportija, kellel on eksportiva lepinguosalise õigusnormide kohane kehtiv kordumatu identifitseerimisnumber;

c) päritolukinnitus ei ole koostatud 3-C lisas „Päritolukinnituse vorm“ esitatud vormi kohaselt, ilma et sellega piirataks artikli 3.19 „Vead ja lahknevused“ kohaldamist;

d) päritolukinnitust ei ole autenditud vastavalt 3-D lisale „Päritolukinnituse autentimise kord“;

e) importija loobub nõudest või

f) artikli 3.17 „Tariifse sooduskohtlemise taotluse esitamise aeg“ lõigetes 2 ja 3 sätestatud nõuded ei ole täidetud.

2. Pärast artikli 3.24 „Kontrollimine“ lõike 2 kohast kontrolli võib importiva lepinguosalise tolliasutus keelduda tariifsest sooduskohtlemisest, kui artikli 3.24 „Kontrollimine“ lõigetes 3–5 sätestatud tähtaegade jooksul ei ole päritolukinnitust esitatud.

3. Pärast artikli 3.24 „Kontrollimine“ lõigete 6–9 kohast kontrollimist võib importiva lepinguosalise tolliasutus keelduda tariifsest sooduskohtlemisest,

a) kui importija ei ole vastanud artikli 3.24 „Kontrollimine“ lõigetes 6 ja 7 sätestatud tähtaegade jooksul või

b) kui importija poolt artikli 3.24 „Kontrollimine“ lõigete 6 ja 7 kohaselt esitatud teave ei ole toote päritolustaatuse kinnitamiseks piisav.

4. Pärast artikli 3.25 „Halduskoostöö“ lõike 2 kohase teabenõude esitamist võib importiva lepinguosalise tolliasutus keelduda tariifsest sooduskohtlemisest,

a) kui eksportiva lepinguosalise tolliasutus ei ole vastanud artikli 3.25 „Halduskoostöö“ lõikes 6 sätestatud tähtaegade jooksul;

b) kui eksportiva lepinguosalise pädev asutus on kinnitanud, et toode ei ole päritolustaatusega;

c) kui eksportiv lepinguosaline ei esita vastust artikli 3.25 „Halduskoostöö“ lõikes 11 sätestatud tähtaegade jooksul või

d) kooskõlas artikli 3.25 „Halduskoostöö“ lõikega 14.

5. Importiva lepinguosalise tolliasutus võib keelduda sellise toote tariifsest sooduskohtlemisest, mida taotleb importija, kes rikub artikli 3.15 „Vedu“ nõudeid või ei suuda tõendada vastavust nendele nõuetele.

ARTIKKEL 3.27

Sooduskohtlemise ajutine peatamine

1. Kui lepinguosaline teeb pärast halduskoostööd ja artiklis 3.25 „Halduskoostöö“ sätestatud menetlusi kindlaks, et eksportija või tootja on järjepidevalt ja tahtlikult koostanud ebaõigeid päritolukinnitusi, konsulteerivad lepinguosalised importiva lepinguosalise taotlusel omavahel, et eksportiv lepinguosaline saaks võtta asjakohaseid meetmeid.

2. Kui eksportiv lepinguosaline ei ole kolme kuu jooksul alates konsultatsioonitaotluse esitamise kuupäevast võtnud asjakohaseid meetmeid, et takistada eksportijat või tootjat koostamast ebaõigeid päritolukinnitusi, võib importiva lepinguosalise tolliasutus otsustada asjaomase toote või asjaomaste toodete tariifse sooduskohtlemise kõnealuse eksportija või tootja puhul ajutiselt peatada.

3. Kui importiv lepinguosaline kavatseb tariifse sooduskohtlemise lõike 2 kohaselt ajutiselt peatada, teatab ta sellest eksportivale lepinguosalisele vähemalt 15 päeva enne peatamise algust. Kõnealune teade hõlmab järgmist:

a) eksportija või tootja nimi ja viitenumber;

b) tariifse sooduskohtlemise peatamise kavatsuse põhjused;

c) sellise toote või selliste toodete kirjeldus, millele peatamist kohaldatakse, ning

d) muu asjakohane teave.

4. Importiv lepinguosaline ja eksportiv lepinguosaline kooskõlastavad omavahel tariifse sooduskohtlemise taastamiseks vajalikud meetmed ja ajutise peatamise kehtivusaja. Ajutist peatamist kohaldatakse ainult nii kaua, kui on vaja lõikes 1 osutatud olukorra lahendamiseks, ja igal juhul mitte kauem kui kuue kuu või mis tahes muu ajavahemiku jooksul, milles lepinguosalised on kokku leppinud.

5. Kui lepinguosaline teeb pärast halduskoostööd ja artiklis 3.25 „Halduskoostöö“ sätestatud menetlusi kindlaks, et kaks või enam teise lepinguosalise eksportijat või tootjat on järjepidevalt ja tahtlikult koostanud harmoneeritud süsteemi klassifikatsiooni tasandil sama toote kohta valesid päritolukinnitusi ning nende eksportijate või tootjate sama toode moodustab oma väärtuselt rohkem kui poole sama toote sooduskorra alusel eksportiva lepinguosalise territooriumilt ühe aasta jooksul enne esimest kontrollitaotlust toimuvast impordist, võib importiv lepinguosaline esitada küsimuse ühiskomiteele, et peatada ajutiselt sooduskohtlemine kogu selle toote impordi puhul eksportiva lepinguosalise territooriumilt.

6. Ühiskomitee arutab küsimust ja esitab kuue kuu jooksul soovituse, kas peatada ajutiselt kõnealuse toote tariifne sooduskohtlemine. Importiv lepinguosaline võib kõnealuse toote sooduskohtlemise peatada üksnes ühiskomitee soovitusel.

7. Ajutist peatamist kohaldatakse ainult nii kaua, kui on vaja lõikes 5 osutatud olukorra lahendamiseks ja asjaomase lepinguosalise finantshuvide kaitsmiseks, ning igal juhul mitte kauem kui kuue kuu või mis tahes muu ajavahemiku jooksul, milles lepinguosalised on kokku leppinud.

8. Lõikes 5 sätestatud juhtudel, kui importiv lepinguosaline on objektiivse teabe põhjal järeldanud, et käesoleva peatüki sätteid on ulatuslikult ja süstemaatiliselt rikutud või neist on kõrvale hoitud, ning kui eksportiv lepinguosaline keeldub korduvalt koostööst või jätab selle muul viisil tegemata, kohaldatakse artiklit 2.17 „Tariifse sooduskohtlemise haldamist käsitlevad erimeetmed“.

9. Kumbki lepinguosaline teavitab oma sisemenetluste kohaselt oma importijaid ja eksportijaid lõikes 2 ja 6 osutatud ajutise peatamisega seotud otsustest.

ARTIKKEL 3.28

Konfidentsiaalsus

1. Kumbki lepinguosaline tagab kooskõlas oma õigusnormidega talle teise lepinguosalise poolt käesoleva peatüki kohaselt esitatud teabe konfidentsiaalsuse ja kaitseb seda teavet avalikustamise eest.

2. Konfidentsiaalset äriteavet, mille eksportiva lepinguosalise pädev asutus või importiv lepinguosaline on saanud eksportijalt artiklite 3.24 „Kontrollimine“ ja 3.25 „Halduskoostöö“ kohaldamise käigus, ei avalikustata, välja arvatud juhul, kui käesolevas peatükis on sätestatud teisiti.

3. Importiva lepinguosalise asutused kasutavad saadud teavet üksnes käesoleva peatüki kohaldamiseks. Käesoleva peatüki kohaselt kogutud teavet on lubatud kasutada haldus-, kohtu- või kohtulaadses menetluses, mis on algatatud selliste tollialaste õigusnormide täitmata jätmise tõttu, millega rakendatakse käesolevat peatükki. Sellisel juhul teavitatakse võimaluse korral eelnevalt teabe esitanud isikut või lepinguosalist.

4. Kui üks lepinguosaline soovib kasutada seda teavet muul kui käesoleva peatüki kohasel eesmärgil, peab tal selleks olema teabe esitanud isiku või lepinguosalise eelnev kirjalik nõusolek. Teabe sellisel kasutamisel võetakse arvesse kõnealuse isiku või lepinguosalise kehtestatud piiranguid.

ARTIKKEL 3.29

Karistused

Kumbki lepinguosaline võtab vastu või jätab kehtima meetmed, et määrata käesoleva peatüki sätetega seotud õigusnormide rikkumise eest vajaduse korral tsiviil-, haldus- ja kriminaalkaristusi.

C JAGU

LÕPPSÄTTED

ARTIKKEL 3.30

Ceuta ja Melilla

1. Ceutasse ja Melillasse imporditavate Indiast pärit toodete suhtes kohaldatakse käesoleva lepingu alusel sama tollirežiimi, mida kohaldatakse Euroopa Liidu tolliterritooriumilt pärit toodete suhtes Hispaania Kuningriigi ja Portugali Vabariigi Euroopa Ühendustega ühinemise akti protokolli nr 2 alusel. India kohaldab Ceutast ja Melillast pärit, käesoleva lepinguga hõlmatud toodete importimisel sama tollirežiimi, mida kohaldatakse Euroopa Liidust imporditavate ja sealt pärit toodete suhtes.

2. Käesolevas peatükis sätestatud päritolureegleid ja -menetlusi kohaldatakse *mutatis mutandis* toodete suhtes, mida eksporditakse Indiast Ceutasse ja Melillasse, ning kaupade suhtes, mida eksporditakse Ceutast ja Melillast Indiasse.

3. Ceutat ja Melillat käsitatakse ühtse territooriumina.

4. Sõltuvalt toote päritolust märgivad eksportijad 3-C lisas „Päritolukinnituse vorm“ esitatud päritolukinnituse vormi lahtrisse 9 „India“ või „Ceuta ja Melilla“.

5. Käesoleva peatüki kohaldamise ja rakendamise eest Ceutas ja Melillas vastutab Hispaania Kuningriigi toll.

6. Euroopa Liit teavitab Indiat viivitamata kõigist muudatustest, mis võivad mõjutada käesolevas artiklis sätestatud tollirežiimi. Et arutada neid muudatusi ja leida vastastikku rahuldav lahendus, tuleb emma-kumma lepinguosalise taotlusel kokku tolli- ja päritolureeglite komitee.

## ARTIKKEL 3.31

## Tolli- ja päritolureeglite komitee

1. Artikli 18.3 „Erikomiteed“ lõike 1 alusel moodustatakse tolli- ja päritolureeglite komitee. Lisaks artiklis 18.4 „Erikomiteede ülesanded“ ja artiklis 4.20 „Tolli- ja päritolureeglite komitee“ nimetatud ülesannetele võib tolli- ja päritolureeglite komitee võtta vastu selgitavad märkused, milles esitatakse suunised käesoleva peatüki tulemusliku rakendamise hõlbustamiseks.

2. Tolli- ja päritolureeglite komitee kaalub ühiskomitees otsuste vastuvõtmiseks tehtava ettevalmistava tehnilise töö raames tootepõhiste päritolureeglite perioodilist harmoneeritud süsteemi ülevõtmist.

ARTIKKEL 3.32

Üleminekusätted transiit- ja ladustatud toodete kohta

1. Importiva lepinguosalise tolliasutus võimaldab tariifset sooduskohtlemist eksportiva lepinguosalise päritolustaatusega tootele, kui see toode vastab käesoleva peatüki sätetele ja on käesoleva lepingu jõustumise kuupäeval

a) teel eksportiva lepinguosalise territooriumilt importiva lepinguosalise territooriumile või

b) seda ei ole importiva lepinguosalise territooriumil veel vabasse ringlusse lubatud.

2. Lõikes 1 osutatud toote suhtes kohaldatakse importija tariifse sooduskohtlemise taotlust vastavalt artiklile 3.16 „Tariifse sooduskohtlemise taotlus“ 12 kuu jooksul alates käesoleva lepingu jõustumisest.

# 4. PEATÜKK

# TOLL JA KAUBANDUSE LIHTSUSTAMINE

## ARTIKKEL 4.1

### Eesmärgid

1. Lepinguosalised tunnistavad tolli ja kaubanduse lihtsustamise tähtsust arenevas ülemaailmses kaubanduskeskkonnas. Lepinguosalised tugevdavad selles valdkonnas koostööd, tagamaks, et asjaomased õigusnormid ja tolliprotseduurid ning asjakohaste asutuste haldussuutlikkus oleksid kooskõlas eesmärgiga edendada kaubanduse soodustamist ja tagada samas tulemuslik tollikontroll.

2. Lepinguosalised lepivad sel eesmärgil kokku, et asjakohased õigusnormid peavad olema mittediskrimineerivad ning et tolliprotseduurid peavad põhinema tõhusate ja tulemuslike meetodite ja kontrolli kasutamisel, et võidelda pettuste vastu ja edendada seaduslikku kaubandust.

3. Lepinguosalised kinnitavad, et mitte kuidagi ei kahjustata õiguspäraseid avaliku korraga seotud eesmärke, sealhulgas neid, mis on seotud julgeolekuga, ohutusega ja pettuse vastu võitlemisega.

ARTIKKEL 4.2

Tollikoostöö ja vastastikune haldusabi

1. Käesoleva peatüki kohaldamisel tähendavad „tollialased õigusnormid“ kummagi lepinguosalise territooriumil kohaldatavaid õigusnorme, millega reguleeritakse kaupade sisenemist või importi, väljumist või eksporti, kaupade transiiti ning nende suunamist muudele tolliprotseduuridele ning mis võivad hõlmata keelde, piiranguid või kontrolle, mida jõustab kummagi lepinguosalise toll.

2. Lepinguosalised teevad tolliküsimustes koostööd oma vastavate tolliasutuste kaudu, et tagada artiklis 4.1 „Eesmärgid“ sätestatud eesmärkide saavutamine.

3. Lepinguosalised arendavad koostööd, sealhulgas

a) vahetavad teavet tollialaste õigusnormide, nende rakendamise ja tolliprotseduuride kohta, eelkõige järgmistes valdkondades:

   i) tolliprotseduuride lihtsustamine ja moderniseerimine,

   ii) intellektuaalomandi õiguskaitse tagamine tolliasutuste poolt,

   iii) transiidi ja ümberlaadimise hõlbustamine,

iv) suhted äriringkondadega ning

v) tarneahela turvalisus ja riskijuhtimine;

b) teevad koostööd tollialastes küsimustes, mis on seotud rahvusvahelise kaubatarneahela tagamise ja lihtsustamisega kooskõlas WCO 2005. aasta juunis vastu võetud maailmakaubanduse tagamise ja lihtsustamise standardite raamistikuga (edaspidi „SAFE raamistik“);

c) kaaluvad ühisalgatuste väljatöötamist seoses impordi-, ekspordi- ja muude tolliprotseduuridega, sealhulgas tehnilise abiga, ning äriringkondadele tõhusa teenuse tagamisega;

d) tugevdavad tollialast koostööd selliste rahvusvaheliste organisatsioonide raames nagu WTO ja WCO;

e) püüavad ühtlustada oma impordi-, ekspordi- ja muude tolliprotseduuride andmenõudeid, rakendades ühiseid standardeid ja andmeelemente kooskõlas WCO andmemudeliga;

f) kui see on asjakohane ja vajalik, vahetavad tolliasutuste vahelise struktureeritud ja korduva teabevahetuse kaudu teatavat liiki tolliteavet konkreetsetel eesmärkidel, milleks on riskijuhtimise parandamine ja tollikontrolli tõhustamine eelkõige maksude kogumise või ohutuse ja turvalisuse seisukohast riskantsete kaupade puhul ning seadusliku kaubanduse lihtsustamine; selline teabevahetus ei piira teabevahetust, mis võib lepinguosaliste vahel toimuda tollikoostöö ja vastastikuse haldusabi lepingu ning käesoleva lepingu artikli 4.3 „Täiendavad meetmed vastastikuse haldusabi andmiseks tolliküsimustes“ alusel;

g) tugevdavad lepinguosaliste tolliasutuste vahelist riskijuhtimismeetodite alast koostööd, sealhulgas jagades parimaid tavasid ning vajaduse korral riskiteavet ja kontrollitulemusi. Kui see on asjakohane ja otstarbekas, kaaluvad lepinguosalised ka riskijuhtimismeetodite, riskistandardite ja julgestuskontrolli vastastikust tunnustamist;

h) kui see on asjakohane ja vajalik, kehtestavad volitatud ettevõtjate programmide ja tollikontrolli vastastikuse tunnustamise, sealhulgas samaväärsed kaubanduse lihtsustamise meetmed, ning

i) edendavad tolli ja muude valitsusasutuste või -ametite vahelist koostööd ja kooskõlastamist, eelkõige seoses volitatud ettevõtjate programmidega. Selline koostöö võib toimuda muu hulgas nõuete ühtlustamise, eelistele juurdepääsu hõlbustamise ja tarbetu dubleerimise minimeerimise kaudu.

ARTIKKEL 4.3

Täiendavad meetmed vastastikuse haldusabi andmiseks tolliküsimustes

1. Lepinguosalised kinnitavad veel kord oma kohustusi seoses vastastikuse haldusabi andmisega tolliküsimustes kooskõlas tollikoostöö ja vastastikuse haldusabi lepingu asjakohaste sätetega.

2. Lepinguosalised võivad vahetada tollikoostöö ja vastastikuse haldusabi lepingu artikliga 5 hõlmatud teavet

a) automaatselt või

b) enne kaubasaadetiste saabumist teise lepinguosalise territooriumile.

3. Käesoleva artikli lõikes 2 ettenähtud teabevahetuse rakendamiseks võivad lepinguosalised kokku leppida selles, mis liiki konkreetset teavet nad soovivad vahetada, ning teabe edastamise vormingus ja sageduses.

ARTIKKEL 4.4

Isikuandmete kaitse

Kui isikuandmeid vahetatakse käesoleva peatüki kohaselt, toimub selliste isikuandmete edastamine kooskõlas andmeid esitava lepinguosalise andmekaitsealaste õigusnormidega. Kumbki lepinguosaline teavitab teist lepinguosalist oma asjakohastest andmekaitsealastest õigusnormidest.

ARTIKKEL 4.5

Asutustevaheline koostöö kaubavahetuse valdkonnas

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema asutused ja ametid, kes vastutavad kaupade impordi, ekspordi ja transiidi kontrolli ja protseduuride eest, teevad omavahel koostööd ja kooskõlastavad oma tegevust, et kaitsta oma finantshuve, võidelda ebaseadusliku kaubanduse vastu ning tagada ohutus ja julgeolek välispiiridel, edendades samal ajal seaduslikku kaubandust.

2. Kaubanduse lihtsustamise lepingu artikli 10 lõike 4.1 kohase ühtse teabevahetuse süsteemi loomisel või haldamisel püüab iga lepinguosaline võimaldada kõigil oma osalevatel asutustel või ametitel esitada ühtse kontaktpunkti kaudu elektrooniliselt dokumente või andmeid, mida ta nõuab kaupade impordiks, ekspordiks või transiidiks läbi oma territooriumi.

3. Seoses lõigetega 1 ja 2 püüavad lepinguosalised jagada oma vastavaid kogemusi.

4. Seoses lõikega 2 püüavad lepinguosalised võimaluse piires ühtlustada andmeelemente ja tolliprotsesse.

ARTIKKEL 4.6

Tollialased õigusnormid ja tolliprotseduurid

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema tollialased õigusnormid ja tolliprotseduurid põhinevad järgmisel:

a) tolli ja kaubanduse valdkonnas kohaldatavad rahvusvahelised õigusaktid ja standardid, sealhulgas 18. mail 1973 Kyotos sõlmitud rahvusvahelise tolliprotseduuride lihtsustamise ja kooskõlastamise konventsiooni sisulised elemendid, sealhulgas 26. juunil 1999 Brüsselis sõlmitud tolliprotseduuride lihtsustamise ja ühtlustamise rahvusvahelise konventsiooni muutmise protokoll (edaspidi „muudetud Kyoto konventsioon“), 14. juunil 1983 Brüsselis sõlmitud rahvusvaheline kaupade kirjeldamise ja kodeerimise harmoneeritud süsteemi konventsioon ning SAFE raamistik ja võimaluste piires Maailma Tolliorganisatsiooni andmemudel;

b) seadusliku kaubanduse kaitsmine ja soodustamine läbi tulemusliku täitmise tagamise ja õiguslike nõuete järgimise;

c) tollialased õigusnormid, mis on proportsionaalsed ja mittediskrimineerivad ning millega välditakse ettevõtjate tarbetut koormamist, nähakse ette täiendav lihtsustamine ettevõtjate puhul, kes täidavad nõudeid kõrgel tasemel, sealhulgas sooduskohtlemine seoses kauba vabastamisele eelneva tollikontrolliga, ning tagatakse kaitsemeetmed pettuste ja ebaseadusliku tegevuse vastu, ning

d) eeskirjad, millega tagatakse, et karistused tollialaste õigusnormide ja protseduuride rikkumiste eest on proportsionaalsed ja mittediskrimineerivad ning et nende kohaldamisega ei põhjustata liigseid viivitusi kaupade vabastamisel.

2. Kumbki lepinguosaline peaks oma tollialased õigusnormid ja tolliprotseduurid korrapäraselt läbi vaatama. Tolliprotseduure tuleks kohaldada ka prognoositavalt, järjepidevalt ja läbipaistvalt.

3. Töömeetodite täiustamiseks ning toimingute mittediskrimineerivuse, läbipaistvuse, tõhususe, terviklikkuse ja usaldusväärsuse tagamiseks teeb lepinguosaline järgmist:

a) lihtsustab nõudeid ja formaalsusi ning vaatab need võimaluse korral läbi, et tagada kauba kiire vabastamine ja tollivormistus; ning

b) teeb tööd selle nimel, et veelgi lihtsustada ja standardida andmeid ja dokumente, mida nõuavad toll ja muud asutused.

ARTIKKEL 4.7

Kauba vabastamine

Kumbki lepinguosaline kehtestab või säilitab tolliprotseduurid, millega

a) nähakse ette kauba viivitamatu vabastamine ajavahemiku jooksul, mis ei ole pikem sellest, mis on vajalik lepinguosalise õigusnormide täitmise tagamiseks;

b) nähakse ette dokumentide ja muu nõutava teabe elektrooniline esitamine ja töötlemine enne kauba saabumist, et kauba saaks saabumisel vabastada, ning

c) lubatakse kauba vabastamist enne tollimaksude, muude maksude, lõivude ja tasude lõplikku kindlaksmääramist, kui selline kindlaksmääramine ei ole toimunud enne kauba saabumist, selle saabumisel või võimalikult kiiresti pärast kauba saabumist ja eeldusel, et kõik muud õigusaktidega kehtestatud nõuded on täidetud. Sellise vabastamise tingimusena võib lepinguosaline nõuda tagatist iga veel kindlaks määramata summa kohta käenduse, sissemakse või mõne muu tema õigusnormidega ette nähtud asjakohase vahendi näol. Selline tagatis ei või olla suurem summast, mida lepinguosaline nõuab selleks, et tagada tollimaksude, muude maksude, lõivude ja tasude maksmine kogu tagatisega hõlmatud kauba eest. Tagatis vabastatakse, kui see ei ole enam vajalik.

ARTIKKEL 4.8

Lihtsustatud tolliprotseduurid

Kumbki lepinguosaline võtab vastu või jätab kehtima meetmed, mis võimaldavad tema õigusnormides sätestatud kriteeriumidele vastavatel kauplejatel või ettevõtjatel saada kasu tolliprotseduuride täiendavast lihtsustamisest.
Kõnealused meetmed võivad hõlmata järgmist:

a) tollideklaratsioon, mis sisaldab vähem andmestikke või lisadokumente, või

b) perioodiline tollideklaratsioon või -protseduurid selliste tollimaksude ja muude maksude kindlaksmääramiseks ja tasumiseks, mis hõlmavad korduvat importi konkreetse ajavahemiku jooksul, pärast nende imporditud kaupade vabastamist.

ARTIKKEL 4.9

Transiit ja ümberlaadimine

1. Kumbki lepinguosaline tagab kogu oma territooriumil ümberlaadimistööde ja transiidi lihtsustamise ning tõhusa kontrolli.

2. Kumbki lepinguosaline edendab ja rakendab piirkondlikku transiidikorda, et kaubavahetust lihtsustada, kui see on asjakohane ja vajalik.

3. Kumbki lepinguosaline tagab koostöö ja koordineerimise kõigi oma territooriumil asuvate asjaomaste asutuste ja ametkondade vahel, et hõlbustada transiiti.

4. Kumbki lepinguosaline lubab kooskõlas oma õigusnormidega vedada impordiks mõeldud kaupa oma territooriumil tollikontrolli all sisenemistolliasutusest teise oma territooriumil asuvasse tolliasutusse, kus kaup vabastatakse või tehakse tollivormistus.

ARTIKKEL 4.10

Riskijuhtimine

1. Kumbki lepinguosaline kehtestab või säilitab tollikontrolli riskijuhtimissüsteemi.

2. Kumbki lepinguosaline kavandab ja kohaldab riskijuhtimist viisil, mis võimaldab vältida meelevaldset või põhjendamatut diskrimineerimist või rahvusvahelise kaubanduse varjatud piiramist.

3. Kumbki lepinguosaline keskendub tollikontrolli ja muude asjakohaste piirikontrollide tegemisel kõrge riskitasemega kaubasaadetistele ning kiirendab madala riskitasemega kaubasaadetiste vabastamist. Kumbki lepinguosaline võib riskijuhtimise raames valida kontrollitavaid kaubasaadetisi ka pisteliselt.

4. Lepinguosalised lähtuvad riskijuhtimisel riskide hindamisest asjakohaste valikulisuse kriteeriumide alusel.

ARTIKKEL 4.11

Tollivormistusjärgne kontroll

1. Kaupade vabastamise kiirendamiseks võtab kumbki lepinguosaline kasutusele või jätab kehtima tollivormistusjärgsed kontrollid, et tagada vastavus tollialastele ja muudele seonduvatele õigusnormidele.

2. Kumbki lepinguosaline valib tollivormistusjärgse kontrolli jaoks riskipõhiselt välja isiku või kaubasaadetise, rakendades vajaduse korral asjakohaseid valikulisuse kriteeriume. Kumbki lepinguosaline teeb tollivormistusjärgseid kontrolle läbipaistvalt. Kui auditeerimisega on seotud mõni isik, teavitab lepinguosaline lõplike tulemuste saamisel auditeeritavat isikut viivitamata auditi tulemustest, isiku õigustest ja kohustustest ning saadud tulemuste põhjustest.

3. Lepinguosalised mõistavad, et tollivormistusjärgse auditi käigus saadud teavet võib kasutada edasistes haldus- või kohtumenetlustes.

4. Lepinguosalised kasutavad tollivormistusjärgse kontrolli tulemusi riskijuhtimise rakendamisel.

ARTIKKEL 4.12

Volitatud ettevõtjad

1. Kumbki lepinguosaline kehtestab või jätab kehtima partnerlusprogrammi ettevõtjate jaoks, kes vastavad kindlaksmääratud kriteeriumidele (edaspidi „volitatud ettevõtjad“).

2. Volitatud ettevõtjaks kvalifitseerumise kriteeriumid peavad olema seotud kummagi lepinguosalise tollialaste õigusnormide ja protseduuride nõuete täitmisega. Need kindlaksmääratud kriteeriumid avaldatakse ja nende hulka võib kuuluda järgmine:

a) tolli- ja maksualaste õigusnormide mis tahes tõsiste ja korduvate rikkumiste puudumine, sealhulgas taotleja majandustegevusega seotud raskete kuritegude puudumine;

b) taotleja tõestus, et ta on võimeline oma tegevust ja kaubavoogu kõrgetasemeliselt haldama, kasutades asjakohast tollikontrolli võimaldavat äri- ja vajaduse korral ka transpordiandmete haldamise süsteemi;

c) maksevõime, mis loetakse tõendatuks, kui taotlejal on hea finantsseisund, mis võimaldab tal oma kohustusi täita, võttes vajalikul määral arvesse asjaomase äritegevuse liigi eripära;

d) tõendatud pädevus või kutsekvalifikatsioon, mis on otseselt seotud elluviidava tegevusega, ning

e) asjakohased julgeoleku- ja turvalisusstandardid, mis loetakse vastavaks, kui taotleja tõendab, et ta on võtnud asjakohased meetmed rahvusvahelise tarneahela julgeoleku ja turvalisuse tagamiseks, sealhulgas füüsilise puutumatuse ja juurdepääsukontrolli, logistiliste protsesside ja teatavat liiki kauba käsitlemise ning personali ja äripartnerite tuvastamise valdkonnas.

3. Volitatud ettevõtjaks kvalifitseerumise kriteeriumid ei tohi olla kavandatud ja neid ei tohi kohaldada viisil, mis võimaldab või tekitab meelevaldset või põhjendamatut diskrimineerimist ettevõtjate vahel, kui valitsevad samad tingimused, ning need peavad võimaldama väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate osalemist.

4. Partnerlusprogramm hõlmab alljärgnevaid eeliseid:

a) vähem füüsilisi kontrolle ja läbivaatusi, kui see on asjakohane;

b) füüsiliseks või muuks tollikontrolliks valimise korral sellest ette teatamine;

c) tollikontrolliks valimise korral võimalus olla kontrollitud esmajärjekorras;

d) kauba kiire vabastamine, kui see on asjakohane;

e) tollimaksude, muude maksude, lõivude ja tasude maksmise edasilükkamine;

f) üldtagatiste või vähendatud määraga tagatiste kasutamine;

g) üksainus lisadeklaratsioon kogu teatava ajavahemiku impordi või ekspordi jaoks ning

h) kaupade tollivormistus volitatud ettevõtja valdustes või muus tolli poolt heakskiidetud kohas[1].

[1] Lõike 4 punktides a–h loetletud soodustus loetakse volitatud ettevõtjatele antuks, kui see on üldiselt kättesaadav kõigile ettevõtjatele, mis tähendab, et kui soodustus on antud kõigile ettevõtjatele, antakse see määratluse kohaselt ka volitatud ettevõtjatele, nii et see ei saa olla volitatud ettevõtjate ainuõigus.

ARTIKKEL 4.13

Teabe avaldamine ja kättesaadavus

1. Kumbki lepinguosaline avaldab viivitamata mittediskrimineerival ja kergesti juurdepääsetaval viisil ning võimaluse korral elektrooniliselt uued tolli ja kaubanduse lihtsustamisega seotud õigusnormid ja üldised protseduurid enne nende kohaldamist ning avaldab viivitamata nende õigusnormide ja protseduuride muudatused ja tõlgendused. Siia hulka kuuluvad:

a) asjakohased halduslikku laadi teated;

b) impordi-, ekspordi- ja transiidiprotseduurid, sealhulgas sadama-, lennujaama- ja muud sisenemisprotseduurid ning nõutavad vormid ja dokumendid;

c) impordi või ekspordi suhtes või sellega seoses kohaldatavate tolli- ja muude maksude määrad;

d) valitsusasutuste poolt või nende huvides impordi, ekspordi ja transiidi suhtes või nendega seoses kehtestatud tasud ja lõivud;

e) toodete tollialase klassifitseerimise või tolliväärtuse määramise eeskirjad;

f) päritolureegleid käsitlevad üldkohaldatavad õigusnormid ja haldusotsused;

g) impordi-, ekspordi- või transiidipiirangud või -keelud;

h) impordi-, ekspordi- või transiidiformaalsuste rikkumise korral kohaldatavad karistussätted;

i) edasikaebamise kord;

j) mis tahes riigi või riikidega sõlmitud impordi-, ekspordi- või transiidilepingud või nende osad;

k) tariifikvootide haldamisega seotud menetlused;

l) sadamate ja piiripunktide tolliasutuste lahtiolekuajad ja töökord ning

m) kontaktpunktid järelepärimiste tegemiseks.

2. Kumbki lepinguosaline tagab, et uute või muudetud tollialaste õigusnormide ja protseduuride ning tasude või lõivude avaldamise ja jõustumise vahele jääb mõistlik ajavahemik.

3. Kumbki lepinguosaline teeb interneti kaudu kättesaadavaks ja vajaduse korral ajakohastab järgmist:

a) impordi-, ekspordi- ja transiidiprotseduuride, sealhulgas edasikaebamise korra kirjeldus, milles teavitatakse importimiseks ja ekspordiks ning transiidiks vajalikest praktilistest sammudest;

b) selle lepinguosalise territooriumile importimiseks, sealt eksportimiseks või seda läbivaks transiidiks vajalikud vormid ja dokumendid; ning

c) teabepunktide kontaktandmed.

4. Kumbki lepinguosaline loob või säilitab ühe või mitu teabepunkti, et vastata mõistliku aja jooksul valitsuste, ettevõtjate ja muude huvitatud isikute järelepärimistele tolli- ja muudes kaubandusega seotud küsimustes. Lepinguosalised ei nõua päringutele vastamise eest tasu.

5. Tollimaksu- või tariifimäärade muudatused, leevendava mõjuga meetmed, meetmed, mille tõhusust lõike 2 sätete täitmine kahjustaks, kiireloomulistel asjaoludel kohaldatavad meetmed või väheolulised muudatused lepinguosalise riigi õiguses on lõike 2 reguleerimisalast välja jäetud.

ARTIKKEL 4.14

Eelotsused

1. Kumbki lepinguosaline teeb ettevõtjate taotluste alusel oma tolliasutuste kaudu eelotsuseid, milles sätestatakse asjaomaste kaupade kohtlemine. Sellised otsused tehakse otsuse teinud lepinguosalise õigusnormide kohaselt kirjalikult või elektroonilises vormis kindla tähtaja jooksul ja need peavad sisaldama kogu vajalikku teavet.

2. Eelotsus kehtib vähemalt kolm aastat alates selle kehtivuse alguskuupäevast, välja arvatud juhul, kui eelotsuses märgitu ei ole enam seadusega kooskõlas või kui algse otsuse aluseks olnud faktid või asjaolud on muutunud.

3. Lepinguosaline võib keelduda eelotsuse tegemisest, kui taotluses tõstatatud küsimus kuulub läbivaatamisele haldus- või kohtulikus korras või kui taotlus ei ole seotud eelotsuse kavandatud kasutamise või tolliprotseduuri kavandatud kasutamisega. Kui lepinguosaline keeldub eelotsust tegemast, teavitab ta sellest viivitamata kirjalikult taotlejat, esitades asjakohased faktid ja oma otsuse aluse.

4. Kumbki lepinguosaline avaldab vähemalt järgmise teabe:

a) eelotsuse taotlusele esitatavad nõuded, sealhulgas nõutav teave ja taotluse vorm;

b) tähtaeg, mille jooksul eelotsus väljastatakse; ning

c) aeg, mille jooksul eelotsus kehtib.

5. Kui lepinguosaline tühistab eelotsuse, muudab seda või tunnistab selle kehtetuks või tühiseks, teatab ta sellest taotlejale kirjalikult, esitades asjakohased faktid ja oma otsuse aluse. Lepinguosaline võib eelotsuse tagasiulatuvalt tühistada, seda muuta või selle kehtetuks tunnistada ainult siis, kui eelotsus põhines puudulikul, ebatäpsel, valel või eksitaval teabel.

6. Lepinguosalise väljastatud eelotsus on eelotsust taotlenud isiku osas sellele lepinguosalisele siduv. Lepinguosaline võib ette näha, et eelotsus on taotlejale siduv.

7. Kumbki lepinguosaline tagab otsuse saaja kirjaliku taotluse korral eelotsuse või selle muutmise, tühistamise või kehtetuks tunnistamise otsuse läbivaatamise.

8. Kumbki lepinguosaline teeb üldsusele kättesaadavaks teabe eelotsuste kohta, võttes arvesse vajadust kaitsta isikuandmeid ja konfidentsiaalset äriteavet.

9. Eelotsused tehakse seoses järgmisega:

a) kaupade tariifne klassifikatsioon,

b) kauba päritolu ning

c) muud küsimused, milles lepinguosalised võivad kokku leppida.

ARTIKKEL 4.15

Tolliväärtuse määramine

1. Kumbki lepinguosaline määrab tema territooriumile imporditud teise lepinguosalise kaupade tolliväärtuse vastavalt GATT 1994 VII artiklile, sealhulgas selle märkustele ja lisasätetele, ja tolliväärtuse määramise lepingu artiklitele 1–17. Need inkorporeeritakse käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks. Minimaalseid tolliväärtusi ei kasutata.

2. Lepinguosalised teevad koostööd, et saavutada tolliväärtuse määramise küsimustes ühine lähenemisviis.

ARTIKKEL 4.16

Tollimaaklerid

Lepingosalised lepivad kokku, et nende tollialaste õigusnormide ja protseduuride jaoks ei ole kohustuslik kasutada tollimaaklerit. Kumbki lepinguosaline teatab tollimaaklerite kasutamist käsitlevatest meetmetest ja avaldab need meetmed. Tollimaakleritele tegevuslubade andmisel kohaldab kumbki lepinguosaline läbipaistvaid, mittediskrimineerivaid ja proportsionaalseid õigusnorme.

ARTIKKEL 4.17

Läbivaatamine ja edasikaebamine

1. Lepinguosaline kehtestab tulemuslikud, kiired, mittediskrimineerivad ja kergesti kättesaadavad menetlused, et tagada õigus esitada kaebus tolli- ja muude pädevate asutuste haldusmeetmete, ettekirjutuste ja otsuste peale, mis mõjutavad kaupade importi, eksporti või transiiti, või vaadata need läbi.

2. Edasikaebamine või läbivaatamine hõlmab järgmist:

a) haldusmeetme, ettekirjutuse või otsuse vastu võtnud ametnikust või ametiasutusest – olenevalt asjaoludest – kõrgemale või sõltumatule haldusasutusele esitatakse vaie või palutakse tal otsus läbi vaadata või

b) olenevalt asjaoludest kaevatakse haldusmeede, ettekirjutus või otsus kohtusse või taotletakse selle kohtulikku läbivaatamist.

3. Kumbki lepinguosaline tagab, et juhul, kui lõike 2 punktis a sätestatud haldusmeetmeid, ettekirjutusi ja otsuseid puudutava kaebuse või läbivaatamise kohta ei tehta tema õigusnormides sätestatud tähtaja jooksul või põhjendamatu viivituseta otsust, on kaebuse esitajal õigus vastavalt lepinguosalise õigusnormidele esitada uus haldus- või kohtukaebus või õigus uuele läbivaatamisele või õigus pöörduda mis tahes muul viisil õigusasutuse poole.

4. Kumbki lepinguosaline tagab, et kaebuse esitajale esitatakse haldusmeetmete, ettekirjutuste ja otsuste põhjendused, et ta saaks vajaduse korral esitada kaebuse või taotleda otsuse läbivaatamist.

ARTIKKEL 4.18

Suhted äriringkondadega

Lepinguosalised lepivad kokku järgmises:

a) vajaduses pidada kaubanduse esindajatega õigeaegseid ja korrapäraseid konsultatsioone tolli ja kaubanduse lihtsustamisega seotud seadusandlike ettepanekute ja üldiste menetluste üle. Selleks näeb kumbki lepinguosaline ette asjakohased konsultatsioonid ametiasutuste ja äriringkondade vahel ning

b) nad tagavad, et nende asjakohased tolli ja sellega seotud küsimusi puudutavad nõuded ja protseduurid vastavad endiselt kaubandusringkonna vajadustele, järgivad häid tavasid ning piiravad ka edaspidi kaubandust võimalikult vähe.

ARTIKKEL 4.19

Ajutine import

1. Käesoleva artikli kohaldamisel tähendab „ajutine import“ tolliprotseduuri, mille alusel võib tuua tolliterritooriumile teatavaid kaupu (sealhulgas transpordivahendeid), mis on tingimuslikult vabastatud imporditollimaksudest ja impordimaksudest ning ATA-märkmiku kasutamise korral ilma majanduslikku laadi impordikeelde või -piiranguid kohaldamata. Sellised kaubad tuleb importida konkreetsel eesmärgil ja need peavad olema ette nähtud reekspordiks kindlaksmääratud aja jooksul ning neid ei tohi muuta, kui välja arvata nende kasutamisest tingitud tavaline amortisatsioon.

2. Kumbki lepinguosaline lubab ajutist importi järgmiste kaupade puhul, vabastades need täielikult tingimuslikult imporditollimaksudest ja impordimaksudest ning jättes ATA-märkmiku kasutamise korral ka tema õigusnormides sätestatud majanduslikku laadi impordipiirangud või -keelud kohaldamata:

a) näitustel, messidel, kohtumistel või muudel sarnastel üritustel esitlemiseks või kasutamiseks ette nähtud kaubad (kaubad, mis on ette nähtud üritusel esitlemiseks või demonstreerimiseks; kaubad, mis on ette nähtud kasutamiseks seoses välismaiste toodete esitlemisega üritusel; seadmed, sealhulgas suulise tõlke seadmed, heli- ja pildisalvestusseadmed ning haridusliku, teadusliku või kultuurilise iseloomuga filmid, mis on ette nähtud kasutamiseks rahvusvahelistel kohtumistel, konverentsidel või kongressidel);

b) erialased seadmed (ajakirjanduse, raadio- või teleringhäälingu seadmed);

c) näidised, reklaamfilmid, salvestised, testide tegemiseks kasutatavad kaubad ja testitavad kaubad; konteinerid, pakendid ja kaubaalused, mis on täidetud kaubaga või mitte ning on vastupidavad ja korduskasutatavad ning mida kasutatakse või kavatsetakse kasutada rahvusvahelises liikluses kaupade veol, ning ajutiselt imporditud konteinerite tarvikud ja seadmed, mis imporditakse kas konteineriga, mis tuleb reeksportida eraldi, või muu konteineriga;

d) kaubad, mida imporditakse üksnes hariduslikel või teaduslikel eesmärkidel või kultuuritegevuse ja -ürituste jaoks;

e) isiklikud esemed (kõik uued või kasutatud esemed, mida reisijal võib kõiki reisi asjaolusid arvestades reisi jooksul põhjendatult vaja minna, välja arvatud kaubanduslikel eesmärkidel imporditav kaup); sportimise eesmärgil imporditavad kaubad;

f) kaubad, mille pädevad asutused on importinud ajutise impordi territooriumile humanitaareesmärkidel, ning

g) etendustel, näitustel, võistlustel või esitlustel osalemiseks, meelelahutuse eesmärgil või tööülesannete täitmiseks imporditud loomad (nt politseikoerad või -hobused, jälitus- või otsimiskoerad, pimedate koerad või juhtkoerad).

3. Kumbki lepinguosaline lubab ajutist importi järgmiste kaupade puhul, vabastades need täielikult või osaliselt tingimuslikult imporditollimaksudest ja impordimaksudest ning jättes ATA-märkmiku kasutamise korral ka tema õigusnormides sätestatud majanduslikku laadi impordipiirangud või -keelud kohaldamata:

a) kaubad, mis imporditakse seoses tootmistoiminguga;

b) mis tahes muud kutsealaseks tegevuseks vajalikud erialased seadmed ning

c) turismialane reklaammaterjal (kaubad, mis imporditakse eesmärgiga ärgitada üldsust välisriiki külastama, eriti kultuuri, usu, turismi või spordiga seotud või ametialastel kohtumistel või esitlustel osalemiseks).

4. Olenemata kaupade päritolust näeb kumbki lepinguosaline lõikes 2 osutatud kaupade ajutise impordi eesmärgil ette tingimusliku maksuvabastuse vastavalt oma õigusnormidele või aktsepteerib teise lepinguosalise territooriumil välja antud ATA-märkmikke, mille on kinnitanud ja taganud rahvusvahelisse garantiiketti kuuluv ühing ning mille on kinnitanud pädev asutus ja mis kehtivad importiva lepinguosalise tolliterritooriumil.

ARTIKKEL 4.20

Tolli- ja päritolureeglite komitee

1. Tolli- ja päritolureeglite komitee moodustatakse vastavalt artikli 18.3 „Erikomiteed“ lõikele 1 ja see vastutab käesoleva peatüki, 3. peatüki „Päritolureeglid ja -menetlused“ ning käesoleva lepinguga hõlmatud intellektuaalomandi õiguskaitse tagamist piiril, tolliväärtuse määramist, tasusid ja lõive ning parandatud kauba tolliga seotud aspekte ja eksportkauba eelinspekteerimist käsitlevate küsimuste eest, sealhulgas seoses artiklitega 2.9 „Lõivud ja tasud“, 2.10 „Parandatud kaubad“, 2.12 „Eksportkauba eelinspekteerimine“, 10.55 „Piiril võetavad meetmed“, 10.56 „Tegutsemine *ex officio*“ ja 10.57 „Kooskõla GATT 1994 ja TRIPS-lepinguga“.

2. Lisaks artiklis 18.4 „Erikomiteede ülesanded“ ja artiklis 3.31 „Tolli- ja päritolureeglite komitee“ nimetatud ülesannetele on tolli- ja päritolureeglite komitee pädev tegema kindlaks valdkonnad, kus on vaja parandada rakendamist ja toimimist, ning otsima asjakohaseid viise ja meetodeid, et jõuda mis tahes tekkida võivas tolliküsimuses vastastikku kokkulepitud lahendusteni.

3. Tolli- ja päritolureeglite komitee võib vajaduse korral vastu võtta otsuseid, mis on vajalikud artikli 4.2 „Tollikoostöö ja vastastikune haldusabi“ lõikes 3 loetletud koostöömeetmete rakendamiseks, eelkõige punktides f ja i ette nähtud otsused, mis on seotud tollialase teabe vahetamisega riskijuhtimise ja volitatud ettevõtjate programmide parandamiseks, artikli 4.3 „Täiendavad meetmed vastastikuse haldusabi andmiseks tolliküsimustes“ lõikes 3 loetletud otsused, samuti otsused, mis käsitlevad tollivaldkonna riskistandardeid ja kontrolle, tolli turvameetmeid, eelotsuseid, tolliväärtuse määramise ühist lähenemisviisi ja muid käesoleva peatüki rakendamisega seotud küsimusi, mida peetakse asjakohaseks.

4. Tolli- ja päritolureeglite komitee tagab tolliküsimuste ühtse ja järjepideva rakendamise lepinguosaliste vahel. Vajaduse korral võib selliseid tolliküsimusi käsitleda tollikoostöö ja vastastikuse haldusabi lepingu alusel loodud ühise tollikoostöö komitee raames.

# 5. PEATÜKK

## Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmed

### ARTIKKEL 5.1

### Eesmärgid

Käesoleva peatüki eesmärgid on järgmised:

a) tõhustada sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingu ning asjaomaste rahvusvaheliste organisatsioonide välja töötatud selliste rahvusvaheliste standardite, suuniste ja soovituste rakendamist, mida kohaldatakse lepinguosaliste vahelise kaubanduse suhtes;

b) kaitsta inimeste, loomade ja taimede elu või tervist kummagi lepinguosalise territooriumil, lihtsustades samal ajal lepinguosaliste vahel kaubandust, ning tagada, et kummagi lepinguosalise kehtestatud sanitaar- ja fütosanitaarmeetmetega ei tekitata põhjendamatuid kaubandustõkkeid;

c) näha ette vahendid teabevahetuse, konsulteerimise, koostöö ja probleemilahenduse tugevdamiseks sellistes sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete küsimustes, mis võivad mõjutada kaubandust lepinguosaliste vahel, ning muudes käesoleva peatüki alusel lepinguosalistele ühist huvi pakkuvates küsimustes, milles on kokku lepitud, ning

d) edendada suuremat läbipaistvust ja arusaamist kummagi lepinguosalise sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete kohaldamisest.

ARTIKKEL 5.2

Kohaldamisala

Käesolevat peatükki kohaldatakse lepinguosalise kõikide sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete suhtes, mis võivad otseselt või kaudselt mõjutada kaubandust lepinguosaliste vahel.

ARTIKKEL 5.3

Üldsätted

1. Lepinguosalised kinnitavad oma sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingust tulenevaid õigusi ja kohustusi.

2. Lepinguosaline kohaldab sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingu põhimõtteid kõikide selliste sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete väljatöötamisel või kohaldamisel, mille eesmärk on lihtsustada lepinguosalistevahelist kaubandust ja kaitsta oma territooriumil inimeste, loomade või taimede tervist või elu.

3. Lepinguosalised tagavad, et sanitaar- ja fütosanitaarmeetmeid ei kasutata põhjendamatute kaubandustõkete loomiseks.

4. Lepinguosalised tagavad, et käesoleva peatüki alusel kehtestatud menetlused algatatakse ja viiakse lõpule põhjendamatute viivitusteta ning et neid ei kohaldata viisil, mis kujutaks endast teise lepinguosalise meelevaldset ja põhjendamatut diskrimineerimist.

ARTIKKEL 5.4

Mõisted

1. Käesolevas peatükis kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingu A lisas määratletud mõisted;

b) *codex alimentarius*'e komisjoni egiidi all määratletud asjakohased mõisted;

c) Maailma Loomatervise Organisatsiooni egiidi all määratletud asjakohased mõisted;

d) rahvusvahelise taimekaitsekonventsiooni egiidi all määratletud asjakohased mõisted;

e) „pädev asutus“ – asutus, kelle roll ja ülesanded on sätestatud käesoleva lepingu 5-A lisas „Pädevad asutused“, ning

f) „erakorraline meede“ – sanitaar- või fütosanitaarmeede, mida lepinguosaline kohaldab teise lepinguosalise toodete suhtes, et lahendada meedet kohaldava lepinguosalise territooriumil tekkinud või tekkida ähvardav kiireloomuline probleem seoses inimeste, loomade või taimede elu või tervise kaitsega.

2. Kui käesolevas peatükis kokku lepitud mõistete ning sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingus sätestatud mõistete vahel on vastuolu, on ülimuslikud sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingus sätestatud mõisted.

ARTIKKEL 5.5

Pädevad asutused ja kontaktpunktid

1. Käesoleva lepingu jõustumisel esitavad lepinguosalised teineteisele nimekirja oma vastavatest pädevatest asutustest ja kontaktpunktidest, mille kaudu toimub teabevahetus kõigis käesolevast peatükist tulenevates küsimustes. Teade sisaldab kõnealuste asutuste ja kontaktpunktide vastavaid rolle, kohustusi ja kontaktandmeid.

2. Lepinguosalised teatavad teineteisele oma vastava kontaktpunkti kaudu kõigist olulisematest muudatustest oma pädevate asutuste struktuuris, töökorralduses ja nendevahelises pädevuse jaotuses ning tagavad, et teavet kontaktpunktide kohta hoitakse ajakohasena.

ARTIKKEL 5.6

Importingimused ja protsessi lihtsustamine

1. Ilma et see piiraks õigusi ja kohustusi, mis on kummalgi lepinguosalisel käesoleva peatüki alusel, kohaldatakse importiva lepinguosalise importingimusi[1] eksportiva lepinguosalise kogu territooriumi suhtes.

2. Kumbki lepinguosaline:

a) tagab, et kõik kontrolli-, inspekteerimis- ja heakskiitmismenetlused algatatakse ja viiakse lõpule põhjendamatu viivituseta.

b) teatab teisele lepinguosalisele viivitamata kõigist importingimuste ja -menetluste muudatustest ning

[1] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et termin „importingimused“ tähendab sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingu A lisas sätestatud sanitaar- ja fütosanitaarmeedet, mida tuleb impordi puhul järgida, et saavutada importiva lepinguosalise asjakohane kaitsetase. See ei takista Indiat võtmast vastu ja vaatamast läbi liikmesriikide eksporditaotlusi eraldi, tehes seda kooskõlas oma õigusnormide ja kohustustega, mis tulenevad rahvusvahelisest õigusest.

c) näeb ette üleminekuperioodi oma kontrolli-, inspekteerimis- ja heakskiitmismenetluste muudatuste avaldamise ja nende kohaldamise vahel, välja arvatud nõuetekohaselt põhjendatud juhtudel, mis on seotud tema kaitsetasemega.

3. Kui importiv lepinguosaline nõuab toote impordiks heakskiitmist, teeb ta eksportiva lepinguosalise taotluse korral põhjendamatu viivituseta järgmist:

a) teatab eksportivale lepinguosalisele menetluse eeldatava kestuse;

b) vaatab taotluse osana täielikult läbi eksportivalt lepinguosaliselt saadud dokumendid ning teatab eksportivale lepinguosalisele täpselt ja täielikult kõigist puudustest ning

c) teatab eksportivale lepinguosalisele täpselt ja täielikult taotluse hindamise seisust, selgitades viivitusi, et eksportiv lepinguosaline saaks vajaduse korral võtta parandusmeetmeid.

4. Importiv lepinguosaline esitab mõistliku aja jooksul eksportivale lepinguosalisele heakskiitmismenetluse raames tehtud riskihindamise tulemused.

5. Taotluse korral esitab importiv lepinguosaline eksportivale lepinguosalisele põhjendamatu viivituseta selgituse sanitaar- ja fütosanitaarmeetme ning rahvusvaheliste standardite, suuniste ja soovituste vahelise seose kohta ning juhul, kui sanitaar- ja fütosanitaarmeede ei põhine rahvusvahelisel standardil, esitab eksportivale lepinguosalisele teabe, sealhulgas teaduslikud tõendid, millel sanitaar- ja fütosanitaarmeede põhineb, ning selgituse sellise meetme võtmise põhjuste kohta.

6. Teabele esitatavad nõuded piirduvad sellega, mis on vajalik asjakohaste kontrolli-, inspekteerimis- ja heakskiitmismenetluste puhul.

7. Kui liikmesriik esitab eksporditaotluse toote kohta, mille import teisest liikmesriigist on eelnevalt heaks kiidetud, kiirendab India sellise taotluse hindamist.

8. Taimede ja taimsete saaduste puhul piirdub kumbki lepinguosaline oma impordinõuetes meetmetega, millega tagatakse reguleeritud taimekahjustajate[1] puudumine vastavalt rahvusvahelises taimekaitsekonventsioonis kokku lepitud kohaldatavatele standarditele.

[1] India puhul tähendab „reguleeritud taimekahjustaja“ karantiinset taimekahjustajat.

ARTIKKEL 5.7

Sertifitseerimine

1. Kui lepinguosaline nõuab toote importimiseks ametlikku sertifikaati, peab selline sertifikaat põhinema *codex alimentarius*'e, rahvusvahelise taimekaitsekonventsiooni ja Maailma Loomatervise Organisatsiooni rahvusvahelistes standardites sätestatud põhimõtetel.

2. Importiv lepinguosaline ei kehtesta täiendavaid haldusmeetmeid, millega dubleeritakse ametliku sertifikaadi nõudeid.

3. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema sertifikaat, sealhulgas kõik tõendid, koostatakse viisil, millega välditakse kaubanduse tarbetut koormamist.

4. Importiv lepinguosaline esitab taotluse korral teisele lepinguosalisele viivitamata teabe konkreetse toote puhul nõutavate sertifikaatide kohta.

5. Lepinguosalised julgustavad elektroonilise sertifitseerimise ja muude tehnoloogiliste lahenduste rakendamist kaubanduse lihtsustamiseks.

6. Kumbki lepinguosaline aktsepteerib nii paberkandjal kui ka elektroonilisi sertifikaate, kui nendega tagatakse samaväärne sertifitseerimine ning asjakohane turvalisus ja tagatised.

ARTIKKEL 5.8

Auditid

1. Selleks et saavutada ja säilitada usaldust selle vastu, et eksportiv lepinguosaline täidab importiva lepinguosalise sanitaar- ja fütosanitaarnõudeid, võib importiva lepinguosalise asjaomane pädev asutus teise lepinguosalise pädeva asutuse kontrollisüsteemi tervikuna või osaliselt auditeerida, võttes arvesse WTO sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee asjakohaseid suuniseid ning *codex alimentarius*'e, rahvusvahelise taimekaitsekonventsiooni ja Maailma Loomatervise Organisatsiooni rahvusvahelisi standardeid, suuniseid ja soovitusi.

2. Lõikes 1 osutatud auditis

a) keskendutakse eksportiva lepinguosalise pädeva asutuse kontrollisüsteemile, mitte eksportiva lepinguosalise konkreetsetele ettevõtetele;

b) hinnatakse eksportiva lepinguosalise pädeva asutuse kontrollisüsteemi tulemuslikkust ning

c) järgitakse süsteemipõhist lähenemisviisi, mis põhineb süsteemiprotseduuride valimi, asjakohaste dokumentide või andmete kontrollimisel ning vajaduse korral eksportiva lepinguosalise ettevõtete kohapealsel kontrollimisel.

3. Importiv lepinguosaline määrab kindlaks auditite laadi ja sageduse ning otsustab auditi läbi viia, võttes arvesse asjaomasele tootele omaseid riske, varasemate impordikontrollide tulemusi ja muud kättesaadavat teavet, näiteks eksportiva lepinguosalise pädeva asutuse läbiviidud auditeid ja kontrolle.

4. Importiv lepinguosaline saadab eksportivale lepinguosalisele enne auditi tegemise otsusest teatamist auditieelse küsimustiku. Eksportivale lepinguosalisele antakse auditieelsele küsimustikule vastamiseks aega vähemalt kuus kuud.

5. Kui importiv lepinguosaline otsustab teha eksportiva lepinguosalise auditi, teatab ta eksportivale lepinguosalisele oma otsusest, sealhulgas auditi ulatusest ja ajakavast, vähemalt 60 päeva enne auditi kavandatud alguskuupäeva, välja arvatud juhul, kui lepinguosalised lepivad kokku teisiti või esineb hädaolukord. Auditi alguskuupäeva või ajakava muutmises peavad lepinguosalised omavahel kokku leppima.

6. Importiv lepinguosaline kannab ise oma audititega seotud kulud.

7. Eksportiv lepinguosaline võimaldab importivale lepinguosalisele auditi läbiviimiseks mõistliku juurdepääsu.

8. Importiv lepinguosaline esitab auditi tulemused, esialgsed järeldused ja vajaduse korral auditi põhjal tehtud soovitused kirjalikult auditiaruande kavandis.

9. Importiv lepinguosaline esitab auditiaruande kavandi eksportivale lepinguosalisele 30 tööpäeva jooksul pärast auditi lõpetamise kuupäeva, kui lepinguosalised ei ole kokku leppinud teisiti. Kui auditi käigus on tuvastatud märkimisväärne oht inimeste, loomade või taimede tervisele, teatab importiv lepinguosaline sellest eksportivale lepinguosalisele võimalikult kiiresti ja igal juhul kümne tööpäeva jooksul pärast auditi lõpetamise kuupäeva.

10. Kui lepinguosalised ei ole kokku leppinud teisiti, teatab eksportiv lepinguosaline importivale lepinguosalisele 35 tööpäeva jooksul pärast auditiaruande kavandi kättesaamist kõikidest märkustest auditiaruande kavandi kohta ning vajaduse korral kõigist auditiaruande kavandis esitatud leidude, järelduste ja asjakohasel juhul soovituste põhjal kavandatud või võetud parandusmeetmetest. Kui auditi käigus on tuvastatud märkimisväärne oht inimeste, loomade või taimede tervisele, edastab eksportiv lepinguosaline oma märkused ja teabe importivale lepinguosalisele võimalikult kiiresti ja igal juhul kümne tööpäeva jooksul pärast auditiaruande kavandi kättesaamise kuupäeva.

11. Importiv lepinguosaline esitab lõpliku auditiaruande eksportivale lepinguosalisele 30 tööpäeva jooksul pärast kuupäeva, mil ta sai kätte eksportiva lepinguosalise märkused auditiaruande kavandi kohta ja vajaduse korral teabe kavandatud või võetud parandusmeetmete kohta.

12. Kõik meetmed, mida importiv lepinguosaline võtab auditite põhjal, peavad olema proportsionaalsed tuvastatud riskidega, ja nende puhul tuleb võtta arvesse mis tahes lisateavet, mida eksportiv lepinguosaline võib esitada, ning need ei tohi piirata kaubandust rohkem, kui on vaja importiva lepinguosalise asjakohase kaitsetaseme saavutamiseks. Ükski käesoleva lõike säte ei takista lepinguosalist võtmast artikli 5.13 „Kiireloomulised meetmed“ kohast kiireloomulist meedet.

13. Kumbki lepinguosaline tagab kooskõlas oma vastavate õigusnormidega, et on kehtestatud menetlused auditi käigus saadud konfidentsiaalse teabe avalikustamise vältimiseks.

## ARTIKKEL 5.9

### Ettevõtete nimekirjade registreerimise või avaldamise kord

1. Käesoleva artikli kohaldamisel tagab eksportiv lepinguosaline, et ettevõtted ja tooted, mille ta on ekspordiks heaks kiitnud, vastavad importiva lepinguosalise kohaldatavatele sanitaar- ja fütosanitaarnõuetele.

2. Kui importiv lepinguosaline peab konkreetse toote impordiks eksportiva lepinguosalise ettevõtete nimekirja, põhineb nimekirjade registreerimise või avaldamise menetlus eksportiva lepinguosalise asjaomase pädeva asutuse ametliku kontrollisüsteemi hindamisel ning kohaldatakse järgmist:

a) eksportiva lepinguosalise pädev asutus kiidab heaks eksportiva lepinguosalise ettevõtte, kes kavatseb eksportida konkreetset toodet importivale lepinguosalisele;

b) eksportiv lepinguosaline jagab importiva lepinguosalisega punkti a kohaselt heakskiidetud ettevõtete nimekirja;

c) kui importiv lepinguosaline saab eksportivalt lepinguosaliselt heakskiidetud ettevõtete nimekirja, registreerib ta nende ettevõtete nimekirja või avaldab selle oma ametlikul veebisaidil ning

d) kui eksportiva lepinguosalise ettevõte on punkti c kohaselt registreeritud või avaldatud, lubab importiv lepinguosaline importida konkreetset toodet ilma kõnealust ettevõtet eelnevalt kontrollimata 40 päeva jooksul pärast punkti c kohase heakskiidetud ettevõtete nimekirja kättesaamise kuupäeva.

3. Importiv lepinguosaline teeb sellise ettevõtete nimekirja üldsusele kättesaadavaks.

4. Heakskiidetud ettevõtte kaubasaadetiste tõsise või korduva nõuetele mittevastavuse korral võib importiv lepinguosaline teha sellise ettevõtte kaubasaadetistele rangemat ametlikku kontrolli ja teavitab eksportivat lepinguosalist viivitamata konkreetsetest nõuetele mittevastavuse juhtumitest või tuvastatud terviseriskidest ning palub eksportival lepinguosalisel viia läbi vajalikud uurimised.

5. Eksportiv lepinguosaline saadab importivale lepinguosalisele aruande uurimise tulemuste kohta ja jagab viivitamata tegevuskava, sealhulgas kavandatavaid parandusmeetmeid tuvastatud probleemide tulemuslikuks lahendamiseks. Parandusmeetmed võivad hõlmata asjaomase ettevõtte ajutist väljaarvamist heakskiidetud ettevõtete nimekirjast eksportiva lepinguosalise pädeva asutuse poolt.

6. Eksportiv lepinguosaline teatab importivale lepinguosalisele lõikes 5 nimetatud parandusmeetmetest, mida ta on võtnud, ja sellise tegevuskava tulemustest. Sellise teate saamisel hindab importiv lepinguosaline viivitamata võetud parandusmeetmeid. Kui ta jõuab järeldusele, et võetud parandusmeetmetega kõrvaldatakse tulemuslikult tuvastatud probleemid ja et tema rangema ametliku kontrolli tulemused on rahuldavad, lõpetab ta viivitamata sellise ettevõtte kontrollimise.

ARTIKKEL 5.10

Läbipaistvus ja teabevahetus

1. Lepinguosalised tagavad artiklis 5.5 „Pädevad asutused ja kontaktpunktid“ osutatud kontaktpunktide kaudu kaubanduse suhtes kohaldatavate sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete, sealhulgas nende muudatuste või täienduste läbipaistvuse, nagu on sätestatud sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingu artiklis 7 ja B lisas, mida kohaldatakse *mutatis mutandis*.

2. Lepinguosaline teatab teisele lepinguosalisele viivitamata järgmisest:

a) olulised epidemioloogilise tähtsusega leiud või muutused taimekahjustaja või loomataudi staatuses, näiteks lepinguosaliste vahelise kaubanduse seisukohast olulise taimekahjustaja või haiguse esinemine ja areng, või

b) kõik olulised toiduohutusega seotud küsimused, mis on lepinguosaliste vahelise kaubanduse seisukohast asjakohased;

3. Lepinguosalise taotluse korral edastab teine lepinguosaline

a) imporditingimused, mida kohaldatakse konkreetsete toodete impordi suhtes, põhjendamatu viivituseta pärast taotluse saamist;

b) konkreetsete toodete impordi heakskiitmise menetluse seisu põhjendamatu viivituseta pärast taotluse saamist ning

c) mis tahes muu käesoleva peatüki kohaste sanitaar- ja fütosanitaarmeetmetega seotud teabe, mis võib mõjutada lepinguosaliste vahelist kaubandust.

4. Kumbki lepinguosaline teeb üldsusele kättesaadavaks ajakohastatud teabe järgmise kohta:

a) kõik vastuvõetud sanitaar- ja fütosanitaarvaldkonna õigusnormid ning

b) loomataudi staatus või tema territooriumi karantiinsete taimekahjustajate loetelu.

5. Seoses taimede ja taimsete saadustega teeb kumbki lepinguosaline üldsusele kättesaadavaks ajakohastatud loetelu reguleeritud taimekahjustajatest, mille puhul esineb fütosanitaarprobleeme, kooskõlas rahvusvahelise taimekaitsekonventsiooni alusel kokku lepitud kohaldatavate standarditega.

6. Kui käesolevas artiklis osutatud teave on tehtud kättesaadavaks asjakohaste normide kohaselt WTO-le teatamise teel või kui see on tehtud kättesaadavaks lepinguosaliste ametlikel ja üldsusele kättesaadavatel veebisaitidel, loetakse teabevahetus toimunuks.

ARTIKKEL 5.11

Piirkondlike tingimustega kohandamine

1. Lepinguosalised tunnistavad piirkondlikke tingimusi, sealhulgas kahjuri- või haigusvabade alade ja vähese kahjuri- või haiguslevikuga alade, tsoonideks ja piirkondadeks jaotamise põhimõtteid, nagu on sätestatud vastavalt sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingu artiklis 6 ja Maailma Loomatervise Organisatsiooni poolt, ning seda, et sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete kohandamine piirkondlike tingimuste järgi on oluline vahend kaubanduse hõlbustamiseks, kaitstes samal ajal inimeste, loomade ja taimede elu ja tervist. Piirkondlike tingimuste järgi kohandatud sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete väljatöötamisel võtavad lepinguosalised arvesse WTO sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee asjakohaseid otsuseid, Maailma Loomatervise Organisatsiooni poolt tunnustatud ametlikku loomatervise staatust ning asjaomaste rahvusvaheliste organisatsioonide välja töötatud rahvusvahelisi standardeid, suuniseid ja soovitusi.

2. Kui importiv lepinguosaline saab eksportivalt lepinguosaliselt taotluse tema piirkondlike tingimuste kindlaksmääramiseks, teatab ta eksportivale lepinguosalisele, kas tal on piisavalt teavet hindamise alustamiseks, andes samal ajal eksportivale lepinguosalisele võimaluse esitada vajaduse korral nõutud teavet. Eksportiva lepinguosalise jagatav teave peab olema kooskõlas sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingu artikli 6 lõikega 3. Kui importiv lepinguosaline teeb kindlaks, et esitatud teave on piisav, algatab ta põhjendamatu viivituseta hindamise.

3. Importiv lepinguosaline hindab eksportivalt lepinguosaliselt saadud teavet mõistliku aja jooksul pärast teabe saamise kuupäeva. Mis tahes audit, mida importiv lepinguosaline võib nõuda, viiakse läbi vastavalt artiklile 5.8 „Auditid“ ja seda alustatakse 90 päeva jooksul pärast teabe saamise kuupäeva, kui lepinguosalised ei ole kokku leppinud teisiti.

4. Importiv lepinguosaline tugineb eksportiva lepinguosalise taimekahjustaja või loomataudi staatuse kindlaksmääramisel tõenditele, mille eksportiv lepinguosaline on esitanud kooskõlas kohaldatavate rahvusvaheliste standardite, suuniste ja soovitustega. Importiv lepinguosaline võtab arvesse kogu asjakohast teavet ja varasemaid kogemusi eksportiva lepinguosalise asutustega.

5. Kui importiv lepinguosaline otsustab eksportiva lepinguosalise piirkondlikke tingimusi mitte tunnustada, esitab ta eksportivale lepinguosalisele oma otsuse põhjendused ja osutab võimaluste piires nõutavatele tingimustele, mille korral võib käesoleva artikli kohase menetluse mõistliku aja jooksul alates sellise teabe saamisest uuesti algatada. Taotluse korral konsulteerib importiv lepinguosaline eksportiva lepinguosalisega mõistliku aja jooksul alates taotluse kättesaamise kuupäevast.

6. Kui esineb asjaolusid, mille tõttu importiv lepinguosaline muudab otsust, millega tunnustatakse eksportiva lepinguosalise piirkondlikke tingimusi, või tühistab selle, teevad lepinguosalised koostööd, et hinnata, kas otsuse saab ennistada.

ARTIKKEL 5.12

Tehnilised konsultatsioonid

1. Kui lepinguosaline tunneb teise lepinguosalise kavandatud või rakendatud sanitaar- ja fütosanitaarmeetme puhul suurt muret inimeste, loomade või taimede elu või tervise pärast, võib ta taotleda teise lepinguosalisega artiklis 5.5 „Pädevad asutused ja kontaktpunktid“ osutatud kontaktpunktide kaudu tehnilisi konsultatsioone.

2. Taotluse saanud lepinguosaline vastab 30 päeva jooksul pärast lõikes 1 osutatud taotluse kättetoimetamise kuupäeva.

3. Tehniliste konsultatsioonide käigus teeb kumbki lepinguosaline kõik endast oleneva, et anda nende probleemide lahendamiseks vajalikku teavet ning jõuda vastastikku vastuvõetava lahenduseni, millega leevendatakse tulemuslikult sanitaar- ja fütosanitaarriske ning välditakse kaubanduses häireid.

4. Kui lepinguosalised on nimetatud probleemide lahendamiseks juba välja töötanud käesolevas artiklis osutatust erinevad mehhanismid, kasutavad nad olemasolevaid mehhanisme nii palju kui võimalik, et vältida asjatut dubleerimist.

5. Enne käesoleva lepingu kohase vaidluse lahendamise menetluse algatamist püüab lepinguosaline leida tehniliste konsultatsioonide käigus lahenduse kõikidele teise lepinguosalise sanitaar- ja fütosanitaarmeetmetega seotud probleemidele, millele on osutatud lõikes 1.

6. Lepinguosaline võib tehnilised konsultatsioonid igal ajal lõpetada, saates teisele lepinguosalisele sellekohase kirjaliku teate vähemalt 180 päeva pärast taotluse saanud lepinguosaliselt lõikes 2 osutatud vastuse saamist või mõne muu ajavahemiku jooksul, milles lepinguosalised on omavahel kokku leppinud.

ARTIKKEL 5.13

Kiireloomulised meetmed

1. Kui lepinguosaline võtab vastu kiireloomulise meetme, mis on vajalik inimeste, loomade või taimede elu või tervise kaitseks,

a) teatab ta sellisest meetmest viivitamata teisele lepinguosalisele ning

b) võimaldab teisel lepinguosalisel esitada kirjalikke märkusi.

2. Kui lepinguosalisel on kahtlusi seoses teise lepinguosalise vastu võetud kiireloomulise meetmega, võib ta taotleda teise lepinguosalisega tehnilisi konsultatsioone vastavalt artiklile 5.12 „Tehnilised konsultatsioonid“. Kiireloomulist meedet vastu võttev lepinguosaline võtab arvesse teavet, mille teine lepinguosaline on esitanud tehniliste konsultatsioonide käigus.

3. Kui erakorralise meetme vastuvõtmise ajal veetakse lepinguosaliste vahel kaubasaadetist, võtab erakorralist meedet kohaldav importiv lepinguosaline selle kaubasaadetise kohta otsuse tegemisel arvesse kogu teavet, mille eksportiv lepinguosaline on esitanud. Importiv lepinguosaline kaalub kõige sobivamaid ja proportsionaalsemaid lahendusi, et vältida mittevajalikke häireid kaubavahetuses.

4. Kui lepinguosaline võtab vastu kiireloomulise meetme, alustab ta mõistliku aja jooksul meetme teaduspõhist läbivaatamist. Seejärel vaatab lepinguosaline nõuetekohaselt läbi vajaduse kiireloomulise meetme järele ja kui see jääb kehtima, esitab taotluse korral põhjenduse sellise meetme säilitamise kohta. Kui eksportiv lepinguosaline leiab teaduslike tõendite põhjal, et importiv lepinguosaline säilitab kiireloomulise meetme ilma põhjenduseta, võib ta esitada need tõendid teisele lepinguosalisele ja taotleda teiselt lepinguosaliselt kiireloomulise meetme läbivaatamist või tehniliste konsultatsioonide alustamist artikli 5.12 „Tehnilised konsultatsioonid“ alusel.

5. Ilma et sellega piirataks kiireloomuliste meetmete kohaldamist, ei peata importiv lepinguosaline teise lepinguosalise kauba importi üksnes sel põhjusel, et importiv lepinguosaline on algatanud olemasoleva sanitaar- ja fütosanitaarmeetme läbivaatamise, kui läbivaatamise algatamise ajal lubas importiv lepinguosaline seda kaupa teiselt lepinguosaliselt importida.

## ARTIKKEL 5.14

## Samaväärsus

1. Lepinguosalised tugevdavad samaväärsuse alast koostööd kooskõlas sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingu artikliga 4, võttes samal ajal *mutatis mutandis* arvesse WTO sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee asjakohaseid otsuseid ning rahvusvahelisi standardeid, suuniseid ja soovitusi kooskõlas sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingu A lisaga.

2. Lepinguosaline alustab teise lepinguosalise taotluse korral kahepoolseid konsultatsioone, et saavutada üksikmeetme, meetmerühma või kogu süsteemi hõlmavate meetmete tunnustamine samaväärsena.

3. Lepinguosaline algatab mõistliku aja jooksul pärast teiselt lepinguosaliselt taotluse saamist konsultatsiooniprotsessi samaväärsuse kindlaksmääramiseks ja viib sellise kindlaksmääramise lõpule, võttes arvesse kõiki teadmisi ja varasemaid kogemusi, mis tal on teise lepinguosalisega kauplemisel.

4. Importiv lepinguosaline viib hindamise lõpule mõistliku aja jooksul alates taotluse esitamise kuupäevast ja teatab eksportivale lepinguosalisele samaväärsuse kindlakstegemisest, sealhulgas sanitaar- ja fütosanitaarmeetme samaväärsuse tunnustamata jätmisest, mõistliku aja jooksul pärast hindamise lõpuleviimist. Selleks määrab importiv lepinguosaline samaväärsuse kindlaks 60 päeva jooksul pärast hindamise lõpetamist.

5. Asjaolu, et importiv lepinguosaline vaatab läbi eksportiva lepinguosalise taotluse tunnustada konkreetse toote või tooterühmaga seotud sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete samaväärsust, ei anna iseenesest alust katkestada või peatada eksportiva lepinguosalise käimasolevat kauplemist konkreetse toote või tooterühmaga. Kui samaväärsus on kindlaks määratud, registreeritakse see ametlikult ja seda kohaldatakse lepinguosaliste vahelises kaubanduses.

6. Kui lepinguosaline teeb ettepaneku muuta sanitaar- ja fütosanitaarmeedet, mille suhtes lepinguosalised on kokku leppinud samaväärsuses, see kehtetuks tunnistada või tühistada, teatab ta sellest teisele lepinguosalisele ja osutab tõenäolisele mõjule, mida see avaldab samaväärsuse tunnustamisele, 30 päeva jooksul alates sellisest muutmisest, kehtetuks tunnistamisest või tühistamisest. Pärast teatamist jätkab importiv lepinguosaline samaväärsust kindlaks määrava otsuse kohaldamist, välja arvatud juhul, kui tema asjakohane kaitsetase ei ole tagatud.

7. Toote või tooterühma vastavuse korral ühe lepinguosalise sanitaar- ja fütosanitaarmeetmetele, mis on tunnistatud samaväärseks teise lepinguosalise sanitaar- ja fütosanitaarmeetmetega, ei kao vajadus, et see toode või tooterühm vastaks muudele asjakohastele kohustuslikele nõuetele.

8. Samaväärsuse lõpliku kindlaksmääramise ja järgneva samaväärsuse tühistamise või peatamise eest vastutab importiv lepinguosaline, kes tegutseb kooskõlas oma haldus- ja õigusraamistikuga, võttes arvesse rahvusvahelisi standardeid, suuniseid ja soovitusi.

## ARTIKKEL 5.15

### Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee

1. Artikli 18.3 „Erikomiteed“ alusel moodustatakse sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee.

2. Lisaks artiklis 18.4 „Erikomiteede ülesanded“ sätestatud ülesannetele võib sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee käsitleda kõiki käesoleva peatükiga seotud küsimusi, sealhulgas hõlbustada lepinguosaliste vahel teabevahetust ja tugevdada koostööd, ning tal on järgmised ülesanded:

a) luua foorum, kus vahetatakse eriteadmisi ja kogemusi seoses kummagi lepinguosalise sanitaar- ja fütosanitaarmeetmetega;

b) luua foorum sanitaar- ja fütosanitaarküsimuste kindlakstegemiseks, prioriseerimiseks, arutamiseks ja lahendamiseks ning

c) leppida mõistliku aja jooksul kokku lepinguosaliste vahel nende töö ja tehtud otsuste üle peetud arutelude kirjalikus protokollis.

3. Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee annab vajaduse korral oma tegevusest aru ühiskomiteele.

4. Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee võib soovitada ühiskomiteel moodustada ajutisi töörühmi, mis koosnevad lepinguosaliste pädevate asutuste ekspertide tasandi esindajatest ning mis teevad kindlaks käesolevast peatükist tulenevaid sanitaar- ja fütosanitaarküsimusi ning käsitlevad neid.

ARTIKKEL 5.16

Impordikontrollid

1. Importival lepinguosalisel on õigus teha impordikontrolle, mis põhinevad impordiga seotud sanitaar- ja fütosanitaarriskidel. Need kontrollid viiakse läbi põhjendamatu viivituseta, kaubandust võimalikult vähe häirival ja mittediskrimineerival viisil. Lepinguosalised tagavad, et nende kontrolli-, inspekteerimis- ja heakskiitmismenetlused viiakse läbi sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingu C lisa kohaselt.

2. Lepinguosaline teeb teisele lepinguosalisele taotluse korral võimaluste piires kättesaadavaks teabe oma impordikontrollide sageduse ja tegurite kohta, mida ta peab impordiga seotud sanitaar- ja fütosanitaarriskide kindlaksmääramisel asjakohaseks.

3. Sanitaar- ja fütosanitaarnõuetega seotud impordikontrollide tegemisel tagab importiv lepinguosaline, et taimedest ja taimsetest saadustest, loomsetest saadustest ja muudest kaupadest ning nende pakenditest võetakse proove representatiivsel viisil.

4. Kui impordikontrolli käigus avastatakse, et asjaomased imporditingimused ei ole täidetud, kohaldatakse järgmist:

a) importiva lepinguosalise võetavad meetmed peavad põhinema kaasneva riski hindamisel ega tohi piirata kaubandust rohkem, kui on vaja importiva lepinguosalise asjakohase kaitsetaseme saavutamiseks;

b) importiv lepinguosaline teavitab importijat või tema volitatud esindajat või eksportija volitatud esindajat, kes asub importiva lepinguosalise territooriumil, nõuetele mittevastavusest, sealhulgas mittevastavuse põhjusest, ning annab talle võimaluse otsus läbi vaadata, kui tema õigusnormidest ei tulene teisiti;

c) läbivaatamise käigus annab importiv lepinguosaline importijale või tema volitatud esindajale või eksportija volitatud esindajale, kes asub importiva lepinguosalise territooriumil, võimaluse esitada asjakohast teavet, mis aitab tal teha lõpliku otsuse, võtta seda teavet arvesse ja teha lõplik otsus mõistliku aja jooksul;

d) importiv lepinguosaline annab importijale või tema volitatud esindajale või eksportija volitatud esindajale, kes asub importiva lepinguosalise territooriumil, võimaluse taotleda teist eksperdiarvamust, mis võib hõlmata kaubasaadetiste täiendavat testimist. Importiv lepinguosaline võtab sellise teise eksperdiarvamuse, sealhulgas täiendava testimise tulemusi arvesse lõpliku otsuse tegemisel kaubasaadetiste vastuvõtmise või tagasilükkamise kohta, tingimusel et nende arvessevõtmine ei mõjuta importiva lepinguosalise pädevate asutuste kohustust võtta viivitamata meetmeid, et kõrvaldada või piirata riske inimeste, loomade ja taimede elule või tervisele;

e) kui ei ole kindlaks tehtud riski, annab importiv lepinguosaline kooskõlas oma haldusraamistiku ja õigusnormidega ettevõtjale või tema volitatud esindajale võimaluse võtta kaubasaadetis tagasi, kui see on mõistlikult teostatav, ning

f) ükski käesoleva artikli säte ei takista importivat lepinguosalist kõrvaldamast kaubasaadetist, mille puhul on leitud, et see kujutab endast ohtu inimeste, loomade või taimede elule või tervisele, mis võib kiireloomuliste meetmete võtmata jätmise korral kahjustada inimeste, loomade või taimede elu või tervist importiva lepinguosalise territooriumil.

# 6. PEATÜKK

# TEHNILISED KAUBANDUSTÕKKED

## ARTIKKEL 6.1

### Eesmärk

Käesoleva peatüki eesmärk on lihtsustada lepinguosalistevahelist kaubavahetust, hoides ära, tehes kindlaks ja kõrvaldades tarbetud tehnilised kaubandustõkked.

## ARTIKKEL 6.2

### Kohaldamisala

1. Käesolevat peatükki kohaldatakse keskvalitsuse tasandil kõigi selliste tehniliste kaubandustõkete lepingu 1. lisas määratletud standardite, tehniliste normide ja vastavushindamismenetluste väljatöötamise, vastuvõtmise ja kohaldamise suhtes, mis võivad mõjutada lepinguosaliste vahelist kaubavahetust.

2. Kumbki lepinguosaline võtab talle kättesaadavad mõistlikud meetmed tagamaks, et tema territooriumi vahetult keskvalitsuse tasandist madalamal tasandil olevad valitsusasutused, kes vastutavad standardite, tehniliste normide ja vastavushindamismenetluste väljatöötamise, vastuvõtmise ja kohaldamise eest, järgivad käesolevat peatükki.

3. Käesolevat peatükki ei kohaldata järgmise suhtes:

a) ostuspetsifikatsioonid, mille valitsusasutused on koostanud seoses oma tootmis- või tarbimisvajadustega, või

b) sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingu A lisas määratletud sanitaar- ja fütosanitaarmeetmed, mis kuuluvad 5. peatüki „Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmed“ kohaldamisalasse.

## ARTIKKEL 6.3

### Seos tehniliste kaubandustõkete lepinguga

1. Kumbki lepinguosaline kinnitab oma õigusi ja kohustusi, mis tulenevad tehniliste kaubandustõkete lepingust, mis inkorporeeritakse käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

2. Käesolevas peatükis kasutatud mõistetel on sama tähendus kui tehniliste kaubandustõkete lepingus.

ARTIKKEL 6.4

Tehnilised normid

1. Kumbki lepinguosaline püüab kaaluda kavandatavate tehniliste normide teostatavaid ja asjakohaseid alternatiive, millega saab täita lepinguosalise õiguspäraseid eesmärke kooskõlas tehniliste kaubandustõkete lepingu artikliga 2.2, ning võib kooskõlas oma vastavate õigusnormidega hinnata kavandatavate tehniliste normide mõju.

2. Kumbki lepinguosaline kasutab oma tehniliste normide alusena asjakohaseid rahvusvahelisi standardeid või nende asjakohaseid osi, välja arvatud juhul, kui need rahvusvahelised standardid oleksid taotletavate õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks ebatõhusad või asjakohatud. Kui lepinguosaline ei kasuta oma tehniliste normide alusena rahvusvahelisi standardeid või nende asjakohaseid osi, esitab ta teise lepinguosalise taotluse korral põhjused, miks ta leiab, et sellised standardid on taotletavate õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks sobimatud või ebatõhusad.

3. Rahvusvahelise Standardiorganisatsiooni (ISO), Rahvusvahelise Elektrotehnikakomisjoni (IEC), Rahvusvahelise Telekommunikatsiooniliidu (ITU) ja *codex alimentarius*'e komisjoni välja töötatud rahvusvahelisi standardeid käsitatakse asjakohaste rahvusvaheliste standarditena tehniliste kaubandustõkete lepingu artikli 2, artikli 5 ja 3. lisa tähenduses.

4. Asjakohase rahvusvahelise standardina tehniliste kaubandustõkete lepingu artiklite 2 ja 5 ning 3. lisa tähenduses võib käsitada ka mõne muu rahvusvahelise organisatsiooni välja töötatud standardit, tingimusel et

a) selle on välja töötanud standardiorganisatsioon, kes püüab saavutada konsensust:

   i) osalevate WTO liikmete riiklike delegatsioonide seas, kes esindavad kõiki oma territooriumil asuvaid riiklikke standardiorganisatsioone, kes on vastu võtnud või kavatsevad vastu võtta standardeid valdkonnas, millega asjaomane rahvusvaheline standardimistegevus on seotud, või

   ii) osalevate WTO liikmete asjakohaste valitsusasutuste vahel, ning

b) see on välja töötatud kooskõlas WTO tehniliste kaubandustõkete komitee otsusega rahvusvaheliste standardite, suuniste ja soovituste väljatöötamise põhimõtete kohta seoses tehniliste kaubandustõkete lepingu artiklitega 2 ja 5 ning 3. lisaga.

5. Kumbki lepinguosaline püüab oma tehnilised normid läbi vaadata, et võtta arvesse asjaomaste rahvusvaheliste standardite võimalikke edasiarendusi või võimalikke muutusi asjaoludes, mis on põhjustanud kõrvalekaldeid asjakohasest rahvusvahelisest standardist.

6. Kooskõlas oma vastavate õigusnormidega ja ilma et sellega piirataks 14. peatüki „Hea reguleerimistava ja regulatiivne koostöö“ kohaldamist, püüab kumbki lepinguosaline selliste oluliste tehniliste normide väljatöötamiseks, millel võib olla märkimisväärne mõju kaubandusele, anda lepinguosaliste isikutele mõistliku võimaluse esitada avaliku konsultatsiooni käigus oma seisukohti. Kumbki lepinguosaline lubab teise lepinguosalise isikutel osaleda sellistes üldsusele avatud konsultatsioonides vähemalt sama soodsatel tingimustel kui need, mida võimaldatakse oma isikutele.

ARTIKKEL 6.5

Standardid

1. Kumbki lepinguosaline julgustab oma territooriumil asutatud standardiorganisatsioone ja asjakohasel juhul piirkondlikke standardiorganisatsioone, mille liikmed on lepinguosaline või tema territooriumil asutatud standardiorganisatsioonid,

a) osalema oma ressursside piires rahvusvaheliste standardite väljatöötamises asjaomastes rahvusvahelistes standardiorganisatsioonides;

b) kasutama standardite väljatöötamiseks asjakohaseid rahvusvahelisi standardeid, välja arvatud juhul, kui sellised rahvusvahelised standardid oleksid ebatõhusad või asjakohatud näiteks ebapiisava kaitsetaseme, oluliste klimaatiliste või geograafiliste tegurite või oluliste tehnoloogiaprobleemide tõttu;

c) tagama, et nende tegevus ei dubleeriks rahvusvaheliste standardiorganisatsioonide tööd ega kattuks sellega;

d) vaatama läbi riiklikud standardid ja asjakohasel juhul piirkondlike standardiorganisatsioonide välja töötatud standardid, mis ei põhine asjakohastel rahvusvahelistel standarditel, et minimeerida nende standardite lahknevust asjakohastest rahvusvahelistest standarditest;

e) tegema vastastikust huvi pakkuva rahvusvahelise standardimistegevuse raames koostööd teise lepinguosalise standardiorganisatsioonidega, sealhulgas asjakohastes rahvusvahelistes standardiorganisatsioonides või piirkondlikul tasandil tehtava koostöö kaudu, ning

f) edendama kahepoolset koostööd teise lepinguosalise standardiorganisatsioonidega.

2. Lepinguosalised vahetavad kättesaadavat teavet standardite kasutamise kohta tehniliste normide ja standardite kehtestamise korra toetamiseks.

ARTIKKEL 6.6

Vastavushindamine

1. Artikli 6.4 „Tehnilised normid“ sätteid tehniliste normide koostamise, vastuvõtmise ja rakendamise kohta kohaldatakse *mutatis mutandis* ka vastavushindamismenetluste suhtes.

2. Kui lepinguosaline nõuab, et tõendataks toote vastavust tehnilisele normile, peab ta kaaluma järgmist:

a) nõuetele mittevastavuse riski arvesse võtvate asjakohaste vastavushindamismenetluste valimine;

b) vajaduse korral tarnija vastavusdeklaratsiooni kasutamine tehnilistele normidele vastavuse tõendamiseks ning

c) teise lepinguosalise nõudmisel kättesaadava teabe esitamine konkreetsete toodete vastavushindamismenetluste valimisel kasutatud kriteeriumide kohta.

3. Kui lepinguosaline nõuab kolmanda isiku tehtavat vastavushindamist positiivse kinnitusena selle kohta, et toode vastab tehnilisele normile, ning ta ei ole reserveerinud seda ülesannet lõikes 4 osutatud valitsusasutusele, peab ta tegema järgmist:

a) kasutama asjakohasel juhul akrediteerimist vahendina vastavushindamisasutuste kvalifitseerimiseks;

b) kasutama asjakohaseid rahvusvahelisi standardeid, suuniseid või soovitusi, mille on välja andnud rahvusvahelised standardiorganisatsioonid, kui need on kohaldatavad akrediteerimise ja vastavushindamise suhtes, samuti rahvusvahelisi lepinguid, millega kaasatakse lepinguosaliste akrediteerimisasutusi, näiteks Rahvusvahelise Laborite Akrediteerimise Koostöökonverentsi (ILAC) ja rahvusvahelise akrediteerimisfoorumi (IAF) mehhanismide kaudu;

c) julgustama tema territooriumil asuvaid akrediteerimisasutusi ja vastavushindamisasutusi ühinema kõigi asjakohaste toimivate rahvusvaheliste lepingute või kokkulepetega, mille eesmärk on ühtlustada või hõlbustada vastavushindamise tulemuste tunnustamist;

d) tagama, et vastavushindamisasutused on tootjatest, importijatest ja ettevõtjatest üldiselt sõltumatud ning et akrediteerimisasutuste ja vastavushindamisasutuste vahel ei ole huvide konflikte, ning

e) tegema internetis, eelistatavalt ühel veebisaidil, üldsusele kättesaadavaks loetelu asutustest, mille ta on määranud sellist vastavushindamist tegema, ja asjakohase teabe iga sellise asutuse määramise ulatuse kohta.

4. Kui lepinguosaline nõuab, et konkreetsete toodete vastavushindamist teeksid tema kindlaksmääratud valitsusasutused, peab lepinguosaline

a) tagama, et vastavushindamistasud on õiglased võrreldes tasudega, mida võetakse samasuguste kodumaiste või kolmandatest riikidest pärit toodete vastavushindamise eest, võttes arvesse side-, transpordi- ja muid kulusid, mis tulenevad taotleja rajatiste ja vastavushindamisasutuse asukoha erinevustest, ning

b) tegema vastavushindamistasud internetis üldsusele kättesaadavaks.

ARTIKKEL 6.7

Läbipaistvus

1. Välja arvatud juhul, kui tekivad või võivad tekkida kiireloomulised ohutuse, tervise, keskkonna või riigi julgeolekuga seotud probleemid, lubab kumbki lepinguosaline teisel lepinguosalisel esitada teatatud kavandatavate tehniliste normide ja vastavushindamismenetluste kohta kirjalikke märkusi 60 päeva jooksul pärast kuupäeva, mil teade nende normide või menetluste kohta edastatakse WTO teadete keskregistrile. Kui märkuste esitamise tähtaja pikendamiseks esitatakse mõistlikult põhjendatud taotlus, suhtub lepinguosaline sellesse vastutulelikult.

2. Kumbki lepinguosaline esitab koos teatega teatatud teksti täieliku elektroonilise versiooni. Kui teatatud tekst ei ole koostatud mõnes WTO ametlikest keeltest, esitab teavitav lepinguosaline tõlke või meetme sisu üksikasjaliku ja põhjaliku kirjelduse WTO teate vormis.

3. Kui lepinguosaline saab teiselt lepinguosaliselt oma teatatud kavandatava tehnilise normi või vastavushindamismenetluse kohta kirjalikke märkusi, võtab ta neid arvesse ja püüab vastata märkustele kirjalikult hiljemalt vastuvõetud tehnilise normi või vastavushindamismenetluse avaldamise kuupäeval.

4. Teise lepinguosalise taotlusel annab lepinguosaline teavet nende tehniliste normide või vastavushindamismenetluste eesmärkide, põhjenduste ja õigusliku aluse kohta, mille lepinguosaline on vastu võtnud või kavatseb vastu võtta.

5. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema vastuvõetud tehnilised normid ja vastavushindamismenetlused avaldatakse vabalt juurdepääsetaval veebisaidil.

6. Kumbki lepinguosaline püüab esitada teabe tehniliste normide või vastavushindamismenetluste vastuvõtmise ja jõustumise ning lõplike vastuvõetud tekstide kohta, saates WTO-le edastatud esialgse teate kohta *addendum*'i.

7. Kumbki lepinguosaline jätab tehniliste normide avaldamise ja nende jõustumise vahele tavaliselt vähemalt kuue kuu pikkuse ajavahemiku, et teise lepinguosalise ettevõtjatel oleks aega kohaneda, välja arvatud juhul, kui see oleks taotletavate õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks ebatõhus.

8. Lepinguosaline suhtub positiivselt teise lepinguosalise sellisesse põhjendatud taotlusesse pikendada tehniliste normide vastuvõtmise ja nende jõustumise vahelist ajavahemikku, mis laekub enne lõikes 1 sätestatud märkuste esitamise perioodi lõppu, välja arvatud juhul, kui viivitus muudaks selle taotletavate õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks ebatõhusaks.

9. Kui standardid muudetakse tehniliste normide eelnõus või vastavushindamismenetluses inkorporeerimise või viitamise kaudu kohustuslikuks, kohaldatakse käesolevas artiklis ning tehniliste kaubandustõkete lepingu artiklites 2 või 5 sätestatud läbipaistvuskohustusi.

10. Kui lepinguosaline peab imporditud kaubasaadetise tehnilisele normile või vastavushindamismenetlusele mittevastavuse tõttu sisenemiskohas kinni, teatab ta importijale või tema esindajale kooskõlas oma õigusnormidega võimalikult kiiresti kinnipidamise põhjused. Kui lepinguosaline sellist teatamiskohustust ei täida, põhjendab ta seda teisele lepinguosalisele.

## ARTIKKEL 6.8

## Märgistamine ja etikettimine

1. Kummagi lepinguosalise tehnilised normid võivad sisaldada või käsitleda üksnes kohustuslikke märgistamis- või etikettimisnõudeid. Sellistel juhtudel kohaldatakse nende tehniliste normide suhtes tehniliste kaubandustõkete lepingu artikli 2 lõike 2 põhimõtteid.

2. Välja arvatud juhul, kui see on vajalik tehniliste kaubandustõkete lepingu artiklis 2.2 osutatud õiguspäraste eesmärkide seisukohast, peab lepinguosaline tegema järgmist, kui ta nõuab toodete kohustuslikku märgistamist või etikettimist:

a) nõudma üksnes teavet, mida lepinguosaline peab oma õigusnormide kohaselt toote tarbijate või kasutajate jaoks oluliseks, või teavet, mis näitab, et toode vastab kohustuslikele tehnilistele nõuetele;

b) tagama, et toodete etikettide või märgistuse eelnevat heakskiitmist, registreerimist või sertifitseerimist ei nõuta selliste toodete turule laskmise eeltingimusena, mis vastavad muul viisil tema kohustuslikele tehnilistele nõuetele;

c) kui lepinguosaline nõuab, et ettevõtjad kasutaksid kordumatut tunnuskoodi, andma sellise koodi teise lepinguosalise ettevõtjatele põhjendamatu viivituseta ja mittediskrimineerivalt;

d) välja arvatud juhul, kui alapunktis i, ii või iii loetletud teave on eksitav, vastuoluline või tekitab segadust seoses importiva lepinguosalise nõutava teabega, lubama

   i) teabe esitamist muudes keeltes lisaks importiva lepinguosalise riigis nõutavale keelele;

ii) rahvusvaheliselt aktsepteeritavaid nomenklatuure, piktogramme, sümboleid või graafilisi kujutisi ning

iii) täiendavat teavet lisaks importiva lepinguosalise riigis nõutavale teabele;

e) nõustuma, et märgistamine, sealhulgas täiendav märgistamine või märgistuse parandamine, toimub impordiriigi tolliladudes või muudel kindlaksmääratud aladel alternatiivina päritoluriigis toimuvale märgistamisele, välja arvatud juhul, kui lepinguosalise õigusnormide kohaselt on nõutav märgistamine tootja ruumides, et täita tehniliste kaubandustõkete lepingu artiklis 2.2 sätestatud õiguspäraseid eesmärke, ning

f) püüdma aktsepteerida ajutist või eemaldatavat märgistust või saatedokumentides olevat ja toodetele füüsiliselt kinnitamata märgistust või etiketti.

ARTIKKEL 6.9

Turujärelevalve[1]

1. Kumbki lepinguosaline tagab:

a) huvide konfliktide vältimiseks selle, et turujärelevalve funktsioone täidetakse erapooletult ja vastavushindamise funktsioonidest sõltumatult. See ei takista lepinguosalist usaldamast ühele üksusele nii turujärelevalve kui ka vastavushindamise funktsioone;

b) selliste huvide konfliktide puudumise, mis mõjutaksid turujärelevalveasutuste erapooletust ettevõtjate kontrollimisel või nende üle järelevalve tegemisel, ning

c) turujärelevalveasutuste juurdepääsu asjakohastele dokumentidele, tehnilistele kirjeldustele, andmetele või teabele ettevõtjate vastavuse kohta tema territooriumil.

2. Lepinguosalised tunnistavad toodete turujärelevalve valdkonnas tehtava koostöö tähtsust kaubanduse lihtsustamisel ning lõppkasutajate, sealhulgas tarbijate kaitsmisel, samuti jagatud teabel põhineva vastastikuse usalduse loomise tähtsust.

[1] „Turujärelevalve“ – ametiasutuste tegevus ja meetmed, sealhulgas need, mis võetakse koostöös ettevõtjatega lepinguosalise menetluste alusel, et võimaldada lepinguosalisel jälgida või käsitleda toodete ohutust või vastavust tema õigusnormides sätestatud nõuetele.

3. Lepinguosalised võivad teha koostööd ja vahetada teavet, sealhulgas seoses järgmisega:

a) turujärelevalvega seotud tegevus ja meetmed;

b) turujärelevalvega seotud õigusnormide täitmise tagamisele suunatud tegevus ja meetmed;

c) riskide hindamise meetodid ja toodete katsetamine;

d) toodete kooskõlastatud tagasivõtmine või muud sarnased meetmed;

e) teaduslikud, tehnilised ja regulatiivsed aspektid, mille eesmärk on parandada turujärelevalvet;

f) tervise ja kaitstuse seisukohast tekkivad olulised küsimused ning

g) standardimisega seotud tegevus.

4. Kumbki lepinguosaline võib anda teisele lepinguosalisele asjakohast teavet konkreetsete toodete ohutuse[1] ning nende toodete suhtes võetud ennetus-, piiravate ja parandusmeetmete kohta. Teabevahetus võib toimuda järgmises vormis:

a) mittesüstemaatiline teabevahetus nõuetekohaselt põhjendatud erijuhtudel, välja arvatud isikuandmed, või

[1] Euroopa Liidu puhul saadakse teave süsteemist „Safety Gate“ või sellele järgnevast süsteemist.

b) süstemaatiline teabevahetus, mis põhineb 6-A lisas „Artikli 6.9 „Turujärelevalve“ lõikes 4 osutatud kord süstemaatiliseks teabevahetuseks tooteohutuse ning seonduvate ennetus-, piiravate ja parandusmeetmete kohta“ kehtestatud korral.

5. Lepinguosalised võivad kehtestada 6-B lisas „Artikli 6.9 „Turujärelevalve“ lõikes 5 osutatud kord korrapäraseks teabevahetuseks nõuetele mittevastavate toodete suhtes võetud meetmete kohta, mis ei ole hõlmatud artikli 6.9 „Turujärelevalve“ lõikega 4“ korra korrapäraseks teabevahetuseks, sealhulgas elektrooniliseks teabevahetuseks, nõuetele mittevastavate toodete suhtes võetud meetmete kohta, mis ei ole hõlmatud käesoleva artikli lõikega 4.

6. Kumbki lepinguosaline kasutab käesoleva artikli lõigete 3, 4 ja 5 kohaselt saadud teavet üksnes tarbijate, tervise, ohutuse või keskkonna kaitseks.

7. Kumbki lepinguosaline käsitleb käesoleva artikli lõigete 3, 4 ja 5 alusel saadud teavet konfidentsiaalsena.

8. Käesoleva artikli lõigetes 4 ja 5 osutatud kokkulepetes määratakse kindlaks vahetatava teabe liik, teabevahetuse tingimused ning konfidentsiaalsuse ja isikuandmete kaitse normide kohaldamine.

9. Ühiskomiteel on õigus võtta vastu otsuseid 6-A lisas „Artikli 6.9 „Turujärelevalve“ lõikes 4 osutatud kord süstemaatiliseks teabevahetuseks tooteohutuse ning seonduvate ennetus-, piiravate ja parandusmeetmete kohta“ ja 6-B lisas „Artikli 6.9 „Turujärelevalve“ lõikes 5 osutatud kord korrapäraseks teabevahetuseks nõuetele mittevastavate toodete suhtes võetud meetmete kohta, mis ei ole hõlmatud artikli 6.9 „Turujärelevalve“ lõikega 4“ sätestatud korra kindlaksmääramiseks või muutmiseks.

ARTIKKEL 6.10

Tehnilised arutelud

1. Lepinguosaline võib taotleda teise lepinguosalisega käesolevast peatükist tulenevates küsimustes tehnilisi arutelusid, esitades teise lepinguosalise artikli 6.14 „Kontaktpunktid“ kohaselt määratud asjaomasele kontaktpunktile kirjaliku taotluse. Lepinguosalised teevad kõik endast oleneva, et jõuda küsimuses vastastikuse mõistmiseni.

2. Kui taotluses viidatakse teise lepinguosalise kavandatud või teatatud tehnilisele normile või vastavushindamismenetlusele, millel võib olla märkimisväärne mõju lepinguosaliste vahelisele kaubandusele, märgitakse taotluses

a) kõnealune meede,

b) käesoleva peatüki sätted, millega tema mure seotud on, ning

c) taotluse põhjused, sealhulgas kirjeldus selle kohta, milline on taotluse esitanud lepinguosalise mure seoses meetmega.

3. Emma-kumma lepinguosalise taotlusel arutavad lepinguosalised lõikes 2 osutatud taotluses tõstatatud küsimusi isiklikult või mis tahes muul viisil 60 päeva jooksul pärast taotluse esitamise kuupäeva ning püüavad küsimuse võimalikult kiiresti lahendada. Kui taotluse esitanud lepinguosaline peab probleemi kiireloomuliseks, võib ta taotleda, et kõik arutelud toimuksid lühema aja jooksul. Taotlusele vastav lepinguosaline kaalub seda taotlust vastutulelikult.

4. Kui lepinguosalised on juba kasutanud muud kahepoolset foorumit peale käesoleva artikli kohaste tehniliste arutelude, et lahendada olulisi probleeme seoses käesoleva peatüki kohaste küsimustega, mille kohta teine lepinguosaline on teinud ettepaneku või mida ta on rakendanud, jätkavad nad selle foorumi kasutamist, et vältida tehniliste arutelude tarbetut dubleerimist. Lepinguosaline võib taotleda tehnilisi arutelusid nende probleemide lahendamiseks kooskõlas käesoleva artikli lõikega 1, kui ta otsustab, et neid probleeme ei saa lahendada nimetatud teise foorumi kaudu. Kui käesoleva artikli alusel on esitatud taotlus tehnilisteks aruteludeks selliste probleemide üle, ei tõstata taotluse esitanud lepinguosaline neid küsimusi muul foorumil seni, kuni käesoleva artikli alusel peetakse tehnilisi arutelusid. Kui taotluse esitanud lepinguosaline otsustab, et sellised tehnilised arutelud ei ole enam viljakad, võib ta kasutada muud foorumit.

5. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et käesoleva artikliga ei piirata kummagi lepinguosalise 17. Peatüki „Vaidluste lahendamine“ kohaseid õigusi ja kohustusi.

## ARTIKKEL 6.11

### Tehniliste kaubandustõkete komitee

Artikli 18.3 „Erikomiteed“ lõike 1 alusel moodustatakse tehniliste kaubandustõkete komitee. Lisaks artiklis 18.4 „Erikomiteede ülesanded“ nimetatud ülesannetele on tehniliste kaubandustõkete komiteel järgmised ülesanded:

a) standardite, tehniliste normide ja vastavushindamismenetluste väljatöötamise, vastuvõtmise, kohaldamise ja täitmise tagamisega seotud probleemide jälgimine ja läbivaatamine ning nende küsimustega seoses teise lepinguosalise poolt tõstatatud probleemide kiire lahendamine;

b) vajaduse korral lepinguosaliste vahelise koostöö hõlbustamine kõigis käesoleva peatüki kohaldamisalasse kuuluvates küsimustes;

c) artikli 6.10 „Tehnilised arutelud“ kohaste tehniliste arutelude hõlbustamine;

d) läbipaistvusel põhineva koostööraamistiku loomine, et suurendada vastastikust usaldust üksteise reguleerimissüsteemide kvaliteedi ja usaldusväärsuse vastu, ning

e) teise lepinguosalise ettevõtjate nõuete täitmisega seotud koormuse vähendamine, tagades samal ajal regulatiivsete nõuete täitmise ning säilitades tooteohutuse ja -kvaliteedi järelevalve.

ARTIKKEL 6.12

Vastavushindamise töörühm

1. Lepinguosalised moodustavad tehniliste kaubandustõkete komitee egiidi all vastavushindamise töörühma, et arutada ja käsitleda küsimusi, mis tulenevad kummagi lepinguosalise poolt tehniliste normide järgimiseks kohaldatud vastavushindamismenetlustest, sealhulgas kvaliteedikontrolli korraldusi ja asjakohaseid Euroopa Liidu õigusnorme, mis võivad mõjutada lepinguosaliste vahelist kaubandust.

2. Vastavushindamise töörühm teeb vajaduse korral ettevalmistavat tehnilist tööd, et tehniliste kaubandustõkete komitee saaks võtta vastu soovitused, millega suurendada läbipaistvust, edendada vastastikust mõistmist ja vähendada lepinguosaliste ettevõtjate tarbetut nõuete täitmisega seotud koormust.

ARTIKKEL 6.13

Koostöö

1. Lepinguosalised soodustavad kaubanduse hõlbustamiseks koostööd oma vastavate standardimise ja akrediteerimise eest vastutavate organisatsioonide vahel.

2. Kumbki lepinguosaline kaalub teise lepinguosalise taotluse korral ettepanekuid koostööks standardite, tehniliste normide ja vastavushindamismenetlustega seotud vastastikust huvi pakkuvates küsimustes, sealhulgas sektoripõhiseid algatusi.

3. Selline koostöö, mida tehakse vastastikku kindlaks määratud tingimustel, võib hõlmata järgmist:

a) standardite, tehniliste normide ja vastavushindamismenetluste väljatöötamise ja kohaldamisega seotud nõustamine ja võimaluse korral tehniline abi ja suutlikkuse suurendamine;

b) nii riiklike kui ka valitsusväliste vastavushindamisasutuste vahel vastastikust huvi pakkuvates küsimustes tehtav koostöö;

c) koostöö vastastikust huvi pakkuvates valdkondades asjaomaste piirkondlike ja rahvusvaheliste organite töös, mis on seotud standardite ja vastavushindamismenetluste väljatöötamise ja kohaldamisega, näiteks asjaomaste piirkondlike ja rahvusvaheliste organite välja töötatud vastastikuse tunnustamise raamistikes osalemise suurendamine;

d) koostöö tihendamine standardite, tehniliste normide ja vastavushindamismenetluste väljatöötamise ja täiustamise alal; ning

e) teabevahetuse ja koordineerimise tugevdamine WTO tehniliste kaubandustõkete komitees ja muudel asjakohastel rahvusvahelistel või piirkondlikel foorumitel.

ARTIKKEL 6.14

Kontaktpunktid

1. Käesoleva lepingu jõustumisel määrab kumbki lepinguosaline kontaktpunktid, kes vastutavad käesoleva peatüki rakendamise koordineerimise eest, ning teatab sellest teisele lepinguosalisele. Teade sisaldab kontaktpunktide vastavaid rolle, kohustusi ja kontaktandmeid, sealhulgas telefoninumbreid, e-posti aadresse ja muid asjakohaseid üksikasju. Lepinguosalised teavitavad teineteist viivitamata kõnealuste kontaktandmete muutumisest.

2. Lepinguosalise kontaktpunkt esitab teise lepinguosalise kontaktpunkti nõudmisel käesoleva peatüki rakendamisega seotud teabe või selgitused mõistliku aja jooksul.

# 7. PEATÜKK

# KAUBANDUSE KAITSEMEETMED

## A JAGU

## DUMPINGUVASTASED JA TASAKAALUSTUSMEETMED

### ARTIKKEL 7.1

### Üldsätted

1. Kummalegi lepinguosalisele jäävad õigused ja kohustused, mis tulenevad dumpinguvastasest lepingust ning subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingust.

2. Käesoleva jao kohaldamisel määratakse päritolu kindlaks vastavalt kummagi lepinguosalise kohaldatavatele mittesooduspäritolureeglitele.

ARTIKKEL 7.2

Läbipaistvus

1. Kui lepinguosalise uurimisasutus on saanud nõuetekohaselt dokumenteeritud taotluse dumpinguvastase või tasakaalustava uurimise läbiviimiseks seoses teiselt lepinguosaliselt pärineva impordiga, esitab ta enne sellise uurimise algatamist teisele lepinguosalisele kirjaliku teate.

2. Enne tasakaalustava uurimise algatamist annab lepinguosaline teisele lepinguosalisele võimaluse konsulteerida oma uurimisasutusega, et leida mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus. Konsultatsioonid toimuvad pärast piisavat ajavahemikku, kuid mitte hiljem kui seitse päeva pärast kutse saatmise kuupäeva.

3. Dumpinguvastase lepingu artikli 6.2 ning subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingu artikli 12.2 kohaselt annab lepinguosaline huvitatud isiku taotlusel talle võimaluse esitada dumpinguvastase või tasakaalustava uurimise käigus oma seisukohad, tingimusel et sellise taotluse rahuldamine ei takista uurimise kiiret läbiviimist.

4. Enne lõpliku järelduse tegemist teavitab uurimisasutus uurimises osalevaid lepinguosalisi otsuse aluseks olevatest olulistest asjaoludest. Olulised asjaolud avalikustatakse kirjalikult ning huvitatud isikutele antakse piisavalt aega oma huvide kaitsmiseks. Kui esialgne järeldus tehakse, peab see sisaldama piisavalt üksikasjalikku teavet, milles täpsustatakse otsuse tegemise põhjuseid.

ARTIKKEL 7.3

Avaliku huvi arvessevõtmine

Kui uurimise käigus kättesaadavaks tehtud teabe põhjal on võimalik kindlalt järeldada, et dumpinguvastaste meetmete ja tasakaalustusmeetmete kohaldamine ei vasta avalikule huvile, ei või lepinguosaline selliseid meetmeid kohaldada. Selline avaliku huvi arvessevõtmine peab olema kooskõlas lepinguosalise õigusnormidega. Avaliku huvi hindamisel võib võtta arvesse mitmesuguste huvitatud isikute, sealhulgas omamaise tootmisharu, importijate ja neid esindavate ühingute, kasutajate esindajate ja tarbijaid esindavate organisatsioonide olukorda ulatuses, mil määral on nad esitanud uurimisasutustele asjakohast teavet.

ARTIKKEL 7.4

Väiksema tollimaksu reegel

Kui lepinguosaline otsustab kehtestada dumpinguvastase tollimaksu või tasakaalustava tollimaksu, kohaldab ta kooskõlas oma õigusaktidega olenevalt asjaoludest kas dumpingumarginaalist või subsiidiumimarginaalist väiksemat tollimaksu, kui sellisest väiksemast tollimaksust piisab omamaisele tootmisharule tekitatava kahju kõrvaldamiseks.

B JAGU

ÜLDISED KAITSEMEETMED

ARTIKKEL 7.5

Üldsätted

Lepinguosalised säilitavad oma õigused ja kohustused, mis tulenevad GATT 1994 XIX artiklist, kaitsemeetmete lepingust ja põllumajanduslepingu artiklist 5.

ARTIKKEL 7.6

Läbipaistvus

1. Olenemata artiklist 7.5 „Üldsätted“ esitab kaitsemeetmetega seotud uurimise algatanud või üldisi kaitsemeetmeid kohaldada kavatsev lepinguosaline teise lepinguosalise taotluse korral ja tingimusel, et sellel lepinguosalisel on oluline huvi, võimalikult kiiresti kirjaliku teate kogu asjakohase teabe kohta, mis puudutab kaitsemeetmetega seotud uurimise algatamist või üldiste kaitsemeetmete kohaldamist, sealhulgas asjakohasel juhul esialgsete järelduste kohta. See ei piira kaitsemeetmete lepingu artikli 3 lõike 2 kohaldamist.

2. Kaitsemeetmete lepinguga lubatud ulatuses püüavad lepinguosalised kohaldada üldisi kaitsemeetmeid viisil, mis mõjutab lepinguosaliste vahelist kaubandust kõige vähem.

3. Kui selliseid üldisi kaitsemeetmeid kohaldada kavatsev lepinguosaline leiab käesoleva artikli lõike 2 kohaldamisel, et õigusnõuded lõplike üldiste kaitsemeetmete kohaldamiseks on täidetud, teatab ta sellest teisele lepinguosalisele, kellel on oluline huvi, ja annab taotluse korral võimaluse pidada kahepoolseid konsultatsioone. Kui rahuldavat lahendust ei leita 12 päeva jooksul pärast teatamist, võib importiv lepinguosaline kohaldada probleemi lahendamiseks asjakohaseid üldisi kaitsemeetmeid.

4. Käesoleva artikli kohaldamisel eeldatakse, et lepinguosalisel on oluline huvi, kui ta kuulub viimase kolme aasta jooksul imporditud kauba viie suurima tarnija hulka, mõõdetuna kas absoluutses mahus või väärtuses.

## C JAGU

## KAHEPOOLSED KAITSEMEETMED

### ARTIKKEL 7.7

### Mõisted

Käesoleva jao kohaldamisel kehtib järgmine:

a) „omamaine tootmisharu“ – imporditud kauba puhul lepinguosalise territooriumil tegutsevad samasuguse või otseselt konkureeriva kauba tootjad tervikuna või tootjad, kelle samasuguse või otseselt konkureeriva kauba toodang kokku moodustab olulise osa selle kauba omamaisest kogutoodangust;

b) „oluline kahju“ – omamaise tootmisharu seisundi märkimisväärne halvenemine;

c) „tõsise kahju oht“ – tõsine kahju, mis faktiliste asjaolude ja mitte üksnes väidete, oletuste või ähmase võimaluse põhjal on selgelt reaalne, ning

d) „üleminekuperiood“ – 22 aastat alates käesoleva lepingu jõustumisest.

ARTIKKEL 7.8

Kahepoolse kaitsemeetme kohaldamine

1. Kui käesoleva lepingu kohaselt tollimaksu vähendamise või kaotamise tulemusena imporditakse ühe lepinguosalise territooriumilt pärit kaupa teise lepinguosalise territooriumile sellistes absoluutselt või omamaise toodanguga võrreldes suhteliselt suurenenud kogustes ja sellistel tingimustel, et selle kauba import asjaomaselt lepinguosaliselt tekitab samasuguste või otseselt konkureerivate kaupade omamaistele tootjatele olulist kahju või põhjustab sellise kahju ohu, võib teine lepinguosaline kohaldada asjakohaseid kahepoolseid kaitsemeetmeid käesolevas jaos sätestatud tingimustel ja korras.

2. Kui lõikes 1 sätestatud tingimused on täidetud, võivad importiva lepinguosalise kahepoolsed kaitsemeetmed koosneda üksnes ühest järgmistest meetmetest:

a) asjaomase kauba suhtes kohaldatava tollimaksumäära käesoleva lepingu kohase edasise vähendamise peatamine või

b) asjaomase kauba suhtes kohaldatava tollimaksumäära tõstmine tasemeni, mis ei ületa järgmistest väiksemat:

i) enamsoodustusrežiimi tollimaksumäär, mis kehtis kauba suhtes kahepoolse kaitsemeetme kohaldamise ajal, või

ii) käesoleva lepingu jõustumisele vahetult eelneval päeval kauba puhul kehtinud enamsoodustusrežiimi tollimaksumäär.

ARTIKKEL 7.9

Tingimused ja piirangud

1. Kahepoolset kaitsemeedet ei kohaldata ega jäeta kehtima,

a) välja arvatud sellises ulatuses ja sellise aja jooksul, nagu on vajalik selleks, et hoida ära või heastada artikli 7.8 „Kahepoolse kaitsemeetme kohaldamine“ lõikes 1 kirjeldatud olukorda;

b) kahest aastast pikema perioodi vältel, mida võib pikendada veel kahe aasta võrra, kui importiva lepinguosalise pädevad asutused otsustavad käesolevas jaos sätestatud korras, et meedet on jätkuvalt vaja artikli 7.8 „Kahepoolse kaitsemeetme kohaldamine“ lõikes 1 ja artiklis 7.13 „Euroopa Liidu äärepoolseimad piirkonnad“ kirjeldatud olukordade vältimiseks või parandamiseks ning kohanemise hõlbustamiseks, tingimusel et kaitsemeetme kogu kohaldamisaeg, sealhulgas esialgne kohaldamisaeg ja selle pikendamine, ei ületa nelja aastat, või

c) pärast üleminekuperioodi lõppu, välja arvatud teise lepinguosalise nõusolekul.

2. Lepinguosalised ei kohalda sama toote suhtes ja sama ajavahemiku jooksul järgmisi meetmeid:

a) käesolevas lepingus sätestatud kahepoolset kaitsemeedet;

b) GATT 1994 XIX artikli ja kaitsemeetmete lepingu kohast meedet ning

c) põllumajanduslepingu artikli 5 kohast spetsiaalset kaitsemeedet.

3. Kui lepinguosaline lõpetab kahepoolse kaitsemeetme kohaldamise, on tollimaksumääraks see määr, mis oleks kauba suhtes kehtinud vastavalt lepinguosalise tariifiloendile, mis on sätestatud 2-A lisas „Tariifikohustuste loendid“.

ARTIKKEL 7.10

Ajutised kahepoolsed kaitsemeetmed

1. Kriitilistes olukordades, kus viivitamine põhjustaks kahju, mida oleks raske heastada, võib lepinguosaline ajutiselt ja artikli 7.20 „Lõplikest meetmetest teatamine ja nende avaldamine“ lõike 1 nõudeid täitmata kohaldada kahepoolset kaitsemeedet, kui ta on eelnevalt kindlaks teinud selged tõendid selle kohta, et teise lepinguosalise territooriumilt pärit kauba import on käesoleva lepingu kohaselt tollimaksu vähendamise või kaotamise tulemusena suurenenud ning et selline import tekitab või ähvardab tekitada artikli 7.8 „Kahepoolse kaitsemeetme kohaldamine“ lõikes 1 kirjeldatud olukorda.

2. Ajutise meetme kohaldamisaeg ei tohi ületada 200 päeva, mille jooksul peab lepinguosaline täitma artiklis 7.9 „Tingimused ja piirangud“ sätestatud asjakohaseid menetlusnorme. Lepinguosaline maksab suurendatud tollimaksu viivitamata tagasi, kui artiklis 7.15 „Kahepoolse kaitsemeetmega seotud uurimise algatamine“ kirjeldatud uurimisega ei tuvastata, et artikli 7.8 „Kahepoolse kaitsemeetme kohaldamine“ nõuded on täidetud. Ajutise meetme kestus arvestatakse artikli 7.9 „Tingimused ja piirangud“ lõike 1 punktis b kirjeldatud ajavahemiku osaks. Importiv lepinguosaline teavitab teist lepinguosalist selliste ajutiste meetmete kohaldamisest.

ARTIKKEL 7.11

Kompensatsioon ja kontsessioonide peatamine

1. Kahepoolset kaitsemeedet kohaldav lepinguosaline konsulteerib teise lepinguosalisega, kelle kaupade suhtes meedet kohaldatakse, et leppida vastastikku kokku asjakohases kaubandust liberaliseerivas kompensatsioonis kontsessioonide kujul, millel on kaubandusele sisuliselt samaväärne mõju. Kahepoolset kaitsemeedet kohaldav lepinguosaline annab võimaluse pidada neid konsultatsioone hiljemalt 30 päeva jooksul pärast lõpliku kahepoolse kaitsemeetme kohaldamise kuupäeva.

2. Kui lõikes 1 osutatud konsulteerimise käigus ei jõuta kaubandust liberaliseeriva kompensatsiooni suhtes kokkuleppele 30 päeva jooksul, võib lepinguosaline, kelle kaupade suhtes kahepoolset kaitsemeedet võetakse, peatada sisuliselt samaväärsete kontsessioonide kohaldamise kahepoolset kaitsemeedet võtva lepinguosalise kaubanduse suhtes. Peatamist kohaldatakse ainult minimaalse ajavahemiku jooksul, mis on vajalik sisuliselt samaväärse mõju saavutamiseks.

3. Lõike 2 kohast peatamisõigust ei kasutata

a) kahe esimese aasta jooksul, mil kahepoolne kaitsemeede kehtib, ning

b) esimese kolme aasta jooksul, mil meede kehtib, kui seda on pikendatud rohkem kui kaheks aastaks.

ARTIKKEL 7.12

Kahe kahepoolse kaitsemeetme vaheline aeg

Lepinguosaline ei kohalda kahepoolset kaitsemeedet teisest lepinguosalisest pärit kauba suhtes, mille suhtes on sellist meedet juba kohaldatud ajavahemiku jooksul, mis võrdub poolega eelmise kahepoolse kaitsemeetme kohaldamise kestusest.

ARTIKKEL 7.13

Euroopa Liidu äärepoolseimad piirkonnad

1. Kui Indiast pärit kaupa imporditakse otse Euroopa Liidu ühe või mitme äärepoolseima piirkonna[1] territooriumile nii suurtes kogustes ja sellistel tingimustel, et see põhjustab või ähvardab põhjustada asjaomaste äärepoolseimate piirkondade majandusliku olukorra tõsist halvenemist, võib Euroopa Liit pärast alternatiivsete lahenduste uurimist erandkorras kohaldada kahepoolseid kaitsemeetmeid, mis piirduvad asjaomaste äärepoolseimate piirkondade territooriumiga.

[1] Käesoleva lepingu jõustumise kuupäeval on Euroopa Liidu äärepoolseimad piirkonnad Guadeloupe, Prantsuse Guajaana, Martinique, Réunion, Mayotte, Saint Martin, Assoorid, Madeira ja Kanaari saared. Käesolevat artiklit kohaldatakse ka riigi või ülemereterritooriumi suhtes, mis muudab oma staatuse äärepoolseimaks piirkonnaks Euroopa Ülemkogu otsusega vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 355 lõikes 6 sätestatud menetlusele, alates kõnealuse otsuse vastuvõtmise kuupäevast. Kui Euroopa Liidu äärepoolseim piirkond muudab oma staatust sama korra kohaselt, lõpetatakse käesoleva artikli kohaldamine alates Euroopa Ülemkogu vastavast otsusest. Euroopa Liit teavitab Indiat kõigist muudatustest selles, milliseid territooriume käsitatakse Euroopa Liidu äärepoolseimate piirkondadena.

2. Ilma et see piiraks lõike 1 kohaldamist, kohaldatakse käesoleva jao muid sätteid ka käesoleva artikli alusel kohaldatava kahepoolse kaitsemeetme suhtes. Nimetatud muudes sätetes esinevaid viiteid „olulisele kahjule“ käsitatakse Euroopa Liidu äärepoolseimate piirkondade puhul „tõsise halvenemisena“.

3. Lõigete 1 ja 2 kohaldamisel tähendab „tõsine halvenemine“ suuri raskusi samasuguseid või otseselt konkureerivaid kaupu tootvas majandussektoris. Halvenemine tehakse kindlaks objektiivsete tegurite, sealhulgas järgmiste asjaolude alusel:

a) impordi mahu suurenemine absoluutarvudes või võrreldes omamaise toodangu ja teistest allikatest pärit impordiga ning

b) niisuguse impordi mõju asjaomase tööstusharu või majandusharu olukorrale, sealhulgas müügi ja tootmise tase, finantsolukord ning tööhõive määr.

ARTIKKEL 7.14

Kahepoolse kaitsemeetmega seotud uurimise haldamine

1. Kahepoolsete kaitsemeetmete kohaldamisel järgib kummagi lepinguosalise pädev uurimisasutus käesolevat jagu ning juhtudel, mida käesolev jagu ei hõlma, kohaldab lepinguosalise pädev uurimisasutus selle lepinguosalise õiguse alusel kehtestatud norme.

2. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema õigusakte, määrusi, otsuseid ja ettekirjutusi, millega reguleeritakse kõiki käesoleva jao kohaseid kahepoolse kaitsemeetmega seotud uurimisi, kohaldatakse järjepidevalt, erapooletult ja mõistlikult.

ARTIKKEL 7.15

Kahepoolse kaitsemeetmega seotud uurimise algatamine

1. Lepinguosalise pädev uurimisasutus võib algatada kahepoolse kaitsemeetmega seotud uurimise vastavalt selle lepinguosalise õigusele.

2. Kui uurimine on algatatud, tehakse kirjalik taotlus, välja arvatud selles sisalduv konfidentsiaalne teave, avalikuks tutvumiseks kättesaadavaks.

3. Kahepoolse kaitsemeetmega seotud uurimise algatamisel avaldab pädev uurimisasutus lepinguosalise ametlikus väljaandes teate uurimise algatamise kohta. Teates esitatakse järgmine teave:

a) kirjaliku taotluse esitanud taotleja, kui see on asjakohane;

b) uurimise all olev imporditud kaup ja selle soovituslik alamrubriik ning tariifiartikli number, mille alla see on klassifitseeritud;

c) ajavahemik, mille jooksul huvitatud isikud võivad taotleda uurimises osalemist, ning

d) selle asutuse nimi ja aadress, kelle poole võib pöörduda lisateabe saamiseks.

ARTIKKEL 7.16

Uurimine

1. Lepinguosaline võib kohaldada kahepoolset kaitsemeedet üksnes pärast seda, kui selle lepinguosalise pädev uurimisasutus on viinud läbi käesoleva jao kohase uurimise. Uurimine hõlmab kõikide huvitatud isikute mõistlikku avalikku teavitamist, võimalust olla ära kuulatud ja kõiki muid asjakohaseid vahendeid, mille abil importijad, eksportijad ja teised huvitatud isikud saavad esitada tõendeid ja oma seisukohti, sealhulgas võimalust vastata teiste isikute esitatud väidetele.

2. Lepinguosalised tagavad, et nende pädev uurimisasutus lõpetab sellise uurimise 12 kuu jooksul pärast uurimise algatamise kuupäeva.

ARTIKKEL 7.17

Tõendid kahju ja põhjusliku seose kohta

1. Viies läbi kahepoolse kaitsemeetmega seotud uurimist, hindab pädev uurimisasutus kõiki asjakohaseid objektiivseid ja mõõdetavaid tegureid, mis mõjutavad asjaomase omamaise tootmisharu olukorda, eelkõige asjaomase kauba impordi suurenemise määra ja mahtu absoluutarvudes või omamaise toodanguga võrreldes, suurenenud impordi poolt üle võetud siseturu osa ning muutusi müügitasemes, tootmises, tootlikkuses, tootmisvõimsuse rakendamises, kasumis ja kahjumis ning tööhõives.

2. See, kas suurenenud import on põhjustanud või ähvardab põhjustada artikli 7.8 „Kahepoolse kaitsemeetme kohaldamine“ lõikes 1 kirjeldatud olukorra, tehakse kindlaks üksnes juhul, kui uurimisel tõendatakse objektiivsete tõendite põhjal põhjusliku seose olemasolu asjaomase kauba suurenenud impordi ja artikli 7.8 „Kahepoolse kaitsemeetme kohaldamine“ lõikes 1 kirjeldatud olukorra vahel. Kui muud tegurid peale suurenenud impordi põhjustavad samal ajal artikli 7.8 „Kahepoolse kaitsemeetme kohaldamine“ lõikes 1 kirjeldatud olukorra, ei omistata sellist tõsist kahju või selle ohtu suurenenud impordile.

ARTIKKEL 7.18

Ärakuulamised

Kahepoolse kaitsemeetmega seotud uurimise käigus teeb pädev uurimisasutus järgmist:

a) korraldab pärast mõistliku aja jooksul ette teatamist avaliku ärakuulamise, et võimaldada kõigil huvitatud isikutel esitada tõendeid ja olla ära kuulatud, või

b) annab kõikidele huvitatud isikutele võimaluse olla ära kuulatud, kui nad on esitanud uurimise algatamist käsitlevas teates sätestatud tähtaja jooksul kirjaliku taotluse.

ARTIKKEL 7.19

Konfidentsiaalne teave

1. Lepinguosalise pädev uurimisasutus käsitleb konfidentsiaalsena mis tahes teavet, mis on oma olemuselt konfidentsiaalne või mis on antud konfidentsiaalsena, kui selleks on esitatud põhjus. Sellist teavet ei avalikustata ilma selle esitanud isiku loata.

2. Konfidentsiaalset teavet esitavad huvitatud isikud peavad esitama selle mittekonfidentsiaalse kokkuvõtte või kui kõnealused isikud märgivad, et sellist teavet ei saa kokkuvõtlikult esitada, siis põhjused, miks kokkuvõtet ei saa esitada. Kui pädev uurimisasutus leiab siiski, et konfidentsiaalsustaotlus ei ole põhjendatud, ja kui asjaomane isik ei soovi teavet avalikustada või ei luba seda üldistatud või kokkuvõtlikul kujul avalikustada, võib uurimisasutus jätta sellise teabe arvesse võtmata, välja arvatud juhul, kui talle tõendatakse asjakohaste allikate põhjal, et teave on õige.

ARTIKKEL 7.20

Lõplikest meetmetest teatamine ja nende avaldamine

1. Kui lepinguosalise pädev uurimisasutus on seisukohal, et esineb üks artikli 7.8 „Kahepoolse kaitsemeetme kohaldamine“ lõikes 1 kirjeldatud olukord, teavitab kõnealune lepinguosaline sellest võimalikult kiiresti teist lepinguosalist ja esitab kogu asjakohase teabe, mis sisaldab tõendeid suurenenud impordi põhjustatud olulise kahju või selle tekkimise ohu kohta, asjaomase kauba täpset kirjeldust ja kavandatavaid meetmeid ning vajaduse korral kavandatavat kohaldamiskuupäeva ja eeldatavat kestust.

2. Lepinguosaline, kes teeb ettepaneku kohaldada kahepoolset kaitsemeedet, annab taotluse korral piisava võimaluse pidada teise lepinguosalisega enne uurimise lõpetamist konsultatsioone.

3. Pädev uurimisasutus avaldab lepinguosalise ametlikus väljaandes ka oma otsused ja põhjendatud järeldused kõikide asjakohaste faktiliste ja õiguslike asjaolude kohta, sealhulgas imporditava kauba ja olukorra kirjelduse, mille alusel on kohaldatud meetmeid vastavalt artiklile 7.8 „Kahepoolse kaitsemeetme kohaldamine“, põhjusliku seose sellise olukorra ja suurenenud impordi vahel ning meetmete vormi, taseme ja kestuse.

4. Pädev uurimisasutus ei avalikusta teavet, mis on esitatud konfidentsiaalse teabega seotud kohustuse kohaselt, mis võidi võtta uurimise käigus.

D JAGU

VAIDLUSTE LAHENDAMINE

ARTIKKEL 7.21

Vaidluste lahendamise korra kohaldamata jätmine

Kumbki lepinguosaline ei saa lahendada vaidlusi 17. peatüki „Vaidluste lahendamine“ kohaselt käesoleva peatüki A jaost „Dumpinguvastased ja tasakaalustusmeetmed“ ja B jaost „Üldised kaitsemeetmed“ tulenevates küsimustes.

8. PEATÜKK

TEENUSTEKAUBANDUS

ARTIKKEL 8.1

Kohaldamisala

1. Käesolevat peatükki kohaldatakse lepinguosalise meetmete puhul, mis mõjutavad teenustekaubandust.

2. Kooskõlas käesoleva peatüki sätetega säilitab kumbki lepinguosaline õiguse kehtestada oma territooriumil õigusnorme, et saavutada oma õiguspärased poliitikaeesmärgid.

3. Käesolevat peatükki ei kohaldata meetmete suhtes, mis mõjutavad ühe lepinguosalise füüsilisi isikuid, kes püüavad pääseda teise lepinguosalise tööturule, ega meetmete suhtes, mis on seotud rahvuse või kodakondsuse ning alalise elu- või töökohaga.

4. Käesolev peatükk ei takista lepinguosalist rakendamast meetmeid, et reguleerida teise lepinguosalise füüsiliste isikute sisenemist tema territooriumile või nende ajutist viibimist tema territooriumil, sealhulgas selliseid meetmeid, mis on vajalikud tema piiride puutumatuse kaitseks ja füüsiliste isikute korrakohaseks piiriületuseks, tingimusel et neid meetmeid ei rakendata viisil, mis muudaks olematuks või vähendaks kasu, mida teine lepinguosaline saab käesoleva peatüki alusel. Ainuüksi asjaolu, et lepinguosaline nõuab teise lepinguosalise füüsilistelt isikutelt viisat, ei peeta teise lepinguosalise käesoleva peatüki kohase kasu muutmiseks või vähendamiseks.

5. Käesoleva peatüki kohaldamisel tähendab mõiste „lepinguosalise meetmed“ meetmeid, mida võtavad

a) asjaomase lepinguosalise keskvalitsus, piirkondlikud või kohalikud omavalitsused ja nende tasandite ametiasutused ning

b) valitsusvälised organid lepinguosalise keskvalitsuse, piirkondlike ja kohalike omavalitsuste ning ametiasutuste delegeeritud ülesannete täitmisel.

Täites oma käesoleva peatüki kohaseid kohustusi, tuleb igal lepinguosalisel rakendada selliseid kättesaadavaid põhjendatud meetmeid, mis tagavad kohustustest kinnipidamise tema territooriumil piirkondlike ja kohalike omavalitsuste ning ametiasutuste ja valitsusväliste organite poolt.

6. Käesolevat peatükki ei kohaldata meetmete suhtes, mis mõjutavad järgmist:

a) riiklikeks vajadusteks tehtud teenuste riigihanked, mille siht ei ole kaubanduslik edasimüük või kasutamine teenuste osutamisel kaubanduslikuks müügiks;

b) lepinguosalise antud subsiidiumid või toetused, sealhulgas valitsuse toetatavad laenud, tagatised ja kindlustus, või mis tahes tingimused, mis on seotud selliste subsiidiumide või toetuste saamise või jätkuva saamisega, olenemata sellest, kas selliseid subsiidiume või toetusi pakutakse üksnes riigisisestele teenustele, teenuste tarbijatele või teenuseosutajatele, välja arvatud artiklis 8.20 „Subsiidiumid“ sätestatud juhtudel;

c) audiovisuaalteenused;

d) merekabotaaž[1];

[1] Ilma et see piiraks sellise tegevuse ulatust, mida võib liikmesriikide õigusaktide kohaselt käsitada kabotaažina, hõlmab Euroopa Liidu puhul merekabotaaž reisijate või kauba vedu ühest liikmesriigis asuvast sadamast või kohast teise samas liikmesriigis asuvasse sadamasse või kohta, sealhulgas tema mandrilaval, nagu on sätestatud ÜRO mereõiguse konventsioonis, ning ühest ja samast liikmesriigis asuvast sadamast või kohast algavat ja seal lõppevat liiklust. India puhul tähendab merekabotaaž reisijate või kauba vedu Indias asuvast sadamast või kohast teise Indias asuvasse sadamasse või kohta ning reisijate või kauba vedu, mis algab või lõpeb samas Indias asuvas sadamas või kohas, sealhulgas reisijate või kauba vedu Indias asuva sadama või koha ning teise sadama, koha, rajatise ja ehitise vahel, mis asub India majandusvööndis või India mandrilaval.

e) siseveetransport ning

f) lennutransporditeenuste puhul meetmed, mis mõjutavad mis tahes viisil antud liiklusõigusi, või meetmed, mis mõjutavad liiklusõiguste kasutamisega otseselt seotud teenuseid, välja arvatud meetmed, mis mõjutavad järgmist:

i) õhusõidukite remondi ja hoolduse teenused;

ii) lennutransporditeenuste müük ja turustamine;

iii) maapealne teenindus ning

iv) arvutipõhise ettetellimissüsteemi teenused.

7. 8-A lisa „Füüsiliste isikute riiki sisenemine ja ajutine viibimine“, 8-B lisa „Kutseteenused“, 8-C lisa „Finantsteenused“ ja 8-D lisa „Telekommunikatsiooniteenused“ on käesoleva peatüki lahutamatud osad ja neid tõlgendatakse koos käesoleva peatüki sätetega.

ARTIKKEL 8.2

Mõisted

Käesolevas peatükis kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „õhusõiduki remondi- ja hooldusteenused“ – liiklusest kõrvaldatud õhusõiduki või selle osaga tehtavad toimingud, mille hulka ei kuulu nn liinihooldus;

b) „kaubanduslik kohalolek“ – lepinguosalise territooriumil asuv mis tahes liiki äri- või kutsealane üksus, mille eesmärk on osutada teenust, sealhulgas:

   i) juriidilise isiku asutamine, omandamine või ülalpidamine või

   ii) filiaali või esinduse loomine või ülalpidamine;

c) „arvutipõhise ettetellimissüsteemi teenused“ – arvutipõhise andmetöötlussüsteemi teenused, mis sisaldavad teavet lennuettevõtjate sõiduplaanide, pakkumiste, hindade ja hinnaeeskirjade kohta ning mille kaudu saab pileteid ette tellida ja väljastada;

d) „maapealne teenindus“ – järgmiste teenuste osutamine lennujaamas tasu eest või lepingu alusel: perroonikäitlus, õhusõiduki teenindamine, õhusõiduki puhastamine, peale- või mahalaadimine,[1] meeskonna juhtimine, lennukauba ja -posti käitlemine, pagasikäitlus, haldustugiteenused, nagu järelevalve, tankimine perroonil või kütusest tühjendamine, tankimise ja kütusest tühjendamisega seotud kontaktisikud, esindusteenused, reisijate teenindamine, toitlustusteenuste, lennutegevuse ja maismaatranspordiga seotud kontaktisikud ja haldus. Maapealse teeninduse hulka ei kuulu: julgestusfunktsioonid ja omateenindus ega olulise tsentraliseeritud lennujaamataristu, näiteks jäätõrjealade, kütusejaotussüsteemide, pagasikäitlussüsteemide ja lennujaamasiseste püsitranspordisüsteemide haldamine või käitamine;

e) „lepinguosalise juriidiline isik“ –

i) lepinguosalise õiguse alusel asutatud või muul viisil korraldatud juriidiline isik, kes tegeleb lepinguosalise enda või teise lepinguosalise territooriumil olulise äritegevusega[2] või

---

[1] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et India puhul hõlmab „peale- või mahalaadimine“ selles määratluses „meeskonna juhtimist“. Euroopa Liidu puhul ei kuulu „meeskonna juhtimine“ „peale- või mahalaadimise“ alla ning seda on siinses määratluses eraldi nimetatud.

[2] Euroopa Liidu puhul käsitatakse mõistet „oluline äritegevus“ samaväärsena mõistega „tegelik ja püsiv seos“ liikmesriigi majandusega, nagu on sätestatud Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 54. Mõiste „tegelik ja püsiv seos“ liikmesriigi majandusega on samaväärne GATSi V artikli lõikes 6 sätestatud mõistega „oluline äritegevus“ kooskõlas Euroopa Liidu poolt WTO-le esitatud teatega Euroopa Ühenduse asutamislepingu kohta (WT/REG39/1). Lepinguosalised on ühisel seisukohal, et varifirma ei kuulu käesoleva peatüki kohaldamisalasse, sest see ei vasta nõuetele, mille kohaselt peab ta tegelema „olulise äritegevusega“ või tal peab olema „tegelik ja püsiv seos“ liikmesriigi majandusega.

ii) keda neil juhtudel, kui teenust osutatakse kaubandusliku kohaloleku kaudu, omavad või kontrollivad:

A) asjaomase lepinguosalise füüsilised isikud või

B) punkti e alapunktis i osutatud juriidilised isikud;

f) juriidiline isik on:

i) lepinguosalise isikute omandis, kui tema isikud omavad üle 50 % asjaomase juriidilise isiku omakapitalist;

ii) lepinguosalise isikute poolt „kontrollitud”, kui kõnealustel isikutel on volitused nimetada suurem osa tema juhtkonnast või teisiti juriidiliselt juhtida tema tegevust;

iii) „seotud“ teise isikuga, kui ta omab kontrolli teise isiku üle või teine isik omab kontrolli tema üle või kui tema ja selle teise isiku üle omab kontrolli üks ja seesama isik;

g) „meede“ – lepinguosalise meede kas seaduse, määruse, eeskirja, menetluse, otsuse, haldusmeetme või mõnel muul kujul;

h) „lepinguosalise teenustekaubandust mõjutavad meetmed” hõlmavad meetmeid, mis on seotud

i) teenuse ostmise, teenuse eest maksmise või teenuse kasutamisega;

ii) ligipääsuga lepinguosalise nõudel üldiselt pakutavatele teenustele ja nende kasutamisega seoses teenuste osutamisega ning

iii) lepinguosalise isikute kohalolekuga, sealhulgas kaubandusliku kohalolekuga, teenuse osutamiseks teise lepinguosalise territooriumil;

i) „monopoolne teenuseosutaja” – mis tahes eraõiguslik või avalik-õiguslik isik, kelle asjaomane lepinguosaline on lepinguosalise territooriumil oleval turul volitanud või asutanud vormiliselt või tegelikult asjaomase teenuse ainuosutajaks;

j) „lepinguosalise füüsiline isik“ –

i) Euroopa Liidu puhul ELi liikmesriigi kodanik vastavalt liikmesriigi õigusele[1] ning

ii) India puhul füüsiline isik, kes elab India territooriumil või mujal ja kes on India õiguse kohaselt selle riigi kodanik;

[1] Mõiste „füüsiline isik“ hõlmab üksnes Läti Vabariigi puhul ka füüsilisi isikuid, kelle alaline elukoht on Läti Vabariigis, kuid kes ei ole Läti Vabariigi ega ühegi muu riigi kodanikud, kuid kellel on Läti Vabariigi õigusnormide alusel õigus saada mittekodaniku pass.

k) teenuse „sektor“ –

i) seoses erikohustusega üks, mitu või kõik selle teenuse allsektorid, nagu on täpsustatud lepinguosalise loendites, või

ii) muudel juhtudel kogu antud teenuse ala, sealhulgas kõik selle allsektorid;

l) „lennutransporditeenuste müük ja turustamine“ – asjaomase lennuettevõtja võimalus vabalt müüa ja turustada oma õhutransporditeenuseid, sealhulgas turunduse kõik aspektid, nagu turu-uuringud, reklaam ja turustamine. Selle tegevuse hulka ei kuulu lennutransporditeenuste hinnakujundus ega kohaldatavad tingimused;

m) „teenused” – kõikide teenindussektorite kõik teenused, välja arvatud teenused, mida pakutakse valitsuse ülesannete täitmisel;

n) „teenuse tarbija“ – mis tahes isik, kes võtab vastu või kasutab teenust;

o) „teise lepinguosalise teenus“ – teenus, mida osutatakse:

i) teise lepinguosalise territooriumilt või territooriumil või meretranspordi puhul alusega, mis on registreeritud teise lepinguosalise õigusnormide järgi, või teise lepinguosalise isiku poolt prahitud alusega või seda täies ulatuses või osaliselt kasutades või

ii) nii, et teise lepinguosalise teenuseosutaja osutab teenust kaubandusliku kohaloleku või füüsiliste isikute kohaloleku kaudu;

p) „teenus, mida osutatakse valitsuse ülesannete täitmisel“ – teenus, mida ei osutata ärilistel alustel ega konkureerides ühe või mitme teenuseosutajaga;

q) „teenuseosutaja” – mis tahes isik, kes osutab teenust[1];

r) „teenuse osutamine“ – hõlmab teenuse tootmist, jaotamist, turustamist, müümist ja kättetoimetamist;

s) „teenustekaubandus“ – teenuse osutamine:

i) ühe lepinguosalise territooriumilt teise lepinguosalise territooriumile (1. viis);

ii) ühe lepinguosalise territooriumil teise lepinguosalise teenusetarbijale (2. viis);

iii) ühe lepinguosalise teenuseosutaja poolt kaubandusliku kohaloleku kaudu teise lepinguosalise territooriumil (3. viis) või

[1] Kui teenust ei osuta otse juriidiline isik, vaid seda tehakse muul viisil kaubandusliku kohaloleku, näiteks filiaali või esinduse kaudu, võimaldatakse teenuseosutajale (st juriidilisele isikule) sellise kohaloleku kaudu siiski kohtlemist, mis on nähtud teenuseosutajatele ette käesoleva lepinguga. Selline kohtlemine peab laienema tegevusele, mille kaudu teenust osutatakse, ning seda ei ole vaja laiendada mis tahes muudele teenuseosutaja osadele, mis asuvad väljaspool territooriumi, kus teenust osutatakse.

iv) ühe lepinguosalise teenuseosutaja poolt füüsiliste isikute kohaloleku kaudu teise lepinguosalise territooriumil (4. viis) ning

t) „liiklusõigused“ – õigus pidada regulaarset ja ebaregulaarset lennuliiklust või vedada reisijaid, kaupu ja posti kas tasu või rendise eest liikme territooriumilt, territooriumile, territooriumil või üle selle territooriumi, hõlmates teenindatavaid paiku, kasutatavaid liine, veoliike vastavalt veosele, osutamise mahtu, maksude määramist ja nende tingimusi, lennukompaniide märgistamise kriteeriume, sealhulgas selliseid kriteeriume, nagu number, omand ja kontroll.

ARTIKKEL 8.3

Kohustuste loend

1. Kumbki lepinguosaline võtab artikli 8.4 „Turulepääs“, artikli 8.5 „Võrdne kohtlemine“ ja artikli 8.6 „Enamsoodustusrežiim“ alusel kohustusi kooskõlas artikliga 8.8 „Erikohustuste loend“ või artikliga 8.9 „Nõuetele mittevastavad meetmed“.

2. Kumbki lepinguosaline võib võtta kohustusi ka artikli 8.7 „Täiendavad kohustused“ alusel.

ARTIKKEL 8.4

Turulepääs

1. Seoses turulepääsuga artikli 8.2 „Mõisted“ punktis s määratletud teenuse osutamise viiside kaudu kohtleb kumbki lepinguosaline teise lepinguosalise teenuseid ja teenuseosutajaid vähemalt sama soodsalt, kui on ette nähtud tema loendites kokku lepitud ja kindlaks määratud tingimuste, piirangute ja tingimuste kohaselt.

2. Meetmed, mida lepinguosaline ei võta vastu ega jäta kehtima oma piirkondlikus alajaotuses või kogu territooriumil sektorites, kus on võetud turulepääsuga seotud kohustusi, kooskõlas oma erikohustustega, nagu on sätestatud artiklis 8.8 „Erikohustuste loend“, või mille suhtes kohaldatakse nõuetele mittevastavaid meetmeid, nagu on sätestatud artiklis 8.9 „Nõuetele mittevastavad meetmed“, on määratletud järgmiselt:

a) piirangud teenuseosutajate arvule kas arvuliste kvootide, monopolide, teenuse osutamise ainuõiguste või majandusvajaduste testi nõude näol;

b) teenusetehingute või vara üldväärtuse piirangud arvuliste kvootidena või majandusvajaduste testi nõude vormis;

c) teenuste osutamise üldhulga või teenuste üldmahu piirangud, väljendatuna kinnitatud arvuliste ühikutena kvootide või majandusvajaduste testi vormis[1];

[1] Käesolev punkt ei hõlma lepinguosalise meetmeid, millega piiratakse teenuste osutamise sisendeid.

d) piirangud füüsiliste isikute üldhulgale, keda võib rakendada teatavas teenuste sektoris või keda teenuseosutaja võib rakendada ning kes on vajalikud ja otseselt seotud konkreetse teenuse osutamisega arvuliste kvootide või majandusvajaduste testi nõude näol;

e) meetmed, millega piiratakse või nõutakse teatud liiki juriidilist isikut või ühisettevõtet, mille kaudu teenuseosutaja võib teenust osutada, ning

f) väliskapitali osaluse piirangud kas välisaktsiaosaluse maksimaalse protsendimäärana või üksiku välisinvesteeringu või kõikide välisinvesteeringute väärtuse kogusummana.

3. Kui lepinguosaline võtab turulepääsu kohustuse, et võimaldada lõigetes 1 ja 2 osutatud kohtlemist vastavalt artiklile 8.8 „Erikohustuste loend“ või artiklile 8.9 „Nõuetele mittevastavad meetmed“ seoses teenuse osutamisega artikli 8.2 „Mõisted“ punkti s alapunktides i, ii või iv osutatud teenuse osutamise viisi kaudu, ei nõua ta, et teise lepinguosalise teenuseosutaja elukoht oleks tema territooriumil või et ta asutaks tema territooriumil esinduse, filiaali või mis tahes vormis juriidilise isiku või säilitaks seda, et osutada seda teenust asjaomase teenuse osutamise viisi kaudu, kui artiklis 8.8 „Erikohustuste loend“ ja artiklis 8.9 „Nõuetele mittevastavad meetmed“ osutatud lepinguosaliste vastavates loendites ei ole sätestatud teisiti.

ARTIKKEL 8.5

Võrdne kohtlemine

1. Lepinguosaline, kes võtab artikli 8.8 „Erikohustuste loend“ kohaselt kohustusi, kohtleb erikohustuste loendis ette nähtud sektorites ning vastavalt kõnealuses loendis sätestatud tingimustele ja normidele kõigi teenuste osutamist mõjutavate meetmete korral teise lepinguosalise teenuseid ja teenuseosutajaid vähemalt sama soodsalt, kui ta kohtleb omaenda samasuguseid teenuseid ja teenuseosutajaid.

2. Lepinguosaline, kes võtab artikli 8.9 „Nõuetele mittevastavad meetmed“ alusel kohustusi, kohtleb teise lepinguosalise teenuseid ja teenuseosutajaid kõigi teenuste osutamist mõjutavate meetmete puhul vähemalt sama soodsalt, kui ta kohtleb omaenda samasuguseid teenuseid ja teenuseosutajaid, kui artiklis 8.9 „Nõuetele mittevastavad meetmed“ sätestatud mittevastavatest meetmetest ei tulene teisiti.

3. Ühtki käesoleva artikli sätet ei tõlgendata nii, et lepinguosaline oleks kohustatud hüvitama loomulikke ebasoodsaid konkurentsitingimusi, mis tulenevad sellest, et vastavad teenused või teenuseosutajad pärinevad välismaalt.

4. Lepinguosaline võib täita käesoleva artikli lõike 1 või 2 kohase nõude, võimaldades teise lepinguosalise teenustele ja teenusepakkujatele kas vormiliselt samasugust või vormiliselt teistsugust kohtlemist, kui ta võimaldab omaenda samasugustele teenustele ja teenusepakkujatele.

5. Vormiliselt samasugust või vormiliselt erinevat kohtlemist peetakse ebasoodsamaks, kui see muudab konkurentsitingimused lepinguosalise enda teenuste või teenuseosutajate jaoks soodsamaks kui teise lepinguosalise samasuguste teenuste või teenuseosutajate jaoks.

6. Kui lepinguosaline võtab seoses teenuse osutamisega artikli 8.2 „Mõisted“ punkti s alapunktis iii osutatud teenuse osutamise viisi kaudu võrdse kohtlemise kohustuse, et võimaldada käesoleva artikli lõikes 1 osutatud kohtlemist vastavalt artiklile 8.8 „Erikohustuste loend“ või käesoleva artikli lõigetes 1 ja 2 osutatud kohtlemist vastavalt artiklile 8.9 „Nõuetele mittevastavad meetmed“, ei nõua ta selle teenuse kaubandusliku kohaloleku kaudu osutamise tingimusena teatava kodakondsusega isikute nimetamist tegevjuhtideks, juhtideks või juhatuse liikmeteks, kui artiklis 8.8 „Erikohustuste loend“ ja artiklis 8.9 „Nõuetele mittevastavad meetmed“ osutatud lepinguosaliste vastavates loendites ei ole sätestatud teisiti.

ARTIKKEL 8.6

Enamsoodustusrežiim

1. Lepinguosaline, kes võtab artikli 8.8 „Erikohustuste loend“ kohaseid kohustusi, kohtleb 8-H-1 liites „India enamsoodustusrežiimi sektoripõhine kohaldamisala“ sätestatud sektorite ja allsektorite puhul ning vastavalt selles sätestatud tingimustele, piirangutele ja normidele teise lepinguosalise teenuseid ja teenuseosutajaid kõigi teenuste osutamist mõjutavate meetmete puhul vähemalt sama soodsalt, nagu ta kohtleb kolmanda riigi samasuguseid teenuseid ja teenuseosutajaid pärast käesoleva lepingu jõustumist allkirjastatud majandusliku integratsiooni lepingu raames.

2. Lepinguosaline, kes võtab artikli 8.9 „Nõuetele mittevastavad meetmed“ kohaselt kohustusi, kohtleb teise lepinguosalise teenuseid ja teenuseosutajaid kõigi teenuste osutamist mõjutavate meetmete puhul vähemalt sama soodsalt kui kolmanda riigi samasuguseid teenuseid ja teenuseosutajaid, kui artiklis 8.9 „Nõuetele mittevastavad meetmed“ sätestatud nõuetele mittevastavatest meetmetest ei tulene teisiti.

3. Käesoleva artikli lõikeid 1 ja 2 ei tõlgendata nii, nagu kohustataks nendega lepinguosalist laiendama teise lepinguosalise teenustele ja teenuseosutajatele kohtlemisel eeliseid, mis tulenevad järgmisest:

a) rahvusvahelisest lepingust topeltmaksustamise vältimiseks või muust täielikult või peamiselt maksustamisega seotud rahvusvahelisest lepingust või kokkuleppest või

b) meetmetest, millega nähakse ette tunnustamine, sealhulgas füüsilisele isikule või kaubanduslikule kohalolekule teenuse osutamiseks tegevusloa, litsentsi või sertifikaadi andmist käsitlevate standardite või kriteeriumide või GATSi finantsteenuseid käsitleva lisa lõikes 3 osutatud usaldatavusnõuete tunnustamine[1].

4. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et käesoleva artikli lõigetes 1 ja 2 osutatud kohtlemine ei hõlma vaidluste lahendamise korda, mis on sätestatud muudes rahvusvahelistes lepingutes.

5. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et lepinguosalise ja kolmanda riigi vahel sõlmitud majandusliku integratsiooni lepingute sisuliste sätete olemasolu ei kujuta endast iseenesest lõigetes 1 ja 2 osutatud „kohtlemist“.

6. Käesolevat artiklit ei tõlgendata nii, et see takistaks lepinguosalist andmast või kohaldamast eeliseid naabermaadele, et hõlbustada kohapeal toodetud ja tarbitud teenuste vahetamist, mis piirdub kõrvuti asetsevate piirialadega.

[1] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et punktiga b ei piirata artikli 8.13 „Tunnustamine“ lõike 2 kohaldamist.

7. Kumbki lepinguosaline tagab lõigetes 1 ja 2 osutatud kohtlemise viie aasta jooksul alates käesoleva lepingu jõustumise kuupäevast. Lõigetes 1 ja 2 osutatud kohtlemise kohaldamine lõpetatakse viis aastat pärast käesoleva lepingu jõustumise kuupäeva, kui lõike 8 kohase läbivaatamise käigus ei lepita vastastikku kokku teisiti.

8. Käesoleva lepingu jõustumisele järgneva neljanda aasta alguses teeb ühiskomitee järgmist:

a) vaatab läbi arengu, mis on toimunud seoses India füüsilistest isikutest üliõpilaste Euroopa Liitu sisenemise ja seal viibimisega seotud kohtlemise võimaldamise või säilitamisega, sealhulgas nende tööõigustega, asjakohase Euroopa Liidu õiguse ja Indiaga sõlmitud kehtivate kahepoolsete lepingute kontekstis, ning sotsiaalkindlustuslepingute või sarnaste kokkulepete või lepingute säilitamise, sõlmimise ja vastuvõtmisega teenuseosutajate ajutise liikumise kontekstis, ning

b) otsustab seejärel viie aasta möödumisel käesoleva lepingu jõustumise kuupäevast, kas jätkata lõigetes 1 ja 2 osutatud kohtlemise kohaldamist või mitte.

9. Lõikes 8 osutatud läbivaatamine viiakse lõpule enne käesoleva lepingu jõustumisele järgneva viienda aasta lõppu.

10. Kui ühiskomitee otsustab pärast lõikes 8 osutatud läbivaatamist jätkata lõigetes 1 ja 2 osutatud kohtlemist, võib lepinguosaline mis tahes etapis pärast viie aasta möödumist sellise otsuse jõustumise kuupäevast taotleda ühiskomiteelt täiendavat läbivaatamist, kui ta leiab, et lõike 8 kohaselt läbi vaadatud elementidega seotud edasine areng kahjustab tema huve. Kõnealuse taotluse alusel vaatab ühiskomitee läbi, kas jätkata lõigetes 1 ja 2 osutatud kohtlemist.

11. Kui ühiskomitee otsustab pärast lõigetes 8 või 9 osutatud läbivaatamist mitte jätkata lõigetes 1 ja 2 osutatud kohtlemist, ei ole kumbki lepinguosaline kohustatud kohtlemist võimaldama. Otsusega sellist kohtlemist mitte jätkata lõpetatakse lõigetes 1 ja 2 osutatud kohtlemine ning see ei mõjuta soodustusi ega privileege, mida kumbki lepinguosaline võimaldas lõigetes 1 ja 2 osutatud kohtlemise kehtivuse ajal.

ARTIKKEL 8.7

Täiendavad kohustused

1. Lepinguosalised võivad pidada läbirääkimisi kohustuste üle seoses meetmetega, mis mõjutavad teenustekaubandust ja mis ei kuulu artikli 8.4 „Turulepääs“, artikli 8.5 „Võrdne kohtlemine“ ega artikli 8.6 „Enamsoodustusrežiim“ kohaste loendite alla, sealhulgas kohustuste üle, mis on seotud kvalifikatsioonide, standardite või litsentsimisküsimustega.

2. Täiendavaid kohustusi võttev lepinguosaline kannab sellised kohustused oma loenditesse, millele on osutatud artiklis 8.8 „Erikohustuste loend“ või artiklis 8.9 „Nõuetele mittevastavad meetmed“.

ARTIKKEL 8.8

Erikohustuste loend

1. Lepinguosaline, kes võtab käesoleva artikli kohaselt kohustusi, sätestab oma loendis erikohustused, mille ta võtab artikli 8.4 „Turulepääs“, artikli 8.5 „Võrdne kohtlemine“ ja artikli 8.7 „Täiendavad kohustused“ alusel. Seoses sektoritega, kus sellised kohustused on võetud, täpsustatakse igas erikohustuste loendis:

a) turulepääsu piirangud ja tingimused;

b) võrdse kohtlemise tingimused ja nõuded;

c) lisakohustustega seotud ettevõtted ning

d) vajaduse korral selliste kohustuste täitmise ajakava.

2. Meetmed, mis on vastuolus nii artikliga 8.4 „Turulepääs“ kui ka artikliga 8.5 „Võrdne kohtlemine“, kantakse artikliga 8.4 „Turulepääs“ seotud veergu. Sel juhul arvestatakse kõnealust sissekannet ka kui artikliga 8.5 „Võrdne kohtlemine“ seotud tingimust või kvalifikatsiooni.

3. Lepinguosaline, kes võtab käesoleva artikli kohaselt kohustusi, sätestab oma erikohustuste loendis sektorid ja allsektorid, mille suhtes ta võtab artikli 8.6 „Enamsoodustusrežiim“ alusel kohustusi. Selliste sektorite ja allsektorite puhul täpsustatakse loendis enamsoodustusrežiimi tingimused, piirangud ja kvalifikatsioonid.

4. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et erikohustuste loend on esitatud 8-H lisas „India erikohustuste loend“ ja see moodustab käesoleva peatüki lahutamatu osa.

ARTIKKEL 8.9

Nõuetele mittevastavad meetmed

1. Käesoleva artikli kohaselt kohustusi võtva lepinguosalise puhul ei kohaldata artiklit 8.4 „Turulepääs“, artiklit 8.5 „Võrdne kohtlemine“ ja artiklit 8.6 „Enamsoodustusrežiim“ järgmise suhtes:

a) olemasolev mittevastav meede, mida lepinguosaline rakendab

   i) keskvalitsuse tasandil, nagu on sätestatud 8-E lisas „Euroopa Liidu kehtivate meetmete loend“;

   ii) piirkondliku valitsuse tasandil, nagu on sätestatud 8-E lisas „Euroopa Liidu kehtivate meetmete loend“, või

   iii) kohaliku omavalitsuse tasandil;

b) ükskõik millise punktis a osutatud mittevastava meetme jätkamine või kiire pikendamine või

c) punktides a ja b osutatud mittevastavate meetmete muutmine niivõrd, kuivõrd muutmisega ei vähendata vahetult enne muutmist olemas olnud meetme vastavust artiklile 8.4 „Turulepääs“, artiklile 8.5 „Võrdne kohtlemine“ ja artiklile 8.6 „Enamsoodustusrežiim“.

2. Artikleid 8.4 „Turulepääs“, 8.5 „Võrdne kohtlemine“ ja 8.6 „Enamsoodustusrežiim“ ei kohaldata lepinguosalise meetmete suhtes, mis on kooskõlas 8-F lisas „Euroopa Liidu tulevaste meetmete loend“ loetletud sektorite, allsektorite või tegevuste suhtes kehtestatud reservatsioonide, tingimuste või kvalifikatsioonidega.

3. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et nõuetele mittevastavate meetmete loendid on esitatud 8-E lisas „Euroopa Liidu kehtivate meetmete loend“ ja 8-F lisas „Euroopa Liidu tulevaste meetmete loend“, mis moodustavad käesoleva peatüki lahutamatu osa.

ARTIKKEL 8.10

Meetmete läbipaistvus erikohustuste loendis

1. Hiljemalt kuus aastat pärast käesoleva lepingu jõustumise kuupäeva esitab lepinguosaline oma erikohustuste loendis kõik keskvalitsuse tasandil kehtima jäetud olemasolevad meetmed ning vajaduse korral ka soovitusliku loetelu piirkondlike valitsuste kehtima jäetud olemasolevatest meetmetest, mida kohaldatakse artikli 8.2 „Mõisted“ punktis s osutatud teenuste osutamise viiside suhtes sektorites, kus ta on võtnud kooskõlas artikliga 8.8 „Erikohustuste loend“ erikohustusi, kui need meetmed on aluseks konkreetsetele piirangutele, tingimustele või kvalifikatsioonidele, mis ei vasta mõnele artiklis 8.4 „Turulepääs“ või artiklis 8.5 „Võrdne kohtlemine“ kirjeldatud kohustusele või kõigile neist, nagu on täpsustatud tema erikohustuste loendis.

2. Lõike 1 kohaselt kehtestatakse lepinguosalise meetmed üksnes läbipaistvuse eesmärgil, need peavad olema nende esitamise ajal täpsed ega mõjuta selle lepinguosalise käesolevast peatükist tulenevaid õigusi ja kohustusi. Kui lepinguosalise poolt kindlaks määratud meetmete ja 8-H lisa „India erikohustuste loend“ vahel on lahknevusi, kohaldatakse viimati nimetatud lisa.

3. Käesolevast artiklist tulenevates küsimustes ei või lepinguosaline lahendada vaidlusi 17. peatüki „Vaidluste lahendamine“ alusel.

ARTIKKEL 8.11

Loendite muutmine

1. Lepinguosaline (edaspidi „muudatust tegev lepinguosaline“) võib igal ajal pärast kolme aasta möödumist kõnealuse kohustuse jõustumise kuupäevast teatada teisele lepinguosalisele (edaspidi „mõjutatud lepinguosaline“) ettepanekust muuta 8-E lisas „Euroopa Liidu kehtivate meetmete loend“, 8-F lisas „Euroopa Liidu tulevaste meetmete loend“ või 8-H lisas „India erikohustuste loend“ esitatud loendis sisalduvaid kohustusi või need kaotada.

2. Pärast sellisest ettepanekust teatamist alustavad lepinguosalised konsultatsioone muudatuse ja asjakohaste kompenseerivate kohanduste üle.

3. Kui lepinguosalised ei alusta konsultatsioone nelja kuu jooksul pärast sellise teatamise kuupäeva või ei jõua vastastikku rahuldavale kokkuleppele kuue kuu jooksul alates konsultatsioonide alustamise kuupäevast, võib muudatust tegev lepinguosaline taotleda, et artikli 18.3 „Erikomiteed“ lõike 1 kohaselt loodud teenuskaubanduse ja digikaubanduse komitee kaaluks kavandatud muudatust või tühistamist ja kompenseerivaid kohandusi, kui neid on. Kui teenuskaubanduse ja digikaubanduse komitee ei jõua kuue kuu jooksul vastastikku rahuldavale kokkuleppele, edastatakse küsimus lahendamiseks ühiskomiteele.

4. Lõigete 2 ja 3 kohaste asjakohaste kompenseerivate kohanduste üle peetavatel konsultatsioonidel püüavad lepinguosalised säilitada vastastikku kasuliku kohustuse üldise taseme, mis ei ole kaubandusele ebasoodsam, kui on ette nähtud konsultatsioonide ajal 8-E lisas „Euroopa Liidu kehtivate meetmete loend“, 8-F lisas „Euroopa Liidu tulevaste meetmete loend“ ja 8-H lisas „India erikohustuste loend“.

5. Kui lepinguosalised jõuavad käesoleva artikli lõigete 3 ja 4 kohaselt vastastikku rahuldavale kokkuleppele, võtab ühiskomitee kooskõlas artikliga 18.2 „Ühiskomitee ülesanded“ vastu otsuse muuta 8-E lisas „Euroopa Liidu kehtivate meetmete loend“, 8-F lisas „Euroopa Liidu tulevaste meetmete loend“ või 8-H lisas „India erikohustuste loend“ esitatud loendeid.

ARTIKKEL 8.12

Riigisisesed õigusnormid

1. Käesolevas artiklis kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „luba“ – teenuse osutamise luba, mis on saadud menetluse tulemusel, millest lepinguosalise isik peab kinni pidama, et tõendada vastavust litsentsimis- ja kvalifikatsiooninõuetele, ning

b) „pädev asutus“ – keskvalitsus, piirkondlik või kohalik omavalitsus või nende tasandite ametiasutus või valitsusvälised asutused, kes kasutavad keskvalitsuse, piirkondliku või kohaliku omavalitsuse või nende tasandite ametiasutuste delegeeritud volitusi ja kellel on õigus teha otsus punktis a osutatud loa andmise kohta.

2. Lepinguosaline tagab, et kõiki teenuskaubandust mõjutavaid üldkohaldatavaid meetmeid rakendatakse mõistlikult, objektiivselt ja erapooletult.

3. Käesolevat artiklit ei kohaldata järgmise suhtes:

a) sektor, mille suhtes ei ole võetud kohustusi 8-E lisas „Euroopa Liidu kehtivate meetmete loend“, 8-F lisas „Euroopa Liidu tulevaste meetmete loend“ või 8-H lisas „India erikohustuste loend“ esitatud lepinguosaliste loendites, või

b) meede, mille suhtes ei kohaldata artiklit 8.4 „Turulepääs“ või artiklit 8.5 „Võrdne kohtlemine“ lepinguosalise kohustuste tõttu, mis on võetud kooskõlas artikliga 8.8 „Erikohustuste loend“ või artikliga 8.9 „Nõuetele mittevastavad meetmed“.

4. Tagamaks, et kvalifikatsiooninõuete ja -menetluste, litsentsimisnõuete ja -menetluste ning tehniliste standarditega seotud meetmed ei kujuta endast teenustekaubanduses tarbetuid tõkkeid, vaatavad lepinguosalised vastavalt GATSi VI artikli lõikele 4 läbi WTO läbirääkimiste tulemused seoses selliste meetmete põhimõtetega ning kaaluvad vajaduse korral pärast konsultatsioone käesoleva artikli muutmist, et jõustada neid tulemusi käesoleva peatüki alusel. Selliste põhimõtete eesmärk on tagada, et sellised nõuded muu hulgas

a) põhinevad objektiivsetel ja selgetel kriteeriumidel, nagu pädevus ja suutlikkus osutada teenust;

b) ei ole koormavamad, kui on vajalik teenuse kvaliteedi kindlustamiseks, ning

c) ei kujuta endast ise litsentsimismenetluste puhul teenuse osutamise piirangut.

5. Sektorites, kus lepinguosaline on võtnud kohustusi, ei kohalda lepinguosaline kuni käesoleva artikli lõike 4 kohaste põhimõtete jõustumiseni litsentsimis- ja kvalifikatsiooninõudeid ja -menetlusi ega tehnilisi standardeid, millega muudetaks sellised kohustused kehtetuks või vähendataks neid viisil, mis

a) ei vasta käesoleva artikli lõike 4 punktides a, b või c sätestatud kriteeriumidele ning

b) mida ei oleks võinud põhjendatult oodata sellelt lepinguosaliselt ajal, kui asjaomastes sektorites need kohustused võeti.

6. Selle kindlakstegemisel, kas lepinguosaline täidab lõikest 5 tulenevaid kohustusi, võetakse arvesse asjaomaste rahvusvaheliste organisatsioonide[1] rahvusvahelisi standardeid, mida kõnealune lepinguosaline kohaldab.

7. Kumbki lepinguosaline hoidub võimaluste piires nõudmast, et taotleja pöörduks loataotlusega rohkem kui ühe pädeva asutuse poole. Kui teenus, mille jaoks luba taotletakse, kuulub mitme pädeva asutuse reguleerimispädevusse, võib nõuda mitut loataotlust.

8. Kui lepinguosaline vajab teenuse osutamiseks luba, tagab ta, et tema pädevates asutustes saaks võimaluse piires esitada taotlusi igal ajal kogu aasta jooksul[2]. Kui loa taotlemiseks on ette nähtud konkreetne ajavahemik, tagab lepinguosaline, et pädevad asutused määravad taotluse esitamiseks mõistliku tähtaja.

---

[1] Mõiste „asjaomased rahvusvahelised organisatsioonid“ viitab rahvusvahelistele organisatsioonidele, mille liikmesus on avatud mõlema lepinguosalise asjaomastele organitele.

[2] Pädevad asutused ei pea hakkama taotlusi läbi vaatama väljaspool oma ametlikku tööaega ja tööpäeva.

9. Kui lepinguosaline nõuab teenuse osutamiseks luba, tagab ta, et tema pädevad asutused:

a) püüavad võtta kooskõlas oma õigusnormidega vastu taotlusi elektroonilisel kujul, sealhulgas kaugühenduse teel, ja vajaduse korral samadel autentsustingimustel kui paberkandjal taotlusi ning

b) aktsepteerivad originaaldokumentide asemel oma õigusnormide kohaselt autenditud dokumentide koopiaid, kui nad peavad seda asjakohaseks.

10. Kui lepinguosaline nõuab teenuse osutamiseks luba, tagab ta, et tema pädevad asutused:

a) kehtestavad võimaluste piires taotluse menetlemise hinnangulise ajakava;

b) esitavad taotleja palvel põhjendamatu viivituseta teabe taotluse staatuse kohta;

c) teavitavad taotlejat juhul, kui nad leiavad, et on esitatud täielik taotlus, mida nende õigusnormide kohaselt menetleda, mõistliku aja jooksul ja võimaluste piires kirjalikult taotluse kohta tehtud otsusest;[1]

d) kui nad leiavad, et taotlus ei ole lepinguosalise õigusnormide kohaseks menetlemiseks täielik, teevad nad mõistliku aja jooksul pärast taotluse esitamist võimaluste piires järgmist:

i) teavitavad taotlejat sellest, et taotlus ei ole täielik;

ii) määravad taotleja palvel kindlaks lisateabe, mida on vaja, et taotlus oleks täielik, või annavad muid juhiseid selle kohta, miks taotlust ei peeta täielikuks, ning

iii) võimaldavad taotlejal[2] esitada taotluse täiendamiseks vajalikku lisateavet ja kõrvaldada taotluses esinevad puudused ning

e) kui taotlus lükatakse tagasi, teavitavad nad võimaluse korral omal algatusel või taotleja taotlusel taotlejat põhjendamatu viivituseta kirjalikult tagasilükkamise põhjustest. Taotlejal on võimalus esitada omal äranägemisel uus taotlus.

---

[1] Pädevad asutused võivad täita selle nõude, teavitades taotlejat enne kirjalikult, sealhulgas avaldatud meetme kaudu, et vastuse puudumine pärast teatavat ajavahemikku alates taotluse esitamise kuupäevast tähendab taotluse vastuvõtmist või tagasilükkamist. „Kirjalik“ tähendab ka elektroonilist vormingut.

[2] Selle võimaluse andmine ei tähenda, et pädev asutus peab tähtaegu pikendama.

11. Kui lepinguosaline nõuab teenuse osutamiseks luba, tagab ta, et tema pädevate asutuste võetavad loatasud[1] on mõistlikud ja läbipaistvad ega piira iseenesest asjaomase teenuse osutamist. Kumbagi lepinguosalist julgustatakse nõustuma loatasude maksmisega elektroonilisel teel.

12. Kumbki lepinguosaline näeb ette asjakohased menetlused teise lepinguosalise spetsialistide pädevuse kontrollimiseks. Kui pädev asutus peab seda asjakohaseks, võtab ta kvalifikatsiooni kontrollimisel ja hindamisel lisaks haridusele nõuetekohaselt arvesse töökogemust ja kuulumist teise lepinguosalise territooriumil asuvasse kutseliitu.

13. Tingimusel et taotleja on esitanud oma kvalifikatsiooni kohta kõik vajalikud tõendid, püüab pädev asutus teha kvalifikatsiooni kontrollimisel ja hindamisel kindlaks kõik puudused ja teavitab taotlejat puuduse kõrvaldamise nõuetest.

14. Kui litsentsimis- või kvalifikatsiooninõuded hõlmavad eksami sooritamist, teeb kumbki lepinguosaline võimaluste piires järgmist:

a) tagab, et eksamit korraldatakse mõistlikult sagedaste ajavahemike järel;

b) näeb ette mõistliku ajavahemiku, mille jooksul taotlejad saavad esitada taotluse eksamil osalemiseks;

[1] Käesoleva lõike kohaldamisel ei hõlma loatasud loodusvarade kasutamise tasusid, enampakkumise, pakkumismenetluse ja muude mittediskrimineerivate kontsessiooni andmise viisidega seotud makseid ega kohustuslikke makseid universaalteenuse osutamise eest.

c) võtab eksamil osalemise taotlused vastu elektrooniliselt ning

d) kaalub eksami ja muude eksamiprotsessi aspektide korraldamist elektrooniliste vahendite abil, sealhulgas kaugühenduse teel.

15. Kui lepinguosaline võtab vastu või jätab kehtima meetme, mis on seotud teenuse osutamise loaga, tagab ta, et asjaomane pädev asutus jõuab oma otsusteni ja haldab neid ilma mis tahes sellise teenuse osutaja lubamatu mõjuta, mille jaoks luba nõutakse[1].

16. Kui lepinguosaline nõuab luba, avaldab[2] ta viivitamata sellise loa saamiseks vajaliku teabe. Kui selline teave on olemas, võib see sisaldada järgmist:

a) litsentsimis- ja kvalifikatsiooninõuded ja -menetlused,

b) asjaomaste pädevate asutuste kontaktandmed,

c) loatasud,

[1] Suurema kindluse huvides olgu märgitud, et selle lõikega ei kohustata määrama konkreetset haldusstruktuuri. See viitab otsustusprotsessile ja otsuste haldamisele.

[2] Käesoleva artikli kohaldamisel tähendab „avaldamine“ avaldamist ametlikus väljaandes või ametlikul veebisaidil.

d) taotluste kohta tehtud otsuste edasikaebamise või läbivaatamise kord ning

e) taotluse menetlemise eeldatav ajakava.

17. Kumbki lepinguosaline julgustab oma pädevaid asutusi vastama võimaluste piires kõigile teabenõuetele või abitaotlustele.

ARTIKKEL 8.13

Tunnustamine

1. Oma teenuseosutajatele loa andmise, nende litsentsimise või tõendamise standardite või kriteeriumide täielikuks või osaliseks täitmiseks ning vastavalt lõike 4 nõuetele võib lepinguosaline tunnustada kolmandas riigis omandatud haridust või kogemusi, seal täidetud nõudeid või väljastatud litsentse või tõendeid. Selline tunnustamine, mis võidakse saavutada eeskirjade ühtlustamise teel või muul viisil, võib põhineda kolmanda riigiga sõlmitud lepingul või kokkuleppel või võib olla ka ühepoolne.

2. Kui lepinguosaline sõlmib kolmanda riigiga lõikes 1 osutatud liiki lepingu või kokkuleppe või kohaldab tunnustamist ühepoolselt, algatab ta teise lepinguosalise taotlusel teise lepinguosalisega läbirääkimised vastastikuse tunnustamise lepingu või sarnase kokkuleppe üle, et sõlmida selline leping või kokkulepe või viia lõpule ühepoolne tunnustamine võimaluse korral 30 kuu jooksul.

3. Kumbki lepinguosaline:

a) teatab 18 kuu jooksul alates käesoleva lepingu jõustumise kuupäevast teisele lepinguosalisele oma kehtivatest tunnustamismeetmetest ja sellest, kas sellised meetmed põhinevad lõigetes 1 ja 2 osutatud liiki lepingutel või kokkulepetel;

b) teatab teisele lepinguosalisele viivitamata läbirääkimiste alustamisest kolmanda riigiga sõlmitava lepingu või kokkuleppe üle, et anda teisele lepinguosalisele piisav võimalus teatada oma huvist sellistel läbirääkimistel osaleda, ning

c) teatab teisele lepinguosalisele viivitamata uute tunnustusmeetmete vastuvõtmisest või olemasolevate olulisest muutmisest ja märgib, kas need meetmed põhinevad sellist liiki lepingul või kokkuleppel, millele on viidatud lõigetes 1 ja 2.

4. Lepinguosaline ei tunnusta lepingut viisil, mis kujutaks endast teise lepinguosalise ja kolmandate riikide erinevat kohtlemist teenuseosutajatele lubade andmist, nende litsentsimist või sertifitseerimist käsitlevate standardite või kriteeriumide kohaldamisel või teenustekaubanduse varjatud piiramist.

5. Nagu on sätestatud 8-B lisas „Kutseteenused“, püüab kumbki lepinguosaline hõlbustada kutseteenuste kaubandust, sealhulgas pidades läbirääkimisi vastastikuse tunnustamise lepingute või sarnaste kokkulepete üle kutsekvalifikatsioonide tunnustamiseks kutsealadel, mille puhul nende territooriumi asjaomased asutused on väljendanud vastastikust huvi sellise tunnustamise vastu.

## ARTIKKEL 8.14

## India traditsioonilised meditsiiniteenused

1. Käesoleva artikli kohaldamisel tähendavad „India traditsioonilised meditsiiniteenused“ ajurveeda, jooga, loodusravi, *unani*, *siddha*, *sowa rigpa* ja homöopaatiaga seotud teenuseid.

2. Lepinguosalised tunnustavad India traditsioonilisi meditsiiniteenuseid tervise ja heaoluga seotud teenustena ning lepivad kokku selliste teenustega kauplemise hõlbustamises, nagu on sätestatud käesolevas artiklis. Lepinguosalised märgivad ka, kui oluline on India traditsiooniliste meditsiiniteenuste osutamisel rahvatervis, patsiendi ohutus ja tarbijakaitse.

3. Käesolevat artiklit kohaldatakse lepinguosalise meetmete suhtes, mis mõjutavad India traditsiooniliste meditsiiniteenuste osutamist. Seda ei kohaldata artikli 8.9 „Nõuetele mittevastavad meetmed“ kohaselt vastu võetud või kehtima jäetud meetmete mittevastavate aspektide suhtes.

4. Euroopa Liit lubab India traditsiooniliste meditsiiniteenuste osutajatel osutada teenuseid oma territooriumil kutsenimetuse all, mis on saadud Indias, kui traditsiooniliste meditsiiniteenuste osutamine ei ole piiratud üksnes reguleeritud kutsealaga[1].

5. Kui India traditsiooniliste meditsiiniteenuste osutamiseks on nõutav Euroopa Liidus litsentsimine või registreerimine, ei tohi sellise litsentsimise või registreerimise nõuded ja menetlused

a) olla vähem soodsad kui kohtlemine, mida võimaldatakse samasugustele traditsioonilistele meditsiiniteenustele ja kolmandate riikide samasugustele teenuseosutajatele vastavalt artiklile 8.6 „Enamsoodustusrežiim“, ning

[1] Euroopa Liidus mõistetakse reguleeritud kutseala all Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. septembri 2005. aasta direktiivi 2005/36/EÜ (kutsekvalifikatsioonide tunnustamise kohta) artiklis 3 määratletud kutseala. Liikmesriikides, kus India traditsiooniliste meditsiiniteenuste osutamist käsitatakse käesoleva direktiivi kohaselt reguleeritud kutsealana, võidakse nõuda, et India traditsiooniliste meditsiiniteenuste osutajad omandaksid enne selliste teenuste osutamist asjaomase akadeemilise kraadi, näiteks arstiteaduses, ja sooritaksid erieksamid, näiteks riiklikud eksamid, või registreeruksid kutseorganisatsioonis.

b) need ei tohi kujutada endast Euroopa Liidus ümberkvalifitseerimist ega olla sellega samaväärsed.

6. Euroopa Liit lubab India traditsiooniliste meditsiiniteenuste osutajatel luua oma territooriumil kaubandusliku kohaloleku, mille kaudu need tarnijad saavad osutada India traditsioonilisi meditsiiniteenuseid.

7. Lepinguosalised püüavad vahetada teavet India traditsiooniliste meditsiiniteenustega seotud eeskirjade, meetmete ja algatuste kohta, et hõlbustada India traditsiooniliste meditsiiniteenuste valdkonnas lepinguosalistevahelist kaubandust.

## ARTIKKEL 8.15

### Monopolid ja teenuse ainuosutajad

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema territooriumil tegutsevad monopoolsed teenuseosutajad ei osuta asjaomasel turul monopoolset teenust viisil, mis on vastuolus lepinguosalise kohustustega, mis tulenevad artiklist 8.4 „Turulepääs“, artiklist 8.5 „Võrdne kohtlemine“ ja artiklist 8.6 „Enamsoodustusrežiim“.

2. Kui lepinguosalise monopoolne teenuseosutaja konkureerib – vahetult või sidusettevõtja kaudu – sellise teenuse osutamisel, mis jääb väljapoole tema monopoolsete õiguste kohaldamisala, kuid mille suhtes kehtivad kõnealuse lepinguosalise kohustused, tagab see lepinguosaline, et nimetatud teenuseosutaja ei kuritarvita oma monopoolset seisundit selleks, et tegutseda oma territooriumil viisil, mis on kõnealuste kohustustega vastuolus.

3. Kui lepinguosalisel on põhjust arvata, et teise lepinguosalise monopoolne teenuseosutaja tegutseb vastuolus lõikega 1 või 2, võib ta nõuda teiselt lepinguosaliselt, kes sellise teenuseosutaja asutab, teda alal hoiab või talle loa annab, konkreetset teavet asjaomase tegevuse kohta.

4. Kui lepinguosaline annab pärast käesoleva lepingu jõustumise kuupäeva monopoolsed õigused oma kohustustega hõlmatud teenuse osutamiseks, teatab ta sellest teisele lepinguosalisele hiljemalt kolm kuud enne monopoolsete õiguste andmise kavandatud rakendamist ning kohaldatakse artikli 8.11 „Loendite muutmine“ lõikeid 2–5.

5. Käesolevat artiklit kohaldatakse teenuse ainuosutajate suhtes, kui lepinguosaline formaalselt või tegelikult:

a) annab loa väikesele arvule teenuseosutajatele või asutab väikese arvu teenuseosutajaid ning

b) sisuliselt takistab oma territooriumil nende teenuseosutajate vahelist konkurentsi.

ARTIKKEL 8.16

Konfidentsiaalse teabe avaldamine

Ühtki käesoleva peatüki sätet ei tõlgendata nii, et see kohustab lepinguosalist avaldama teisele lepinguosalisele konfidentsiaalset teavet, mille avalikustamine takistaks õiguskaitsetoiminguid või oleks muul viisil vastuolus avalike huvidega või kahjustaks konkreetsete avaliku või erasektori juriidiliste isikute seaduslikke ärihuve.

ARTIKKEL 8.17

Äritavad

1. Lepinguosalised tunnistavad, et peale artikli 8.15 „Monopolid ja teenuse ainuosutajad“ kohaldamisalasse kuuluvate teenuseosutajate äritavade võivad teenuseosutajate teatavad äritavad piirata konkurentsi ning seega piirata teenuskaubandust.

2. Kumbki lepinguosaline alustab teise lepinguosalise taotlusel konsultatsioone, et kõrvaldada lõikes 1 osutatud tavad. Lepinguosalisel, kellele taotlus esitatakse, tuleb taotlust täielikult ja mõistvalt arvesse võtta ning teha koostööd, pakkudes avalikult kättesaadavat mittekonfidentsiaalset asjakohast teavet kõnealuse küsimuse kohta. Lepinguosaline, kellele taotlus esitatakse, võib esitada taotlevale lepinguosalisele ka muud kättesaadavat teavet, järgides oma riigisiseseid õigusnorme ja sõlmides rahuldava kokkuleppe selle kohta, et taotlev lepinguosaline kaitseb nende andmete konfidentsiaalsust.

ARTIKKEL 8.18

Eeliste andmisest keeldumine

1. Lepinguosaline võib keelduda andmast käesolevast peatükist ning artikli 13.4 „Päringud“ lõikest 1, artiklist 19.1 „Jooksevkonto“ ja artiklist 19.2 „Kapitali liikumine“ tulenevaid eeliseid:

a) teenuse osutamisele, kui ta teeb kindlaks, et teenust osutatakse kolmanda riigi territooriumilt või territooriumil;

b) juriidilisest isikust teenuseosutajale, kui see lepinguosaline teeb kindlaks, et tegu ei ole teise lepinguosalise teenuseosutajaga; või

c) mereveoteenusele, kui see lepinguosaline teeb kindlaks, et:

i) teenust osutatakse kolmanda riigi õigusnormide alusel registreeritud laevaga ning

ii) teenust osutab kolmanda riigi isik, kes laeva täielikult või osaliselt käitab või kasutab.

2. Lepinguosaline võib keelduda andmast käesolevast peatükist ning artikli 13.4 „Päringud“ lõikest 1, artiklist 19.1 „Jooksevkonto“ ja artiklist 19.2 „Kapitali liikumine“ tulenevaid eeliseid teise lepinguosalise juriidilisest isikust teenuseosutajale ja tema teenustele, kui:

a) see juriidiline isik on kolmanda riigi teenuseosutaja omanduses või kontrolli all ning

b) keelduv lepinguosaline võtab kõnealuse kolmanda riigi suhtes või selle kolmanda riigi füüsiliste isikute või ettevõtete suhtes vastu või jätab kehtima meetme, mis keelab tehingud selle juriidilise isikuga või mida rikutaks või millest hoitaks kõrvale juhul, kui kõnealusele juriidilisele isikule võimaldataks käesoleva peatüki kohaseid eeliseid.

ARTIKKEL 8.19

Kaitsemeetmed

1. Lepinguosalised märgivad, et GATSi X artiklis on ette nähtud mitmepoolsed läbirääkimised mittediskrimineerimise põhimõttel rajanevate erakorraliste kaitsemeetmete küsimuses. Lepinguosalised vaatavad läbi teenuskaubandusega seotud erakorraliste kaitsemeetmete küsimuse, pidades silmas GATSi X artikli alusel kokku lepitud põhimõtteid, et lisada need käesolevasse peatükki.

2. Kui lepinguosalisel tekib raskusi käesolevast peatükist tulenevate kohustuste täitmisel, võib see lepinguosaline taotleda teise lepinguosalisega konsulteerimist, et need raskused ületada.

ARTIKKEL 8.20

Subsiidiumid

1. Artikli 8.1 „Kohaldamisala“ lõikest 6 olenemata vaatavad lepinguosalised teenuskaubandusega seotud subsiidiume käsitlevate põhimõtete küsimuse läbi, pidades silmas GATSi XV artikli alusel kokku lepitud põhimõtteid, et inkorporeerida need käesolevasse peatükki.

2. Kui lepinguosaline leiab, et teise lepinguosalise teenuskaubandusega seotud subsiidium avaldab talle negatiivset mõju, võib ta nõuda teiselt lepinguosaliselt sellekohast teavet.

3. Konsultatsioonitaotluse saamisel võib taotluse saanud lepinguosaline alustada taotluse esitanud lepinguosalisega konsultatsioone küsimuse lahendamiseks, tingimusel et konsultatsioonitaotluses on selgitatud, kuidas subsiidium on lepinguosaliste vahelisele teenuskaubandusele negatiivset mõju avaldanud. Konsultatsioonide käigus võib subsiidiumi andev lepinguosaline kaaluda teise lepinguosalise taotlust saada subsiidiumiga seotud teavet.

4. Käesolevast artiklist tulenevates küsimustes ei saa kumbki lepinguosaline kasutada 17. peatüki „Vaidluste lahendamine“ kohast vaidluste lahendamise korda.

# 9. PEATÜKK

# DIGIKAUBANDUS

## A JAGU

## ÜLDSÄTTED

### ARTIKKEL 9.1

### Eesmärk

Käesoleva peatüki eesmärk on hõlbustada digikaubandust, kõrvaldada elektrooniliste vahendite abil toimuva kaubanduse põhjendamatud tõkked ning tagada ettevõtjatele ja tarbijatele avatud, turvaline ja usaldusväärne internetikeskkond.

ARTIKKEL 9.2

Kohaldamisala

1. Käesolevat peatükki kohaldatakse lepinguosalise meetmete suhtes, mis mõjutavad elektrooniliste vahendite abil toimuvat kaubandust.

2. Käesolevat peatükki ei kohaldata järgmise suhtes:

a) audiovisuaalteenused;

b) riigihanked või

c) lepinguosalise poolt või tema nimel hoitav või töödeldav teave või andmed, välja arvatud artiklis 9.12 „Avaliku sektori avaandmed“ osutatud üldsusele kättesaadavad avaliku sektori andmed, või sellise teabe või andmetega, sealhulgas nende kogumisega, seotud meetmed.

3. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et meetme suhtes, mis mõjutab elektrooniliselt osutatavat teenust, kohaldatakse kohustusi, mis sisalduvad 8. peatüki „Teenuskaubandus“ ning 8-C lisa „Finantsteenused“ ja 8-D lisa „Telekommunikatsiooniteenused“ asjakohastes sätetes, sealhulgas lepinguosalise käesolevas lepingus sätestatud erikohustuste, nõuetele mittevastavate meetmete ja erandite loendites, mida kohaldatakse nende kohustuste suhtes.

ARTIKKEL 9.3

Mõisted

1. Käesoleva peatüki suhtes kohaldatakse artiklis 8.2 „Mõisted“ sätestatud mõisteid, kui selles peatükis ei ole määratletud teisiti.

2. Käesoleva peatüki kohaldamisel kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „elektrooniline autentimine“ – elektrooniline protsess, mis võimaldab elektrooniliselt kindlaks teha:

i) isiku e-identiteeti või

ii) elektrooniliste andmete päritolu ja terviklust;

b) „e-arveldamine“ – struktureeritud digivormingus arve automaatne loomine, vahetamine ja töötlemine müüja ja ostja vahel;

c) „e-allkiri“[1] – elektroonilises vormis andmed, mis on muude elektroonilises vormis andmete osa, nendele lisatud või nendega loogiliselt seotud ning mis võimaldavad elektroonilises vormis andmetega seotud allkirja andja identifitseerida ja näidata, et allkirja andja on nendes andmetes sisalduva teabe heaks kiitnud[2];

d) „e-ajatempel“ – elektroonilised andmed, mis seovad muud elektroonilised andmed kindla kuupäeva ja kellaajaga ning tõendavad, et viimati nimetatud andmed olid sel kuupäeval ja kellaajal olemas;

e) „elektrooniline usaldusteenus“ – elektrooniline teenus, mis hõlmab järgmist:

i) e-allkirjade, e-templite, e-ajatemplite ja nende teenustega seotud sertifikaatide loomine, kontrollimine ja valideerimine või

ii) e-allkirjade, e-templite või nende teenustega seotud sertifikaatide säilitamine;

f) „avaliku sektori teave“ – mittekonfidentsiaalne teave, mis kuulub avalikule sektorile ja valitsusvälistele asutustele, kes täidavad avaliku sektori delegeeritud volitusi, või mis on nende valduses;

---

[1] Euroopa Liidu puhul kohaldatakse „e-allkirja“ füüsiliste isikute suhtes ja „e-templit“ juriidiliste isikute suhtes. India õigusaktides ei ole mõistet „e-tempel“ määratletud ning mõistet „e-allkiri“ kohaldatakse nii füüsiliste kui ka juriidiliste isikute suhtes.

[2] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et see säte ei takista lepinguosalist omistamast suuremat õiguslikku mõju e-allkirjale, mis võimaldab teatavaid funktsioone, nagu märge tegemine selle kohta, et elektroonilises vormis andmeid ei ole muudetud, või allkirja andja isikusamasuse kontrollimine.

g) „lepinguosalise meede“ – meede, mille on võtnud:

i) kõnealuse lepinguosalise keskvalitsus ja ametiasutused või

ii) valitsusvälised asutused, kes täidavad kõnealuse lepinguosalise keskvalitsuse või ametiasutuse delegeeritud volitusi;

h) „isikuandmed“ – teave või andmed tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta;

i) „kasutaja“ – isik, kes kasutab üldkasutatavat telekommunikatsiooniteenust; ning

j) „soovimatu elektrooniline kommertsteade“ – elektrooniline teade[1], mis üldkasutatava telekommunikatsiooniteenuse kaudu saadetakse kaubandusliku reklaami või turunduse eesmärgil otse kasutajale ilma saaja nõusolekuta või hoolimata saaja sõnaselgest keeldumisest.

[1] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et elektrooniline teade hõlmab vähemalt tekstsõnumeid (SMS) ja lepinguosalise õigusnormidega ette nähtud ulatuses muid elektroonilisi teateid, nagu e-post, multimeediasõnumid (MMS) ning muud liiki elektroonilised sõnumid.

ARTIKKEL 9.4

Reguleerimisõigus

Kooskõlas käesoleva peatüki sätetega jääb kummalegi lepinguosalisele õigus kehtestada oma territooriumil õigusnorme, et saavutada oma õiguspärased poliitikaeesmärgid.

B JAGU

ISIKUANDMETE KAITSE

ARTIKKEL 9.5

Eraelu puutumatus ja isikuandmete kaitse

1. Kumbki lepinguosaline tunnistab, et eraelu puutumatus on põhiõigus ning ranged eraelu puutumatuse ja isikuandmete kaitse standardid suurendavad usaldust digimajanduse vastu ning soodustavad kaubanduse arengut.

2. Ükski käesoleva lepingu säte ei mõjuta kummagi lepinguosalise õigust otsustada oma isikuandmete ja eraelu puutumatuse kaitse taseme üle. Kumbki lepinguosaline võib võtta vastu või jätta kehtima kaitsemeetmed, mida ta peab vajalikuks isikuandmete ja eraelu puutumatuse kaitse tagamiseks, sealhulgas isikuandmete piiriülest edastamist käsitlevate eeskirjade vastuvõtmise ja kohaldamise kaudu.

3. Kumbki lepinguosaline püüab teavitada teist lepinguosalist lõikes 2 osutatud kaitsemeetmest, mille ta võtab või jätab kehtima.

## C JAGU

## ERISÄTTED

### ARTIKKEL 9.6

### Paberivaba kauplemine

1. Soovides luua piiril kaubavahetuseks paberivaba keskkonna, tunnistavad lepinguosalised vajadust kaotada kaupade importimise, eksportimise ja transiidi juures paberkandjal vormid ja dokumendid. Kumbki lepinguosaline töötab selliste algatuste rakendamise nimel, millega nähakse ette paberivaba kauplemine ja üleminek andmepõhistes vormingutes vormide ja dokumentide kasutamisele, võttes arvesse põhimõtteid ja suuniseid, milles on kokku leppinud Maailma Tolliorganisatsioon ning muud asjaomased rahvusvahelised organisatsioonid, mille liikmed mõlemad lepinguosalised on.

2. Lepinguosalised püüavad teha üldsusele elektroonilisel kujul kättesaadavaks kaubanduse haldamise dokumendid, mille nad on välja andnud või mida nad kontrollivad või mida nõutakse tavapärase kaubandustegevuse käigus, ning asjakohasel juhul ka neid tõendavad dokumendid. Käesoleva lõike kohaldamisel hõlmab mõiste „elektroonilisel kujul“ vorminguid, mis sobivad inimsekkumiseta automaattõlgenduseks ja elektrooniliseks töötlemiseks, samuti digiteeritud pilte ja vorme.

3. Kumbki lepinguosaline püüab aktsepteerida elektrooniliselt esitatud kaubanduse haldusdokumente nende dokumentide paberversioonide õigusliku ekvivalendina.

4. Lepinguosalised püüavad teha omavahel ja rahvusvahelistel foorumitel koostööd, et suurendada kaubanduse haldusdokumentide elektrooniliste versioonide aktsepteerimist.

ARTIKKEL 9.7

Lepingute elektrooniline sõlmimine

Kui tema õigusnormides ei ole sätestatud teisiti, tagab kumbki lepinguosaline, et:

a) lepinguid võib sõlmida elektrooniliselt ning

b) elektrooniliste lepingute kasutamisele ei seata ega jäeta kehtima muid takistusi ning lepingult ei võeta õiguslikku toimet ega kehtivust üksnes seetõttu, et see on sõlmitud elektrooniliselt.

ARTIKKEL 9.8

Elektrooniline autentimine ja elektroonilised usaldusteenused

1. Lepinguosaline ei eita autenditud e-dokumendi, e-allkirja, e-templi ega e-ajatempli õiguslikke tagajärgi ega nende vastuvõetavust kohtumenetluse tõendina üksnes sel põhjusel, et need on elektroonilisel kujul, välja arvatud lepinguosalise õigusnormides ettenähtud asjaolude korral.

2. Lepinguosaline ei võta vastu ega jäta kehtima meetmeid,

a) millega keelatakse e-tehingu pooltel määrata vastastikku kindlaks asjaomase tehingu jaoks sobivad elektroonilise autentimise meetodid või

b) mille tulemusena ei ole e-tehingu pooltel võimalik õigus- ja haldusasutustele tõendada, et elektroonilise autentimise või elektroonilise usaldusteenuse kasutamine selles tehingus on kooskõlas kohaldatavate õiguslike nõuetega.

3. Olenemata lõikest 2 võib lepinguosaline nõuda, et teatava tehinguliigi puhul sertifitseerib elektroonilise autentimise või usaldusteenuse meetodi tema õigusnormide kohaselt akrediteeritud asutus või et see peab vastama teatavatele toimimise standarditele, mis on objektiivsed, läbipaistvad ja mittediskrimineerivad ning mis on seotud üksnes asjaomase tehinguliigi eriomadustega.

4. Lepinguosalised püüavad vastastikku tunnustada e-allkirju kooskõlas oma õigusaktide ja -raamistikega.

## ARTIKKEL 9.9

### Lähtekoodi edastamine või juurdepääs sellele

1. Lepinguosaline ei nõua teise lepinguosalise isikule kuuluva tarkvara lähtekoodi edastamist ega juurdepääsu sellele lähtekoodile eeltingimusena selle tarkvara või seda tarkvara sisaldavate toodete impordiks, ekspordiks, levitamiseks, müügiks või kasutamiseks tema territooriumil või tema territooriumilt[1].

[1] Käesolev artikkel ei takista lepinguosalist nõudmast juurdepääsu elutähtsas taristus kasutatava tarkvara lähtekoodile ulatuses, mis on vajalik sellise elutähtsa taristu tõhusa toimimise tagamiseks, tingimusel et rakendatakse kaitsemeetmeid loata avalikustamise vastu.

2. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et:

a) artiklit 19.7 „Üldised erandid“, artiklit 19.8 „Julgeolekuerandid“ ja artiklit 8-C.3 „Usaldatavusnõuetega seotud erand“ võib kohaldada lepinguosalise meetmete suhtes, mis on vastu võetud või kehtima jäetud seoses lähtekoodi üleandmise või sellele juurdepääsuga, sealhulgas sertifitseerimismenetluste suhtes;

b) käesoleva artikli lõiget 1 ei kohaldata juhul, kui teise lepinguosalise isik annab tarkvara lähtekoodi vabatahtlikult üle või annab sellele juurdepääsu vabatahtlikult ärilistel alustel, näiteks riigihanketehingu või muude vabalt läbiräägitavate lepingute raames; ning

c) käesoleva artikli lõige 1 ei mõjuta lepinguosalise reguleerivate asutuste, õiguskaitseasutuste, õigusasutuste, halduskohtute ega vastavushindamisasutuste õigust nõuda tarkvara lähtekoodi muutmist, et see vastaks lepinguosalise õigusnormidele, mis ei ole lepinguga vastuolus.

3. Ükski käesoleva artikli säte ei mõjuta

a) lepinguosalise reguleerivate asutuste, õiguskaitseasutuste, õigusasutuste, halduskohtute ja vastavushindamisasutuste[1] õigust nõuda tarkvara impordi, ekspordi, levitamise, müügi või kasutamise tingimusena, et selle tarkvara lähtekood antaks üle või antaks juurdepääs sellele lähtekoodile uurimise, inspekteerimise või kontrolli, täitemeetmete või kohtumenetluse tarbeks, tagamaks vastavus lepinguosalise õigusnormidele, millega taotletakse õiguspäraseid avaliku poliitika eesmärke[2], tingimusel et kohaldatakse loata avalikustamise vastaseid kaitsemeetmeid;

b) lepinguosalise kohtu, halduskohtu, konkurentsiasutuse või muu asjaomase organi nõuet heastada konkurentsiõiguse rikkumine või lepinguosalise õigusnormide kohast nõuet, kui selline nõue ei ole lepinguga vastuolus, tagada proportsionaalne ja sihitatud juurdepääs tarkvara lähtekoodile, mida on vaja digiturgudele sisenemise tõkete kõrvaldamiseks ning selle tagamiseks, et digiturud oleksid jätkuvalt konkurentsivõimelised, õiglased, avatud ja läbipaistvad, ning

c) intellektuaalomandi õiguste kaitset ja intellektuaalomandi õiguskaitse tagamist.

---

[1] Käesoleva artikli kohaldamisel tähendab „vastavushindamisasutus“ lepinguosalise asjaomast valitsusasutust või -organit või lepinguosalise valitsusasutuse või -organi delegeeritud volituste alusel tegutsevat valitsusvälist asutust, kes hindab vastavust lepinguosalise kohaldatavatele õigusnormidele.

[2] Käesoleva artikli kohaldamisel tõlgendatakse mõistet „õiguspärane avaliku poliitika eesmärk“ objektiivselt ja nii, et see hõlmab muu hulgas avaliku julgeoleku, avaliku kõlbluse ning inimeste, loomade ja taimede elu ja tervise kaitset, avaliku korra tagamist, ühiskonna muude põhihuvide, nagu internetiohutuse, küberturvalisuse ning ohutu ja usaldusväärse tehisintellekti kaitset, kaitset desinformatsiooni levitamise eest ja muid sarnaseid avaliku huvi eesmärke, võttes arvesse digitehnoloogia muutuvat olemust ja sellega seotud probleeme.

ARTIKKEL 9.10

Tarbijate usaldus ja kaitse internetis

1. Tunnistades vajadust suurendada tarbijate usaldust digikaubanduse vastu ja nende kaitset, võtab kumbki lepinguosaline vastu või jätab kehtima meetmed, mille eesmärk on tagada e-kaubanduses tehinguid tegevate tarbijate tõhus kaitse, sealhulgas läbipaistvad ja tõhusad meetmed, millega:

a) keelustatakse eksitavad ja petturlikud kaubandustavad;

b) nõutakse, et kaupade tarnijad ja teenuste osutajad tegutseksid heas usus ning järgiksid õiglasi kaubandustavasid;

c) kohustatakse kaupade tarnijaid ja teenuste osutajaid (sealhulgas juhul, kui nad tegutsevad vahendajate kaudu) esitama tarbijatele selget ja põhjalikku teavet järgmise kohta: kaupade tarnija või teenuste osutaja isik ja kontaktandmed, asjaomane tehing, sealhulgas kauba või teenuse põhiomadused, ja koguhind, mis sisaldab kõiki kohaldatavaid tasusid. Vahendusteenuste osutajate puhul hõlmab see niisuguse teabe esitamise võimaldamist kaupade tarnija või teenuste osutaja poolt;

d) tagatakse tarbijate juurdepääs õiguskaitsele nende õiguste rikkumise korral, sealhulgas õigus kasutada õiguskaitsevahendeid, kui kauba või teenuse eest on tasutud, kuid kaupa ei tarnita või teenust ei osutata kokkulepitud viisil; ning

e) tagatakse, et kaubad on tavapärasel ja mõistlikult eeldataval kasutamisel ohutud.

2. Lepinguosalised tunnistavad vajadust anda oma tarbijakaitseasutustele või muudele asjaomastele asutustele piisavad volitused õiguskaitse tagamiseks ning tagada nende asutuste koostöö, et kaitsta tarbijaid ja suurendada tarbijate usaldust internetis.

ARTIKKEL 9.11

Soovimatud elektroonilised kommertsteated

1. Lepinguosaline kehtestab või jätab kehtima soovimatute elektrooniliste kommertsteadete suhtes meetmed, millega:

a) nõutakse tema õigusnormides sätestatud korras füüsilisest isikust kasutajate nõusolekut elektrooniliste kommertsteadete saamiseks;

b) nõutakse soovimatute elektrooniliste kommertsteadete saatjatelt, et nad võimaldaksid füüsilisest isikust kasutajatel selliste teadete edasisest saamisest hõlpsasti loobuda, või

c) nähakse muul viisil ette soovimatute elektrooniliste kommertsteadete minimeerimine.

2. Olenemata lõikest 1 lubab lepinguosaline isikutel, kes on kogunud kõnealuse lepinguosalise õigusaktides sätestatud tingimuste kohaselt kasutaja kontaktandmed seoses kaupade tarnimise või teenuste osutamisega, saata sellele kasutajale elektroonilisi kommertsteateid oma sarnaste kaupade või teenuste kohta.

3. Lepinguosaline tagab, et elektroonilised kommertsteated on selgelt tuvastatavad, neist nähtub üheselt, kelle nimel need on saadetud, ning need sisaldavad vajalikku teavet, mis võimaldab kasutajatel igal ajal ja tasuta taotleda nende saamise lõpetamist.

4. Kumbki lepinguosaline tagab kasutajate juurdepääsu õiguskaitsele nende tarnijate vastu, kes edastavad soovimatuid elektroonilisi kommertsteateid, mis ei vasta lõigete 1, 2 ja 3 kohaselt vastu võetud või kehtima jäetud meetmetele.

5. Lepinguosaline kohaldab lõikeid 1–4 oma õigusnormides sätestatud ulatuses muude kommertsreklaamiks saadetavate elektrooniliste kommertsteadete suhtes, nagu e-post, SMS ja MMS.

ARTIKKEL 9.12

Avaliku sektori avaandmed

1. Lepinguosalised tunnistavad, et üldsuse juurdepääsu hõlbustamine avaliku sektori teabele ja selle teabe kasutamise soodustamine aitab suurendada majanduslikku ja sotsiaalset heaolu, konkurentsivõimet, tootlikkust ning innovatsiooni.

2. Kui lepinguosaline otsustab anda üldsusele juurdepääsu avaliku sektori teabele, püüab ta võimaluste piires tagada, et see teave:

a) on vormingus, mis võimaldab seda otsida, leida, kasutada, taaskasutada ja ümber jaotada;

b) on masinloetavas vormingus;

c) sisaldab kirjeldavaid metaandmeid, mis on võimalikult standardsed;

d) on tehtud kättesaadavaks usaldusväärsete, kasutajasõbralike ja vabalt kättesaadavate rakendusliideste kaudu;

e) on korrapäraselt ajakohastatud ning

f) on tehtud taaskasutamiseks kättesaadavaks täielikus kooskõlas lepinguosaliste vastavate isikuandmete kaitse normidega.

3. Lepinguosalised püüavad teha koostööd, et tuvastada viisid, kuidas kumbki neist saab suurendada juurdepääsu oma avalikustatud avaliku sektori teabele ja võimaldada sellise teabe ulatuslikumat kasutamist, et edendada ja luua avaliku sektori poolse kasutuse kõrval äri- ja teadusvõimalusi.

4. Lepinguosalised tunnistavad, et on kasulik teha piirkondliku või kohaliku omavalitsuse valduses olevad andmed lõigete 1, 2 ja 3 kohaselt üldsusele digitaalselt kättesaadavaks ja kasutatavaks.

## ARTIKKEL 9.13

### Koostöö regulatiivsetes ja tehnilistes küsimustes

Lepinguosalised tunnistavad digikaubanduse alase koostöö ja teabevahetuse tähtsust. Kui lepinguosalised on selles kokku leppinud, vahetavad nad teavet järgmistes digikaubandusega seotud regulatiivsetes ja tehnilistes küsimustes:

a) koostalitlusvõimeliste elektrooniliste autentimis- ja elektrooniliste usaldusteenuste tunnustamine ja hõlbustamine;

b) soovimatud elektroonilised kommertsteated;

c) väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate probleemid digikaubanduses;

d) digivalitsus;

e) tarbijate usaldus ja kaitse internetis ning

f) muud lepinguosaliste vahel kokku lepitud valdkonnad, mis on digikaubanduse arendamiseks olulised.

ARTIKKEL 9.14

Digitaalsed identiteedid

1. Lepinguosalised tunnistavad, et nendevaheline koostöö digitaalsete identiteetide valdkonnas on oluline, edendamaks ühenduvust ja digikaubanduse edasist kasvu. Lepinguosalised tunnistavad, et nad võivad kasutada digitaalsete identiteetide suhtes erinevaid õiguslikke ja tehnilisi lähenemisviise. Sellest tulenevalt toetavad lepinguosalised käimasolevat tööd, eelkõige India ja ELi kaubandus- ja tehnoloogianõukogu raames, et töötada välja mehhanismid oma vastavate digiidentiteediraamistike koostalitlusvõime edendamiseks.

2. Lepinguosalised püüavad hõlbustada koostalitlusvõimet edendavaid algatusi, mis võivad hõlmata järgmist:

a) digitaalse identiteedi rahvusvaheliste raamistike ja standardite väljatöötamise toetamine;

b) digitaalse identiteedi vastastikuseks tunnustamiseks vajalike kasutusjuhtumite kindlakstegemine ja rakendamine ning

c) teadmiste ja eksperditeadmiste vahetamine digitaalse identiteedi poliitika ja eeskirjadega seotud parimate tavade, tehnilise rakendamise ja turvastandardite ning digitaalse identiteedi kasutamise edendamise kohta.

ARTIKKEL 9.15

Küberturvalisus

1. Lepinguosalistel on ühine visioon turvalise digikaubanduse edendamiseks ja nad tunnistavad, et küberturvalisust ähvardavad ohud õõnestavad usaldust digikaubanduse vastu. Selleks et neid ohte tuvastada ja leevendada ning digikaubandust hõlbustada, peavad lepinguosalised oluliseks järgmist:

a) suurendada küberturvalisuse intsidentidele reageerimise eest vastutavate asjaomaste pädevate asutuste suutlikkust, sealhulgas parimate tavade vahetamise kaudu;

b) vajaduse korral kasutada olemasolevaid koostöömehhanisme, et ennetada, tuvastada ja leevendada pahatahtlikke sissetunge ja ründekoodi levikut, mis mõjutavad lepinguosaliste elektroonilisi võrke, ning kasutada neid mehhanisme küberintsidentide kiireks lahendamiseks ja teabe jagamiseks teadlikkuse suurendamise eesmärgil ning

c) edendada tugeva avaliku ja erasektori tööjõu arendamist küberturvalisuse valdkonnas.

2. Võttes arvesse küberohtude muutuvust ja nende negatiivset mõju digikaubandusele, tunnistavad lepinguosalised, et riskipõhised lähenemisviisid on nende ohtudega tegelemisel ja kaubandustõkete minimeerimisel üldiselt tulemuslikud. Sellest tulenevalt püüab kumbki lepinguosaline võtta kasutusele riskipõhised lähenemisviisid, mis tuginevad avatud ja läbipaistvatele standarditele ja parimatele riskijuhtimistavadele, et teha kindlaks küberriskid ja nende eest kaitsta ning avastada küberintsidente, neile reageerida ja neist taastuda, ning julgustab oma jurisdiktsiooni alla kuuluvaid ettevõtjaid selliseid lähenemisviise kasutama.

## ARTIKKEL 9.16

## E-arveldamine

1. Lepinguosalised tunnistavad, kui tähtis on edendada e-arveldamise süsteemide kasutuselevõttu, ning nende rolli kaubandustehingute tõhususe, täpsuse ja usaldusväärsuse suurendamisel. Selleks püüavad lepinguosalised:

a) edendada, julgustada, toetada või hõlbustada e-arveldamise kasutuselevõttu ettevõtetes;

b) edendada e-arveldamist toetavat poliitikat, standardeid, taristut ja protsesse;

c) parandada teadlikkust e-arveldamisest ja suurendada selles vallas suutlikkust ning

d) jagada parimaid tavasid ja võtta arvesse asjakohaseid rahvusvahelisi e-arveldamise süsteeme.

2. Kumbki lepinguosaline soodustab e-arveldamisega seotud meetmete väljatöötamist, et toetada piiriülest koostalitlusvõimet, sealhulgas võttes vajaduse korral arvesse rahvusvahelisi standardeid, suuniseid ja soovitusi.

ARTIKKEL 9.17

Läbivaatamine

Hiljemalt viis aastat pärast käesoleva lepingu jõustumise kuupäeva vaatavad lepinguosalised läbi vajaduse lisada lepingusse täiendavaid sätteid, sealhulgas piiriülese andmevoo kohta.

# 10. PEATÜKK

# Intellektuaalomand

## A JAGU

## ÜLDSÄTTED

### ARTIKKEL 10.1

### Eesmärgid

1. Käesoleva peatüki eesmärk on tagada kummagi lepinguosalise intellektuaalomandi õiguste asjakohane ja tõhus kaitse ning õiguskaitse tagamine, et:

a) edendada innovatsiooni ja loomingulisust;

b) hõlbustada uuenduslike ja loovate kaupade ja teenustega kauplemist ning

c) vähendada kaubandusmoonutusi ja -takistusi ning soodustada investeeringuid viisil, mis edendab kestlikuma ja kaasavama majanduse arengut.

2. Käesoleva peatüki suhtes kohaldatakse *mutatis mutandis* TRIPS-lepingu artiklis 7 sätestatud eesmärke.

ARTIKKEL 10.2

Põhimõtted

Käesoleva peatüki suhtes kohaldatakse *mutatis mutandis* TRIPS-lepingu artiklis 8 sätestatud põhimõtteid.

ARTIKKEL 10.3

Kohaldamisala

1. Käesolev peatükk täiendab ja täpsustab kummagi lepinguosalise õigusi ja kohustusi, mis tulenevad TRIPS-lepingust ning muudest intellektuaalomandi valdkonnas sõlmitud rahvusvahelistest lepingutest, mille osalised nad on.

2. Käesolev peatükk ei takista kumbagi lepinguosalist kehtestamast oma õiguses käesolevas peatükis nõutust ulatuslikumat intellektuaalomandi kaitset ega tagamast selle ulatuslikumat õiguskaitset, tingimusel et see ei ole käesoleva peatükiga vastuolus. Kumbki lepinguosaline võib vabalt kindlaks määrata asjakohase meetodi käesoleva peatüki rakendamiseks oma õigussüsteemis ja -praktikas.

3. Intellektuaalomandi kaitse hõlmab kaitset ebaausa konkurentsi eest, nagu on osutatud Pariisi konventsiooni artiklis 10*bis*.

## ARTIKKEL 10.4

## Mõisted

Käesoleva peatüki kohaldamisel kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „Berni konventsioon“ – Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon, mis sõlmiti 9. septembril 1886 Bernis ja vaadati läbi 24. juulil 1971 Pariisis ning mida muudeti 28. septembril 1979;

b) „Doha deklaratsioon“ – intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu (TRIPS-lepingu) ja rahvatervise deklaratsioon, mis võeti vastu WTO ministrite konverentsil 14. novembril 2001 Dohas;

c) „intellektuaalomand“ – kõik intellektuaalomandi kategooriad, mis on hõlmatud käesoleva peatüki artiklitega 10.11 „Autorid“ kuni 10.40 „Sordikaitse“ või TRIPS-lepingu II osa 1.–7. jaoga;

d) „kodanik“ – asjaomase intellektuaalomandi õiguse puhul lepinguosalise isik, kes vastab intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingus ning WIPO egiidi all sõlmitud ja hallatud mitmepoolsetes lepingutes (milles lepinguosaline osaleb) sätestatud kaitse saamise kriteeriumidele;

e) „Pariisi konventsioon“ – Pariisi tööstusomandi kaitse konventsioon, mis võeti vastu 20. märtsil 1883 Pariisis ja mida muudeti 14. juulil 1967 Stockholmis;

f) „Rooma konventsioon“ – teoste esitajate, fonogrammitootjate ja ringhäälinguorganisatsioonide kaitse rahvusvaheline konventsioon, mis võeti vastu 26. oktoobril 1961 Roomas;

g) „WIPO“ – Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsioon; ning

h) „WPPT“ – WIPO esituste ja fonogrammide leping, mis sõlmiti 20. detsembril 1996 Genfis.

ARTIKKEL 10.5

Rahvusvahelised lepingud

1. Lepinguosalised kinnitavad, et nad kohustuvad täitma järgmisi rahvusvahelisi lepinguid:

a) TRIPS-leping;

b) WIPO autoriõiguse leping, mis sõlmiti 20. detsembril 1996 Genfis;

c) WPPT;

d) 27. juunil 2013 Marrakechis vastu võetud Marrakechi leping avaldatud teostele juurdepääsu lihtsustamise kohta nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikutele ning

e) märkide rahvusvahelise registreerimise Madridi kokkuleppe protokoll, mis võeti vastu 27. juunil 1989 Madridis ning mida on muudetud 3. oktoobril 2006 ja 12. novembril 2007.

2. Kumbki lepinguosaline teeb kõik mõistlikud jõupingutused, et ratifitseerida järgmised rahvusvahelised lepingud või et nendega ühineda:

a) Pekingi audiovisuaalesituste kaitse leping, mis võeti vastu 24. juunil 2012 Pekingis; ning

b) tööstusdisainilahenduste rahvusvahelise registreerimise Haagi kokkuleppe Genfi redaktsioon, mis võeti vastu 2. juulil 1999 Genfis.

3. Kumbki lepinguosaline kaalub 27. märtsil 2006 Singapuris sõlmitud kaubamärgiõiguse Singapuri lepingu ratifitseerimist või sellega ühinemist.

4. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema territooriumil on kättesaadavad menetlused, mis on sätestatud 19. juunil 1970 Washingtonis sõlmitud patendikoostöölepingus, mida on muudetud 28. septembril 1979, 3. veebruaril 1984 ja viimati 3. oktoobril 2001.

ARTIKKEL 10.6

TRIPS-leping ja rahvatervis

1. Lepinguosalised kinnitavad Doha deklaratsiooni. Käesolevas peatükis sätestatud õiguste ja kohustuste tõlgendamisel ja rakendamisel tagab kumbki lepinguosaline järjepidevuse Doha deklaratsiooniga.

2. Ükski käesoleva peatüki säte ei piira lepinguosalise õigusi ja kohustusi, mis tulenevad TRIPS-lepingu artiklitest 31 ja 31a ning TRIPS-lepingu lisast ja selle liitest.

ARTIKKEL 10.7

Ammendumine

Käesolev peatükk ei mõjuta lepinguosalise vabadust otsustada, kas ja millistel tingimustel kohaldatakse intellektuaalomandi õiguste ammendumist.

ARTIKKEL 10.8

Võrdne kohtlemine

1. Käesoleva peatükiga hõlmatud intellektuaalomandi puhul kohtleb kumbki lepinguosaline teise lepinguosalise kodanikke intellektuaalomandi õiguste kaitse[1] suhtes vähemalt sama soodsalt kui oma kodanikke, võttes arvesse erandeid, mis on juba sätestatud vastavalt Pariisi konventsioonis, Berni konventsioonis, Rooma konventsioonis, WPPTs või integraalskeeme käsitlevas intellektuaalomandi lepingus, mis sõlmiti 26. mail 1989 Washingtonis. Esitajate, fonogrammitootjate ning ringhäälinguorganisatsioonide puhul kehtib see kohustus ainult nende õiguste suhtes, mis on ette nähtud käesoleva peatükiga.

2. Lepinguosaline võib kasutada lõike 1 alusel lubatud erandeid seoses oma kohtu- ja haldusmenetlustega, sealhulgas nõuda, et teise lepinguosalise kodanik määraks tema territooriumil menetlusdokumentide kättetoimetamise aadressi või nimetaks tema territooriumil esindaja, kui sellised erandid vastavad järgmistele tingimustele:

a) sellised erandid on vajalikud selleks, et tagada vastavus lepinguosalise õigusnormidele, mis ei ole vastuolus käesoleva peatükiga; ning

[1] Käesoleva lõike kohaldamisel hõlmab mõiste „kaitse“ küsimusi, mis mõjutavad intellektuaalomandiõiguste kättesaadavust, omandamist, ulatust, säilimist ja õiguskaitse tagamist, samuti küsimusi, mis mõjutavad käesoleva peatükiga konkreetselt hõlmatud intellektuaalomandiõiguste kasutamist, sealhulgas meetmeid, mille eesmärk on vältida artiklis 10.18 „Tehniliste meetmetega seotud kohustused“ osutatud tõhusatest tehnilistest meetmetest kõrvalehoidmist, ning meetmeid, mis on seotud artiklis 10.19 „Õiguste teostamist käsitleva teabega seotud kohustused“ osutatud õiguste teostamist käsitleva teabega.

b) neid ei kohaldata viisil, mis kujutaks endast kaubanduse varjatud piiramist.

3. Lõiget 1 ei kohaldata WIPO egiidi all sõlmitud mitmepoolsetes lepingutes sätestatud menetluste suhtes, mis on seotud intellektuaalomandi õiguste omandamise või säilimisega.

## ARTIKKEL 10.9

## Tehnosiire

1. Lepinguosalised tunnistavad, et on oluline hõlbustada tehnoloogia vabatahtlikku siiret ja levitamist. Lisaks tunnistavad lepinguosalised sellega seoses intellektuaalomandi kaitse ja selle õiguskaitse tagamise tähtsust.

2. Lepinguosalised lepivad kokku, et vahetavad tehnosiirde vallas seisukohti ja teavet oma õigusaktide ja rahvusvaheliste tavade, sealhulgas intellektuaalomandi õiguste kaitse ja õiguskaitse tagamisega seotud õigusaktide ja tavade kohta. Selle raames võidakse vahetada teavet meetmete kohta, millega soodustatakse infovooge, äripartnerlusi ning vabatahtlikke litsentsi- ja allhankelepinguid. Erilist tähelepanu pööratakse tingimustele, mis on vajalikud teadusasutuste tööstusega sidumise ja innovatsiooni edendamiseks ning tehnosiiret võimaldava keskkonna loomiseks vastuvõtjariikides, sealhulgas sellistele küsimustele nagu asjakohane õigusraamistik ja inimkapitali arendamine.

ARTIKKEL 10.10

Geneetilised ressursid, traditsioonilised teadmised ja traditsioonilised kultuurilised väljendusvormid

1. Lepinguosalised kinnitavad 24. mail 2024 Genfis vastu võetud WIPO intellektuaalomandi, geneetiliste ressursside ja nendega seotud põlisteadmiste lepingu tähtsust.

2. Lepinguosalised kinnitavad Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) valitsustevahelise intellektuaalomandi ja geneetiliste ressursside, põlisteadmiste ja rahvakunsti komitee poolt põlisteadmiste ja traditsiooniliste kultuuriliste väljendusvormide valdkonnas tehtud töö tähtsust.

3. Lepinguosalised lepivad kokku, et vahetavad arvamusi ja teavet geneetiliste ressursside, põlisteadmiste ja traditsiooniliste kultuuriliste väljendusvormide intellektuaalomandiga seotud aspektide kohta.

4. Lepinguosalised tunnistavad, et geneetiliste ressursside ja nendega seotud põlisteadmiste päritolu või allika avalikustamine patenditaotlustes edendab geneetiliste ressursside ja nendega seotud põlisteadmiste vallas patendisüsteemi läbipaistvust, ning sellega seoses tunnistavad asjakohaste ja kättesaadavate andmebaaside ja digiraamatukogude, nagu põlisteadmiste digiraamatukogu[1], kasutamise tähtsust.

[1] 2001. aastal Indias algatatud põlisteadmiste digiraamatukogu projekt.

B JAGU

# INTELLEKTUAALOMANDI ÕIGUSTE KÄTTESAADAVUST, KOHALDAMISALA JA KASUTAMIST KÄSITLEVAD STANDARDID

## 1. ALAJAGU

## AUTORIÕIGUS JA SELLEGA KAASNEVAD ÕIGUSED

### ARTIKKEL 10.11

### Autorid

Kumbki lepinguosaline annab autoritele ainuõiguse lubada või keelata:

a) oma teoste reprodutseerimist, sealhulgas otsest või kaudset, ajutist või alalist, tervikuna või osalist reprodutseerimist mis tahes viisil või vormis;

b) oma teoste originaalide ja nende koopiate igasugust avalikku levitamist müügi teel või muul viisil;

c) oma teoste edastamist üldsusele traat- või traadita sidevahendite abil, sh nende teoste üldsusele kättesaadavaks tegemist nii, et isik pääseb neile ligi enda valitud kohas ja ajal; ning

d) oma teoste originaalide või koopiate rentimist üldsusele kaubanduslikul eesmärgil vähemalt arvutiprogrammide[1] ja kinematograafiateoste puhul.

ARTIKKEL 10.12

Esitajad

Kumbki lepinguosaline annab esitajatele ainuõiguse lubada või keelata:

a) oma salvestamata esituste salvestamist;

b) oma teoste esituste salvestuste reprodutseerimist, sealhulgas otsest või kaudset, ajutist või alalist, tervikuna või osalist reprodutseerimist mis tahes viisil või vormis;

[1] Lepinguosaline võib arvutiprogrammid välja jätta, kui programm ise ei ole rentimise peamine ese.

c) oma esituste originaalsalvestiste või nende koopiate üldsusele kasutamiseks andmist müügi teel või muul viisil;

d) oma esituste originaalsalvestiste ja nende koopiate rentimist üldsusele kaubanduslikul eesmärgil;

e) oma esituste salvestiste üldsusele kättesaadavaks tegemist traat- või traadita sidevahendite abil nii, et üksikisikud pääsevad neile ligi enda valitud kohas ja ajal; ning

f) oma esituste ülekandmist ringhäälingus vähemalt traadita sidevahendite abil ja nende edastamine üldsusele, kui esitus ei ole ülekantav esitus.

ARTIKKEL 10.13

Fonogrammitootjad

Kumbki lepinguosaline annab fonogrammitootjatele ainuõiguse lubada või keelata:

a) oma fonogrammide reprodutseerimist, sealhulgas otsest või kaudset, ajutist või alalist, tervikuna või osaliselt reprodutseerimist mis tahes viisil ja mis tahes vormis;

b) oma originaalfonogrammide või nende koopiate üldsusele kasutamiseks andmist müügi teel või muul viisil;

c) oma originaalfonogrammide ja nende koopiate rentimist üldsusele kaubanduslikul eesmärgil ning

d) oma fonogrammi üldsusele kättesaadavaks tegemist traat- või traadita sidevahendite abil nii, et üksikisikud pääsevad neile ligi enda valitud kohas ja ajal.

ARTIKKEL 10.14

Ringhäälinguorganisatsioonid

Kumbki lepinguosaline annab ringhäälinguorganisatsioonidele ainuõiguse lubada või keelata:

a) oma saadete salvestiste tegemist, olenemata sellest, kas neid saateid edastatakse kaabel- või kaablita sidevahendite, sealhulgas satelliidi kaudu;

b) oma saadete salvestiste reprodutseerimist tervikuna või osaliselt mis tahes viisil ja mis tahes vormis, olenemata sellest, kas neid saateid edastatakse kaabel- või kaablita sidevahendite, sealhulgas satelliidi kaudu;

c) oma saadete salvestiste, sealhulgas nende koopiate üldsusele levitamist müügi teel või muul viisil, olenemata sellest, kas neid saateid edastatakse kaabel- või kaablita sidevahendite, sealhulgas satelliidi kaudu;

d) oma saadete taasülekandmist vähemalt kaablita sidevahendite abil;

e) oma ringhäälingusaadete edastamist üldsusele, kui selline edastamine toimub kohas, kuhu pääsuks nõutakse üldsuselt tasu; ning

f) oma salvestatud saadete üldsusele kättesaadavaks tegemist kaabel- või kaablita sidevahendite, sealhulgas satelliidi kaudu, nii et üksikisikud pääsevad neile ligi enda valitud kohas ja ajal.

ARTIKKEL 10.15

Kaubanduslikel eesmärkidel avaldatud fonogrammide üldsusele ülekandmine ja edastamine

1. Kumbki lepinguosaline annab esitajatele ja fonogrammitootjatele:

a) õiguse saada kasutaja makstavat ühekordset õiglast tasu, kui kaubanduslikel eesmärkidel avaldatud fonogrammi või sellise fonogrammi reproduktsiooni kasutatakse üldsusele ülekandmiseks või edastamiseks; või

b) ainuõiguse lubada või keelata oma kaubanduslikel eesmärkidel avaldatud fonogramme üldsusele üle kanda või edastada.

2. Lõike 1 punkti a kohaldamisel tagab lepinguosaline, et see ühekordne õiglane tasu jagatakse asjaomaste esitajate ja fonogrammitootjate vahel. Esitajate ja fonogrammitootjate vahelise kokkuleppe puudumise korral võib lepinguosaline kehtestada tingimused, mille kohaselt peavad esitajad ja fonogrammitootjad sellise ühekordse õiglase tasu omavahel jagama.

3. Lõike 1 punkti b kohaldamisel tagab lepinguosaline esitajatele ja fonogrammitootjatele piisava tasu, kui kaubanduslikel eesmärkidel avaldatud fonogramme kasutatakse ringhäälingus ülekandmiseks või üldsusele edastamiseks.

ARTIKKEL 10.16

Edasimüügiõigus

1. Lepinguosalised näevad ette, et algupärase kunstiteose[1] autoril on võõrandamatu ja juba ette võõrandamatu õigusena edasimüügiõigus saada pärast teose esmast üleandmist autori poolt müügihinnal põhinevat autoritasu teose igakordse müügi puhul.

2. Lõikes 1 osutatud õigust kohaldatakse kõikide edasimüügitehingute suhtes, milles müüjate, ostjate või vahendajatena osalevad vähemalt elukutselised kunstiturul tegutsejad, näiteks oksjonikorraldajad, kunstigaleriid ja üldiselt kunstiteoste vahendajad.

3. Lepinguosaline võib ette näha, et lõikes 1 osutatud õigust ei kohaldata edasimüügi suhtes, kui müüja on teose omandanud otse autorilt vähem kui teatava miinimumaja jooksul enne edasimüüki ning edasimüügihind ei ületa teatavat miinimumsummat.

4. Tasu suurus ja kogumise kord nähakse ette kummagi lepinguosalise õigusnormidega.

[1] Käesoleva artikli kohaldamisel hõlmavad kunstiteosed vähemalt maale, skulptuure ja joonistusi.

ARTIKKEL 10.17

Õiguste kollektiivne teostamine

1. Lepinguosalised edendavad koostööd oma territooriumil asutatud kollektiivse esindamise organisatsioonide vahel, et soodustada teoste ja muu käesoleva alajaoga hõlmatud kaitstud materjali litsentsimist ning teoste või muu kaitstud materjali kasutamisega seotud õigustest saadava tulu ülekandmist asjaomaste kollektiivse esindamise organisatsioonide vahel.

2. Lepinguosalised edendavad oma territooriumil asutatud kollektiivse esindamise organisatsioonide läbipaistvust, eelkõige seoses õigustest saadava tulu kogumisega, selle tulu suhtes kohaldatavate mahaarvamistega, selle tulu kasutamisega, jaotamispõhimõtetega ja nende esindatava repertuaariga.

3. Kumbki lepinguosaline püüab edendada kollektiivse esindamise organisatsioonide poolt selliste õiguste omajate mittediskrimineerivat kohtlemist, keda need organisatsioonid esindavad kas otse või teise kollektiivse esindamise organisatsiooni kaudu.

4. Kumbki lepinguosaline ergutab oma territooriumil asutatud kollektiivse esindamise organisatsioone, kes esindamislepingu alusel esindavad teist kollektiivse esindamise organisatsiooni, mis on asutatud teise lepinguosalise territooriumil, jaotama esindatavale kollektiivse esindamise organisatsioonile tasumisele kuuluvaid summasid korrapäraselt, hoolikalt ja täpselt ning esitama esindatavale kollektiivse esindamise organisatsioonile teavet õigustest saadava tulu summa kohta, mis on tema nimel kogutud, ja sellest tulust tehtud mahaarvamiste kohta.

ARTIKKEL 10.18

Tehniliste meetmetega seotud kohustused

Kumbki lepinguosaline näeb ette piisava õiguskaitse ja tõhusad õiguskaitsevahendid kõrvalehoidmise vastu tõhusatest tehnilistest meetmetest, mida autoriõiguse või sellega kaasneva õiguse omaja kasutab seoses käesolevast alajaost tulenevate õiguste kasutamisega ning mis piiravad tema teoste ja muu materjaliga seotud toiminguid, milleks autoriõiguse või sellega kaasneva õiguse omaja ei ole luba andnud ja mis ei ole seadusega lubatud, kui asjaomane isik hoiab meetmetest kõrvale, teades või omades piisavat alust teada, et tema eesmärk on neist meetmetest kõrvale hoida. Kumbki lepinguosaline võib näha ette tehniliste meetmete õiguskaitse erikorra arvutiprogrammide kaitseks.

ARTIKKEL 10.19

Õiguste teostamist käsitleva teabega seotud kohustused

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette piisavad ja tõhusad õiguskaitsevahendid isiku vastu, kes teadlikult ja ilma loata paneb toime mis tahes järgmise teo, kui see isik on teadlik või võib põhjendatult olla teadlik, et tegu korda saates põhjustab, võimaldab, hõlbustab või varjab ta autoriõiguse või sellega kaasnevate õiguste rikkumist, nagu on sätestatud selle lepinguosalise õigusaktides:

a) kõrvaldab elektroonilise õiguste teostamist käsitleva teabe või muudab seda või

b) levitab, impordib levitamise eesmärgil, kannab üle, edastab üldsusele või teeb üldsusele kättesaadavaks käesoleva alajao kohaselt kaitstud teoseid või muud materjali, millelt on loata eemaldatud elektrooniline õiguste teostamist käsitlev teave või millel seda teavet on muudetud.

2. Käesoleva artikli kohaldamisel tähendab „õiguste teostamist käsitlev teave“ teavet, mis identifitseerib teose või muu käesolevas artiklis osutatud materjali, autori või mis tahes muu õiguste omaja, või teavet teose või muu materjali kasutustingimuste kohta ning sellist teavet esindavaid numbreid või koode.

3. Lõiget 2 kohaldatakse juhul, kui mõni neist teabeelementidest on lisatud käesolevas artiklis osutatud teose või muu materjali koopiale või esitatakse seoses selle edastamisega üldsusele.

ARTIKKEL 10.20

Kaitse kehtivuse tähtaeg

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et teose autori õigused kehtivad autori eluajal ja vähemalt 60 aastat pärast autori surma, olenemata kuupäevast, mil teos õiguspäraselt üldsusele kättesaadavaks tehakse.

2. Anonüümse või pseudonüümi all loodud teose puhul on kaitse kehtivuse tähtaeg vähemalt 60 aastat pärast seda, kui teos üldsusele seaduslikult kättesaadavaks tehakse. Kui autori kasutatud pseudonüüm ei jäta tema isiku suhtes kahtlust või kui autor avaldab oma isiku esimeses lauses osutatud aja jooksul, kohaldatakse siiski lõikes 1 osutatud kaitse tähtaega.

3. Ühisloomingu puhul arvestatakse lõikes 1 osutatud kaitse kehtivuse tähtaega alates viimase elus olnud autori surmakuupäevast.

4. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et ringhäälinguorganisatsioonide õigused kehtivad vähemalt 25 aastat pärast ringhäälingusaate esmakordset edastamist kaabel- või kaablita sidevahendite, sealhulgas satelliidi kaudu.

5. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et esitajate õigused oma esituste suhtes kehtivad vähemalt 50 aastat alates esituse kuupäevast.

6. Fonogrammitootjatele käesoleva peatüki alusel antav kaitse kestab vähemalt 60 aastat alates fonogrammi avaldamise aasta lõpust, või kui sellist avaldamist ei toimu, 50 aasta jooksul alates fonogrammi salvestamisest, millisel juhul kestab kaitse vähemalt 50 aastat alates selle aasta lõpust, mil salvestis tehti. Kumbki lepinguosaline võib näha ette tõhusad meetmed, tagamaks, et kasum, mis on teenitud 10 kaitseaasta jooksul pärast 50-aastast perioodi, jaotatakse esitajate ja fonogrammitootjate vahel õiglaselt.

7. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et käesolevas artiklis sätestatud kaitsetähtaegu arvestatakse alates nende aluseks olevale sündmusele järgneva aasta jaanuari esimesest päevast.

8. Kumbki lepinguosaline võib ette näha käesolevas artiklis sätestatust pikemad kaitse kehtivuse tähtajad.

ARTIKKEL 10.21

Piirangud ja erandid

Kumbki lepinguosaline võib artiklites 10.11 „Autorid“ kuni 10.15 „Kaubanduslikel eesmärkidel avaldatud fonogrammide üldsusele ülekandmine ja edastamine“ sätestatud õiguste suhtes ette näha piirangud või erandid, tingimusel et need piirangud või erandid piirduvad teatavate erijuhtudega, mis ei ole vastuolus teose või muu materjali tavapärase kasutamisega ega kahjusta põhjendamatult õiguste omaja õigustatud huve.

2. ALAJAGU

KAUBAMÄRGID

ARTIKKEL 10.22

Tähised, millest kaubamärk võib koosneda

1. Kaubamärgi võivad moodustada mis tahes tähised või tähiste kombinatsioon, eelkõige sõnad, sealhulgas isikunimed, tähed, numbrid, kujutisosad, värvid või värvikombinatsioonid, kauba või selle pakendi kuju, või helid, tingimusel et:

a) selliste tähiste põhjal on võimalik eristada ühe ettevõtja kaupu või teenuseid teiste ettevõtjate omadest ning

b) selliseid tähiseid on võimalik esitada lepinguosalise kaubamärgiregistris viisil, mis võimaldab pädevatel asutustel ja üldsusel määrata kindlaks kaubamärgi omanikule antud kaitse selge ja täpse sisu.

2. Lepinguosaline võib kaubamärgi registreerimise tingimusena nõuda, et kaubamärki oleks võimalik graafiliselt esitada.

3. Kui märgid ei erista loomupäraselt vastavaid kaupu või teenuseid, võib kumbki lepinguosaline teha nende registreeritavuse sõltuvaks nende kasutamisel omandatud eristatavusest.

ARTIKKEL 10.23

Registreerimismenetlus

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette kaubamärkide registreerimise süsteemi, mille raames kõik asjaomase kaubamärgiasutuse tehtud lõplikud negatiivsed otsused, sealhulgas osalise keeldumise kohta, on nõuetekohaselt põhjendatud ja need võib edasi kaevata ning need teatatakse asjaomasele isikule kirjalikult, sealhulgas elektroonilisel teel.

2. Lepinguosalised annavad kolmandatele isikutele võimaluse vaidlustada:

a) kaubamärgitaotlusi või

b) kaubamärkide registreerimisi, kui see on asjakohane.

3. Lõikes 2 osutatud vaidlustamismenetlused on võistlevad.

4. Kumbki lepinguosaline tagab üldsusele kättesaadava kaubamärgitaotluste ja kaubamärkide registreeringute elektroonilise andmebaasi olemasolu.

ARTIKKEL 10.24

Kaubamärkide klassifitseerimine

Kumbki lepinguosaline rakendab kaubamärkide klassifitseerimise süsteemi, mis on kooskõlas märkide registreerimisel kasutatava kaupade ja teenuste rahvusvahelise klassifikatsiooni Nizza kokkuleppega, mis sõlmiti 15. juunil 1957 Nizzas.

ARTIKKEL 10.25

Kaubamärgiga kaasnevad õigused

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et kaubamärgi registreerimine annab kaubamärgi omanikule selle kasutamise ainuõiguse. Omanikul on õigus takistada kõiki kolmandaid isikuid kasutamast kaubandustegevuse käigus ilma omaniku nõusolekuta:

a) registreeritud kaubamärgiga identset tähist kaupade või teenuste puhul, mis on identsed nendega, mille jaoks kaubamärk on registreeritud;

b) tähist, mille identsuse või sarnasuse tõttu registreeritud kaubamärgiga ning tähisega ja registreeritud kaubamärgiga hõlmatud kaupade või teenuste identsuse või sarnasuse tõttu on tõenäoline, et üldsus ajab need omavahel segi, sealhulgas seostab tähist registreeritud kaubamärgiga; ning

c) kõiki tähiseid, mis on identsed või sarnased registreeritud kaubamärgiga, mida kasutatakse seoses kaupade või teenustega, mis ei ole sarnased nende kaupade ja teenustega, mille jaoks kaubamärk on registreeritud, kui viimasel on lepinguosalise territooriumil maine ja kui kõnealuse tähise kasutamine ilma asjakohase põhjuseta tähendaks registreeritud kaubamärgi eristatavuse või maine ärakasutamist või kahjustamist.

2. Lõikes 1 kirjeldatud õigused ei piira ühtki varasemat kehtivat õigust ega mõjuta kummagi lepinguosalise võimalust teha õigused sõltuvaks kasutamisest.

ARTIKKEL 10.26

Õigus keelata tegevused seoses pakendi või muude vahendite kasutamisega

Kui on olemas oht, et pakendit, märgistusi, silte, turva- või autentimiselemente või -seadmeid või muid vahendeid, millele kaubamärk on kantud, võidakse kasutada seoses kaupade ja teenustega, ning nende kaupade ja teenustega seotud kasutamise korral võidakse rikkuda kaubamärgi omaniku õigusi, on kõnealuse kaubamärgi omanikul õigus keelata järgmisi toiminguid, kui need tehakse äritegevuse käigus:

a) kaubamärgiga identse või sarnase tähise kandmine pakendile, märgistustele, siltidele, turva- või autentimiselementidele või -seadmetele või mis tahes muudele vahenditele, millele kaubamärki saab kanda; või

b) pakendi, märgistuste, siltide, turva- või autentimiselementide või -seadmete või muude selliste vahendite, millele kaubamärk on kantud, pakkumine, turuleviimine või ladustamine nimetatud otstarbel või importimine või eksportimine.

ARTIKKEL 10.27

Üldtuntud kaubamärgid

1. Selleks et tagada Pariisi konventsiooni artiklis 6*bis* ning intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu artikli 16 lõigetes 2 ja 3 osutatud üldtuntud kaubamärkide kaitse, püüab kumbki lepinguosaline kohaldada üldtuntud kaubamärkide kaitse sätteid puudutavat ühissoovitust, mille Pariisi Liidu assamblee ja WIPO peaassamblee võtsid vastu 20.–29. septembril 1999 Genfis toimunud WIPO liikmesriikide assambleede 34. istungjärgul.

2. Kumbki lepinguosaline ei nõua kaubamärgi üldtuntuse kindlakstegemise tingimusena, et kaubamärk oleks registreeritud lepinguosalises või muus jurisdiktsioonis.

ARTIKKEL 10.28

Erandid kaubamärgiga kaasnevatest õigustest

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette piiratud erandid kaubamärgiga antavatest õigustest, näiteks kirjeldavate terminite, sealhulgas geograafiliste tähiste õiglase kasutamise, ning võib ette näha muid piiratud erandeid, tingimusel et selliste erandite puhul võetakse arvesse kaubamärgi omaniku ja kolmandate isikute õigustatud huve.

2. Kaubamärk ei anna selle omanikule õigust keelata kolmandal isikul kasutada kaubandustegevuse käigus:

a) kolmanda isiku nime või aadressi, kui kolmas isik on füüsiline isik;

b) märke või tähiseid, mis näitavad sorti, kvaliteeti, kvantiteeti, sihtotstarvet, väärtust, geograafilist päritolu, kauba tootmise või teenuse osutamise aega või muid kauba või teenuse omadusi; või

c) kaubamärki selle omaniku kaupade või teenuste identifitseerimiseks või neile osutamiseks, eelkõige juhul, kui selle kaubamärgi kasutamine on vajalik toote või teenuse kavandatud otstarbe näitamiseks ennekõike lisaseadme või varuosa puhul.

3. Lõiget 2 kohaldatakse juhul, kui kolmas isik kasutab seda kooskõlas ausa tööstus- või kaubandustavaga.

ARTIKKEL 10.29

Kehtetuks tunnistamise põhjused

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et kaubamärgi võib tunnistada kehtetuks, kui seda ei ole viie järjestikuse aasta jooksul lepinguosalise asjaomasel territooriumil kasutatud kaupade või teenuste puhul, mille jaoks see registreeriti, ja kasutamata jätmisel ei ole mõjuvat põhjust[1]. Keegi ei või siiski taotleda kaubamärgi omaniku õiguste kehtetuks tunnistamist, kui kaubamärgi tegelik kasutamine algas või jätkus viie aasta pikkuse ajavahemiku lõpu ja kaubamärgi kehtetuks tunnistamise taotluse esitamise vahelisel ajal. Kasutamise algus või jätkumine kolme kuu jooksul enne kehtetuks tunnistamise taotluse esitamist jäetakse siiski tähelepanuta, kui see ajavahemik algas kõige varem viie järjestikuse mittekasutusaasta möödumisel ning kasutamise alustamise või jätkamise ettevalmistusi hakati tegema alles pärast seda, kui omanik sai teada, et kehtetuks tunnistamise taotlus võidakse esitada.

[1] Käesoleva artikli kohaldamisel võib kumbki lepinguosaline tõlgendada mõistet „kasutamata jätmise mõjuv põhjus“ kui „kaubamärgi kasutamata jätmist kaubanduses esinevate eriliste asjaolude tõttu, mis mõjutasid selle kasutamist, mitte kavatsuse tõttu kaubamärgist loobuda või seda mitte kasutada“.

2. Kaubamärgi võib kehtetuks tunnistada ka juhul, kui pärast selle registreerimise kuupäeva:

a) kaubamärgiomaniku tegevuse või tegevusetuse tagajärjel on kaubamärk kaubanduses muutunud selle kauba või teenuse üldnimetuseks, mille jaoks see on registreeritud; või

b) kaubamärgi kasutamine selle omaniku poolt või omaniku nõusolekul kaupade või teenuste puhul, mille jaoks kaubamärk on registreeritud, võib üldsust eksitada eelkõige nende kaupade või teenuste laadi, kvaliteedi või geograafilise päritolu suhtes.

ARTIKKEL 10.30

Pahausksed taotlused

Kaubamärki peab olema võimalik tunnistada kehtetuks, kui taotleja esitas kaubamärgi registreerimise taotluse pahauskselt. Kumbki lepinguosaline võib ette näha, et sellist kaubamärki ei registreerita.

3. ALAJAGU

DISAINILAHENDUSED

ARTIKKEL 10.31

Registreeritud tööstusdisainilahenduste kaitse

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette sõltumatult loodud uute või originaalsete tööstusdisainilahenduste kaitse. Kaitse tagatakse registreerimisega ja see annab nende omanikele ainuõiguse vastavalt käesolevale alajaole. Käesoleva artikli kohaldamisel võib lepinguosaline eristatavat disainilahendust käsitada originaalse disainilahendusena.

2. Registreeritud tööstusdisainilahenduse omanikul on õigus takistada kolmandaid isikuid ilma tema nõusolekuta vähemalt valmistamast, müügiks pakkumast, müümast, importimast, eksportimast, ladustamast või kasutamast tooteid, mis on osaliselt või täielikult valmistatud disainilahenduse järgi, mis on kaitstud disainilahenduse koopia[1], kui need toimingud on ette võetud kaubanduslikel eesmärkidel.

[1] Mõistet „koopia“ kasutatakse TRIPS-lepingu artikli 26 tähenduses.

3. Kumbki lepinguosaline võib ette näha, et disainilahendus, mida on kasutatud või mis sisaldub mitmeosalise toote koostisosaks olevas tootes, loetakse uueks ja originaalseks:

a) vaid juhul, kui koostisosa on pärast mitmeosalisse tootesse paigutamist viimati nimetatud toote tavapärasel kasutamisel nähtav, ning

b) vaid sel määral, mil need koostisosa nähtavad omadused vastavad uudsuse või originaalsuse tingimustele.

4. Lõike 3 punkti a kohaldamisel tähendab „tavapärane kasutamine“ kasutamist lõppkasutaja poolt, välja arvatud hooldus-, teenindus- või parandustööd.

## ARTIKKEL 10.32

### Tööstusdisainilahenduste rahvusvaheline klassifitseerimissüsteem

Kumbki lepinguosaline püüab kasutada tööstusdisainilahenduste klassifitseerimissüsteemi, mis on kooskõlas 8. oktoobril 1968 Locarnos allkirjastatud Locarno tööstusdisainilahenduste rahvusvahelise klassifikatsiooni kokkuleppega, mida on muudetud 28. septembril 1979.

ARTIKKEL 10.33

Kaitse kestus

Registreeritud disainilahenduste kaitse kestus, sealhulgas pikenduste puhul, on vähemalt 15 aastat alates taotluse esitamise kuupäevast.

ARTIKKEL 10.34

Registreerimata disainilahenduste kaitse

1. Kumbki lepinguosaline võib anda registreerimata disainilahenduse omanikule õiguse takistada registreerimata disainilahenduse kasutamist kolmanda isiku poolt ilma omaniku nõusolekuta üksnes juhul, kui vaidlusalune kasutus tuleneb registreerimata disainilahenduse kopeerimisest lepinguosalise territooriumil. Selline kasutus hõlmab vähemalt toote müügiks pakkumist, turuleviimist, importi või eksporti.

2. Registreerimata disainilahenduse kaitse kestus võib olla vähemalt kolm aastat alates kuupäevast, mil disainilahendus asjaomase poole territooriumil esimest korda üldsusele kättesaadavaks tehti.

ARTIKKEL 10.35

Erandid

1. Kumbki lepinguosaline võib ette näha piiratud erandeid disainilahenduste, sealhulgas registreerimata disainilahenduste kaitsest, tingimusel et sellised erandid ei ole põhjendamatult vastuolus disainilahenduste tavapärase kasutamisega ega kahjusta põhjendamatult disainilahenduse omaniku õigustatud huve, võttes arvesse kolmandate isikute õigustatud huve.

2. Kumbki lepinguosaline võib ette näha, et disainilahenduste kaitse ei laiene disainilahendustele, mis tulenevad üksnes tehnilistest või funktsionaalsetest kaalutlustest.

3. Kumbki lepinguosaline võib ette näha, et disainilahenduse kaitse ei laiene toote välisomadustele, mida tuleb täpselt sama kuju ja suurusega reprodutseerida selleks, et toodet, milles disainilahendus sisaldub või millel seda on kasutatud, saaks mehaaniliselt ühendada teise tootega või paigutada selle sisse, ümber või külge nii, et kumbki toode täidaks oma otstarvet.

4. Erandina lõikest 3 võib disainilahendus kooskõlas artikli 10.31 „Registreeritud tööstusdisainilahenduste kaitse“ lõikes 1 sätestatud tingimustega seisneda lahenduses, mille eesmärk on võimaldada mitme vastastikku vahetatava toote kokkupanemist või ühendamist moodulsüsteemi raames.

ARTIKKEL 10.36

Seos autoriõigusega

Kumbki lepinguosaline tagab, et registreerimata disainilahendused on kaitsekõlblikud ka lepinguosalise autoriõiguse normide alusel alates kuupäevast, mil disainilahendus loodi või mis tahes kujul fikseeriti. Lepinguosalised määravad kindlaks kaitse ulatuse ja tingimused, sealhulgas nõutava eristatavuse taseme.

4. ALAJAGU

AVALIKUSTAMATA TEABE KAITSE

ARTIKKEL 10.37

Ärisaladuste kaitse

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette asjakohased tsiviilkohtumenetlused ja õiguskaitsevahendid, mida ärisaladuse omaja saab kasutada, et takistada ärisaladuse omandamist, kasutamist või avaldamist ilma ärisaladuse omaja nõusolekuta ausate äritavadega vastuolus oleval viisil ning et saada selle eest hüvitist.

2. Käesolevas alajaos kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „ärisaladus“ – teave:

i) mis on salajane selles mõttes, et see ei ole tervikuna või üksikosade täpses paigutuses ja kokkupanus üldteada või kergesti kättesaadav nende ringkondade isikutele, kes tavaliselt sedalaadi teabega tegelevad;

ii) millel on kaubanduslik väärtus selle salajasuse tõttu ning

iii) mille üle seaduslikku kontrolli omav isik on asjaoludest lähtuvalt võtnud vajalikke meetmeid, et hoida seda salajas; ning

b) „ärisaladuse omaja“ – isik, kellel on ärisaladuse üle seaduslik kontroll.

3. Käesoleva alajao kohaldamisel loetakse ausate äritavadega vastuolus olevaks vähemalt järgmist tegevust:

a) ärisaladuse omandamine ärisaladuse omaja nõusolekuta, kui see omandatakse sellistele dokumentidele, esemetele, materjalidele, ainetele või elektroonilistele failidele loata juurdepääsu, nende omastamise või kopeerimise teel, mis on ärisaladuse omaja seadusliku kontrolli all ja mis sisaldavad ärisaladust või millest saab ärisaladuse tuletada;

b) ärisaladuse omaja nõusolekuta ärisaladuse kasutamine või avaldamine isiku poolt, kes:

i) on omandanud ärisaladuse punktis a nimetatud meetodil;

ii) rikub konfidentsiaalsuslepingut või muud kohustust ärisaladust mitte avalikustada või

iii) rikub lepingulist või muud kohustust piirata ärisaladuse kasutamist; ning

c) ärisaladuse omandamine, kasutamine või avalikustamine, kui seda teeb isik, kes omandamise, kasutamise või avalikustamise ajal teadis või asjaolusid arvestades pidi teadma[1], et ärisaladus on otseselt või kaudselt saadud teiselt isikult, kes kasutas ärisaladust või avalikustas selle ebaseaduslikult punkti b tähenduses.

4. Ühtki käesoleva alajao sätet ei mõisteta nii, nagu kohustaks see lepinguosalist käsitama järgmisi tegevusi ausate äritavadega vastuolus olevana:

a) iseseisev avastamine või loomine;

[1] Käesoleva artikli kohaldamisel võib lepinguosaline tõlgendada fraasi „pidi teadma“ fraasina „ei teadnud raske hooletuse tõttu“.

b) sellise toote pöördprojekteerimine, mis on tehtud üldsusele kättesaadavaks või mis on teabe omandaja seaduslikus valduses ja teabe omandajal ei ole õiguslikult kehtivat kohustust ärisaladuse omandamist piirata;

c) ärisaladuse omandamine, kasutamine või avalikustamine, mis on selle lepinguosalise õigusaktidega nõutud või lubatud;

d) töötajate või töötajate esindajate teavitamis- ja ärakuulamisõiguse kasutamine vastavalt lepinguosalise õigusnormidele või

e) muu tava, mis on konkreetsete asjaolude korral vastavuses ausa kaubandustavaga.

5. Ühtegi käesoleva alajao sätet ei tõlgendata nii, et see mõjutaks kummagi lepinguosalise kaitstud sõna- ja teabevabaduse kasutamist, sealhulgas meediavabadust ja meedia mitmekesisust, piiraks töötajate liikuvust või mõjutaks tööturu osapoolte autonoomiat ja nende õigust sõlmida kollektiivlepinguid vastavalt lepinguosaliste õigusnormidele.

ARTIKKEL 10.38

Tsiviilkohtumenetlused ja õiguskaitsevahendid seoses ärisaladustega

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et tema õigusasutustel on õigus otsustada, et isikutel, kes osalevad artikli 10.37 „Ärisaladuste kaitse“ lõikes 1 osutatud tsiviilkohtumenetluses või kellel on juurdepääs sellise kohtumenetluse dokumentidele, on keelatud kasutada ja avalikustada ärisaladust või väidetavat ärisaladust, mille pädev õigusasutus on huvitatud isiku nõuetekohaselt põhjendatud taotluse alusel tunnistanud konfidentsiaalseks ja mis on saanud neile teatavaks menetluses osalemise või dokumentidele juurdepääsu tulemusel.

2. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et õigusasutustel on õigus otsustada, et lõikes 1 osutatud keeld kehtib pärast tsiviilkohtumenetluse lõppu nii kaua, kui see on asjakohane.

3. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et artikli 10.37 „Ärisaladuste kaitse“ lõikes 1 osutatud tsiviilkohtumenetlustes on tema õigusasutustel õigus vähemalt:

a) rakendada kooskõlas lepinguosalise õigusnormidega esialgset õiguskaitset, et lõpetada, ennetada ja keelata ärisaladuse kasutamine või avalikustamine viisil, mis on vastuolus ausate äritavadega;

b) rakendada kooskõlas lepinguosalise õigusnormidega meetmeid, millega kohustatakse isikut lõpetama ärisaladuse avalikustamine või kasutamine viisil, mis on vastuolus ausate äritavadega, või keelatakse ärisaladuse selline avalikustamine või kasutamine;

c) kohustada kooskõlas lepinguosalise õigusnormidega isikut, kes on omandanud, kasutanud või avalikustanud ärisaladust viisil, mis on vastuolus ausate äritavadega, ja kes teadis või pidi teadma[1], et ta omandab, kasutab või avalikustab ärisaladust viisil, mis on vastuolus ausate äritavadega, maksma ärisaladuse omajale kahjuhüvitist, mis vastab ärisaladuse omandamise, kasutamise või avalikustamise tulemusel tegelikult kantud kahjule;

d) võtta erimeetmeid, mis on vajalikud selleks, et säilitada artikli 10.37 „Ärisaladuste kaitse“ lõikes 1 osutatud menetluses kasutatud või nimetatud ärisaladuse või väidetava ärisaladuse konfidentsiaalsus. Sellised erimeetmed võivad vastavalt lepinguosalise õigusnormidele, sealhulgas kaitseõigusele, hõlmata võimalust:

   i) piirata tervikuna või osaliselt juurdepääsu teatavatele dokumentidele;

   ii) piirata juurdepääsu kohtuistungitele ning nende salvestistele ja stenogrammidele ning

   iii) avaldada kohtuotsuse mittekonfidentsiaalne versioon, millest on eemaldatud ärisaladust sisaldavad lõigud või milles neid on redigeeritud; ning

e) määrata karistusi menetlusosalistele või teistele kohtumenetluses osalevatele isikutele, kes ei täida kohtu poolt ärisaladuse või väidetava ärisaladuse kaitse asjus antud korraldusi või keelduvad neid täitmast.

[1] Käesoleva artikli kohaldamisel võib lepinguosaline tõlgendada fraasi „pidi teadma“ fraasina „ei teadnud raske hooletuse tõttu“.

4. Kumbki lepinguosaline võib ette näha, et käesolevas artiklis sätestatud meetmete, menetluste või õiguskaitsevahendite taotlus jäetakse rahuldamata, kui väidetav ärisaladuse omandamine, kasutamine või avalikustamine toimus kooskõlas lepinguosalise õigusnormidega järgmiselt:

a) üleastumise, väärteo või ebaseadusliku tegevuse paljastamine üldise avaliku huvi kaitsmise eesmärgil;

b) töötajate poolt oma esindajatele nende ülesannete õiguspärase täitmise osana ja oli selleks vajalik või

c) lepinguosalise õigusnormides tunnustatud õigustatud huvi kaitsmiseks.

ARTIKKEL 10.39

Ravimite või agrokeemiatoodete
müügiloa saamiseks esitatud andmete kaitse

Kui kumbki lepinguosaline nõuab uusi keemilisi ühendeid kasutavate ravimite või agrokeemiatoodete müügiloa andmise tingimusena avalikustamata katse- või muude andmete esitamist, mille saamine on nõudnud märkimisväärseid pingutusi, peavad nad kaitsma selliseid andmeid ebaausa kommertskasutuse eest. Lisaks peab kumbki lepinguosaline kaitsma selliseid andmeid avalikustamise eest, välja arvatud juhtudel, kui see on vajalik üldsuse kaitseks või kui on võetud meetmeid, millega tagatakse andmete kaitse ebaausa kommertskasutuse vastu.

5. ALAJAGU

TAIMESORDID

ARTIKKEL 10.40

Sordikaitse

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette sordikaitse kas patentide või tõhusa *sui generis* süsteemi või nende kombinatsiooni abil kooskõlas TRIPS-lepinguga.

2. Lõikes 1 osutatud *sui generis* süsteem hõlmab vähemalt järgmisi elemente: kaitse ulatus, taotlemismenetlus, eristatavuse, ühtlikkuse ja püsivuse kontrollimine, uudsuse ja sordinime nõuded, õiguste omaja kohustused ja õiguskaitse tagamine.

3. Kaitse kestus on puude ja viinapuude puhul vähemalt 18 aastat ning muude taimesortide puhul 15 aastat[1].

[1] Lepinguosaline võib seda kohustust täita lühema kaitse kehtivuse tähtajaga, tingimusel et see vaadatakse läbi ja seda pikendatakse.

C JAGU

INTELLEKTUAALOMANDI ÕIGUSKAITSE TAGAMINE

1. ALAJAGU

ÜLDSÄTTED

ARTIKKEL 10.41

Üldised kohustused

1. Kumbki lepinguosaline näeb oma õiguses ette meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid, mis on vajalikud intellektuaalomandi õiguskaitse tagamiseks, sealhulgas kiired õiguskaitsevahendid rikkumiste ärahoidmiseks ja õiguskaitsevahendid, mis hoiatavad edasiste rikkumiste eest. Käesoleva jao kohaldamisel ei hõlma mõiste „intellektuaalomandi õigused“ õigusi, mis on hõlmatud B jao „Intellektuaalomandi õiguste kättesaadavust, kohaldamisala ja kasutamist käsitlevad standardid“ 4. alajaoga „Avalikustamata teabe kaitse“.

2. Lõikes 1 osutatud meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid peavad vastama järgmistele tingimustele:

a) need on õiglased ja erapooletud;

b) need ei ole ülemäära keerukad ega kulukad ja ei kätke ebamõistlikke ajapiiranguid ega asjatuid viivitusi;

c) need on tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad ning

d) nende kohaldamisel tuleb vältida tõkete loomist seaduslikule kaubandusele ja näha ette kaitsemeetmed nende kuritarvitamise eest.

3. Lepinguosalised on arusaamisel, et käesoleva jaoga ei looda mingit kohustust rajada intellektuaalomandi õiguskaitse tagamiseks eraldi kohtusüsteem, mis on lahus üldise õiguskaitse tagamiseks loodud kohtusüsteemist, samuti ei mõjuta see lepinguosaliste pädevust tagada üldine õiguskord. Käesolev jagu ei loo kohustust jagada ressursse intellektuaalomandi õiguskaitse ja üldise õiguskorra tagamise vahel.

ARTIKKEL 10.42

Isikud, kellel on õigus taotleda meetmete, menetluste ja õiguskaitsevahendite kohaldamist

Kumbki lepinguosaline tunnustab isikutena, kellel on õigus taotleda käesoleva peatüki 2. jaos „Tsiviil- ja haldusõigusnormide täitmise tagamine“ ning 3. alajaos „Intellektuaalomandi õiguskaitse tagamine piiril“ osutatud meetmete, menetluste ja õiguskaitsevahendite kohaldamist, järgmisi isikuid:

a) lepinguosalise õiguse kohaselt intellektuaalomandi õiguste omajad;

b) kõik muud isikud, kellel on lubatud neid õigusi kasutada, eelkõige litsentsisaajad, lepinguosalise õigusaktidega lubatud ulatuses ja vastavate õigusaktide kohaselt ning

c) liidud ja ühendused ulatuses, mil see on lepinguosalise õigusega lubatud ja kooskõlas. Mõiste „liidud ja ühendused“ hõlmab kollektiivse esindamise organisatsioone ja kutselisi kaitseorganisatsioone, kellel on korrapäraselt tunnustatud õigus esindada intellektuaalomandi õiguste omajaid.

ARTIKKEL 10.43

Autorsuse või omandiõiguse eeldamine

Lepinguosalised tunnistavad, et käesolevas jaos sätestatud meetmete, menetluste ja õiguskaitsevahendite kohaldamisel:

a) käsitatakse teose autorina isikut, kelle puhul on vastupidiste tõendite puudumise korral piisav, kui autori nimi esineb teosel tavapärasel viisil, ja seega antakse talle õigus algatada rikkumise uurimine; ning

b) kohaldatakse punkti a *mutatis mutandis* autoriõigusega seotud õiguste omajate suhtes nende puhul kaitstava materjali puhul.

## 2. ALAJAGU

## TSIVIIL- JA HALDUSÕIGUSNORMIDE TÄITMISE TAGAMINE

### ARTIKKEL 10.44

### Tõendite säilitamise meetmed

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et kui isik on esitanud mõistlikult kättesaadavad tõendid, mis toetavad tema väidet, et tema intellektuaalomandi õigust on rikutud või hakatakse rikkuma, võib pädev õigusasutus ka enne asja sisulise menetlemise alustamist kohaldada viivitamata tõhusaid ajutisi meetmeid väidetava rikkumisega seotud asjakohaste tõendite säilitamiseks, rakendades asjakohaseid kaitsemeetmeid ning tagades konfidentsiaalse teabe kaitse.

2. Sellised meetmed võivad hõlmata õigusi väidetavalt rikkuvate kaupade ning vajaduse korral nende kaupade tootmiseks või levitamiseks kasutatud materjalide ja vahendite ning nendega seotud dokumentide üksikasjalikku kirjeldamist koos näidiste võtmisega või ilma näidiseid võtmata või nende füüsilist arestimist.

3. Lõigetes 1 ja 2 osutatud meetmed võetakse vajaduse korral vastaspoolt ära kuulamata, eelkõige juhul, kui viivitus võib põhjustada õiguste omajale korvamatut kahju või esineb põhjendatud oht, et tõendusmaterjal hävitatakse.

ARTIKKEL 10.45

Tõendid

1. Kumbki lepinguosaline võtab vajalikud meetmed, et anda oma pädevatele õigusasutustele õigus nõuda selle isiku taotlusel, kes on esitanud oma nõuete toetuseks piisavad mõistlikult kättesaadavad tõendid ja on nende nõuete põhjendamisel osutanud vastaspoole käsutuses olevatele tõenditele, et vastaspool need tõendid esitaks, tingimusel et tagatakse konfidentsiaalse teabe kaitse.

2. Kumbki lepinguosaline võtab ka vajalikud meetmed, et anda oma pädevatele õigusasutustele õigus nõuda kaubanduslikus mahus toime pandud intellektuaalomandi õiguste rikkumise puhul vajaduse korral ja lõikes 1 sätestatud tingimustel vastaspoole käsutuses olevate panga-, finants- või äridokumentide esitamist, tagades konfidentsiaalse teabe kaitse.

ARTIKKEL 10.46

Õigus teabele

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et intellektuaalomandi õiguste rikkumist käsitleva tsiviilkohtumenetluse raames ning vastuseks põhjendatud ja proportsionaalsele taotlusele, mille on esitanud hageja, võivad pädevad õigusasutused nõuda rikkujalt või mis tahes muult isikult teavet intellektuaalomandi õigust rikkuvate kaupade või teenuste päritolu ja turustusvõrkude kohta.

2. Lõike 1 kohaldamisel tähendab „muu isik“ isikut, kes:

a) on tabatud tema valduses oleva õigusi rikkuva kaubanduslikus mahus kasutatava kaubaga;

b) on tabatud õigusi rikkuvate teenuste kaubanduslikus mahus kasutamiselt;

c) on tabatud intellektuaalomandi õigusi rikkuvate teenuste kaubanduslikus ulatuses osutamiselt või

d) punktis a, b või c osutatud isiku kinnitusel osaleb kõnealuste kaupade tootmises, valmistamises või turustamises või teenuste osutamises.

3. Lõikes 1 nimetatud teave sisaldab vastavalt vajadusele:

a) asjaomaste kaupade ja teenuste tootjate, valmistajate, turustajate, tarnijate ja teiste varasemate valdajate ning kavandatud jae- ja hulgimüüjate nimesid ja aadresse; ning

b) teavet toodetud, valmistatud, tarnitud, saadud või tellitud koguste kohta, samuti kõnealuste kaupade või teenuste eest saadud hinna kohta.

4. Lõigete 1 ja 2 kohaldamine ei piira lepinguosalise muude selliste õigusaktide kohaldamist, millega:

a) antakse õiguste omajale õigus saada täielikumat teavet;

b) reguleeritakse käesoleva artikli kohaselt edastatud teabe kasutamist tsiviilkohtumenetluses;

c) reguleeritakse vastutust teabe saamise õiguse kuritarvitamise eest;

d) antakse lõikes 1 osutatud isikule võimalus keelduda teabe andmisest, kui kõnealuse teabe tõttu oleks isik sunnitud tunnistama enda või oma lähisugulaste osalust intellektuaalomandi õiguse rikkumises; või

e) reguleeritakse teabeallikate konfidentsiaalsuse kaitset ja isikuandmete töötlemist.

ARTIKKEL 10.47

Esialgne õiguskaitse ja kaitsemeetmed

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et tema õigusasutustel on taotleja taotluse korral õigus:

a) esitada väidetava rikkuja vastu ennetav kohtulik tõkend, et vältida mis tahes peatset intellektuaalomandi õiguste rikkumist või määrata esialgsel alusel ning asjakohastel juhtudel korduv rahaline trahv, kui seda on kajastatud selle lepinguosalise õigusaktides ning kui intellektuaalomandi õiguste väidetavad rikkumised korduvad, või muuta nimetatud korduvad rikkumised garantiide andmiseks kavatsusega tagada õiguste omajale kahjude hüvitamine. Ajutise ettekirjutuse võib samadel tingimustel teha ka vahendajale, kelle teenuseid kolmas isik kasutab intellektuaalomandiõiguste rikkumiseks; ning

b) nõuda intellektuaalomandi õiguste rikkumises kahtlustatavate kaupade konfiskeerimist või tarnimise lõpetamist, et ennetada nimetatud kaupade levitamist turustuskanalites.

2. Kaubandusliku ulatusega väidetava rikkumise korral näeb kumbki lepinguosaline ette, et kui hageja tõendab niisuguste asjaolude olemasolu, mis tõenäoliselt takistavad kahju sissenõudmist, on lepinguosalise õigusasutustel õigus nõuda väidetava rikkuja kinnisvara ennetavat arestimist. Kumbki lepinguosaline näeb samuti ette, et tema õigusasutustel on õigus anda korraldus ennetavalt arestida väidetava rikkuja vallasvara, sealhulgas blokeerida väidetava rikkuja pangakontod ja muu vara. Selleks võivad pädevad asutused nõuda panga-, finants- või kommertsdokumentide esitamist või juurdepääsu asjakohasele teabele.

3. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et tema õigusasutustel on seoses lõigetes 1 ja 2 osutatud meetmetega õigus nõuda hagejalt mõistlikult kättesaadavate tõendite esitamist piisava kinnituse saamiseks, et hageja on õiguste omaja ja et tema õigusi rikutakse või esineb sellise rikkumise vahetu oht.

ARTIKKEL 10.48

Parandusmeetmed

1. Ilma et see piiraks õiguste rikkumisest õiguste omajale tekkinud kahju hüvitamist, näeb kumbki lepinguosaline ette, et tema õigusasutused võivad hageja taotlusel nõuda, et kaubad, mis on tunnistatud intellektuaalomandiõigusi rikkuvaks, hävitatakse või vähemalt eemaldatakse turustuskanalitest hüvitist maksmata ja viisil, millega välditakse õiguste omajale kahju tekitamist. Kui see on asjakohane, võivad õigusasutused samadel tingimustel nõuda ka selliste materjalide ja seadmete hävitamist, mida kasutatakse peamiselt nende kaupade loomiseks või valmistamiseks.

2. Kummagi lepinguosalise õigusasutustel peab olema õigus anda korraldus, et need meetmed võetakse rikkuja kulul, välja arvatud juhul, kui selle tegemata jätmiseks esitatakse konkreetsed põhjused.

ARTIKKEL 10.49

Ettekirjutused

Kumbki lepinguosaline näeb ette, et kui tehakse intellektuaalomandi õiguse rikkumist sedastav kohtulahend, on õigusasutustel õigus teha rikkujale ettekirjutus rikkumise lõpetamiseks[1]. Kumbki lepinguosaline näeb ka ette, et õigusasutustel on õigus teha ettekirjutus vahendajatele, kelle teenuseid kolmas isik kasutab intellektuaalomandi õiguse rikkumiseks.

ARTIKKEL 10.50

Alternatiivsed meetmed

Kumbki lepinguosaline võib ette näha, et asjakohastel juhtudel ja sellise isiku taotlusel, kelle suhtes tuleb kohaldada artiklis 10.48 „Parandusmeetmed“ või artiklis 10.49 „Ettekirjutused“ sätestatud meetmeid, võivad õigusasutused nõuda nimetatud kahes artiklis sätestatud meetmete kohaldamise asemel kahju kannatanud isikule rahalise hüvitise maksmist, kui asjaomase isiku tegevuses puudus tahtlus ja raske hooletus, kui kõnealuste meetmete rakendamine põhjustaks isikule ebaproportsionaalset kahju ning kui rahaline hüvitis kahju kannatanud isikule näib olevat piisavalt rahuldav.

[1] Käesolevas jaos sätestatud kohustused ei piira TRIPS-lepingu artiklis 44.2 sätestatud paindlikkusmeetmeid.

ARTIKKEL 10.51

Kahjuhüvitis

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et tema tsiviilõigusasutustel on õigus kannatanud isiku taotluse alusel kohustada rikkujat, kes pani rikkumise toime teadlikult või kes põhjendatult pidi olema rikkumisest teadlik, maksma õiguste omajale kahjuhüvitise, mis vastab kahjule, mida õiguste omaja on rikkumise tagajärjel tegelikult kandnud.

2. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et kahjuhüvitise summa määramisel teevad tema õigusasutused järgmist:

a) võtavad arvesse asjakohaseid aspekte, nagu kahju kannatanud isikule tekitatud negatiivsed majanduslikud tagajärjed, sealhulgas saamata jäänud tulu, ja rikkuja teenitud ebaõiglane tulu, ning asjakohastel juhtudel ka muid kui majandustegureid, näiteks rikkumisega õiguste omajale põhjustatud moraalset kahju; või

b) alternatiivina punktile a võivad nad asjakohastel juhtudel määrata kindlasummalise kahjuhüvitise, võttes aluseks vähemalt sellised elemendid nagu litsentsi- või muud tasud, mida rikkuja oleks pidanud maksma, kui ta oleks taotlenud luba kõnealuse intellektuaalomandi õiguse kasutamiseks.

3. Kumbki lepinguosaline võib ette näha võimaluse, et juhul, kui rikkuja ei olnud teadlik ja põhjendatult ei saanud olla teadlik sellest, et ta tegeleb rikkumisega, võib õigusasutus kohustada teda maksma kahju kannatanud isikule kas teenitud tulu või kahjuhüvitise, mille suurus võib olla eelnevalt kindlaks määratud.

## ARTIKKEL 10.52

## Kohtukulud

Kumbki lepinguosaline näeb ette, et tema õigusasutustel on õigus otsustada, et üldjuhul kannab kaotanud menetlusosaline võitnud menetlusosalise põhjendatud ja proportsionaalsed kohtukulud ning muud kulud, välja arvatud juhul, kui kulude õiglase jaotamise põhimõte seda ei luba.

ARTIKKEL 10.53

Kohtulahendite avaldamine

Kumbki lepinguosaline näeb ette, et kohtumenetluste puhul, mis on algatatud intellektuaalomandiõiguste rikkumise tõttu, võivad õigusasutused anda korralduse võtta hageja palvel ja rikkuja kulul asjakohaseid meetmeid, et levitada kohtulahendit käsitlevat teavet, sealhulgas avaldada kohtulahend täielikult või osaliselt.

ARTIKKEL 10.54

Haldusmenetlused

Juhul kui mõni tsiviilõiguslik kaitsevahend võidakse määrata asja lahendamisel haldusmenetluse käigus, peab menetlus sisuliselt vastama käesolevas jaos sätestatud põhimõtetele.

3. ALAJAGU

INTELLEKTUAALOMANDI ÕIGUSKAITSE TAGAMINE PIIRIL

ARTIKKEL 10.55

Piiril võetavad meetmed

1. Kumbki lepinguosaline kehtestab või jätab kehtima impordisaadetistega seotud menetlused, mille kohaselt võib õiguste omaja esitada tolliasutustele taotluse[1] peatada kahtlase kauba vabastamine või pidada kahtlane kaup kinni[2]. Käesoleva jao kohaldamisel tähendab „kahtlane kaup“ kaupa, mille puhul kahtlustatakse kaubamärgi, autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste, geograafilise tähise või tööstusdisainilahenduse rikkumist.

2. Kumbki lepinguosaline tagab elektroonilised süsteemid, mille abil toll haldab rahuldatud või registreeritud taotlusi.

---

[1] Käesoleva alajao kohaldamisel võib lepinguosaline käsitada mõistet „taotlus“ mõistena „registreeritud taotlus“.

[2] Ekspordisaadetiste puhul on India õigusasutustel õigus õiguste omaja taotluse korral takistada käesoleva alajaoga hõlmatud kahtlaste kaupade eksporti.

3. Kumbki lepinguosaline võib ette näha, et tema tolliasutused ei nõua tasu taotluse või registreeritud taotluse menetlemisest tulenevate halduskulude katmiseks. Kui lepinguosaline otsustab kehtestada taotluse või registreeritud taotluse menetlemisest tulenevate halduskulude katmiseks tasu, ei kehtestata sellist tasu summas, mis põhjendamatult takistab nende menetluste kasutamist.

4. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et tema toll teeb taotluse rahuldamise või registreerimise kohta otsuse mõistliku aja jooksul.

5. Kumbki lepinguosaline näeb ette võimaluse kasutada lõikes 1 osutatud taotlust mitme saadetise puhul.

6. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et tema toll kasutab kahtlase kauba kindlakstegemiseks riskianalüüsi.

7. Kumbki lepinguosaline võib volitada oma tolli andma õiguste omajale taotluse alusel teavet selliste kaupade, sealhulgas nende kirjelduse ja tegeliku või hinnangulise hulga kohta, mille vabastamine on peatatud või mis on kinni peetud, samuti kõnealuste kaupade saatja, importija, eksportija või vastuvõtja ja päritoluriigi kohta, kui selline teave on olemas, ilma et see piiraks lepinguosalise konfidentsiaalse teabe kaitset käsitlevate õigusnormide kohaldamist.

8. Kummagi lepinguosalise pädevatel asutustel on õigus anda korraldus kaubad hävitada, kui on tehtud kindlaks, et kaubad rikuvad intellektuaalomandiõigusi. Kumbki lepinguosaline võib kehtestada korra, mis võimaldab kahtlast kaupa hävitada, ilma et rikkumiste ametlikuks tuvastamiseks oleks vaja enne algatada haldus- või kohtumenetlus, kui asjaomased isikud on hävitamisega nõus või ei esita sellele vastuväiteid. Kui kahtlast kaupa ei hävitata, tagab kumbki lepinguosaline, et see kaup kõrvaldatakse väljaspool kommertskanalit viisil, millega välditakse õiguste omajale kahju tekitamist, välja arvatud erandlikel asjaoludel.

9. Kumbki lepinguosaline võib kehtestada korra, mis võimaldab kiiresti hävitada võltsitud kaubamärgi ja võltsitud kauba posti- või kiirkullerisaadetistes.

10. Kumbki lepinguosaline võib otsustada mitte kohaldada käesolevat artiklit õiguste omaja poolt või tema nõusolekul teises riigis turule viidava kauba impordi suhtes. Lepinguosaline võib käesoleva artikli kohaldamisalast välja jätta reisijate isiklikus pagasis sisalduvad mitteärilist laadi kaubad.

11. Kumbki lepinguosaline ergutab oma tolli pidama korrapärast dialoogi ning edendama koostööd asjaomaste sidusrühmade ja muude asutustega, mis on kaasatud intellektuaalomandi õiguskaitse tagamisse.

12. Lepinguosalised teevad koostööd kahtlaste kaupade rahvusvahelise kaubanduse valdkonnas. Eelkõige jagavad lepinguosalised teavet kahtlaste kaupadega kauplemise kohta, mis mõjutab teist lepinguosalist.

13. Ilma et see piiraks muid koostöövorme, kohaldatakse käesoleva artikli kohaselt tollikoostöö ja vastastikuse haldusabi lepingu III jaotist selliste intellektuaalomandi õigusi käsitlevate õigusaktide rikkumiste suhtes, mille jõustamine kuulub lepinguosalise tolliasutuste pädevusse.

14. Käesoleva alajao rakendamisega seotud küsimuste eest vastutab artikli 18.3 „Erikomiteed“ lõike 1 kohaselt loodud tolli- ja päritolureeglite komitee.

ARTIKKEL 10.56

Tegutsemine *ex officio*

1. Importsaadetiste puhul tagab kumbki lepinguosaline, et tema toll võib omal algatusel peatada kahtlase kauba vabastamise või pidada kahtlase kauba kinni.

2. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et tema pädevatel asutustel on omal algatusel tegutsedes õigus nõuda õiguste omajalt asjakohase teabe esitamist, et aidata pädevatel asutustel rakendada käesolevas jaos osutatud piiril võetavaid meetmeid.

ARTIKKEL 10.57

Kooskõla GATT 1994 ja TRIPS-lepinguga

Tolli poolt piiril intellektuaalomandi õiguskaitse tagamiseks meetmete võtmisel – olenemata sellest, kas need meetmed on käesoleva jaoga hõlmatud või mitte – tagavad lepinguosalised kooskõla oma kohustustega, mis tulenevad 1994. aasta üldisest tolli- ja kaubanduskokkuleppest ja intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingust, eelkõige GATT 1994 V artiklist ning intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu artiklist 41 ja III osa 4. jaost.

D JAGU

MUUD SÄTTED

ARTIKKEL 10.58

Koostöövormid

1. Lepinguosalised püüavad teha koostööd, et toetada käesolevast peatükist tulenevate kohustuste täitmist seoses käesoleva peatüki reguleerimisesemega.

2. Koostöövaldkondade hulka võivad muu hulgas kuuluda:

a) teabe vahetamine intellektuaalomandi õigusi käsitleva õigusraamistiku ja poliitika arengu ning asjakohaste kaitse- ja õiguskaitse tagamise eeskirjade kohta;

b) kogemuste vahetamine intellektuaalomandi õiguskaitse tagamise ning tolli-, politsei-, haldus- ja õigusasutuste poolt kesksel ja piirkondlikul tasandil õigusnormide täitmise tagamise kohta;

c) õigusloomeprotsessi käsitleva teabe vahetamine;

d) tegevuse koordineerimine võltsitud kauba eksportimise ärahoidmiseks, sealhulgas tegevuse koordineerimine teiste riikidega;

e) tehniline abi, suutlikkuse suurendamine, personali vahetamine ja koolitamine;

f) intellektuaalomandi õiguste kaitsmine ning sellega seotud teabe levitamine muu hulgas äriringkondades ja kodanikuühiskonnas;

g) tarbijate ja õiguste omajate üldise teadlikkuse suurendamine;

h) institutsioonide koostöö tõhustamine, eelkõige intellektuaalomandi ametite vahel;

i) üldsuse harimine ja selle teadlikkuse suurendamine intellektuaalomandi õiguste kaitse ja õiguskaitse tagamise poliitika alal;

j) intellektuaalomandi õiguste kasutamise ja kaitse ning intellektuaalomandi õiguskaitse edendamine avaliku ja erasektori koostöö, sealhulgas VKEde, idufirmade ja haridusasutustega tehtava koostöö kaudu;

k) tõhusate strateegiate väljatöötamine selleks, et määrata kindlaks sihtrühmad ja teavitusprogrammid eesmärgiga suurendada tarbijate ja meedia teadlikkust intellektuaalomandi õiguste rikkumiste mõjust, sealhulgas ohust tervisele ja ohutusele ning seosest organiseeritud kuritegevusega;

l) kokkulepped kummagi lepinguosalise kollektiivse esindamise organisatsioonide vahel;

m) parimate tavade jagamine intellektuaalomandipoliitika ja -õiguse aspektide kohta, et toetada keskkonna- ja kliimapoliitikat, näiteks keskkonnahoidliku ja vähese heitega tehnoloogia, puhta ja taastuvenergia ning seda võimaldava taristu, samuti energiatõhusate kaupade ja teenuste väljatöötamist ja kasutuselevõttu; ning

n) mitmepoolsete intellektuaalomandikokkulepete, näiteks TRIPS-lepingu ja WIPO egiidi all sõlmitud või hallatavate kokkulepete rakendamine.

3. Lepinguosalised peavad kas otse või intellektuaalomandi õiguste komitee kaudu ühendust kõigis käesoleva jao rakendamise ja toimimisega seotud küsimustes.

ARTIKKEL 10.59

Sidusrühmade vabatahtlikud algatused

1. Kumbki lepinguosaline püüab hõlbustada sidusrühmade vabatahtlikke algatusi, millega püütakse tõhusalt lahendada intellektuaalomandi õiguste rikkumisi, sealhulgas internetis ja muudes kauplemiskohtades, ning mille raames käsitletakse konkreetseid probleeme ja otsitakse neile praktilisi lahendusi, mis on realistlikud, tasakaalustatud, proportsionaalsed ja kõigile asjaosalistele õiglased, sealhulgas sidusrühmade konsensusliku kokkuviimise teel ning edendades avatud dialoogi ja koostööd lepinguosaliste sidusrühmade seas.

2. Lepinguosalised püüavad vahetada omavahel teavet jõupingutuste kohta, mida nende territooriumil tehakse selleks, et hõlbustada sidusrühmade vabatahtlikke algatusi.

ARTIKKEL 10.60

Intellektuaalomandi õiguste komitee

Artikli 18.3 „Erikomiteed“ lõike 1 alusel luuakse intellektuaalomandi õiguste komitee. Lisaks artiklis 18.4 „Erikomiteede ülesanded“ sätestatud ülesannetele ja ilma et see piiraks artikli 10.55 „Piiril võetavad meetmed“ lõike 14 kohaldamist, vastutab intellektuaalomandi õiguste komitee käesolevas peatükis käsitletud küsimuste eest.

## 11. PEATÜKK

## KONKURENTSIVASTANE TEGEVUS, ÜHINEMISTE KONTROLL JA SUBSIIDIUMID

ARTIKKEL 11.1

Konkurentsipõhimõtted

Lepinguosalised tunnistavad vaba ja moonutamata konkurentsi tähtsust oma kaubandus- ja investeerimissuhetes. Lepinguosalised tunnistavad, et konkurentsivastased ettevõtlustavad võivad kahjustada turgude nõuetekohast toimimist ning vähendada kaubanduse ja investeerimise liberaliseerimisest tulenevat kasu. Lepinguosalised kohaldavad käesolevat peatükki kõikide avaliku ja erasektori ettevõtete suhtes.

ARTIKKEL 11.2

Vaidluste lahendamise korra kohaldamata jätmine

Käesolevast peatükist tulenevates küsimustes ei saa kumbki lepinguosaline kasutada 17. peatüki „Vaidluste lahendamine“ kohast vaidluste lahendamise korda.

A JAGU

KONKURENTSIVASTANE TEGEVUS JA ÜHINEMISTE KONTROLL

ARTIKKEL 11.3

Õigusraamistik

1. Lepinguosaline võtab vastu või jätab kehtima konkurentsiõiguse, mida kohaldatakse kõigi majandussektorite ettevõtjate suhtes ja millega võideldakse tõhusalt kõigi järgmiste tegevuste vastu:

a) ettevõtjatevahelised horisontaalsed ja vertikaalsed kokkulepped, ettevõtjate ühenduste otsused ja kooskõlastatud tegevus, mille eesmärk või tagajärg on konkurentsi vältimine, piiramine või moonutamine;

b) turgu valitseva seisundi kuritarvitamine ühe või enama ettevõtja poolt ning

c) ettevõtete koondumised, mis märkimisväärselt takistaksid tõhusat konkurentsi, eelkõige turgu valitseva seisundi tekkimise või tugevnemise tõttu, nagu on täpsustatud lepinguosalise asjaomastes õigusaktides.

ARTIKKEL 11.4

Rakendamine

1. Kumbki lepinguosaline säilitab oma tegevuses sõltumatu asutuse, kes vastutab artiklis 11.3 „Õigusraamistik“ osutatud konkurentsiõiguse normide täieliku kohaldamise ja täitmise tagamise eest ning kellel on selleks vajalikud volitused ja ressursid.

2. Lepinguosaline kohaldab oma konkurentsiõigust läbipaistval viisil, järgides õiglase menetluse põhimõtteid, sealhulgas asjaomaste ettevõtete õigust kaitsele, eelkõige õigust olla ära kuulatud ja õigust kohtulikule kontrollile.

3. Lepinguosaline kohaldab oma konkurentsiõigust kõigi majandustegevuses osalevate avaliku ja erasektori ettevõtjate suhtes. See ei takista lepinguosalist tegemast erandeid oma konkurentsiõigusest, kui sellised erandid on läbipaistvad ja ette nähtud üksnes avalike huvide kaitsmiseks.

4. Lepinguosalise õiguses sätestatud ulatuses ei tohiks konkurentsiõiguse kohaldamine takistada ettevõtjatele määratud konkreetsete avalikku huvi pakkuvate ülesannete täitmist *de jure* ega *de facto*. Lepinguosalise konkurentsiõigusest peaks tohtima erandeid teha üksnes avalikku huvi pakkuvate ülesannetega seoses ning erandid peaksid olema proportsionaalsed ja läbipaistvad ning piirduma sellega, mis on rangelt vajalik soovitud avaliku poliitika eesmärgi saavutamiseks.

## ARTIKKEL 11.5

## Koostöö

1. Lepinguosalised tunnistavad, et koostöö edendamine konkurentsipoliitika ja selle täitmise tagamise alal on nende ühistes huvides.

2. Sellise koostöö hõlbustamiseks võivad lepinguosaliste konkurentsiasutused vahetada teavet, järgides lepinguosaliste õigusnormides ettenähtud konfidentsiaalsusreegleid.

3. Lepinguosaliste konkurentsiasutused püüavad oma õiguskaitsetegevust samades või omavahel seotud toimingutes või juhtumites võimalikus ja vajalikus ulatuses koordineerida.

B JAGU

SUBSIIDIUMID

ARTIKKEL 11.6

Mõiste ja kohaldamisala

1. Käesolevas jaos tähendab „subsiidium“ meedet, mis vastab WTO subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingu artiklites 1.1 ja 1 sätestatud tingimustele *mutatis mutandis*.

2 Käesolevat peatükki kohaldatakse üksnes kaubavahetusega seotud subsiidiumi suhtes[1].

3. Subsiidium kuulub käesoleva jao kohaldamisalasse üksnes juhul, kui see on eripärane subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingu artikli 2 tähenduses.

4. Ühtki käesoleva jao sätet ei tõlgendata nii, nagu takistaks see ettevõtjaid tegutsemast õiguspäraste avaliku poliitika eesmärkide saavutamiseks või avalike teenustega seotud ülesannete täitmiseks.

[1] Teenuskaubanduse puhul sisaldab subsiidiume käsitlevaid sätteid artikkel 8.20 „Subsiidiumid“.

5. Artikleid 11.9 „Läbipaistvus“, 11.10 „Konsultatsioonid“ ja 11.11 „Subsiidiumide kasutamine“ ei kohaldata kaubavahetusega seotud subsiidiumide suhtes, kui asjaomased kaubad on:

a) hõlmatud põllumajanduslepingu 1. lisaga;

b) toodetud 17. juunil 2022 Genfis sõlmitud WTO kalandustoetuste lepinguga (edaspidi „kalandustoetuste leping“) hõlmatud püügitegevuse käigus või

c) seotud vesiviljelustoodetega.

6. Artiklit 11.10 „Konsultatsioonid“ ei kohaldata audiovisuaalsektori suhtes.

7. Ühtki käesoleva jao sätet ei kohaldata subsiidiumi suhtes, mille eelarveliste kulude summa kolme järjestikuse aasta jooksul on väiksem kui 18 miljonit eriarveldusühikut.

ARTIKKEL 11.7

Põhimõtted

1. Lepinguosalised tunnistavad, et subsiidiumid teenivad avaliku poliitika eesmärke, sealhulgas kasuliku vahendina majandusarengu eesmärkide rakendamisel. Lepinguosalised tunnistavad siiski, et teatavad subsiidiumid võivad kahjustada turgude nõuetekohast toimimist ja vähendada käesoleva lepingu alusel kaubanduse liberaliseerimisest tulenevat kasu.

2. Ükski käesoleva peatüki säte ei takista lepinguosalist andmast ajutiselt subsiidiumi, et reageerida riigisisesele või ülemaailmsele majanduslikule hädaolukorrale. Sellised subsiidiumid peavad olema läbipaistvad ega tohi minna kaugemale oma eesmärgist.

ARTIKKEL 11.8

Suhe WTOga

Ükski käesoleva jao säte ei mõjuta kummagi lepinguosalise õigusi ega kohustusi, mis tulenevad WTO lepingutest, eelkõige subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingust, GATT 1994 XVI artiklist, põllumajanduslepingust ning kalandustoetuste lepingust.

ARTIKKEL 11.9

Läbipaistvus

1. Kumbki lepinguosaline muudab oma territooriumil antud või säilitatud subsiidiumi puhul läbipaistvaks järgmise teabe:

a) subsiidiumi õiguslik alus või seda andev asutus ja otstarve;

b) subsiidiumi vorm ning

c) subsiidiumi suurus või subsiidiumi jaoks eelarvest eraldatud summa.

2. Lepinguosaline täidab lõike 1 nõude järgmiselt:

a) esitades subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingu artikli 25 kohase teate vähemalt iga kahe aasta järel või

b) avaldades teabe või lastes selle enda nimel avaldada üldsusele kättesaadaval veebisaidil.

3. Käesoleva artikli kohane subsiidiumist teatamine ei piira selle õiguslikku seisundit.

ARTIKKEL 11.10

Konsultatsioonid

1. Kui lepinguosaline leiab, et teise lepinguosalise antud subsiidium avaldab või tõenäoliselt avaldab märkimisväärset negatiivset mõju tema käesoleva lepingu kohastele kaubanduse liberaliseerimise huvidele, võib ta kirjalikult väljendada oma muret ja taotleda selles küsimuses teavet. Taotlus peab sisaldama selgitust selle kohta, kuidas subsiidium mõjutab taotluse esitanud lepinguosalise huve.

2. Taotluse esitanud lepinguosaline võib küsida subsiidiumi kohta järgmist lisateavet:

a) subsiidiumi õiguslik alus või seda andev asutus ja otstarve;

b) subsiidiumi vorm, nt toetus, laen, garantii, tagasimakstav ettemakse, kapitalisüst või maksusoodustus;

c) subsiidiumi kuupäevad ja kestus ning muud sellega seotud tähtajad;

d) subsiidiumi saamise kriteeriumid;

e) subsiidiumi kogu- või aastasumma, mis on eelarvest sellele subsiidiumile eraldatud;

f) võimaluse korral subsiidiumi saaja nimi ning

g) võimaluse korral muu teave, sealhulgas statistilised andmed, mis võimaldavad hinnata subsiidiumi mõju.

3. Taotluse saanud lepinguosaline püüab esitada taotletud teabe kirjalikult. Kui taotluse saanud lepinguosaline ei esita taotletud teavet 90 päeva jooksul pärast taotluse kättesaamise kuupäeva, selgitab ta oma kirjalikus vastuses sellise teabe puudumist.

4. Kui taotluse esitanud lepinguosaline leiab endiselt, et subsiidiumil on oluline negatiivne mõju tema käesoleva lepingu kohastele huvidele, võib ta taotleda selles küsimuses konsultatsioone. Lepinguosaliste konsultatsioonid tõstatatud mureküsimuste arutamiseks toimuvad 60 päeva jooksul pärast konsultatsioonitaotluse kättesaamise kuupäeva. Taotluse saanud lepinguosaline kaalub taotlust heasoovlikult.

ARTIKKEL 11.11

Subsiidiumide kasutamine

Kumbki lepinguosaline püüab tagada, et subsiidiume kasutatakse üksnes sellel poliitikaeesmärgil, milleks need on antud.

ARTIKKEL 11.12

Konfidentsiaalsus

Kogu käesolevas jaos esitatud teabe suhtes kohaldatakse artiklit 19.6 „Teabe avalikustamine ja konfidentsiaalse teabe käsitlemine“.

12. PEATÜKK

VÄIKESED JA KESKMISE SUURUSEGA ETTEVÕTJAD

ARTIKKEL 12.1

Eesmärgid

Lepinguosalised tunnistavad VKEde tähtsust oma kahepoolsetes kaubandus- ja investeerimissuhetes ning kinnitavad oma kindlat tahet suurendada VKEde suutlikkust käesolevast lepingust kasu saada.

ARTIKKEL 12.2

Teabe jagamine

1. Kumbki lepinguosaline loob või säilitab üldsusele ligipääsetava veebisaidi, mis sisaldab teavet käesoleva lepingu kohta, sealhulgas:

a) käesoleva lepingu kokkuvõtet ning

b) VKEdele suunatud teavet, mis sisaldab:

i) käesoleva lepingu nende sätete kirjeldust, mida kumbki lepinguosaline peab lepinguosaliste VKEdele oluliseks; ning

ii) võimalikku lisateavet, mida kumbki lepinguosaline peab kasulikuks nendele VKEdele, kes soovivad käesolevast lepingust kasu saada.

2. Lepinguosaline paneb lõikes 1 osutatud veebisaidile järgmised internetilingid:

a) link käesoleva lepingu tekstile koos kõigi lisade, tariifiloendite ja tootepõhiste päritolureeglitega;

b) link teise lepinguosalise vastavale veebisaidile ning

c) link oma ametiasutuste veebisaitidele, mis lepinguosalise arvates annavad kasulikku teavet isikutele, kes on huvitatud kauplemisest ja äritegevusest selle lepinguosalise territooriumil.

3. Kumbki lepinguosaline lisab lõikes 1 osutatud veebisaidile lingid oma ametiasutuste veebisaitidele, kus vajaduse korral antakse teavet järgmise kohta:

a) impordi, ekspordi ja transiidi puhul kohaldatavad reeglid ja menetlused ning asjakohased vormid, dokumendid ja muu nõutav teave;

b) õigusnormid ja menetlused, mis käsitlevad intellektuaalomandi õigusi, sealhulgas geograafilisi tähiseid;

c) tehnilised õigusnormid, sealhulgas vajaduse korral kohustuslikud vastavushindamismenetlused ja lingid vastavushindamisasutuste loeteludele juhuks, kui vastavushindamine kolmanda isiku poolt on kohustuslik, nagu on ette nähtud 6. peatükis „Tehnilised kaubandustõkked“;

d) impordi ja ekspordiga seotud sanitaar- ja fütosanitaarmeetmed, nagu on ette nähtud 5. peatükis „Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmed“;

e) riigihanke lepingute sõlmimise kord ja riigihanketeateid sisaldav andmebaas;

f) äriühingute registreerimise kord;

g) tolli- või muud tasud, sealhulgas muud tootepõhised tasud, mida kohaldatakse piiril; valitsusasutuste poolt või nende huvides impordi, ekspordi ja transiidi suhtes või nendega seoses kehtestatud tasud ja lõivud;

h) tollimaksude tagastamine, tollimaksude edasilükkamine või muud liiki meetmed tollimaksude vähendamiseks, tagasimaksmiseks või nende kohaldamisest loobumiseks;

i) toodete tollialase klassifitseerimise või tolliväärtuse määramise eeskirjad ning

j) muu teave, mis võib lepinguosalise arvates VKEdele abiks olla.

4. Kumbki lepinguosaline lisab lõikes 1 osutatud veebisaidile lingi andmebaasile, milles saab tariifinomenklatuuri koodi alusel elektrooniliselt otsinguid teha ja mis sisaldab järgmist teavet seoses juurdepääsuga tema turule:

a) tollimaksumäärad ja kvoodid, sealhulgas enamsoodustusrežiim, mittesoodustatud riike puudutavad määrad ning soodusmäärad ja tariifikvoodid;

b) aktsiisid;

c) maksud (käibemaks või käibelt arvestatav maks);

d) päritolureeglid, nagu on ette nähtud 3. peatükiga „Päritolureeglid ja -menetlused“;

e) muud tariifsed meetmed;

f) impordiprotseduurideks vajalik teave ning

g) mittetariifsete meetmete või normidega seotud teave.

5. Kumbki lepinguosaline ajakohastab lõigetes 1–4 osutatud teavet ja linke, mis on esitatud tema veebisaidil, regulaarselt või teise lepinguosalise taotlusel, et tagada selle teabe ja nende linkide ajakohasus ja täpsus.

6. Kumbki lepinguosaline tagab, et käesolevas artiklis osutatud teave esitatakse VKEdele kasutamiseks sobival viisil. Kumbki lepinguosaline püüab teha selle teabe kättesaadavaks inglise keeles.

7. Lepinguosaline ei nõua lõigete 1–4 kohaselt esitatud teabele juurdepääsu eest kummagi lepinguosalise isikutelt tasu.

ARTIKKEL 12.3

VKEde kontaktpunktid

1. Kumbki lepinguosaline teatab teisele lepinguosalisele oma VKEde kontaktpunkti, kes täidab käesolevas peatükis loetletud ülesandeid. Lepinguosalised teavitavad teineteist teatavaks tehtud kontaktandmete muutumisest viivitamata.

2. Kumbki lepinguosaline tunnistab lepinguosaliste vahelise koostöö tähtsust ja võib võtta meetmeid käesoleva peatüki eesmärkide toetamiseks, määrates kindlaks viisid, kuidas aidata oma VKEdel kasutada käesolevast lepingust tulenevaid võimalusi, edendades soodsat keskkonda VKEde arenguks ning nende osalemiseks kahepoolses kaubanduses ja investeeringutes ning vahetades teavet ja parimaid tavasid VKEdega seotud algatuste kohta.

3. VKEde kontaktpunktid:

a) tagavad, et käesoleva lepingu rakendamisel võetakse arvesse VKEde vajadusi ja mõlema lepinguosalise VKEd saavad käesolevast lepingust kasu;

b) tagavad, et artiklis 12.2 „Teabe jagamine“ osutatud teavet ajakohastatakse korrapäraselt ja see on VKEdele asjakohane. Kumbki lepinguosaline võib VKEde kontaktpunkti kaudu soovitada lisateavet, mille teine lepinguosaline võib lisada artikli 12.2 „Teabe jagamine“ kohaselt hallatavatele veebisaitidele;

c) käsitlevad VKEdele olulisi küsimusi, mis on seotud käesoleva lepingu rakendamisega, sealhulgas:

   i) vahetavad teavet, et aidata ühiskomiteel täita tema ülesannet jälgida ja rakendada käesoleva lepingu aspekte, mis on seotud VKEdega; ning

   ii) abistavad teisi käesoleva lepinguga loodud erikomiteesid, kontaktpunkte ja töörühmi või organeid VKEdele oluliste küsimuste arutamisel;

d) esitavad ühiselt või eraldi korrapäraselt ühiskomiteele arutamiseks aruandeid oma tegevuse kohta ning

e) arutavad vastavalt lepinguosaliste kokkuleppele muid käesolevast lepingust tulenevaid küsimusi, mis on seotud VKEdega.

4. VKEde kontaktpunktid kohtuvad vajaduse järgi ning teevad oma tööd lepinguosaliste vastastikku kokkulepitud suhtluskanalite kaudu, mille hulka võivad kuuluda e-post, videokonverentsid või muud vahendid.

5. VKEde kontaktpunktid võivad vajaduse järgi teha oma tegevuses koostööd ekspertide ja väliste organisatsioonidega.

ARTIKKEL 12.4

Vaidluste lahendamise korra kohaldamata jätmine

Käesolevast peatükist tulenevates küsimustes ei saa kumbki lepinguosaline kasutada 17. peatüki „Vaidluste lahendamine“ kohast vaidluste lahendamise korda.

13. PEATÜKK

LÄBIPAISTVUS

ARTIKKEL 13.1

Mõisted

Käesoleva peatüki kohaldamisel kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „haldusotsus“ – õigusliku tagajärjega otsus või meede, mida konkreetsel juhul kohaldatakse konkreetse isiku, kauba või teenuse suhtes ja mis hõlmab otsuse tegemata jätmist või meetme võtmata jätmist, nagu on sätestatud lepinguosalise õigusnormides; ning

b) „üldkohaldatavad meetmed“ – õigusaktid, määrused, otsused, menetlused ja haldusorgani üldkohaldatavad lahendid[1], millel võib olla mõju käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustele.

[1] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et „haldusorgani üldkohaldatav lahend“ tähendab haldusorgani lahendit või tõlgendust, mida kohaldatakse kõigi üldjuhul selle lahendi või tõlgenduse kohaldamisalasse kuuluvate isikute ja tegelike olukordade suhtes ning millega luuakse käitumisnorm, mis on käesoleva lepingu rakendamisega seoses asjakohane.

ARTIKKEL 13.2

Eesmärk

1. Tunnistades mõju, mida kummagi lepinguosalise regulatiivne keskkond võib avaldada käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustele, seavad lepinguosalised eesmärgi tagada majandusüksustele, eelkõige VKEdele, läbipaistev ja prognoositav regulatiivne keskkond ning tõhusad menetlused.

2. Lepinguosalised kinnitavad oma läbipaistvusega seotud kohustusi, mis tulenevad WTO asutamislepingust, ja tuginevad käesolevas peatükis neile kohustustele.

ARTIKKEL 13.3

Avaldamine

Käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustes tagab kumbki lepinguosaline, et üldkohaldatav meede:

a) avaldatakse viivitamata ametlikult määratud kanali kaudu ja võimaluse korral elektrooniliselt või tehakse muul viisil kättesaadavaks nii, et igaüks saaks sellega tutvuda;

b) sisaldab võimaluste piires selgitust meetme eesmärgi kohta ja meetme põhjendust ning

c) jätab võimaluse korral piisavalt aega õigusnormide avaldamise ja nende jõustumise vahele. Seda punkti ei kohaldata kohtuotsuste ja haldusorganite lahendite suhtes.

ARTIKKEL 13.4

Päringud

1. Kumbki lepinguosaline rakendab asjakohaseid mehhanisme, mille raames vastatakse mis tahes isiku päringutele õigusnormide kohta, mis on seotud käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustega.

2. Lepinguosalise taotlusel annab teine lepinguosaline asjatu viivituseta teavet ja vastab küsimustele kehtivate õigusnormide kohta, mis on seotud käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustega ning mis taotleva lepinguosalise arvates võivad lepingu täitmist mõjutada.

3. Lepinguosalise taotlusel annab teine lepinguosaline võimalikus ulatuses teavet ja vastab küsimustele kavandatavate õigusnormide kohta, mis on seotud käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustega ning mis taotleva lepinguosalise arvates võivad lepingu täitmist mõjutada.

ARTIKKEL 13.5

Üldkohaldatavate meetmete haldamine

1. Lepinguosaline haldab kõiki käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustega seotud üldkohaldatavaid meetmeid objektiivselt, erapooletult ja mõistlikult.

2. Konkreetsetel juhtudel teise lepinguosalise konkreetsete isikute, kaupade või teenuste suhtes üldkohaldatavate meetmete kohaldamisel teeb kumbki lepinguosaline järgmist:

a) teatab isikutele, keda haldusmenetlus otseselt mõjutab, mõistliku aja jooksul ja vastavalt oma õigusnormidele, millal menetlus algatatakse, sealhulgas kirjeldab menetluse laadi, teatab ameti, kus menetlus algatatakse, ning kirjeldab üldjoontes tekkinud vaidlusküsimusi, ning

b) annab asjaomastele isikutele piisava võimaluse esitada faktilisi asjaolusid ja väiteid oma seisukohtade toetuseks enne lõpliku haldusotsuse tegemist, niivõrd, kui aeg, menetluse laad ja avalik huvi seda võimaldavad.

ARTIKKEL 13.6

Läbivaatamine ja edasikaebamine

1. Kumbki lepinguosaline asutab või säilitab käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustes tehtud lõplike haldusotsuste kiireks läbivaatamiseks ja vajaduse korral nende parandamiseks üldkohtud, vahekohtud, kohtulaadsed organid või halduskohtud või kehtestab või jätab kehtima asjakohased menetlused.

2. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema kohtud viivad edasikaebamis- või läbivaatamismenetluse läbi objektiivselt ja erapooletult. Need kohtud peavad olema erapooletud ja sõltumatud haldussundi rakendavast asutusest ning neil ei tohi olla olulist huvi küsimuse lahenduse vastu.

3. Lepinguosaline tagab, et lõikes 1 nimetatud kohtutes või menetlustes antakse menetlusosalistele õigus saada:

a) piisav võimalus toetada või kaitsta oma seisukohti ning

b) otsus, mis põhineb tõenditel ja esitatud andmetel.

4. Lõike 3 punktis b osutatud otsust rakendab haldussundi rakendav asutus, tingimusel et selle võib lepinguosalise õigusaktide kohaselt edasi kaevata või läbi vaadata.

ARTIKKEL 13.7

Seos teiste peatükkidega

Käesoleva peatüki kohaldamine ei piira käesoleva lepingu teiste peatükkide läbipaistvust käsitlevate erisätete kohaldamist.

ARTIKKEL 13.8

Vaidluste lahendamise korra kohaldamata jätmine

Käesolevast peatükist tulenevates küsimustes ei saa kumbki lepinguosaline kasutada 17. peatüki „Vaidluste lahendamine“ kohast vaidluste lahendamise korda.

14. PEATÜKK

HEA REGULEERIMISTAVA JA REGULATIIVNE KOOSTÖÖ

ARTIKKEL 14.1

Üldpõhimõtted

1. Kumbki lepinguosaline võib kooskõlas oma õigusaktide, poliitiliste ja institutsiooniliste struktuuride ja tavade ning oma õigusraamistiku aluseks olevate aluspõhimõtetega, sealhulgas ettevaatuspõhimõttega, ja avaliku poliitika eesmärkidega vabalt kindlaks määrata oma lähenemisviisi käesoleva lepingu kohastele headele reguleerimistavadele ja regulatiivsele koostööle.

2. Käesoleva peatüki sätteid ei tõlgendata nii, et need kohustaks lepinguosalist:

a) kalduma kõrvale oma regulatiivsete prioriteetide kindlaksmääramise ning reguleerivate meetmete ettevalmistamise ja vastuvõtmise korrast;

b) võtma meetmeid, mis kahjustaksid või takistaksid reguleerivate meetmete õigeaegset vastuvõtmist lepinguosalise avaliku poliitika eesmärkide saavutamiseks, või

c) saavutama mingit konkreetset regulatiivset tulemust.

3. Käesolevat peatükki ei kohaldata järgmiste reguleerivate asutuste ega nende reguleerivate meetmete, tavade või lähenemisviiside suhtes:

a) Euroopa Liidu puhul selle liikmesriikide reguleerivad asutused, nende meetmed, tavad või lähenemisviisid ning

b) India puhul selle osariikide, kohalike omavalitsuste ja liiduterritooriumide reguleerivad asutused, nende meetmed, tavad või lähenemisviisid.

ARTIKKEL 14.2

Mõisted

Käesoleva peatüki kohaldamisel kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „reguleeriv asutus“ –

i) Euroopa Liidu puhul Euroopa Komisjon ning

ii) India puhul keskvalitsuse tasandi ministeerium või osakond;

b) „reguleerivad meetmed“ –

i) Euroopa Liidu puhul:

A) määrused ja direktiivid, nagu on sätestatud Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 288; ning

B) delegeeritud õigusaktid ja rakendusaktid, nagu on sätestatud vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklites 290 ja 291; ning

ii) India puhul India parlamendi seadused ja nende alusel kehtestatud õigusaktid.

ARTIKKEL 14.3

Kohaldamisala

1. Käesolevat peatükki kohaldatakse reguleerivate asutuste poolt käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustes väljatöötatud või rakendatud reguleerivate meetmete suhtes, välja arvatud kiireloomuliste meetmete suhtes.

2. Kui käesoleva peatüki sätete ja käesoleva peatüki reguleerimisesemega seotud muu peatüki sätete vahel on erinevusi, kohaldatakse erinevuse ulatuses viimati nimetatud sätteid.

ARTIKKEL 14.4

Reguleerivate meetmete väljatöötamise sisemine kooskõlastamine

1. Kumbki lepinguosaline jätab kehtima protsessid ja mehhanismid oma reguleerivate asutuste ettevalmistavate reguleerivate meetmete sisemiseks koordineerimiseks.

2. Kumbki lepinguosaline püüab ette näha protsessid või mehhanismid, mille eesmärk on muu hulgas:

a) edendada head reguleerimistava, sealhulgas sellist, mis on sätestatud käesolevas peatükis;

b) teha kindlaks ja hoida ära lepinguosalise reguleerivate meetmete vaheline tarbetu dubleerimine ja vastuolulised nõuded;

c) tagada lepinguosalise kaubanduse ja investeerimisega seotud rahvusvaheliste kohustuste täitmine ning

d) võtta paremini arvesse ettevalmistatavate reguleerivate meetmete mõju, sealhulgas VKEdele.

ARTIKKEL 14.5

Reguleerimisprotsessid ja -mehhanismid

Kumbki lepinguosaline teeb üldsusele kättesaadavaks kirjeldused nende olemasolevate protsesside ja mehhanismide kohta, mida tema reguleeriv asutus kasutab reguleerivate meetmete ettevalmistamiseks, hindamiseks või läbivaatamiseks, kooskõlas oma kohaldatavate õigusnormidega. Nendes kirjeldustes viidatakse asjakohastele suunistele, eeskirjadele või menetlustele, sealhulgas nendele, mis hõlmavad üldsusele kättesaadavaid võimalusi esitada märkusi.

ARTIKKEL 14.6

Varajane teave kavandatud reguleerivate meetmete kohta

1. Kummagi lepinguosalise reguleeriv asutus püüab teha vähemalt kord aastas üldsusele kättesaadavaks loetelu kavandatavatest reguleerivatest meetmetest, mille vastuvõtmist võib mõistlikult eeldada ühe aasta jooksul.

2. Iga lõikes 1 osutatud loetellu kantud olulise[1] reguleeriva meetme kohta püüab kumbki lepinguosaline teha üldsusele võimalikult varakult kättesaadavaks:

a) meetme kohaldamisala ja eesmärkide lühikirjelduse ning

b) meetme vastuvõtmise eeldatava aja, kui see on teada, sealhulgas avaliku konsultatsiooni võimalused.

[1] Kummagi lepinguosalise reguleeriv asutus võib käesolevast peatükist tulenevate kohustuste täitmiseks kindlaks määrata, millised on olulised reguleerivad meetmed.

ARTIKKEL 14.7

Avalik konsultatsioon

1. Olulist reguleerivat meedet ette valmistades teeb lepinguosaline võimalikus ulatuses avalikult kättesaadavaks kas reguleeriva meetme eelnõu või konsultatsioonidokumendid, mis sisaldavad ettevalmistatava reguleeriva meetme kohta piisavalt üksikasju, mis võimaldavad igal isikul hinnata, kas ja kuidas võib see meede selle isiku huve märkimisväärselt mõjutada.

2. Kumbki lepinguosaline püüab anda kõigile isikutele mittediskrimineerival viisil piisava võimaluse esitada kavandatavat meedet käsitleva avalikult kättesaadava teabe kohta märkusi.

3. Kumbki lepinguosaline püüab saadud märkusi arvesse võtta.

4. Kummagi lepinguosalise reguleeriv asutus püüab kasutada elektroonilisi sidevahendeid ja teha avaliku konsultatsiooniga seotud teabe, sealhulgas teabe selle kohta, kuidas esitada märkusi, internetis vabalt ja avalikult kättesaadavaks, eelistatavalt ühtses elektroonilises portaalis.

ARTIKKEL 14.8

Mõju hindamine

1. Lepinguosalised tunnistavad, et regulatiivse mõju hindamine on regulatiivsete meetmete väljatöötamisel kasulik.

2. Kumbki lepinguosaline toetab seda, et tema reguleeriv asutus teeb olulisi reguleerivaid meetmeid välja töötades mõju hindamise kooskõlas kohaldatavate õigusnormide ja korraga.

3. Mõju hindamisel edendab kummagi lepinguosalise reguleeriv asutus järgmiste tegurite arvesse võtmist:

a) vajadus reguleeriva meetme järele, sealhulgas selle probleemi laad ja olulisus, mida soovitakse reguleeriva meetmega lahendada;

b) teostatavad ja asjakohased reguleerivad ja mittereguleerivad alternatiivid – sealhulgas võimalus küsimust mitte reguleerida –, mis aitaksid saavutada lepinguosalise avaliku poliitika eesmärke, kui see on asjakohane;

c) kõnealuste alternatiivide potentsiaalne sotsiaalne, majanduslik ja keskkonnamõju, kui see on võimalik ja asjakohane, sealhulgas nende mõju rahvusvahelisele kaubandusele ja investeeringutele ning väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele, ning

d) võimaluse korral asjakohased rahvusvahelised standardid.

4. Mõju hindamisel avaldab kummagi lepinguosalise reguleeriv asutus hindamisaruande ja selle asjakohased tulemused.

ARTIKKEL 14.9

Tagasiulatuv hindamine

1. Lepinguosalised tunnustavad olemasolevate reguleerivate meetmete perioodiliste järelhindamiste positiivset panust tarbetu regulatiivse koormuse vähendamisse, sealhulgas VKEdele, ning avaliku poliitika eesmärkide tõhusamasse saavutamisse.

2. Lepinguosalised püüavad edendada perioodiliste järelhindamiste kasutamist oma reguleerivates raamistikes.

ARTIKKEL 14.10

Reguleerivate meetmete register

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et kehtivad reguleerivad meetmed avaldatakse selleks määratud registris, milles on määratletud regulatiivsed meetmed teemade kaupa ning mis on üldsusele kättesaadav ühtsel, vabalt juurdepääsetaval ja otsivõimalusega veebisaidil.

2. Kumbki pool ajakohastab oma registrit korrapäraselt.

ARTIKKEL 14.11

Häid reguleerimistavasid käsitleva teabe vahetamine

Pooled seavad eesmärgi vahetada teavet käesolevas peatükis sätestatud heade reguleerimistavade kohta.

ARTIKKEL 14.12

Reguleerimisalane koostöö

1. Kumbki lepinguosaline kaalub teise lepinguosalise taotluse korral positiivselt koostööettepanekuid vastastikust huvi pakkuvates valdkondades, et hõlbustada käesoleva peatüki rakendamist ja maksimeerida sellest tulenevat kasu.

2. Käesoleva peatüki kohane regulatiivne koostöö võib hõlmata järgmist:

a) teabevahetus, dialoogid või kohtumised teise lepinguosalisega, sealhulgas eelkõige:

i) kogemuste vahetamine regulatiivse mõju hindamiste, tagasiulatuvate läbivaatamiste ja muude käesoleva peatükiga hõlmatud küsimuste kohta ning

ii) teabe vahetamine kehtivate reguleerivate meetmetega seotud hea reguleerimistava kohta;

b) õpikojad, seminarid ja muu asjakohane tegevus ning

c) muu tegevus, milles lepinguosalised võivad kokku leppida.

ARTIKKEL 14.13

Vaidluste lahendamise korra kohaldamata jätmine

Käesolevast peatükist tulenevates küsimustes ei või kumbki lepinguosaline lahendada vaidlusi 17. peatüki „Vaidluste lahendamine“ alusel.

15. PEATÜKK

KESTLIKUD TOIDUSÜSTEEMID

ARTIKKEL 15.1

Eesmärk

1. Lepinguosalised tunnistavad toidusüsteemide kestlikkuse tähtsust ja alustavad koostööd üleminekul kestlikele toidusüsteemidele.

2. Käesoleva peatüki kohaldamisel ei piirata käesoleva lepingu teiste peatükkide sätete kohaldamist.

ARTIKKEL 15.2

Kohaldamisala

1. Käesolevat peatükki kohaldatakse vastastikku kokku lepitud valdkondades tehtava koostöö suhtes, mille eesmärk on parandada lepinguosaliste toidusüsteemide kestlikkust ja edendada lepinguosaliste vahelisi kaubandussuhteid.

2. Käesolev peatükk sisaldab sätteid koostöö kohta kestlike toidusüsteemide konkreetsetes aspektides, nagu on sätestatud artiklites 15.4 „Toidutootmise, tarnimise, töötlemise, turustamise ja tarbimise kestlikkus ning toidukao ja toidu raiskamise vähendamine“, 15.5 „Petturlikud tavad toidutarneahelas“, 15.6 „Loomade heaolu“ ning 15.7 „Antimikroobikumiresistentsus“.

ARTIKKEL 15.3

Mõisted

1. Kestlik toidusüsteem on süsteem, mis pakub piisavat, taskukohast, ohutut ja täisväärtuslikku toitu, et vastata minimaalset negatiivset keskkonnamõju tekitades praeguste ja tulevaste põlvkondade vajadustele, püüdes samal ajal suurendada kasu lepinguosaliste ühiskonnale ja majandusele.

2. Kooskõlas lepinguosaliste vastavate õigusnormide ja tavadega võivad kestlikel toidusüsteemidel olla järgmised olulised omadused:

a) toidutootmise kestlikkus;

b) toidutarnete kestlikkus, sealhulgas taskukohane juurdepääs tarbijate jaoks;

c) toidu töötlemise ja turustamise kestlikkus;

d) toidu tarbimise kestlikkus ning

e) toidukao ja toidu raiskamise vähendamine.

ARTIKKEL 15.4

Toidutootmise, tarnimise, töötlemise, turustamise ja tarbimise kestlikkus ning toidukao ja toidu raiskamise vähendamine

1. Võttes arvesse oma prioriteete ja olusid, püüavad lepinguosalised teha koostööd, et suurendada kummagi toidusüsteemide kestlikkust ja kerksust. Selline koostöö võib kokkuleppe korral toimuda ka rahvusvahelistel foorumitel.

2. Lõikes 1 sätestatud eesmärgi saavutamiseks teevad lepinguosalised muu hulgas koostööd, et edendada järgmist:

a) kestlik toidutootmine, meetodid ja tavad, mille eesmärk on parandada kestlikkust;

b) loodusvarade säästev majandamine ja elurikkuse vähenemise käsitlemine toidutootmise protsessis;

c) keemiliste pestitsiidide ja väetiste säästev kasutamine, vähendades asjakohasel juhul nende tarvitamist ja leevendades nende kahjulikku mõju toiduahelas ning võttes arvesse lepinguosaliste olude ja agronoomiliste tingimuste erinevusi;

d) jõupingutused selle nimel, et kiirendada toidutootmises kliimamuutustega kohanemist ja nende mõju leevendamist;

e) kummagi toiduainete tarneahelate suurem kerksus;

f) toidu kestlik töötlemine ja turustamine;

g) laia valiku täisväärtusliku ja tervisliku toidu tarbimine;

h) keskkonnahoidlik tarbimine ning

i) toidukao ja toidu raiskamise vähendamine, võttes arvesse kestliku arengu eesmärki 12.3.

3. Koostöö võib hõlmata teadus- ja innovatsioonikoostööd ning asjakohase ja kättesaadava teabe, eksperditeadmiste ja kogemuste vahetamist eespool nimetatud valdkondades.

ARTIKKEL 15.5

Petturlikud tavad toidutarneahelas

1. Käesoleva artikli kohaldamisel tähendab „petturlik tava“ mis tahes kahtlustatavat tahtlikku ebaausat tava, mille rakendamise eesmärk on saada põhjendamatu konkurentsieelis ning eksitada kliente või tarbijaid.

2. Lepinguosalised püüavad teha koostööd võitluses petturlike tavade vastu toidutarneahelas, kui need tavad on või näivad olevat vastuolus nende õigusnormidega, kujutavad endast ohtu inimeste, loomade või taimede tervisele või keskkonnale või eksitavad kliente või tarbijaid.

3. Lõike 2 kohase koostöö eesmärgil toimuva teabevahetuse käigus seatakse esikohale olemasolevad süsteemid ja kasutatakse ära selliste süsteemide kaudu juba saadud teavet.

ARTIKKEL 15.6

Loomade heaolu

1. Lepinguosalised tunnistavad loomade heaolu tähtsust toidutootmissüsteemis ning seost parema loomatervise ja põllumajandusloomade heaolu vahel.

2. Lepinguosalise püüavad teha oma vastavate õigusnormide alusel koostööd loomade heaolu küsimustes ja Maailma Loomatervise Organisatsiooni (WOAH) loomade heaolu standardite edendamisel. Sellises koostöös võetakse arvesse kõiki võimalikke loomade heaoluga seotud Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) kohustusi, mida lepinguosalised võivad võtta.

ARTIKKEL 15.7

Antimikroobikumiresistentsus

1. Lepinguosalised tunnistavad, et antimikroobikumiresistentsus kujutab endast tõsist probleemi ning üleilmset ohtu inimeste ja loomade tervisele.

2. Lepinguosalised kinnitavad, et ohu olemuse tõttu tuleb järgida terviseühtsuse põhimõtet kooskõlas ülemaailmse antimikroobikumiresistentsuse vastase tegevuskavaga, mis võeti vastu 26. mail 2015 Genfis toimunud Maailma Terviseorganisatsiooni 68. maailma terviseassambleel (edaspidi „üleilmne tegevuskava“) ja mida lepinguosalised toetavad.

3. Lepinguosalised möönavad, et antimikroobikumiresistentsuse ohu tõttu on vaja kooskõlas üleilmse tegevuskavaga töötada välja antimikroobikumiresistentsust käsitlevad riiklikud tegevuskavad ja neid rakendada.

4. Lepinguosalised püüavad oma õigusnormide, prioriteetide ja vajaduste alusel teha antimikroobikumiresistentsuse vastases võitluses koostööd vastastikust huvi pakkuvates valdkondades ning vahetada üksteisega asjakohaseid kogemusi ja eksperditeadmisi järgmistes valdkondades:

a) antimikroobikumide kaalutletud ja vastutustundliku kasutamise edendamine loomakasvatuses ja veterinaarias ning

b) antimikroobikumide kasutamise järkjärguline lõpetamine toiduloomade kasvustimulaatoritena.

ARTIKKEL 15.8

Kestlike toidusüsteemide komitee

1. Artikli 18.3 „Erikomiteed“ alusel moodustatakse kestlike toidusüsteemide komitee. Lisaks artiklis 18.4 „Erikomiteede ülesanded“ nimetatud ülesannetele teeb kestlike toidusüsteemide komitee järgmist:

a) koostab käesoleva peatüki eesmärgi saavutamiseks kestlikule toidusüsteemile üleminekul tehtava koostöö tegevuskava ning

b) vaatab läbi käesoleva peatüki, sealhulgas lõike 5 kohaselt koostatud tegevuskava rakendamise, võttes arvesse tehtud edusamme.

2. Kestlike toidusüsteemide komitee võib soovitada ühiskomiteel moodustada tehnilised töörühmad, mis koosnevad lepinguosaliste valitsuste eksperditasandil esindajatest ning mis tuvastavad ja käsitlevad käesoleva peatükiga hõlmatud tehnilisi ja teaduslikke küsimusi.

3. Kui on vaja täiendavaid eksperditeadmisi, võib kestlike toidusüsteemide komitee soovitada ühiskomiteel moodustada ajutisi töörühmi, sealhulgas teadusrühmi. Selliste ajutiste töörühmade koosseis ei pea piirduma lepinguosaliste esindajatega ning lepinguosalised lepivad selles vastastikku kokku. Kui lepinguosalised ei jõua üksikeksperdi ajutise töörühma koosseisu arvamise suhtes kokkuleppele, siis sellist eksperti ei kaasata.

4. Kestlike toidusüsteemide komitee annab vajaduse korral oma tegevusest aru ühiskomiteele ja edastab küsimuse ühiskomiteele, kui lepinguosalised ei jõua kokkuleppele.

ARTIKKEL 15.9

Täiendavad sätted

1. Lepinguosalised kannavad hoolt selle eest, et artiklis 15.8 „Kestlike toidusüsteemide komitee“ osutatud kestlike toidusüsteemide komitee tegevus ei sea ohtu nende vastavate riiklike või piirkondlike asutuste sõltumatust. Kestlike toidusüsteemide komitee kehtestab reeglid, millega leevendada komitee koosolekutel osalevate või komiteele aru andvates tehnilistes töörühmades tegutsevate ekspertide võimalikke huvide konflikte.

2. Ükski käesoleva peatüki säte ei mõjuta lepinguosalise õigust ega kohustust kaitsta konfidentsiaalset teavet kooskõlas lepinguosalise vastavate õigusnormidega. Lepinguosaline tagab, et on kehtestatud menetlused, millega hoitakse ära käesolevas peatükis kirjeldatud protsesside käigus saadud konfidentsiaalse teabe avalikustamine.

3. Austades täielikult lepinguosaliste reguleerimisõigust, ei tõlgendata ühtki käesoleva peatüki sätet nii, nagu kohustaks see lepinguosalist tegema järgmist:

a) muutma oma impordinõudeid;

b) kalduma kõrvale oma sisemistest reguleerivate meetmete ettevalmistamise ja vastuvõtmise menetlustest;

c) võtma meetmeid, mis kahjustaksid või takistaksid reguleerivate meetmete õigeaegset vastuvõtmist lepinguosalise avaliku poliitika eesmärkide saavutamiseks; või

d) võtma vastu mis tahes konkreetseid reguleerivaid või finantssätteid.

ARTIKKEL 15.10

Vaidluste lahendamine

Käesolevast peatükist tulenevates küsimustes ei või kumbki lepinguosaline lahendada vaidlusi 17. peatüki „Vaidluste lahendamine“ alusel.

16. PEATÜKK

KAUBANDUS JA KESTLIK ARENG

ARTIKKEL 16.1

Kontekst ja eesmärgid

1. Lepinguosalised tuletavad meelde Agenda 21 ja Rio keskkonna- ja arengudeklaratsiooni, mis võeti vastu 14. juunil 1992 Rio de Janeiros, kestliku arengu teemalise ülemaailmse tippkohtumise rakenduskava, mis võeti vastu 4. septembril 2002 Johannesburgis, Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (edaspidi „ILO“) deklaratsiooni sotsiaalse õigluse ja õiglase globaliseerumise kohta, mis võeti vastu 10. juunil 2008 Rahvusvahelisel Töökonverentsil ja mida muudeti 2022. aastal (edaspidi „ILO deklaratsioon sotsiaalse õigluse ja õiglase globaliseerumise kohta“), ÜRO kestliku arengu konverentsi lõppdokumenti „Soovitud tulevikuvisioon“, mille ÜRO Peaassamblee võttis vastu 27. juulil 2012, lõppdokumenti „Muudame oma maailma: kestliku arengu tegevuskava aastani 2030“ ja selle kestliku arengu eesmärke, mille ÜRO Peaassamblee võttis vastu 25. septembril 2015 (edaspidi „tegevuskava 2030“), ning ILO sajanda aastapäeva deklaratsiooni töö tuleviku kohta, mille Rahvusvaheline Töökonverents võttis vastu 21. juunil 2019 (edaspidi „ILO sajanda aastapäeva deklaratsioon töö tuleviku kohta“).

2. Lepinguosalised tunnistavad, et kestlik areng hõlmab majandusarengut, sotsiaalset arengut ja keskkonnakaitset, kusjuures kõik kolm on vastastikku sõltuvad ja tugevdavad üksteist, ning kinnitavad oma kindlat tahet edendada rahvusvahelise kaubanduse arengut viisil, millega aidatakse kaasa kestliku arengu eesmärgi saavutamisele.

3. Lepinguosalised tunnistavad kliimamuutustest tuleneva kiireloomulise ohu olemasolu ja tungivat vajadust selle probleemiga tegeleda, nagu on kirjeldatud valitsustevahelise kliimamuutuste eksperdirühma (IPCC) asjakohastes aruannetes, panusena kestliku arengu majanduslikesse, sotsiaalsetesse ja keskkonnaalastesse eesmärkidesse, mis kajastavad 9. mail 1992 New Yorgis sõlmitud ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ja Pariisi kokkuleppe põhimõtteid, sealhulgas võrdsust ning riikide erinevatest oludest tulenevat ühist, kuid diferentseeritud vastutust ja suutlikkuse erinevust.

4. Eespool toodut silmas pidades on käesoleva peatüki eesmärk edendada kestliku arengu, eeskätt selle keskkonna- ja sotsiaalse mõõtme (eelkõige tööaspektide) lõimimist lepinguosaliste kaubandussuhetesse, sealhulgas dialoogi ja koostöö tugevdamise kaudu. Lisaks ei ole lepinguosaliste eesmärk käesoleva peatüki raames ühtlustada lepinguosaliste töö- ega keskkonnastandardeid.

5. Tunnistades lepinguosaliste erinevat arengutaset, kinnitavad lepinguosalised taas oma kohustust toetada nende mitmepoolsete keskkonnalepingute rakendamist, mille osalised nad on, ning nõustuvad tegema artikli 16.15 „Koostöö“ kohaselt koostööd, sealhulgas võtma käesoleva peatüki eesmärkide saavutamiseks vajaduse korral kasutusele rahastamisvahendeid ja -instrumente ning edendama oskusteabe vabatahtlikku jagamist, tehnoloogilist innovatsiooni, tehnoloogiaarendust, tehnilist abi ja suutlikkuse suurendamist.

6. Käesoleva peatüki kohaldamisel tähendab India puhul mõiste „õigusnormid“ India parlamendi õigusakti või India parlamendi õigusakti alusel kehtestatud delegeeritud õigusakti, mida rakendatakse kesk- või liidu tasandi valitsuse tegevuse kaudu.

## ARTIKKEL 16.2

### Reguleerimisõigus ja kaitsetasemed

1. Lepinguosalised tunnistavad kummagi lepinguosalise õigust määrata kindlaks oma kestliku arengu põhimõtted ja prioriteedid, kehtestada oma kohaliku keskkonna- ja töökaitse, sealhulgas sotsiaalkaitse tase, mida nad peavad sobilikuks, ning võtta vastu oma asjakohaseid õigusnorme ja poliitikameetmeid, jätta neid kehtima ja muuta. Nimetatud tasemete, normide ja meetmete puhul püütakse tagada nende kooskõla mõlema lepinguosalise kohustustega järgida käesolevas peatükis osutatud rahvusvaheliselt tunnustatud standardeid ja lepinguid.

2. Kumbki lepinguosaline püüab tagada, et tema asjakohaste õigusnormide ja poliitikameetmetega nähakse ette ja vajaduse korral soodustatakse keskkonna- ja töökaitse kõrget taset, ning seab eesmärgi kõnealuseid kaitsetasemeid, õigusnorme ja poliitikameetmeid jätkuvalt parandada.

3. Lepinguosaline teeb jõupingutusi tagamaks, et ta ei nõrgestaks ega vähendaks lepinguosalistevahelise kaubanduse või investeeringute soodustamise eesmärgil oma keskkonna- või tööalaste õigusnormidega ette nähtud kaitsetasemeid.

4. Lepinguosaline ei või lepinguosalistevahelise kaubanduse või investeeringute soodustamise eesmärgil loobuda või muul viisil kõrvale kalduda oma keskkonna- või tööalastest õigusnormidest ega pakkuda nendest loobumist või muul viisil kõrvale kaldumist viisil, mis nõrgestab või vähendab kõnealustes õigusnormides ette nähtud kaitset.

5. Lepinguosaline ei jäta lepinguosalistevahelise kaubanduse või investeeringute soodustamiseks tulemuslikult tagamata oma keskkonna- ja tööalaste õigusnormide täitmist järjepideva või korduva tegevuse või tegevusetuse kaudu.

6. Tuletades meelde Rio keskkonna- ja arengudeklaratsiooni 12. põhimõtet, peaksid lepinguosalised tegema koostööd, et edendada toetavat ja avatud rahvusvahelist majandussüsteemi, mis tooks kaasa majanduskasvu ja kestliku arengu kõigis riikides, et tulemuslikumalt lahendada keskkonnaseisundi halvenemise probleeme. Keskkonna ja tööga seotud kaubanduspoliitika meetmed ei tohiks kujutada endast meelevaldse või põhjendamatu diskrimineerimise vahendit ega rahvusvahelise kaubanduse varjatud piiramist. Lepinguosalised lepivad kokku, et edendavad oma majandussuhteid ja kaubanduse arengut viisil, millega aidatakse kaasa lepinguosaliste vastavate kestliku arengu eesmärkide saavutamisele, järgides samal ajal koostööpõhist lähenemisviisi ja tunnistades oma erinevat arengutaset ning ühiseid väärtusi ja huve.

ARTIKKEL 16.3

Mitmepoolsed tööstandardid ja -lepingud

1. Lepinguosalised kinnitavad oma kindlat tahet edendada rahvusvahelise kaubanduse arengut viisil, millega soodustatakse inimväärse töö tagamist kõigile, nagu on väljendatud ILO deklaratsioonis sotsiaalse õigluse ja õiglase globaliseerumise kohta.

2. Kooskõlas ILO tööalaste aluspõhimõtete ja põhiõiguste deklaratsiooni ning selle järelmeetmetega, mille Rahvusvaheline Töökonverents võttis vastu 18. juunil 1998 ja mida on muudetud 2022. aastal, austab, edendab ja rakendab kumbki lepinguosaline heas usus ja kooskõlas ILO põhikirjaga ILO põhikonventsioonides määratletud tööalaseid põhiõigusi käsitlevaid põhimõtteid, nimelt järgmiseid:

a) ühinemisvabadus ja kollektiivläbirääkimiste õiguse tegelik tunnustamine;

b) sunniviisilise töö kõigi vormide kaotamine[1];

c) lapstööjõu kasutamise tegelik kaotamine;

d) töö saamisel ja kutsealale pääsemisel diskrimineerimise kaotamine ning

e) ohutu ja tervislik töökeskkond.

3. Kumbki lepinguosaline teeb heas usus jõupingutusi, et ratifitseerida ILO põhikonventsioonid, mille osaline ta veel ei ole, edendaval ja paindlikul viisil ning kooskõlas kummagi lepinguosalise õigusega ning vastavalt ILO deklaratsioonile sotsiaalse õigluse ja õiglase globaliseerumise kohta ja ILO sajanda aastapäeva deklaratsioonile töö tuleviku kohta.

[1] Sellega seoses tunnistavad lepinguosalised, kui oluline on ratifitseerida 1930. aasta sunniviisilise töö konventsiooni 2014. aasta protokoll, mille Rahvusvaheline Töökonverents võttis vastu 11. juunil 2014.

4. Teise lepinguosalise taotluse korral annab lepinguosaline vajaduse ja võimaluse korral teavet oma olukorra kohta seoses ILO poolt ajakohaseks liigitatud ILO konventsioonide või protokollide ratifitseerimisega.

5. Kumbki lepinguosaline rakendab heas usus ILO konventsioone, mille India ja Euroopa Liidu liikmesriigid on ratifitseerinud, kooskõlas kummagi lepinguosalise õiguse ja menetlusega.

6. Tuletades meelde ILO deklaratsiooni sotsiaalse õigluse ja õiglase globaliseerumise kohta, tunnistavad lepinguosalised, et tööalaste aluspõhimõtete ja põhiõiguste rikkumisele ei saa tugineda ega seda muul viisil kasutada õiguspärase suhtelise eelise saamiseks. Lepinguosalised kinnitavad ka, et tööstandardeid ei tohiks kasutada kaubanduse kaitsemeetmena. Sellega seoses rõhutavad lepinguosalised, et nende vastavaid õiguspäraseid suhtelisi eeliseid ei tohiks mingil juhul kahtluse alla seada.

7. Kumbki lepinguosaline edendab oma õigusaktide ja tavadega ning riigisiseseid tingimusi ja olusid nõuetekohaselt arvesse võttes ILO inimväärse töö tegevuskava, mis on sätestatud ILO deklaratsioonis sotsiaalse õigluse ja õiglase globaliseerumise kohta (edaspidi „ILO inimväärse töö tegevuskava“), eelkõige seoses järgmisega:

a) kõigi inimeste inimväärsed töötingimused, muu hulgas seoses töötasu, tööaja, muude töötingimuste ja sotsiaalkaitsega; ning

b) sotsiaaldialoog töötajate ja tööandjate ning nende vastavate organisatsioonide vahel ja asjaomaste valitsusasutustega.

8. Kooskõlas ILO raames võetud kohustustega säilitab kumbki lepinguosaline tõhusa tööinspektsioonisüsteemi.

9. Lepinguosalised teevad ühiselt jõupingutusi, et tugevdada oma koostööd, sealhulgas kooskõlas artikliga 16.15 „Koostöö“, käesoleva artikliga hõlmatud vastastikust huvi pakkuvate kaubandusküsimuste valdkonnas kahepoolsel tasandil ning asjakohastel juhtudel rahvusvahelistel foorumitel, sealhulgas ILOs, muu hulgas teabe ja parimate tavade vahetamise ning teavitusalgatuste kaudu. See koostöö võib hõlmata muu hulgas järgmist:

a) ILO põhikonventsioonide, prioriteetsete konventsioonide ja muude ajakohastatud konventsioonide rakendamine;

b) inimväärne töö, sealhulgas kaubanduse ning täieliku ja tootliku tööhõive, tööturu kohandamise, tööõiguse põhireeglite, ülemaailmsetes tarneahelates inimväärse töö tagamise, sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse, sotsiaaldialoogi ja soolise võrdõiguslikkuse vahelised seosed;

c) teabe jagamine: teabe vahetamine ja parimate tavade jagamine ühist huvi pakkuvates küsimustes ning vastavatel territooriumidel korraldatavate asjakohaste ürituste, tegevuste ja algatuste kohta;

d) inimressursside arendamine oskuste arendamise, oskuste prognoosimise (sealhulgas oskuste kättesaadavuse ja lünkade prognoosimise) ja kvalifikatsiooniraamistike, elukestva õppe ning kutsehariduse ja -õppe kaudu, muu hulgas eesmärgiga hõlbustada õiglast üleminekut ja inimväärset tööd kooskõlas ILO poolt 2015. aasta novembris vastu võetud suunistega kõigiga arvestavaks õiglaseks üleminekuks keskkonnakestlikule majandusele ja ühiskonnale ning ILO inimväärse töö tegevuskavaga;

e) tööhaldus ja nõuete täitmise tagamine: tööhaldusasutuste institutsiooniline suutlikkus ning kohtulaadsete organite ja õigusasutuste nõuete täitmise tagamise suutlikkus;

f) töösuhted: koostöövormid töötajate, tööandjate ja valitsuste vaheliste tulemuslike töösuhete tagamiseks;

g) teabe jagamine, eelkõige seoses tööhõivestatistika ja töötingimuste reguleerimisega digitaalsete tööplatvormide kaudu töötavate töötajate ja veebipõhiste tööandjate puhul;

h) kutsealade sidumine oskustele ja kvalifikatsioonidele esitatavate nõuetega ning sellega seotud läbipaistvuse edendamine, mis võib hõlbustada vastastikust tunnustamist, kui see on asjakohane;

i) teabe jagamine rahvusvahelise kaubanduse mõju kohta tööturule või tööturu mõju kohta rahvusvahelisele kaubandusele;

j) rohetöökohtade ja keskkonnahoidliku ettevõtluse edendamine, et toetada rohepöördest mõjutatud kogukondi; ning

k) teabe jagamine võõrtöötajate sotsiaalkindlustuse, töötingimuste ja inimväärse töö edendamisega seotud küsimustes, nagu tööohutus ja töötervishoid ning sotsiaalkaitse.

ARTIKKEL 16.4

Kaubandus ja sooline võrdõiguslikkus

1. Lepinguosalised kinnitavad, et kaasav kaubanduspoliitika võib aidata kaasa naiste majanduslikule võimestamisele ja soolise võrdõiguslikkuse suurendamisele kooskõlas kestliku arengu tegevuskavas aastani 2030 esitatud kestliku arengu eesmärgiga nr 5. Lepinguosalised hindavad naiste suurt panust majanduskasvu nende osalusega majandustegevuses, sealhulgas rahvusvahelises kaubanduses. Lepinguosalised lepivad kokku, et nad edendavad ja suurendavad käesoleva lepingu rakendamisel soolist võrdõiguslikkust ning naiste mõjuvõimu kasvatamist.

2. Lepinguosalised püüavad süvendada oma kaubandussuhteid ja koostööd kooskõlas oma rahvusvaheliste kohustustega viisil, millega tagatakse naistele ja meestele käesoleva lepingu kohaldamisel võrdsed võimalused ja võrdne kohtlemine, sealhulgas tööhõive ja elukutse küsimustes.

3. Kumbki lepinguosaline täidab heas usus ning kooskõlas oma õiguse ja menetlustega oma kohustusi, mis tulenevad soolist võrdõiguslikkust ja naiste õigusi käsitlevatest rahvusvahelistest lepingutest, mille osaline ta on, sealhulgas naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsioonist, mille ÜRO Peaassamblee võttis vastu 18. detsembril 1979, pidades eelkõige silmas selle sätteid, milles käsitletakse naiste diskrimineerimise likvideerimist majanduselus ja tööhõive valdkonnas, ning asjakohaseid ILO konventsioone, mille ta on ratifitseerinud.

4. Kumbki lepinguosaline püüab tagada, et tema asjakohases õiguses ja poliitikas nähakse meestele ja naistele ette võrdsed õigused, võrdne kohtlemine ja võrdsed võimalused ning edendatakse sellist lähenemisviisi. Kumbki lepinguosaline püüab sellist õigust ja poliitikat parandada, ilma et see piiraks kummagi lepinguosalise õigust kehtestada oma antava kaitse ulatus ja tasemed, tagamaks meestele ja naistele võrdsed võimalused. Selline õigus ja poliitika peavad olema kooskõlas soolist võrdõiguslikkust või naiste õigusi käsitlevate lepingutega, mille kumbki lepinguosaline on ratifitseerinud, ning kummagi lepinguosalise kohustustega järgida rahvusvaheliselt tunnustatud standardeid.

5. Lepinguosalised tegutsevad kahepoolsete sidemete raames või asjakohastel juhtudel muudel rahvusvahelistel foorumitel selle nimel, et süvendada oma koostööd soolise võrdõiguslikkuse poliitika ja sellega seotud meetmete kaubandusaspektide valdkonnas, sealhulgas seoses meetmetega, mille eesmärk on tagada, et naistel, muu hulgas töötajatel, ärinaistel ja ettevõtjatel, on parem suutlikkus ja paremad tingimused kasutada käesoleva lepinguga loodavaid võimalusi ja saada neist kasu. Niisugune koostöö võib muu hulgas hõlmata teabe ja parimate tavade vahetamist seoses järgmiste kaubandusaspektidega:

a) kaubanduspoliitika sooliselt segregeeritud andmete kogumine ja soopõhine analüüs, võttes nõuetekohaselt arvesse kättesaadavuse ja teostatavuse piiranguid;

b) naiste täieliku, võrdse ja sisulise osalemise suurendamine rahvusvahelises kaubanduses, ettevõtluses ja töökohal, sealhulgas naiste ettevõtlust toetavate meetmete kaudu, mis on võetud muu hulgas naiste juhitud VKEde ja põllumajandusettevõtete toetamiseks;

c) naiste juhitud VKEde, ettevõtete, ühistute ja kollektiivide toetamine ning nende juurdepääsu hõlbustamine rahvusvahelistele võrgustikele, turgudele ja väärtusahelatele;

d) kaubanduses osalevate naiste, sealhulgas puuetega naiste ning maa- ja äärepoolsetes piirkondades elavate naiste kaasavate majanduslike võimaluste edendamine;

e) naiste ettevõtluse arendamise teenuste, naiste finantsalase kaasamise, naiste hariduse ja kutseõppe edendamine ning naiste juhitud idufirmade ja ettevõtete jaoks rahalise abi ja rahastamise, sealhulgas ekspordi rahastamise, riskikapitali ja mikrorahastamise kättesaadavuse edendamine ning

f) naiste digikaubanduses osalemise tugevdamine, kõrvaldades soolise digilõhe, sealhulgas pakkudes neile digioskuste arendamise võimalusi.

6. Lepinguosalised on ühel meelel, et on oluline kummagi lepinguosalise menetluste ja põhimõtete kohaselt jälgida ja läbi vaadata käesoleva lepingu rakendamise mõju soolisele võrdõiguslikkusele ning naiste võrdsetele võimalustele kaubanduse valdkonnas.

## ARTIKKEL 16.5

### Mitmepoolne keskkonnaalane juhtimine ja mitmepoolsed keskkonnalepingud

1. Lepinguosalised tunnistavad rahvusvahelise keskkonnaalase juhtimise tähtsust, eelkõige ÜRO Keskkonnaassamblee (edaspidi „UNEA“) kui ÜRO Keskkonnaprogrammi (edaspidi „UNEP“) juhtorgani ning mitmepoolsete keskkonnalepingute rolli rahvusvahelise üldsuse reageerimisel üleilmsetele või piirkondlikele keskkonnaprobleemidele, ning toonitavad vajadust soodustada kaubandus- ja keskkonnapoliitika, -normide ja -meetmete vastastikust toetavust.

2. Lõiget 1 silmas pidades püüab kumbki lepinguosaline täita vastavalt oma riiklikele oludele oma kohustusi, mis tulenevad mitmepoolsetest keskkonnalepingutest ja nende protokollidest, mille osaline ta on.

3. Teise lepinguosalise taotluse korral annab lepinguosaline vajaduse ja võimaluse korral mitmepoolsete keskkonnalepingute, sealhulgas nende protokollide ratifitseerimise kohta teavet.

4. Lepinguosalised teevad ühiselt jõupingutusi, et tugevdada oma koostööd, sealhulgas kooskõlas artikliga 16.15 „Koostöö“, käesoleva artikliga hõlmatud vastastikust huvi pakkuvates kaubandusküsimustes kahepoolsel tasandil ning asjakohastel juhtudel rahvusvahelistel foorumitel, sealhulgas ÜRO kestliku arengu kõrgetasemelisel poliitilisel foorumil, ÜRO Keskkonnaprogrammis, ÜRO Keskkonnaassambleel, ning mitmepoolsete keskkonnalepingute valdkonnas, muu hulgas teabe ja parimate tavade vahetamise ning teavitusalgatuste kaudu. See koostöö võib hõlmata muu hulgas järgmist:

a) kaubanduse ja keskkonna vastastikust toetavust edendavad meetmed ja poliitika, sealhulgas:

   i) poliitikat ja praktilist rakendamist käsitleva teabe jagamine ning selliste algatuste edendamine, mille eesmärk on soodustada üleminekut ringmajandusele; ning

   ii) kestliku tootmise ja tarbimisega, keskkonnasäästliku majanduskasvuga ja saaste vähendamisega seotud algatuste edasiviimine;

b) vastastikuse arusaamise edendamine sellest, kuidas kaubandus- ja keskkonnaprioriteedid üksteist mõjutavad; ning

c) muud mitmepoolsete keskkonnalepingute, sealhulgas nende protokollide ja rakendamisega seotud kaubandusaspektid.

ARTIKKEL 16.6

Kaubandus ja kliimamuutused

1. Lepinguosalised tõdevad, et kliimamuutuste ja nende mõju vastu võitlemisel on vaja võtta kiireid ja tõhustatud meetmeid, ning tunnistavad toetava ja avatud rahvusvahelise majandussüsteemi olulisust selle ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ja Pariisi kokkuleppe kohase eesmärgi saavutamisel, sest see tooks lepinguosaliste jaoks kaasa kestliku majanduskasvu ja arengu. Lepinguosalised tunnistavad ka ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni eesmärki võidelda kliimamuutuste vastu Pariisi kokkuleppe rakendamise kaudu, kajastades võrdsust ning riikide erinevatest oludest tulenevat ühise, kuid diferentseeritud vastutuse ja suutlikkuse erinevuse põhimõtet. Sellest tulenevalt rakendavad lepinguosalised ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ja Pariisi kokkulepet.

2. Lõiget 1 silmas pidades püüab kumbki lepinguosaline teha järgmist:

a) edendada vastastikku toetavat kaubandus- ja kliimapoliitikat ning -meetmeid, millega aidatakse kaasa vastavate riiklikult kindlaksmääratud panuste elluviimisele ja pikaajaliste strateegiate rakendamisele, et minna üle vähese kasvuhoonegaaside/$CO_2$ heitega majandusele[1] ja ressursitõhusale ringmajandusele ning edendada kliimamuutuste suhtes kerkset arengut;

b) hõlbustada kliimamuutuste leevendamist ja nendega kohanemist, eelkõige kõrvaldades muu hulgas tariifsed ja mittetariifsed tõkked taastuvenergia ning energiatõhusate kaupade ja teenustega kauplemisel või võttes vastu poliitikaraamistikud, millega soodustatakse parima võimaliku tehnoloogia kasutuselevõttu, ning

c) lihtsustada artiklis 16.15 „Koostöö“ sätestatud koostööd rahaliste vahendite kasutuselevõtmisel nii kliimamuutuste leevendamiseks kui ka nendega kohanemiseks vastavalt ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioonile ja Pariisi kokkuleppele.

[1] Selguse huvides olgu märgitud, et viidatud strateegiad puudutavad praegu ELi puhul kasvuhoonegaaside heidet ja India puhul $CO_2$ heidet.

3. Lepinguosalised teevad ühiselt jõupingutusi, et tugevdada oma koostööd, sealhulgas kooskõlas artikliga 16.15 „Koostöö“, käesoleva artikliga hõlmatud vastastikust huvi pakkuvate kaubandusküsimuste valdkonnas kahepoolsel tasandil ning asjakohastel juhtudel rahvusvahelistel foorumitel, sealhulgas teabe ja parimate tavade vahetamise ning teavitusalgatuste kaudu. See koostöö võib hõlmata muu hulgas järgmist:

a) poliitiline dialoog ja koostöö Pariisi kokkuleppega seotud küsimustes, näiteks seoses vahenditega, millega edendada kerksust kliimamuutuste suhtes, taastuvenergiat, vähese $CO_2$ heitega tehnoloogiat, energiatõhusust, kestlikku transporti ning kestliku ja kliimamuutuste suhtes kerkse taristu arendamist;

b) Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni (edaspidi „IMO“) tegevusega seotud küsimused, millega käsitletakse rahvusvahelises kaubanduses osalevate laevade kasvuhoonegaaside heite vähendamise meetmeid, tegutsedes samal ajal kooskõlas IMO poolt 13. aprillil 2018 vastu võetud ja 7. juulil 2023 muudetud IMO laevanduses kasvuhoonegaaside heite vähendamise strateegia (edaspidi „IMO 2023. aasta kasvuhoonegaaside strateegia“) juhtpõhimõtetega, millele on osutatud selle punktis 3.5;[1]

[1] IMO 2023. aasta kasvuhoonegaaside strateegia aluseks olevad põhimõtted hõlmavad „riikide erinevatest oludest tulenevat ühise, kuid diferentseeritud vastutuse ja suutlikkuse erinevuse põhimõtet, mis on sätestatud ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioonis, selle Kyoto protokollis ja Pariisi kokkuleppes“.

c) osoonikihti kahandavate ainete (edaspidi „OKAd“) ja fluorosüsivesinike (edaspidi „HFCd“) järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise toetamine 16. septembril 1987 Montrealis sõlmitud osoonikihti kahandavate ainete Montreali protokolli (edaspidi „Montreali protokoll“) Kigali muudatuse alusel, näiteks kontrollides nende tootmist, tarbimist ja kaubandust, jätkates OKAde ja HFCde sobivate alternatiivide ning väikese globaalse soojendamise potentsiaaliga tehnoloogia uurimist, kavandamist, arendamist ja kasutuselevõttu, sealhulgas kestlikke jahutus- ja külmaainete käitlemise tavasid, jagades kogemusi poliitika ja programmide kohta, sealhulgas külmaainete olelusringi juhtimise kohta, ning võideldes Montreali protokolliga reguleeritud ainetega ebaseadusliku kauplemise vastu, tuginedes lepinguosaliste vastavatele riiklikele oludele; ning

d) soodsa keskkonna edendamine kooskõlas ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ja Pariisi kokkuleppega, et hõlbustada kliimamuutustega seotud rahastamise arendamist ja kasutuselevõttu, sealhulgas tehnoloogia arendamise ja tehnosiirde alase koostöö tugevdamiseks, ning koostöö hõlbustamine, nagu on sätestatud artiklis 16.15 „Koostöö“, et vajaduse korral toetada käesoleva artikli eesmärke.

ARTIKKEL 16.7

Kaubandus ja elurikkus

1. Lepinguosalised tunnistavad elurikkuse säilitamise ja kestliku kasutamise tähtsust ning kaubanduse rolli nende eesmärkide taotlemisel kooskõlas asjaomaste mitmepoolsete keskkonnalepingutega, mille osalised nad on, sealhulgas bioloogilise mitmekesisuse konventsiooniga, mis sõlmiti 5. juunil 1992 Rio de Janeiros (edaspidi „bioloogilise mitmekesisuse konventsioon“), ja selle protokollidega, ohustatud looduslike looma- ja taimeliikidega rahvusvahelise kauplemise konventsiooniga, mis sõlmiti 3. märtsil 1973 Washingtonis (edaspidi „CITES“), ning nende alusel vastu võetud otsustega.

2. Lõiget 1 silmas pidades teeb kumbki lepinguosaline kooskõlas oma õiguse ja menetlusega järgmist:

a) rakendab asjakohaseid meetmeid, et võidelda kooskõlas CITESiga looduslike liikidega kaubitsemise vastu; ning

b) võtab meetmeid elurikkuse säilitamiseks, eelkõige selleks, et vältida invasiivsete võõrliikide levikut, hoides ära ökosüsteeme, elupaiku või liike ohustavate võõrliikide sissetoomise ja kontrollides neid.

3. Lõiget 1 silmas pidades püüab kumbki lepinguosaline teha järgmist:

a) edendada CITESis loetletud liikide pikaajalist kaitset ja säästvat kasutamist kooskõlas CITESiga, sealhulgas tehes vajaduse korral koostööd, et CITES hõlmaks looma- ja taimeliike, mille kaitsestaatust peetakse vastastikku ohustatuks, ning

b) edendada bioloogiliste ressursside, sealhulgas sellisest kasutusest saadud toodete kaitset ja kestlikku kasutamist, et aidata kaasa elurikkuse säilitamisele.

4. Lisaks tunnistavad lepinguosalised, et geneetilistele ressurssidele ja nendega seotud traditsioonilistele teadmistele juurdepääsul on oluline eelnev informeeritud nõusolek või heakskiit, ning geneetiliste ressursside ja nendega seotud traditsiooniliste teadmiste kasutamisest, aga ka edasisest rakendamisest ja turustamisest saadava tulu õiglane ja erapooletu jaotamine kasutajate ja pakkujate vahel. Sellest tulenevalt kinnitavad lepinguosalised oma kohustust rakendada kooskõlas kummagi lepinguosalise õigusega bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni ja selle 29. oktoobril 2010 Nagoyas sõlmitud geneetilistele ressurssidele juurdepääsu ja nende kasutamisest saadava tulu õiglase ja erapooletu jaotamise Nagoya protokolli (edaspidi „Nagoya protokoll“).

5. Lepinguosalised teevad ühiselt jõupingutusi, et tugevdada oma koostööd, sealhulgas kooskõlas artikliga 16.15 „Koostöö“, käesoleva artikliga hõlmatud vastastikust huvi pakkuvate kaubandusküsimuste valdkonnas kahepoolsel tasandil ning asjakohastel juhtudel rahvusvahelistel foorumitel, sealhulgas teabe ja parimate tavade vahetamise ning teavitusalgatuste kaudu. See koostöö võib hõlmata muu hulgas järgmist:

a) bioloogiliste ressursside säästvast kasutamisest saadud kaupade ja teenustega kauplemisega seotud algatused ning head tavad, mille eesmärk on kaitsta elurikkust;

b) elurikkuse kaitse ja kestlik kasutamine kaubanduse kontekstis, sealhulgas looduskapitali ja ökosüsteemi arvepidamise meetodite arendamine ja rakendamine, ökosüsteemide ja nende teenuste ning nendega seotud majandushoobade väärtuse hindamine;

c) looduslike liikidega kaubitsemise tõkestamine, sealhulgas algatuste kaudu, millega vähendada nõudlust ebaseaduslike looduslikest liikidest valmistatud toodete järele, ning teabevahetuse ja koostöö tõhustamise algatuste kaudu, ning

d) juurdepääsu tagamine geneetilistele ressurssidele ja nendega seotud põlisteadmistele ning nende kasutamisest saadava tulu õiglane ja erapooletu jaotamine, mis on kooskõlas bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni ja selle Nagoya protokolliga ning muude rahvusvaheliste juurdepääsu tagamise ja tulu jaotamise vahenditega, mille osalised lepinguosalised on.

ARTIKKEL 16.8

Kaubandus ja metsad

1. Lepinguosalised tunnistavad metsade kaitse ja kestliku majandamise tähtsust keskkonnafunktsioonide ning majanduslike ja sotsiaalsete võimaluste pakkumisel praegustele ja tulevastele põlvkondadele.

2. Tunnistades, et raadamine on globaalse soojenemise ja elurikkuse vähenemise peamine põhjustaja, võtab kumbki lepinguosaline asjakohaseid meetmeid, et võidelda ebaseadusliku metsaraie ja sellega seotud kaubanduse vastu, toetada metsade kaitset ja kestlikku majandamist ning tegeleda raadamise või metsa degradeerumise ohuga.

3. Lepinguosalised teevad ühiselt jõupingutusi, et tugevdada oma koostööd, sealhulgas kooskõlas artikliga 16.15 „Koostöö“, käesoleva artikliga hõlmatud vastastikust huvi pakkuvate kaubandusküsimuste valdkonnas kahepoolsel tasandil ning asjakohastel juhtudel rahvusvahelistel foorumitel, muu hulgas teabe ja parimate tavade vahetamise ning teavitusalgatuste kaudu. Sellised koostöövaldkonnad võivad muu hulgas hõlmata järgmist:

a) võitlus ebaseadusliku metsaraie ja sellega seotud kaubanduse vastu;

b) metsade säilitamise ja kestliku majandamise soodustamine;

c) raadamise ja metsa degradeerumise vähendamine;

d) teadmiste ja kogemuste vahetamine metsahaldust käsitlevate kaubandusega seotud algatuste kohta;

e) elurikkuse vähenemise pidurdamine;

f) ringmajanduse edendamine;

g) vastastikuse teadlikkuse ja arusaamise suurendamine olemasolevatest tavadest ja jälgitavusest, sertifitseerimisest või muudest kolmandate isikute kontrollitavatest kavadest ja standarditest ning

h) kestlike tarneahelate ja tootmise soodustamine.

ARTIKKEL 16.9

Kaubandus ja mere bioloogiliste ressursside säästev majandamine ning vesiviljelus

1. Lepinguosalised tunnistavad mere bioloogiliste ressursside ja mereökosüsteemide kaitsmise ja kestliku majandamise ning vastutustundliku ja kestliku vesiviljeluse edendamise tähtsust ning kaubanduse rolli nende eesmärkide taotlemisel. Lepinguosalised tunnistavad merekalandussektori tähtsust nende arengu ja nende kalurikogukondade, sealhulgas käsitööonduslike ja väikesemahulise kalapüügiga tegelevate kalurite elatusvahendite jaoks ning seda, kui kasulik on soodustada selliste kalurite vastutustundlikke püügitavasid, mis võivad suurendada nende kaubandusvõimalusi.

2. Lepinguosalised tunnistavad, et ebaseadusliku, teatamata ja reguleerimata kalapüügiga (edaspidi „ETR-kalapüük“) tegeledes ohustatakse kalavarusid, vastutustundlike kalapüügitavadega tegelevate isikute elatusvahendeid ja kalandustoodetega kauplemise kestlikkust, ning kinnitavad vajadust võtta meetmeid ETR-kalapüügi lõpetamiseks, et soodustada kalavarude kestlikku kasutamist ja kaitset, tunnistades samal ajal vajadust suurendada lepinguosaliste suutlikkust ja anda neile tehnilist abi.

3. Lõikeid 1 ja 2 silmas pidades püüab kumbki lepinguosaline teha järgmist:

a) rakendada pikaajalisi mere elusressursside kaitse ja majandamise ning kestliku kasutamise meetmeid, nagu on määratletud ÜRO ning Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni (edaspidi „FAO“) peamistes dokumentides, milles käsitletakse neid küsimusi,[1] mille osaline ta on;

[1] UNCLOS, FAO nõuete täitmise kokkulepe, ÜRO kalavarude kokkulepe ja FAO PSMA.

b) tegutseda kooskõlas põhimõtetega, mis on sätestatud 10. detsembril 1982 Montego Bays vastu võetud ÜRO mereõiguse konventsioonis (edaspidi „UNCLOS“), 4. augustil 1995 New Yorgis vastu võetud ÜRO mereõiguse konventsiooni piirialade kalavarude ja pika rändega kalavarude kaitset ja majandamist käsitlevate sätete rakenduskokkuleppes (edaspidi „ÜRO kalavarude kokkulepe“) ning, kui ta on osaline, siis 24. novembril 1993 Roomas heaks kiidetud FAO kokkuleppes, millega ergutatakse avamerekalalaevu täitma rahvusvahelisi kaitse- ja majandamisnõudeid (edaspidi „FAO nõuete täitmise kokkulepe“), 31. oktoobril 1995 Roomas vastu võetud FAO vastutustundliku kalapüügi juhendis (edaspidi „FAO vastutustundliku kalapüügi juhend“) ning 22. novembril 2009 Roomas sõlmitud FAO lepingus sadamariigi võetavate meetmete kohta ebaseadusliku, teatamata ja reguleerimata kalapüügi vältimiseks, ärahoidmiseks ja lõpetamiseks (edaspidi „FAO PSMA“), ning osaleda FAO algatuses, milles käsitletakse kalalaevade, külmutuslaevade ja varustuslaevade üleilmset registrit;

c) osaleda aktiivselt nende piirkondlike kalavarude majandamise organisatsioonide (edaspidi „piirkondlikud kalandusorganisatsioonid“) töös, mille liige, vaatleja või koostööd tegev kolmas riik ta on, ning anda nende tegevusse oma panus, et edendada kalanduse head juhtimist ja säästvat kalapüüki, näiteks edendades teadusuuringuid, võttes parimatel kättesaadavatel teadusandmetel põhinevaid kaitsemeetmeid, tugevdades nõuete täitmise mehhanisme, korraldades korrapäraseid tulemuslikkuse hindamisi, võttes vastu meetmeid piirkondlike kalandusorganisatsioonide juhtimise tõhusaks kontrollimiseks, seireks ja nõuete täitmise tagamiseks ning vajaduse korral võttes vastu ja rakendades püügi dokumenteerimise süsteeme või sertifitseerimissüsteeme ja sadamariigi meetmeid;

d) rakendada tõhusaid meetmeid ETR-kalapüügi vastu võitlemiseks, sealhulgas meetmeid, millega jätta ETR-kalapüügist saadud tooted kaubavoogudest välja,[1] ning teha sel eesmärgil koostööd ning

e) edendada kestliku ja vastutustundliku vesiviljeluse arengut, võttes arvesse selle sektori majanduslikke, sotsiaalseid ja keskkonnaaspekte, sealhulgas pidades silmas FAO vastutustundliku kalapüügi juhendis sisalduvate eesmärkide ja põhimõtete rakendamist.

[1] Euroopa Liit tuletab meelde, et Euroopa Liidu õigusega ei lubata ETR-kalapüügist saadud toodete importi Euroopa Liitu.

4. Lepinguosalised teevad ühiselt jõupingutusi, et tugevdada oma koostööd, sealhulgas kooskõlas artikliga 16.15 „Koostöö“, käesoleva artikliga hõlmatud vastastikust huvi pakkuvate kaubandusküsimuste valdkonnas kahepoolsel tasandil ning asjakohastel juhtudel rahvusvahelistel foorumitel, sealhulgas teabe ja parimate tavade vahetamise ning teavitusalgatuste kaudu. Sellised koostöövaldkonnad võivad muu hulgas hõlmata järgmist:

a) kestlikult toodetud kala ja kalandustoodete ning vesiviljelustoodetega kauplemise edendamine;

b) süvamerepüügi kestlike tavade väljatöötamine, sealhulgas seoses selle taristu ja väärtusahelaga;

c) oskusteabe ja eksperditeadmiste jagamine kalavarude kestliku majandamise ja vesiviljeluse valdkonnas;

d) suutlikkuse suurendamine, oskuste omandamine ja koolitus, parimate tavade ja edulugude jagamine seoses kestlike kalandus- ja vesiviljelustavadega ning

e) kalavarude kestliku majandamise ja vesiviljelusega seotud teadus- ja arendustegevus.

ARTIKKEL 16.10

Kestlikku arengut toetav kaubandus

1. Lepinguosalised tunnistavad, et kauplemine keskkonnakaupade ja -teenustega ning selliste kaupade ja teenustega, mis aitavad suurendada heaolu ja luua inimväärseid töökohti, võib oluliselt soodustada kestlikku arengut. Sellega seoses tunnistavad lepinguosalised, kui oluline on hõlbustada keskkonnakaupade ja -teenustega kauplemist ning oskusteabe ja tehnoloogia vabatahtlikku jagamist vastastikku kokkulepitud tingimustel ning oskusteabe vahetamist, et parandada keskkonna- ja majandusalast tulemuslikkust ning soodustada kestlikku arengut.

2. Lõiget 1 silmas pidades edendab ja hõlbustab kumbki lepinguosaline kauplemist keskkonnakaupade ja -teenustega ning selliste kaupade ja teenustega, mis aitavad suurendada heaolu ja luua inimväärseid töökohti, ning kaupadega, mille suhtes kohaldatakse usaldusväärseid kestlikkuse tagamise kavasid, sealhulgas tehes vajaduse korral koostööd käesoleva lepingu alusel loodud asjaomaste komiteede kaudu.

3. Lõikes 2 osutatud kauplemise edendamine ja hõlbustamine võib hõlmata järgmist:

a) teadlikkuse suurendamise meetmed ning teavitus- ja hariduskampaaniad;

b) parima saadaoleva tehnoloogia kasutuselevõttu soodustavate poliitikaraamistike vastuvõtmine kooskõlas kummagi lepinguosalise erinevate riiklike olude ja suutlikkusega;

c) usaldusväärsete kestlikkuskavade soodustamine, eelkõige viisil, milles võetakse arvesse kummagi lepinguosalise territooriumil asuvate VKEde erivajadusi ja muresid;

d) seonduvate mittetariifsete tõkete kõrvaldamine ning

e) viide asjakohastele rahvusvahelistele standarditele, nagu ILO konventsioonid ja suunised või asjakohasel juhul mitmepoolsed keskkonnalepingud, kooskõlas kummagi lepinguosalise rahvusvaheliste kohustuste ja lubadustega.

4. Lepinguosalised teevad ühiselt jõupingutusi, et tugevdada oma koostööd, sealhulgas kooskõlas artikliga 16.15 „Koostöö“, käesoleva artikliga hõlmatud vastastikust huvi pakkuvate kaubandusküsimuste valdkonnas kahepoolsel tasandil ning asjakohastel juhtudel rahvusvahelistel foorumitel, sealhulgas teabe ja parimate tavade vahetamise ning teavitusalgatuste kaudu.

ARTIKKEL 16.11

Kaubandus ja vastutustundlik ärikäitumine

1. Lepinguosalised tunnistavad vastutustundliku ettevõtluse / ettevõtja sotsiaalse vastutuse tavade tähtsust ning kaubanduse rolli selle eesmärgi saavutamisel.

2. Lõiget 1 silmas pidades teeb kumbki lepinguosaline kooskõlas oma menetlustega järgmist:

a) edendab vastutustundlikku ettevõtlust / ettevõtja sotsiaalset vastutust, pakkudes toetavaid poliitikaraamistikke, mis julgustavad ettevõtjaid võtma kasutusele asjakohaseid tavasid; ning

b) suurendab teadlikkust asjakohastest rahvusvahelistest dokumentidest, nagu ÜRO üleilmne kokkulepe Global Compact, ÜRO äritegevuse ja inimõiguste juhtpõhimõtted ning ILO kolmepoolne deklaratsioon hargmaiste ettevõtete ja sotsiaalpoliitika põhimõtete kohta, samuti muudest sarnastest dokumentidest, mida mõlemad lepinguosalised peavad asjakohaseks, ning toetab nende vabatahtlikku kasutuselevõttu ja levitamist.

3. Lepinguosalised tunnistavad rahvusvaheliste sektoripõhiste suuniste kasulikkust vastutustundliku ettevõtluse / ettevõtja sotsiaalse vastutuse valdkonnas ning edendavad sellega seoses ühist tööd.

4. Lepinguosalised teevad ühiselt jõupingutusi, et tugevdada oma koostööd, sealhulgas kooskõlas artikliga 16.15 „Koostöö“, käesoleva artikliga hõlmatud vastastikust huvi pakkuvate kaubandusküsimuste valdkonnas kahepoolsel tasandil ning asjakohastel juhtudel rahvusvahelistel foorumitel, sealhulgas teabe ja parimate tavade vahetamise ning teavitusalgatuste kaudu.

ARTIKKEL 16.12

Teaduslik ja tehniline teave

Kui lepinguosaline kehtestab või rakendab meetmeid, mille eesmärk on kaitsta keskkonda või töötingimusi ning mis võivad mõjutada kaubandust, võtab ta arvesse kättesaadavat teaduslikku ja tehnilist teavet, asjakohaseid rahvusvahelisi standardeid, suuniseid või soovitusi, sealhulgas nende põhjalikkust.

ARTIKKEL 16.13

Avalikud esildised

1. Kumbki lepinguosaline võtab vajaduse korral arvesse oma isikute esildisi käesoleva peatükiga seotud küsimustes ning püüab neile oma menetluste kohaselt vastata, sealhulgas koostöövaldkondade kindlaksmääramisel ja käesoleva peatüki kohase koostöö tegemisel.

2. Kui küsimus puudutab otseselt artiklis 16.3 „Mitmepoolsed tööstandardid ja -lepingud“ sätestatud valdkondi ning esildises on selgelt märgitud esildise esitaja ja selgitatud võimalikult suures ulatuses, kuidas ja mil määral mõjutab tõstatatud küsimus lepinguosaliste vahelist kaubandust, kaaluvad lepinguosalised esildist ning annavad õigeaegse vastuse, sealhulgas vajaduse korral kirjalikult.

ARTIKKEL 16.14

Kaubanduse ja kestliku arengu komitee ning kontaktpunktid

1. Artikli 18.3 „Erikomiteed“ alusel moodustatakse kaubanduse ja kestliku arengu komitee. Lisaks artiklis 18.4 „Erikomiteede ülesanded“ nimetatud ülesannetele teeb kaubanduse ja kestliku arengu komitee järgmist:

a) hõlbustab, jälgib ja kontrollib käesoleva peatüki rakendamist;

b) aitab kaasa ühiskomitee tööle käesoleva peatükiga hõlmatud küsimustes ning

c) arutab kõiki muid käesoleva peatükiga seotud küsimusi, kui lepinguosalised selles kokku lepivad.

2. Ühe kuu jooksul pärast käesoleva lepingu jõustumise kuupäeva määrab kumbki lepinguosaline oma valitsuses kontaktpunkti, et hõlbustada lepinguosaliste vahel teabevahetust ja tegevuse koordineerimist kõigis käesoleva peatükiga seotud küsimustes. Kumbki lepinguosaline teatab teisele lepinguosalisele oma kontaktpunkti kontaktandmed. Lepinguosalised teavitavad teineteist viivitamata kõnealuste kontaktandmete muutumisest.

ARTIKKEL 16.15

Koostöö

1. Lepinguosalised kinnitavad, kui oluline on jagada majanduslikke, tehnilisi ja rahalisi vahendeid, et toetada käesoleva peatüki kohaste kestliku arengu eesmärkide rakendamist.

2. Lepinguosalised tunnistavad koostööd kui vahendit, millega toetada rakendamist, suurendada käesolevast peatükist saadavat kasu, tugevdada lepinguosaliste ühist ja individuaalset suutlikkust kaitsta keskkonda, töötajate õigusi ja soolist võrdõiguslikkust ning edendada kestlikku arengut ja puhast majanduskasvu, kui nad tugevdavad oma kaubandussuhteid.

3. Samuti lepivad lepinguosalised kokku, et käesoleva peatüki kohase koostöötegevuse kindlaksmääramisel on oluline võtta arvesse nende erinevat arengutaset ja arenguprioriteete ning käesoleva peatüki eesmärkide täitmiseks vajaliku abi ja toetuse vorme.

4. Käesoleva peatüki kohane koostöö võib muu hulgas hõlmata järgmist:

a) poliitikadialoog;

b) tehniline abi ja suutlikkuse suurendamine;

c) vajaduse korral rahaliste vahendite ja instrumentide kasutuselevõtmine;

d) oskusteabe vabatahtliku jagamise ja tehnoloogiaarenduse edendamine ning tehnoloogilise innovatsiooni toetamine, eelkõige kooskõlas lepinguosaliste vastavate kohustustega mitmepoolsete keskkonnalepingute raames;

e) poliitikat ja menetlusi käsitleva teabe, andmete ja parimate tavade jagamine, sealhulgas ühisanalüüside ja ekspertide vahetamise kaudu;

f) õpikojad, seminarid, konverentsid, koostööprogrammid ja -projektid, sealhulgas keskkonnatehnoloogiaalased ühised teadusprojektid; ning

g) muud vahendid, milles lepinguosalised kokku lepivad.

5. Käesoleva peatüki kohase koostöö ja rakendustegevuse toetamiseks teeb kumbki lepinguosaline asjakohasel juhul järgmist:

a) jagab teise lepinguosalisega oma koostööprioriteete;

b) teeb ettepanekuid koostöömeetmete, sealhulgas käesoleva peatüki rakendamisega seotud meetmete kohta; ning

c) töötab välja koostöömeetmeid ja -programme ning osaleb neis vastavalt lepinguosaliste kindlaksmääratud ja kokkulepitud prioriteetidele.

ARTIKKEL 16.16

Lepinguosaliste vahelised konsultatsioonid

1. Lepinguosalised püüavad käesoleva peatüki tõlgendamises ja kohaldamises alati kokku leppida ning teevad kõik endast oleneva, et lahendada käesolevast peatükist tulenevaid küsimusi koostöö, dialoogi, konsultatsioonide ja teabevahetuse kaudu.

2. Kui lõikest 3 ei tulene teisiti, võib lepinguosaline taotleda käesolevast peatükist tulenevates küsimustes konsultatsioone teise lepinguosalisega, esitades teise lepinguosalise kontaktpunktile, millest on teatatud artikli 16.14 „Kaubanduse ja kestliku arengu komitee ning kontaktpunktid“ lõike 2 kohaselt, kirjaliku taotluse. Taotluse esitanud lepinguosaline põhjendab oma taotlust, märkides muu hulgas ära vaidlusaluse meetme või muu küsimuse ning märkides ära taotluse faktilise ja õigusliku aluse.

3. Kui käesolevast peatükist tulenev küsimus on seotud selliste kohustuste täitmisega, mis tulenevad mitmepoolsest keskkonnalepingust, mille osalised lepinguosalised on, võib taotluse saanud lepinguosaline vajaduse korral taotleda küsimuse käsitlemist kõnealuse mitmepoolse keskkonnalepingu kohaste konsultatsiooni- või muude menetluste kaudu. Kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti, püüab taotluse esitanud lepinguosaline lahendada küsimuse asjaomase mitmepoolse keskkonnalepingu alusel.

4. Taotluse saanud lepinguosaline vastab taotlusele kirjalikult hiljemalt 50 päeva jooksul pärast taotluse saamise kuupäeva.

5. Kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti, alustavad nad kaubanduse ja kestliku arengu komitee kaudu konsultatsioone viivitamata, kuid hiljemalt 90 päeva jooksul pärast taotluse saamise kuupäeva.

6. Lepinguosalised teevad kõik endast oleneva, et leida küsimusele mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus niipea, kui see on mõistlikult teostatav, mis võib hõlmata asjakohast koostööd. Lepinguosalised võivad küsida nõu või abi igalt isikult või asutuselt, keda nad peavad küsimuse uurimisel asjakohaseks.

ARTIKKEL 16.17

Ühiskomitee konsultatsioonid

1. Kui lepinguosalised ei ole suutnud küsimust artikli 16.16 „Lepinguosaliste vahelised konsultatsioonid“ alusel lahendada, võib kumbki lepinguosaline taotleda, et küsimuse arutamiseks koguneks ühiskomitee, esitades teise lepinguosalise kontaktpunktile kirjaliku taotluse.

2. Ühiskomitee tuleb kokku kohe pärast taotluse esitamist ja püüab tekkinud küsimuse lahendada, kogudes vajaduse korral asjakohast teavet ILO-lt, mitmepoolsete keskkonnalepingute alusel loodud asjaomastelt organisatsioonidelt või asutustelt, valitsusasutustelt või -allikatelt või muudelt vastastikku kokku lepitud asutustelt või allikatelt.

ARTIKKEL 16.18

Konsultatsioonid ministrite tasandil

Kui lepinguosalised ei ole suutnud küsimust artikli 16.17 „Ühiskomitee konsultatsioonid“ alusel lahendada, võib kumbki lepinguosaline suunata küsimuse lepinguosaliste asjaomastele ministri tasandi esindajatele, kes püüavad küsimuse kiiresti lahendada.

ARTIKKEL 16.19

Konsulteerimismenetlused

1. Artikli 16.16 „Lepinguosaliste vahelised konsultatsioonid“, artikli 16.17 „Ühiskomitee konsultatsioonid“ või artikli 16.18 „Konsultatsioonid ministrite tasandil“ kohased konsultatsioonid võivad toimuda näost näkku või mis tahes kättesaadavate tehnoloogiliste vahendite abil, milles lepinguosalised on kokku leppinud.

2. Artikli 16.16 „Lepinguosaliste vahelised konsultatsioonid“, artikli 16.17 „Ühiskomitee konsultatsioonid“ või artikli 16.18 „Konsultatsioonid ministrite tasandil“ kohased konsultatsioonid ja eelkõige konsultatsioonide käigus lepinguosaliste võetud seisukohad on konfidentsiaalsed ega piira lepinguosalise õigusi edasistes või muudes menetlustes[1].

3. Lepinguosaline võib avalikustada artikli 16.16 „Lepinguosaliste vahelised konsultatsioonid“, artikli 16.17 „Ühiskomitee konsultatsioonid“ või artikli 16.18 „Konsultatsioonid ministrite tasandil“ kohaste konsultatsioonide tulemused, kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti, tingimusel et konfidentsiaalne teave on kaitstud. Kui konsultatsioonide tulemused avaldatakse, esitatakse need ühiselt kokkulepitud aruandena.

4. Lepinguosaline käsitab konsultatsioonide käigus vahetatud teavet, mille teine lepinguosaline on tunnistanud konfidentsiaalseks, konfidentsiaalsena.

[1] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et käesoleva lõikega ei takistata lepinguosalisi konsulteerimast oma asjaomaste sidusrühmadega.

ARTIKKEL 16.20

Läbivaatamine

Lepinguosaline võib igal ajal pärast käesoleva lepingu jõustumise kuupäeva taotleda käesoleva peatüki läbivaatamist. Selline läbivaatamine algatatakse lepinguosaliste vastastikusel kokkuleppel. Kumbki lepinguosaline võib vajaduse korral võtta arvesse oma asjaomaste sidusrühmade seisukohti sellise läbivaatamise kohta. Pärast sellist läbivaatamist võivad lepinguosalised vajaduse korral ühiselt otsustada edasiste meetmete üle.

17. PEATÜKK

VAIDLUSTE LAHENDAMINE

ARTIKKEL 17.1

Eesmärk

Käesoleva peatüki eesmärk on tagada tulemuslik ja tõhus mehhanism, mis võimaldab vältida või kiiresti lahendada lepinguosaliste vahel käesoleva lepingu tõlgendamisel ja kohaldamisel tekkivaid vaidlusi ning leida võimaluse korral mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus.

ARTIKKEL 17.2

Kohaldamisala

1. Käesolevat peatükki kohaldatakse lepinguosalistevaheliste vaidluste suhtes, milles käsitletakse järgmist:

a) käesolevas lepingus hõlmatud sätete tõlgendamine ja kohaldamine, kui lepinguosaline leiab, et teise lepinguosalise meede[1] ei ole kooskõlas käesolevas lepingus hõlmatud sätetega; või

b) lepinguosalise väide, et teise lepinguosalise kohaldatav meede põhjustab talle hõlmatud sätetest tuleneva kasu saamata jäämise või olulise vähenemise viisil, millega kahjustatakse lepinguosaliste vahelist kaubandust, olenemata sellest, kas niisugune meede on vastuolus käesoleva lepingu sätetega või mitte.

2. Hõlmatud sätted hõlmavad kõiki käesoleva lepingu sätteid, välja arvatud:

a) 7. peatüki „Kaubanduse kaitsemeetmed“ A jagu „Dumpinguvastased ja tasakaalustusmeetmed“ ning B jagu „Üldised kaitsemeetmed“;

[1] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et mõiste „meede“ hõlmab ka lepinguosalise käesolevast lepingust tulenevate kohustuste täitmiseks vajalike meetmete võtmata jätmist.

b) artikkel 8.10 „Meetmete läbipaistvus erikohustuste loendis“ ja artikkel 8.20 „Toetused“;

c) 10. peatükk „Intellektuaalomand“ käesoleva artikli lõike 1 punkti b kohaldamisel;

d) 11. peatükk „Konkurentsivastane tegevus, ühinemiste kontroll ja subsiidiumid“;

e) 12. peatükk „Väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad“;

f) 13. peatükk „Läbipaistvus“;

g) 14. peatükk „Hea reguleerimistava ja regulatiivne koostöö“;

h) 15. peatükk „Kestlikud toidusüsteemid“ ning

i) 16. peatükk „Kaubandus ja kestlik areng“.

3. Käesolevat peatükki kohaldatakse, kui artiklist 5.12 „Tehnilised konsultatsioonid“ ja artiklist 6.10 „Tehnilised arutelud“ ei tulene teisiti.

ARTIKKEL 17.3

Mõisted

Käesolevas peatükis ja selle lisades kasutatakse järgmisi mõisteid:

a) „vaidluste kohtuvälise lahendamise teenuse osutaja“ – vaidluste kohtuvälise lahendamise teenuste, näiteks heade teenete, lepitus- või vahendusteenuse osutaja, kes osutab oma teenuseid vastavalt artiklile 17.4 „Vaidluste kohtuväline lahendamine“;

b) „kaebuse esitanud lepinguosaline“ – lepinguosaline, kes taotleb konsultatsioone vastavalt artiklile 17.5 „Konsultatsioonid“;

c) „vahekohtunik“ – vahekohtu koosseisu kuuluv isik;

d) „lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati“ – lepinguosaline, kellele on esitatud konsultatsioonitaotlus vastavalt artiklile 17.5 „Konsultatsioonid“, ning

e) „kiiresti riknev kaup“ – kaup, mis oma iseloomulike omaduste tõttu rikneb kiiresti, eelkõige sobivate ladustamistingimuste puudumise korral.

ARTIKKEL 17.4

Vaidluste kohtuväline lahendamine

1. Olenemata artikli 17.2 „Kohaldamisala“ lõikest 1 võivad lepinguosalised igal ajal kokku leppida vaidluste kohtuvälise lahendamise meetodis, nagu head teened, lepitamine või vahendamine, et hõlbustada mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduse leidmist vaidlusele, mis käsitleb meedet, mis väidetavalt kahjustab lepinguosaliste vahelist kaubandust.

2. Vaidluste kohtuvälise lahendamise meetodi kasutuselevõtmisel lepivad lepinguosalised kokku vaidluste kohtuvälise lahendamise teenuse osutaja valikus, ülesannetes ja õigustes ning vaidluste kohtuvälise lahendamise menetlust reguleerivates normides, sealhulgas seoses tähtaegade, lõpetamise ja kuludega.

3. Kui lepinguosalised kaaluvad vahendusmenetluse algatamist, võivad nad kasutada 17-C lisas „Vahendusmenetluse käik“ esitatud vahendusmenetluse näidist koos kokkulepitud muudatustega või muid vahendusmenetluse eeskirju, milles võidakse vastastikku kokku leppida.

4. Kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti:

a) käesoleva artikli lõike 1 kohaselt algatatud menetlused, eelkõige seisukohad, mille lepinguosalised on nende menetluste käigus võtnud, ning kõik nõuanded või pakutud lahendused on konfidentsiaalsed, ilma et see piiraks lepinguosalise õigusi mis tahes edasistes või teistes käesoleva või muu lepingu kohastes menetlustes; ning

b) lepinguosaline võib avalikustada üksnes vaidluse kohtuvälise lahendamise toimumise asjaolu.

5. Ilma et see piiraks 17-C lisa „Vahendusmenetluse käik“ E jao „Vahendusmenetluse elluviimine“ või muude lepinguosaliste vahel kokku lepitud menetluste kohaldamist, võib lepinguosaline käesoleva artikli lõike 1 kohaselt algatatud menetlused igal ajal peatada või lõpetada.

6. Lepinguosaliste kokkuleppel võivad lõike 1 kohased menetlused jätkuda vahekohtumenetluse ajal.

ARTIKKEL 17.5

Konsultatsioonid

1. Lepinguosalised püüavad lahendada kõik artiklis 17.2 „Kohaldamisala“ osutatud vaidlused omavahel heas usus toimuvate konsultatsioonide teel, et leida mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus. Kumbki lepinguosaline annab selliste konsultatsioonide toimumiseks piisava võimaluse.

2. Lepinguosaline esitab konsultatsioonide alustamiseks teisele lepinguosalisele kirjaliku taotluse, märkides ära vaidlusaluse meetme ja need käesoleva lepinguga hõlmatud sätted, mida ta peab kohaldatavaks, ning esitades kaebuse faktilise ja õigusliku aluse. Lepinguosaline teeb artikli 17.2 „Kohaldamisala“ lõike 1 punktis b osutatud vaidluse korral kindlaks ka kasu, mis tema arvates on kõnealuse meetme tulemusena saamata jäänud või oluliselt vähenenud viisil, millega kahjustatakse lepinguosaliste vahelist kaubandust.

3. Lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, vastab taotlusele kümne päeva jooksul pärast selle saamise kuupäeva. Kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti, peetakse konsultatsioonid hiljemalt 30 päeva jooksul taotluse saamise kuupäevast arvates ja need toimuvad selle lepinguosalise territooriumil, kelle vastu kaebus esitati. Konsultatsioonid loetakse lõppenuks 45. päeval pärast taotluse saamise kuupäeva, välja arvatud juhul, kui lepinguosalised otsustavad konsultatsioone jätkata.

4. Konsultatsioonid küsimustes, mida konsultatsioone taotlev lepinguosaline peab kiireloomuliseks, sealhulgas kiiresti riknevate kaupade ja hooajakaupade või -teenustega seotud küsimustes, peetakse 15 päeva jooksul alates taotluse saamise kuupäevast. Konsultatsioonid loetakse lõppenuks nimetatud 15 päeva möödudes, kui lepinguosalised ei lepi kokku konsultatsioonide jätkamises.

5. Konsultatsioonide käigus teeb kumbki lepinguosaline järgmist:

a) esitab piisavalt faktilist teavet, mis võimaldab põhjalikult uurida, kuidas võib vaidlusalune meede artikli 17.2 „Kohaldamisala“ lõike 1 punktis a osutatud vaidluse korral olla vastuolus hõlmatud sätetega või artikli 17.2 „Kohaldamisala“ lõike 1 punktis b osutatud vaidluse korral põhjustada taotluse esitanud lepinguosalisele käesolevast lepingust tuleneva kasu saamata jäämise või olulise vähenemise viisil, millega kahjustatakse lepinguosaliste vahelist kaubandust;

b) kaitseb konfidentsiaalsena mis tahes teavet, mille lepinguosaline on sellisena määratlenud ja mida konsultatsioonide käigus vahetatakse; ning

c) püüab teha konsultatsioonideks kättesaadavaks oma valitsusasutuste töötajad, kes vastutavad konsultatsioonidel käsitletava küsimuse eest või kellel on selles küsimuses eksperditeadmised.

6. Konsultatsioonid, eelkõige kõik andmed ja seisukohad, mille lepinguosalised konsultatsioonide käigus avaldavad, on konfidentsiaalsed, ilma et see piiraks kummagi lepinguosalise õigusi mis tahes edasises või muus menetluses.

7. Artikli 17.2 „Kohaldamisala“ lõike 1 punktis a osutatud vaidlusega seotud konsultatsioonitaotlus ei piira taotluse esitanud lepinguosalise õigust taotleda samal ajal või hiljem konsultatsioone seoses artikli 17.2 „Kohaldamisala“ lõike 1 punktis b osutatud vaidlusega, mis käsitleb sama meedet, ja vastupidi.

## ARTIKKEL 17.6

### Vahekohtu moodustamise taotlus

1. Kaebuse esitanud lepinguosaline võib taotleda kirjaliku teatega, mis saadetakse lepinguosalisele, kelle vastu kaebus esitati, vahekohtu moodustamist, kui:

a) lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, ei vasta konsultatsioonitaotlusele kümne päeva jooksul pärast taotluse saamise kuupäeva;

b) konsultatsioone ei peeta artikli 17.5 „Konsultatsioonid“ lõikes 3 või 4 sätestatud kohaldatavate tähtaegade jooksul;

c) lepinguosalised lepivad kokku, et konsultatsioone ei peeta, või

d) konsultatsioonid on lõppenud ja vaidlust ei ole suudetud lahendada.

2. Vahekohtu moodustamise taotluses (edaspidi „vahekohtutaotlus“) tuleb märkida ära:

a) kas konsultatsioonid on toimunud;

b) konkreetne kõnealune meede ning

c) artikli 17.2 „Kohaldamisala“ lõike 1 punktis a osutatud vaidluse korral, kuidas vaidlusalune meede on vastuolus hõlmatud sätetega, tehes seda viisil, mis on piisav kaebuse faktilise ja õigusliku aluse selgeks esitamiseks, või artikli 17.2 „Kohaldamisala“ lõike 1 punktis b osutatud vaidluse korral, kuidas vaidlusalune meede põhjustab kaebuse esitanud lepinguosalisele hõlmatud sätetest tuleneva kasu saamata jäämise või olulise vähenemise viisil, millega kahjustatakse lepinguosaliste vahelist kaubandust.

3. Artikli 17.2 „Kohaldamisala“ lõike 1 punktis a osutatud vaidlusega seotud vahekohtutaotlus ei piira kaebuse esitanud lepinguosalise õigust taotleda samal ajal või hiljem vahekohtu moodustamist seoses artikli 17.2 „Kohaldamisala“ lõike 1 punktis b osutatud vaidlusega, mis käsitleb sama meedet, ja vastupidi.

## ARTIKKEL 17.7

### Vahekohtu moodustamine ja koosseis

1. Kui lepinguosaline esitab artikli 17.6 „Vahekohtu moodustamise taotlus“ kohase vahekohtutaotluse, moodustatakse vahekohus kooskõlas käesoleva artikliga.

2. Vahekohus koosneb kolmest vahekohtunikust.

3. 20 päeva jooksul pärast vahekohtutaotluse saamise kuupäeva konsulteerivad lepinguosalised omavahel, et leppida kokku vahekohtu koosseisus.

4. Kui lepinguosalised ei jõua lõikes 3 sätestatud ajavahemiku jooksul vahekohtu koosseisu suhtes kokkuleppele, valib kumbki lepinguosaline kümne päeva jooksul pärast selle ajavahemiku möödumist vahekohtuniku oma alamnimekirjast, mis on koostatud artikli 17.8 „Vahekohtunike nimekirjad“ kohaselt. Kui lepinguosaline ei vali oma alamnimekirjast selle ajavahemiku jooksul vahekohtunikku, valib kaebuse esitanud lepinguosaline vahekohtuniku selle lepinguosalise alamnimekirjast kümne päeva jooksul pärast selle ajavahemiku möödumist loosi teel.

5. Kui lepinguosalised ei jõua lõikes 3 sätestatud tähtaja jooksul vahekohtu eesistuja suhtes kokkuleppele, valib kaebuse esitanud lepinguosaline kümne päeva jooksul pärast selle tähtaja möödumist vahekohtu eesistuja loosi teel artikli 17.8 „Vahekohtunike nimekirjad“ kohaselt koostatud eesistujate alamnimekirjast.

6. Kui vahekohtunik valitakse vastavalt lõikele 4 või 5 loosi teel, teatab kaebuse esitanud lepinguosaline viivitamata lepinguosalisele, kelle vastu kaebus esitati, loosi teel valimise kuupäeva, kellaaja ja muud asjakohased üksikasjad. Lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, võib soovi korral valimise juures viibida. Valimine toimub selle lepinguosalise või nende lepinguosaliste juuresolekul, kes on kohal.

7. Kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti, loetakse vahekohus moodustatuks 15 päeva pärast seda, kui viimane kolmest valitud vahekohtunikust on nõustunud enda ametisse nimetamisega vastavalt 17-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“ reegli 4 punktile 3 „Vahekohtunike ametisse nimetamine“.

8. Kui vahekohtunikuks valitud isik ei ole kättesaadav või ei nõustu oma ametisse nimetamisega, valitakse uus isik sama valikumeetodi alusel.

9. Kui artikli 17.8 „Vahekohtunike nimekirjad“ lõikes 1 osutatud nimekirja ei ole koostatud või kui alamnimekirjas ei ole lõike 4 või 5 kohase vahekohtunike loosi teel valimise ajaks ühtegi kättesaadavat isikut, tehakse valik vastavalt 17-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“ reegli 4 punktile 1 „Vahekohtunike nimetamine“ kümne päeva jooksul pärast lõikes 3 sätestatud tähtaja möödumist või pärast kinnitust, et ükski isik ei ole kättesaadav.

10. Kui juhtum suunatakse algsele vahekohtule vastavalt artiklitele 17.17 „Vastavuse kontroll“, 17.18 „Hüvitis ja kontsessioonide või muude kohustuste täitmise peatamine“ ja 17.19 „Ajutiste õiguskaitsevahendite kasutamise järel võetavate vastavusmeetmete kontroll“ või vahekohtu eesistujal vastavalt artiklile 17.16 „Mõistlik tähtaeg“ ning üks või mitu algse vahekohtu vahekohtunikku ei ole kättesaadavad, asendatakse nad uue vahekohtunikuga, kes valitakse käesoleva artikli ja 17-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“ kohaselt.

ARTIKKEL 17.8

Vahekohtunike nimekirjad

1. Ühiskomitee võtab hiljemalt üheksa kuud pärast käesoleva lepingu jõustumise kuupäeva vastu otsuse, millega koostatakse nimekiri vähemalt 15 isikust, kes soovivad ja saavad tegutseda vahekohtunikena.

2. Lõikes 1 osutatud nimekiri koosneb kolmest alamnimekirjast:

a) üks alamnimekiri koostatakse Euroopa Liidu ettepanekute alusel;

b) üks alamnimekiri koostatakse India ettepanekute alusel ning

c) üks alamnimekiri koostatakse isikutest, kes ei ole kummagi lepinguosalise kodanikud ja kes võivad täita vahekohtu eesistuja ülesandeid.

3. Igasse alamnimekirja kantakse vähemalt viis isikut. Ühiskomitee tagab, et iga alamnimekiri sisaldab alati nimetatud miinimumarvu isikuid.

4. Lepinguosaliste kokkuleppel võib ühiskomitee koostada lisanimekirju isikutest, kellel on eksperditeadmised käesoleva lepinguga hõlmatud konkreetsetes sektorites. Lepinguosaliste kokkuleppel võidakse selliseid lisanimekirju kasutada vahekohtu moodustamiseks artiklis 17.7 „Vahekohtu moodustamine ja koosseis“ sätestatud korras.

ARTIKKEL 17.9

Vahekohtunikele esitatavad nõuded

1. Vahekohtunik:

a) peab olema tõendanud oma eksperditeadmisi või kogemust õiguse[1] ja rahvusvahelise kaubanduse valdkonnas ning muudes käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustes;

b) peab olema mõlemast lepinguosalisest sõltumatu ning ei tohi olla nendega seotud ega neilt juhiseid saada;

c) peab täitma oma ülesandeid üksikisikuna ja mitte võtma vaidlusega seotud küsimustes vastu juhiseid üheltki organisatsioonilt ega valitsuselt ning

[1] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et õigusalaste eksperditeadmiste puhul ei ole nõutav, et vahekohtunikul oleks ametlik õiguskraad.

d) peab järgima 17-B lisas „Vahekohtunike ja vaidluste kohtuvälise lahendamise teenuse osutajate käitumisjuhend“ sätestatud käitumisjuhendit.

2. Vahekohtu eesistujal peab lisaks olema vaidluse lahendamise menetluse läbiviimise kogemus.

3. Pidades silmas konkreetse vaidluse teemat, võivad lepinguosalised kokku leppida lõike 1 punktis a sätestatud nõuetest erandi tegemises.

4. Kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti, ei tegutse vaidluste kohtuvälise lahendamise teenuse osutaja vahekohtunikuna vaidluste lahendamise menetlustes, mis põhinevad käesoleval lepingul või mis tahes muul lepingul, milles käsitletakse sama küsimust kui see, mida ta on lahendanud vaidluste kohtuvälise lahendamise teenuse osutajana.

ARTIKKEL 17.10

Vahekohtu ülesanded

1. Vahekohus annab talle esitatud küsimusele objektiivse hinnangu vastavalt oma pädevusele.

2. Vahekohus esitab oma otsustes ja aruannetes järgmise:

a) kirjeldav osa, milles võetakse kokku lepinguosaliste esildised ja väited;

b) oma leiud ja järeldused, sealhulgas tuvastatud asjaolud; ning

i) artikli 17.2 „Kohaldamisala“ lõike 1 punktis a osutatud vaidluse korral hõlmatud sätete kohaldatavus ja vajaduse korral vaidlusaluse meetme kooskõla nende sätetega või

ii) artikli 17.2 „Kohaldamisala“ lõike 1 punktis b osutatud vaidluse korral hõlmatud sätetest kaebuse esitanud lepinguosalisele tuleneva kasu saamata jäämine või oluline vähenemine viisil, millega kahjustatakse lepinguosaliste vahelist kaubandust;

c) oma leidude ja järelduste aluseks olevad peamised põhjendused ning

d) muud järeldused, mida lepinguosalised on ühiselt taotlenud hiljemalt istungi ajal.

3. Kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti, teeb vahekohus artikli 17.2 „Kohaldamisala“ lõike 1 punktis b osutatud vaidluse korral järgmist:

a) teeb kindlaks, kas vaidlusalune meede põhjustab hõlmatud sätete kohta kaebuse esitanud lepinguosalisele tuleneva kasu saamata jäämise või olulise vähenemise viisil, millega kahjustatakse lepinguosaliste vahelist kaubandust;

b) teeb vajaduse korral kindlaks, kui suur on hõlmatud sätetest tulenenud kasu, mis on kaebuse esitanud lepinguosalisel saamata jäänud või oluliselt vähenenud viisil, millega kahjustatakse lepinguosaliste vahelist kaubandust;

c) kui vahekohus tuvastab, et vaidlusalune meede põhjustab hõlmatud sätete kohta kaebuse esitanud poolele tuleneva kasu saamata jäämise või olulise vähenemise viisil, millega kahjustatakse lepinguosaliste vahelist kaubandust, siis soovitab ta, et lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, teeks vastastikku rahuldava kohanduse,[1] ning

d) kui see on asjakohane ja kui mõlemad lepinguosalised seda taotlevad, soovitab viise ja vahendeid vastastikku rahuldava kohanduse saavutamiseks, sealhulgas hüvitisena[2].

4. Vahekohus ei esita oma soovitusi ega ettepanekuid vaidluse lahendamise vahendite kohta, välja arvatud juhul, kui lepinguosalised seda ühiselt taotlevad.

---

[1] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, ei ole kohustatud vaidlusalust meedet tühistama.

[2] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et sellised ettepanekud ei ole lepinguosalistele siduvad.

5. Vahekohus peaks lepinguosalistega korrapäraselt konsulteerima ja pakkuma piisavalt võimalusi mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduse väljatöötamiseks.

ARTIKKEL 17.11

Pädevus

1. Kui lepinguosalised ei lepi viie päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamise kuupäeva kokku teisiti, on vahekohtu pädevus järgmine:

„vaadata vahekohtule esitatud taotluses osutatud küsimus läbi, pidades silmas lepingu asjakohaseid sätteid, millele lepinguosalised viitavad, teha järeldused hõlmatud sätete kohaldatavuse kohta ja vaidlusaluse meetme kooskõla kohta nende sätetega või artikli 17.2 „Kohaldamisala“ lõike 1 punkti b kohase vahekohtule esitatud taotluse korral selle kohta, kas kõnealune meede muudab olematuks või vähendab oluliselt kasu, mida kaebuse esitanud lepinguosaline saab hõlmatud sätetest, viisil, millega kahjustatakse lepinguosaliste vahelist kaubandust, ning esitada aruanne vastavalt artiklile 17.13 „Vahearuanne“ ja artiklile 17.14 „Lõpparuanne““.

2. Kui lepinguosalised lepivad kokku muus pädevuses, teatavad nad vahekohtule kokkulepitud pädevusest lõikes 1 osutatud tähtaja jooksul.

ARTIKKEL 17.12

Otsus kiireloomulisuse kohta

Lepinguosaline võib kolme päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamise kuupäeva taotleda, et vahekohus otsustaks, kas vaidlus on kiireloomuline. Vahekohus esitab oma otsuse 12 päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamise kuupäeva.

ARTIKKEL 17.13

Vahearuanne

1. Vahekohus esitab lepinguosalistele vahearuande 150 päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamise kuupäeva. Kui vahekohus leiab erandjuhtudel, et sellest tähtajast ei ole võimalik kinni pidada, teatab vahekohtu eesistuja sellest viivitamata lepinguosalistele, märkides ära viivituse põhjused ja kuupäeva, mil vahekohus kavatseb vahearuande esitada. Vahekohus esitab vahearuande hiljemalt 180 päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamise kuupäeva. Kiireloomulistel juhtudel esitab vahekohus vahearuande 90 päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamise kuupäeva.

2. Vahearuanne sisaldab kirjeldavat osa ning vahekohtu tähelepanekuid ja järeldusi.

3. Lepinguosaline võib 15 päeva jooksul pärast vahearuande saamise kuupäeva ja kiireloomulistel juhtudel kaheksa päeva jooksul taotleda, et vahekohus vaataks läbi vahearuande teatud aspektid, esitades nende aspektide kohta oma märkused. Lepinguosaline võib kuue päeva jooksul pärast taotluse saamist teha teise lepinguosalise taotluse kohta märkusi. Pärast kummagi lepinguosalise märkuste arvessevõtmist ja nende põhjal vajalikuks peetava lisauurimise elluviimist võib vahekohus oma aruannet muuta.

## ARTIKKEL 17.14

## Lõpparuanne

1. Vahekohus esitab lepinguosalistele lõpparuande 45 päeva jooksul pärast oma vahearuande esitamise kuupäeva ja kiireloomulistel juhtudel 30 päeva jooksul.

2. Lõpparuandes kajastatakse võimalikke taotlusi, mille lepinguosaline on vahearuande kohta artikli 17.13 „Vahearuanne“ lõike 3 kohaselt esitanud, ja käsitletakse selgelt lepinguosaliste märkusi.

ARTIKKEL 17.15

Lõpparuande rakendamine

1. Kui vahekohus järeldab, et vaidlusalune meede ei ole hõlmatud sätetega kooskõlas, võtab lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, kõik vajalikud meetmed, et tagada viivitamata meetme vastavus kõnealustele sätetele („vastavusmeede“).

2. Kui vahekohus järeldab, et vaidlusalune meede põhjustab hõlmatud sätetest kaebuse esitanud lepinguosalisele tuleneva kasu saamata jäämise või olulise vähenemise viisil, millega kahjustatakse lepinguosaliste vahelist kaubandust, alustavad lepinguosalised konsultatsioone, et leppida kokku vastastikku rahuldavas kohanduses või mõlemat lepinguosalist rahuldavas lahenduses („vastavusmeede“). Lepinguosalised püüavad eelistada lahendust, mis laiendab tulemuslikult turulepääsu määral, mis on samaväärne soodustuste olematuks muutmise või olulise vähendamisega, mis on tingitud meetmetest, sealhulgas tariifide vähendamisest või mittetariifsete tõkete kõrvaldamisest.

3. Lepinguosaline, kelle kohta kaebus esitati, teatab hiljemalt 30 päeva jooksul pärast lõpparuande esitamise kuupäeva kaebuse esitanud lepinguosalisele vastavuse tagamiseks võetud meetmetest või oma kavatsustest.

ARTIKKEL 17.16

Mõistlik tähtaeg

1. Kui artikli 17.15 „Lõpparuande rakendamine“ lõikes 1 sätestatud kohustusi ei ole võimalik viivitamata täita, teatab lepinguosaline, kelle kohta kaebus esitati, hiljemalt 30 päeva pärast lõpparuande saamise kuupäeva kaebuse esitanud lepinguosalisele mõistliku tähtaja, mida ta vajab vastavuse tagamiseks, ja selle põhjused. Lepinguosalised püüavad kokku leppida mõistliku tähtaja.

2. Kui lepinguosalised ei ole kokku leppinud mõistlikus tähtajas 50 päeva jooksul pärast kuupäeva, mil vahekohtu lõpparuanne lepinguosalistele esitati, võib kaebuse esitanud lepinguosaline paluda algse vahekohtu eesistujal kindlaks määrata mõistliku tähtaja. Kui kaebuse esitanud lepinguosaline ei ole[1]

3. Lepinguosaline, kelle kohta kaebus esitati, teavitab kaebuse esitanud lepinguosalist vahekohtu lõpparuande täitmisel tehtud edusammudest hiljemalt 15 päeva jooksul enne mõistliku tähtaja möödumist.

4. Suunisena ei tohiks mõistlik tähtaeg ületada 15 kuud alates kuupäevast, mil vahekohtu lõpparuanne edastatakse lepinguosalistele. Lepinguosalised võivad leppida kokku mõistliku tähtaja pikendamises.

[1] Käesoleva peatüki muudes artiklites, eelkõige artiklites 17.10 „Vahekohtu ülesanded“, 17.11 „Pädevus“, 17.20 „Vahekohtunike asendamine“, 17.22 „Peatamine ja lõpetamine“, 17.23 „Õigus taotleda teavet“, 17.24 „Tõlgendamisreeglid“, 17.25 „Vahekohtu aruanded ja otsused“, 17.28 „Mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus“, 17.29 „Ajavahemikud“ ning 17.30 „Kulud“ sisalduvaid viiteid vahekohtule kohaldatakse *mutatis mutandis* ka eesistuja suhtes, kui ta täidab käesoleva artikli kohaseid ülesandeid.

ARTIKKEL 17.17

Vastavuse kontroll

1. Lepinguosaline, kelle kohta kaebus esitati, teatab kaebuse esitanud lepinguosalisele hiljemalt mõistliku tähtaja möödumise kuupäeval kõigist võetud vastavusmeetmetest.

2. Kui lepinguosalised ei jõua kokkuleppele mõne vastavusmeetme olemasolus või selle vastavuses hõlmatud sätetele, võib kaebuse esitanud lepinguosaline taotleda, et selles küsimuses teeks otsuse algne vahekohus. Taotluses nimetatakse vaidlusalune meede ja selgitatakse, kuidas see meede on vastuolus hõlmatud sätetega, tehes seda viisil, mis on piisav kaebuse õigusliku aluse selgeks esitamiseks.

3. Vahekohus esitab lepinguosalistele nõuetele vastavuse vahearuande 60 päeva jooksul pärast taotluse saamise kuupäeva ja lõpparuande 30 päeva jooksul pärast seda.

ARTIKKEL 17.18

Hüvitis ja kontsessioonide või muude kohustuste täitmise peatamine

1. Hüvitis ning kontsessioonide või muude kohustuste täitmise peatamine (edaspidi „kohustuste peatamine“) on ajutised meetmed, mida saab rakendada juhul, kui lepinguosaline, kelle kohta kaebus esitati, ei järgi lõpparuannet. Hüvitise maksmisele ja kohustuste peatamisele tuleb eelistada lõpparuande soovituste täielikku järgimist.

2. Lepinguosaline, kelle kohta kaebus esitati, teeb kaebuse esitanud lepinguosalise taotlusel hüvitise ettepaneku ja alustab läbirääkimisi vastastikku vastuvõetavas hüvitises kokkuleppele jõudmiseks, kui:

a) lepinguosaline, kelle kohta kaebus esitati, teatab kaebuse esitanud lepinguosalisele, et lõpparuande soovitusi ei ole võimalik täita;

b) lepinguosaline, kelle kohta kaebus esitati, ei teata artikli 17.15 „Lõpparuande rakendamine“ lõikes 3 sätestatud tähtaja jooksul või enne artikli 17.16 „Mõistlik tähtaeg“ kohaselt kindlaks määratud mõistliku tähtaja möödumist ühestki vastavusmeetmest;

c) vahekohus leiab pärast artikli 17.17 „Vastavuskontroll“ kohast vastavuskontrolli, et vastavusmeedet ei ole võetud, või

d) vahekohus leiab pärast artikli 17.17 „Vastavuskontroll“ kohast vastavuskontrolli, et võetud meede ei ole hõlmatud sätetega kooskõlas.

3. Kaebuse esitanud lepinguosaline võib pärast seda, kui ta on teatanud oma kavatsustest lepinguosalisele, kelle kohta kaebus esitati, ja kooskõlas lõikega 4 või 5 peatada hõlmatud sätetest tulenevate kohustuste täitmise:

a) lõike 2 punktides a–d osutatud asjaoludel, kui kaebuse esitanud lepinguosaline ei ole esitanud lõike 2 kohast hüvitise taotlust;

b) kui kaebuse esitanud lepinguosaline on esitanud lõike 2 kohase hüvitise taotluse ja lepinguosalised ei ole 30 päeva jooksul pärast taotluse saamise kuupäeva hüvitises kokku leppinud või

c) kui lepinguosalised on vastavalt lõikele 2 kokku leppinud vastastikku vastuvõetavas hüvitises, kuid lepinguosaline, kelle kohta kaebus esitati, ei ole täitnud lepingu tingimusi.

4. Lõikes 3 osutatud teatises täpsustatakse järgmist:

a) kohustuste täitmise kavandatud peatamise ulatus;

b) asjaomane sektor või asjaomased sektorid, millega kontsessioonid või muud kohustused on seotud, ning

c) artikli 17.2 „Kohaldamisala“ lõike 1 punktis a osutatud vaidluse korral põhjused, millel põhineb kaebuse esitanud lepinguosalise otsus peatada kontsessioonid või muud kohustused muus sektoris kui see, milles vahekohus on tuvastanud vastuolu lepinguga.

5. Kui kaebuse esitanud lepinguosaline leiab artikli 17.2 „Kohaldamisala“ lõike 1 punktis b osutatud vaidluse korral, et kontsessioonide peatamine samas sektoris või samades sektorites, mida vaidlusaluse meetmega on kahjustatud, ei ole mõistlik ega tulemuslik, võib ta kaaluda kontsessioonide peatamist teistes sektorites. Sellisel juhul võtab kaebuse esitanud lepinguosaline arvesse järgmist:

a) kaubandus sektoris, mida vaidlusaluse meetmega on kahjustatud, ja sellise kaubanduse tähtsus nimetatud lepinguosalisele;

b) kasu saamata jäämise või olulise vähenemisega seotud laiemad majanduselemendid ning

c) kontsessioonide peatamise kohaldamise laiemad majanduslikud tagajärjed, sealhulgas ajutiste õiguskaitsevahendite kasutuselevõtt mitmes sektoris, et võtta arvesse asjaomaste sektorite erinevat majanduslikku suurust.

6. Kaebuse esitanud lepinguosaline võib kohustuste täitmise peatada kõige varem 30 päeva pärast lõikes 3 osutatud teate esitamise kuupäeva. Kui lepinguosaline, kelle kohta kaebus esitati, esitab lõike 9 kohase taotluse, võib kaebuse esitanud lepinguosaline kohustuste täitmise peatada üksnes pärast seda, kui vahekohus on teinud nimetatud taotluse kohta otsuse, ja teeb seda kooskõlas sellise otsusega.

7. Kohustuste täitmise peatamise ulatus ei tohi olla suurem saamata jäävast või vähenevast kasust, mille on põhjustanud meede, mis leitakse olevat vastuolus käesoleva lepinguga hõlmatud sätetega.

8. Artikli 17.2 „Kohaldamisala“ lõike 1 punktis b osutatud vaidluse korral kohtleb kaebuse esitanud lepinguosaline lepinguosalist, kelle kohta kaebus esitati, sektoris, kus kõnealuseid õiguskaitsevahendeid kohaldatakse, jätkuvalt märkimisväärselt soodsamalt kui mittesoodusrežiimi alusel asjaomasel ajal. Eelkõige juhul, kui ajutine õiguskaitsevahend võetakse vastu tariifsete kontsessioonide peatamise teel, seab kaebuse esitanud lepinguosaline esikohale kaubad, mille suhtes kohaldatakse tariifide täielikku kaotamist, kusjuures ajutised õiguskaitsevahendid ei tohi ületada 50 % erinevusest ühelt poolt asjaomasel ajal kohaldatava 2-A lisas „Tariifikohustuste loendid“ sätestatud määra ja teiselt poolt peatava lepinguosalise kohaldatava mittesoodustariifi määra vahel.

9. Kui lepinguosaline, kelle kohta kaebus esitati, leiab, et teatises osutatud kohustuste täitmise peatamise ulatus on suurem kasust, mis jääb saamata või väheneb seetõttu, et ta ei ole lõpparuannet järginud, või leiab, et ta on täitnud lõike 2 kohaselt kokku lepitud hüvitise tingimused, või väidab, et kaebuse esitanud lepinguosaline ei ole esitanud lõike 4 punktis c nõutud põhjendusi, võib ta hiljemalt 30 päeva jooksul pärast lõikes 3 osutatud teate saamist taotleda, et algne vahekohus teeks selles küsimuses järeldused.

10. Lõikes 9 osutatud vahekohus esitab selles küsimuses oma otsuse lepinguosalistele tavaliselt 45 päeva jooksul pärast taotluse kuupäeva. Kui vahekohus leiab, et nimetatud tähtajast ei ole võimalik kinni pidada, teatab vahekohtu eesistuja sellest lepinguosalistele, märkides ära viivituse põhjused ja kuupäeva, mil vahekohus kavatseb lõpparuande esitada. Vahekohus esitab oma lõpparuande hiljemalt 60 päeva jooksul pärast taotluse esitamise kuupäeva.

11. Kohustuste täitmise peatamine või hüvitis on ajutised meetmed ning neid ei kohaldata pärast seda, kui

a) lepinguosalised on leidnud artikli 17.28 „Mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus“ kohaselt mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduse;

b) lepinguosalised on kokku leppinud, et vastavusmeede viib selle lepinguosalise, kelle kohta kaebus esitati, vastavusse hõlmatud sätetega;

c) artikli 17.2 „Kohaldamisala“ lõike 1 punktis a osutatud vaidluse korral tunnistatakse kehtetuks mis tahes vastavusmeede, mis vahekohtu arvates ei ole hõlmatud sätetega kooskõlas, või muudetakse seda nii, et lepinguosaline, kelle kohta kaebus esitati, viiks end nende sätetega vastavusse, või

d) artikli 17.2 „Kohaldamisala“ lõike 1 punktis b osutatud vaidluse korral tunnistatakse kehtetuks mis tahes meede, mis vahekohtu arvates on põhjustanud kaebuse esitanud lepinguosalisele hõlmatud sätetest tuleneva kasu saamata jäämise või olulise vähenemise viisil, millega kahjustatakse lepinguosaliste vahelist kaubandust, või seda muudetakse nii, et hoida ära kasu saamata jäämine või oluline vähenemine.

12. Olenemata lõikest 2 võib artikli 17.2 „Kohaldamisala“ lõike 1 punktis b osutatud vaidluse korral hüvitis moodustada osa vastastikku rahuldavast kohandusest, millega vaidlus lõplikult lahendatakse.

ARTIKKEL 17.19

Ajutiste õiguskaitsevahendite kasutamise järel võetavate vastavusmeetmete kontroll

1. Lepinguosaline, kelle kohta kaebus esitati, teatab kaebuse esitanud lepinguosalisele vastavusmeetmetest, mida ta on võtnud pärast kohustuste täitmise peatamist või ajutise hüvitise kohaldamist. Kaebuse esitanud lepinguosaline lõpetab kohustuste täitmise peatamise 30 päeva jooksul pärast teate saamist, välja arvatud lõikes 2 osutatud juhtudel, ning juhul, kui on kohaldatud hüvitist, võib lepinguosaline, kelle kohta kaebus esitati, lõpetada mis tahes kohaldatava hüvitise maksmise.

2. Kui lepinguosalised ei jõua 30 päeva jooksul pärast lõikes 1 osutatud teate saamise kuupäeva kokkuleppele, kas lepinguosaline, kelle kohta kaebus esitati, on teatatud meetme abil viidud nõuetega vastavusse, võib kumbki lepinguosaline taotleda, et selles küsimuses teeks otsuse algne vahekohus. Vahekohus esitab oma otsuse lepinguosalistele 60 päeva jooksul pärast taotluse saamise kuupäeva. Kui vahekohus leiab, et lepinguosaline, kelle kohta kaebus esitati, on vastavusmeetme abil viidud nõuetega vastavusse, lõpetab kaebuse esitanud lepinguosaline kohustuste täitmise peatamise viivitamata ja hiljemalt 30 päeva jooksul pärast otsuse kättetoimetamise kuupäeva ning lepinguosaline, kelle kohta kaebus esitati, võib lõpetada mis tahes hüvitise maksmise. Vajaduse korral tuleb kohustuste täitmise peatamise või hüvitise ulatust kohandada vastavalt vahekohtu otsusele.

3. Kui lepinguosaline, kelle kohta kaebus esitati, on arvamusel, et kaebuse esitanud lepinguosalise poolt kohustuste täitmise peatamise ulatus on suurem saamata jäävast või vähenevast kasust, võib ta esitada algsele vahekohtule taotluse selles küsimuses otsuse tegemiseks.

ARTIKKEL 17.20

Vahekohtunike asendamine

Kui vahekohtunik astub käesoleva peatüki kohase vaidluse lahendamise menetluse käigus tagasi, ei saa oma ülesandeid täita või ta tuleb asendada, sest ta ei vasta artiklis 17.9 „Vahekohtunikele esitatavad nõuded“ vahekohtunike suhtes sätestatud nõuetele, nimetatakse kooskõlas artikliga 17.7 „Vahekohtu moodustamine ja koosseis“ ning 17-A lisaga „Vaidluste lahendamise kord“ uus vahekohtunik, kellel on samad volitused ja kohustused kui algsel vahekohtunikul. Vahekohtu töö, sealhulgas asjakohased tähtajad, peatatakse alates kuupäevast, mil algne vahekohtunik ei saanud enam tegutseda või ta tuli asendada, kuni uue vahekohtuniku ametisse nimetamise kuupäevani.

ARTIKKEL 17.21

Töökord

Käesoleva peatüki kohaseid konsultatsioone ja vahekohtumenetlusi reguleeritakse käesoleva peatüki ja 17-A lisaga „Vaidluste lahendamise kord“.

ARTIKKEL 17.22

Peatamine ja lõpetamine

1. Kui vahekohus saab kaebuse esitanud lepinguosaliselt taotluse, võib ta oma töö igal ajal peatada, kuid mitte kauemaks kui 12 järjestikuseks kuuks. Sellisel juhul jätkab vahekohus oma tööd kaebuse esitanud lepinguosalise taotlusel peatamisperioodi lõppedes või mõlema lepinguosalise taotlusel enne peatamisperioodi lõppu.

2. Kui vahekohus saab mõlemalt lepinguosaliselt taotluse, peatab ta oma töö lepinguosaliste vahel kokku lepitud tähtajaks, kuid mitte kauemaks kui 12 järjestikuseks kuuks. Sellisel juhul jätkab vahekohus oma tööd kaebuse esitanud lepinguosalise taotlusel peatamisperioodi lõppedes või mõlema lepinguosalise taotlusel enne peatamisperioodi lõppu. Vahekohus võib jätkata oma tööd peatamisperioodi lõppedes selle lepinguosalise taotlusel, kelle kohta kaebus esitati.

3. Taotluse esitanud lepinguosaline esitab vahekohtule ja teisele lepinguosalisele sellekohase teate. Kui vahekohus ei jätka oma tööd lõike 1 või 2 kohase peatamisperioodi lõppedes, siis vahekohtu volitused aeguvad ja vaidluse lahendamise menetlus lõpetatakse.

4. Vahekohtu töö peatamise korral pikendatakse käesolevas peatükis sätestatud tähtaegu sama ajavahemiku võrra, mille jooksul vahekohtu töö on olnud peatatud.

5. Vahekohus lõpetab menetluse, kui lepinguosalised seda taotlevad.

## ARTIKKEL 17.23

## Õigus taotleda teavet

1. Vahekohus võib lepinguosalise taotlusel või omal algatusel taotleda lepinguosalistelt asjaomast teavet, mida ta peab vajalikuks ja asjakohaseks. Lepinguosalised vastavad vahekohtu teabetaotlusele kiiresti ja ammendavalt.

2. Vahekohus võib lepinguosalise taotlusel või omal algatusel hankida pärast lepinguosalistega konsulteerimist mis tahes asjakohasest allikast teavet või tehnilisi nõuandeid, mida ta peab asjakohaseks. Lisaks on vahekohtul õigus küsida pärast lepinguosalistega konsulteerimist vastavalt lepinguosaliste vahel kokkulepitud tingimustele ka ekspertide arvamust, kui ta peab seda asjakohaseks.

3. Mis tahes teave, tehniline nõuanne või eksperdiarvamus, mille vahekohus on saanud käesoleva artikli kohaselt, tehakse lepinguosalistele kättesaadavaks ja lepinguosalised võivad selle kohta märkusi esitada. Kui vahekohus võtab teavet või tehnilisi nõuandeid aruande koostamisel arvesse, võtab ta arvesse ka lepinguosaliste märkusi teabe või tehniliste nõuannete kohta.

ARTIKKEL 17.24

Tõlgendamisreeglid

1. Vahekohus tõlgendab hõlmatud sätteid vastavalt rahvusvahelise avaliku õiguse tõlgendamise väljakujunenud reeglitele.

2. Vahekohus võtab arvesse asjakohaseid tõlgendusi, mis on esitatud WTO vaekogude ja apellatsioonikogu aruannetes, mille WTO vaidluste lahendamise organ on vastu võtnud.

ARTIKKEL 17.25

Vahekohtu aruanded ja otsused

1. Vahekohtu arutelud on konfidentsiaalsed. Vahekohus teeb kõik endast oleneva, et koostada aruandeid ja teha otsuseid konsensuse alusel. Kui vahekohus ei suuda konsensust saavutada, teeb ta otsuse häälteenamusega. Individuaalsete vahekohtunike arvamusi ei avalikustata ühelgi juhul.

2. Vahekohus ja lepinguosalised käsitlevad konfidentsiaalsena mis tahes teavet, mille lepinguosaline on vahekohtule esitanud vastavalt 17-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“ reegli 11 punktile 3 „Konfidentsiaalsus“.

3. Vahekohtu aruanded ja otsused ei suurenda ega vähenda lepinguosaliste õigusi ega kohustusi, mis on sätestatud käesolevas lepingus.

4. Kõik vahekohtu aruanded ja otsused, välja arvatud vahearuanne, on lepinguosalistele siduvad ning lepinguosalised aktsepteerivad neid tingimusteta.

ARTIKKEL 17.26

Vaidluse lahendamise organi valik

1. Kui vaidlus on seotud käesoleva lepingu kohase õiguse või kohustusega ja sisuliselt samaväärse õiguse või kohustusega, mis tuleneb muust rahvusvahelisest lepingust, mille osalised on mõlemad lepinguosalised, sealhulgas WTO asutamislepingust, võib õiguskaitset taotlev lepinguosaline valida organi, kus vaidlus lahendada.

2. Kui õiguskaitset taotlev lepinguosaline on organi valinud, kasutatakse valitud organit teiste organite välistamiseks,[1] välja arvatud juhul, kui esimesena valitud organ ei suuda menetluslikel või kohtualluvusega seotud põhjustel vaidlusalustes küsimustes järeldusi teha.

[1] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et organi valimisega kaasneb kohustus lõpetada konsultatsioonid muudes organites.

3. Käesoleva artikli kohaldamisel loetakse organ valituks:

a) käesoleva jao kohase vaidluste lahendamise menetluse puhul lepinguosalise vahekohtutaotlusega vastavalt artikli 17.6 „Vahekohtu moodustamise taotlus“ lõikele 2;

b) WTO asutamislepingu kohase vaidluste lahendamise menetluse puhul lepinguosalise taotlusega moodustada vahekohus vastavalt vaidluste lahendamise käsitusleppe artiklile 6 ning

c) lõikes 1 osutatud mis tahes muu lepingu kohase vaidluste lahendamise menetluse puhul vastavalt kõnealuse lepingu asjakohastele sätetele.

4. Ükski käesoleva lepingu säte ei takista lepinguosalist rakendamast kontsessioonide või muude kohustuste täitmise peatamist, kui seda on lubanud WTO vaidluste lahendamise organ või kui see on lubatud vaidluse lahendamise menetluste kohaselt, mis on ette nähtud muu rahvusvahelise lepinguga, mille osalised mõlemad lepinguosalised on. WTO asutamislepingut ega ühtegi muud lepinguosaliste vahelist rahvusvahelist lepingut ei saa kasutada selleks, et takistada lepinguosalist peatamast käesoleva peatüki kohaste kohustuste täitmist.

ARTIKKEL 17.27

Läbipaistvus

1. Kummalgi lepinguosalisel on õigus viivitamata avalikustada järgmine:

a) konsultatsioonitaotlus artikli 17.5 „Konsultatsioonid“ lõike 2 alusel;

b) vahekohtutaotlus artikli 17.6 „Vahekohtu moodustamise taotlus“ lõike 2 alusel;

c) vahekohtu moodustamise kuupäev artikli 17.7 „Vahekohtu moodustamine ja koosseis“ lõike 7 alusel;

d) tema esildised ja avaldused vahekohtumenetluses[1];

e) asjaolu, et artikli 17.28 „Mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus“ kohane mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus on saavutatud; ning

f) vahekohtu lõpparuanded ja otsused.

[1] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et see õigus ei laiene teise lepinguosalise kirjaliku esildise ja vahekohtumenetluses tehtud avalduste tervikuna avalikustamisele.

2. Kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti, on vahekohtu istungid avalikud.

3. Lõigete 1 ja 2 suhtes kohaldatakse konfidentsiaalse teabe kaitset, nagu on sätestatud 17-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“ reeglis 11 „Konfidentsiaalsus“.

ARTIKKEL 17.28

Mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus

1. Lepinguosalised võivad igal ajal leida kõigile artiklis 17.2 „Kohaldamisala“ osutatud vaidlustele mõlemat poolt rahuldava lahenduse.

2. Kui vahekohtumenetluse käigus leitakse vastastikku rahuldav lahendus, teatavad lepinguosalised sellest lahendusest ühiselt vahekohtule. Sellise teate saamisel vahekohtumenetlus lõpetatakse.

3. Kumbki lepinguosaline võtab kõik meetmed, mis on vajalikud mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduse rakendamiseks kokkulepitud aja jooksul.

4. Lahendust rakendav lepinguosaline teatab teisele lepinguosalisele hiljemalt kokkulepitud ajavahemiku lõpuks kirjalikult kõigist meetmetest, mis on võetud mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduse rakendamiseks.

ARTIKKEL 17.29

Ajavahemikud

1. Kõiki käesolevas peatükis sätestatud ajavahemikke arvestatakse päevades alates nendega seotud toimingule järgnevast päevast, kui ei ole sätestatud teisiti.

2. Vahekohus võib igal ajal teha lepinguosalistele ettepaneku muuta käesolevas peatükis sätestatud ajavahemikke, lisades ettepaneku põhjenduse.

3. Kõiki käesolevas peatükis sätestatud ajavahemikke võib lepinguosaliste vastastikusel kokkuleppel muuta.

ARTIKKEL 17.30

Kulud

1. Mõlemad lepinguosalised kannavad oma vahekohtumenetluses osalemise kulud ise.

2. Kui ei ole sätestatud teisiti, vastutavad lepinguosalised korralduskulude, sealhulgas vahekohtunike tasustamise ja kulude eest ühiselt ning jagavad need võrdselt.

3. Ühiskomitee võib võtta vastu otsuse, milles sätestatakse vahekohtunike tasustamise ja kulude hüvitamise parameetrid või muud üksikasjad, sealhulgas võimalikud vahekohtumenetlusega seotud kulud. Kuni selle otsuse tegemiseni määratakse tasu ja hüvitamise parameetrid kindlaks 17-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“ reegli 4 „Vahekohtunike ametisse nimetamine“ punkti 3 kohaselt.

## 18. PEATÜKK

## INSTITUTSIOONILISED SÄTTED

### ARTIKKEL 18.1

### Ühiskomitee

1. Lepinguosalised moodustavad mõlema lepinguosalise esindajatest koosneva ühiskomitee.

2. Ühiskomitee tuleb kokku hiljemalt ühe aasta jooksul alates käesoleva lepingu jõustumise kuupäevast. Seejärel tuleb ühiskomitee kokku kord aastas lepinguosaliste poolt eelnevalt kokku lepitud kuupäeval ja päevakorraga, kui lepinguosalised ei ole kokku leppinud teisiti. Lepinguosalise taotlusel võivad lepinguosalised vastastikusel kokkuleppel otsustada korraldada ühiskomitee erakorralise koosoleku põhjendamatu viivituseta mõlemale lepinguosalisele sobival kuupäeval.

3. Ühiskomitee koosolekud toimuvad vaheldumisi Euroopa Liidus või Indias, kui lepinguosalised ei ole kokku leppinud teisiti. Ühiskomitee koosolekud võivad vastavalt lepinguosaliste kokkuleppele toimuda vahetute kohtumistena või asjakohaste sidevahendite abil.

4. Ühiskomiteed juhivad ühiselt Euroopa Komisjoni kaubandusvolinik ning India valitsuse kaubandus- ja tööstusminister või nende vastavad esindajad.

5. Ühiskomitee tööd reguleeritakse 18-A lisas „Ühiskomitee kodukord“ sätestatud kodukorraga.

ARTIKKEL 18.2

Ühiskomitee ülesanded

1. Ühiskomitee teeb järgmist:

a) tagab käesoleva lepingu nõuetekohase ja tulemusliku toimimise;

b) otsib võimalusi lepinguosaliste vahelise kaubanduse ja investeerimistegevuse edasiseks suurendamiseks, sealhulgas seoses turulepääsuga;

c) hindab, vaatab läbi ja jälgib käesoleva lepingu rakendamist ja üldist toimimist ning selle mõju;

d) teeb järelevalvet kõigi käesoleva lepingu alusel moodustatud erikomiteede ja vajaduse korral muude organite tegevuse üle ning koordineerib seda;

e) ilma et see piiraks 17. peatüki „Vaidluste lahendamine“ kohaldamist, otsib võimalusi ennetada või lahendada probleeme, mis võivad tekkida käesoleva lepinguga hõlmatud valdkondades, või lahendada rahumeelselt vaidlusi, mis käsitlevad käesoleva lepingu tõlgendamist või kohaldamist;

f) kaalub kõiki käesoleva lepingu muutmise ettepanekuid ning

g) kaalub muid huvipakkuvaid küsimusi, mis on seotud käesoleva lepinguga ja milles lepinguosaliste esindajad võivad kokku leppida.

2. Ühiskomitee võib teha järgmist:

a) moodustada, ümber korraldada või saata laiali erikomiteesid või muid organeid, mis ei ole loodud artikli 18.3 „Erikomiteed“ alusel, ning määrata kindlaks nende koosseisu, funktsiooni ja ülesanded, et parandada käesoleva lepingu toimimist;

b) anda käesoleva lepingu alusel loodud erikomiteedele või muudele organitele kohustusi või delegeerida neile ülesandeid;

c) soovitada lõike 1 punkti f kohaselt lepinguosalistele käesoleva lepingu muudatusi;

d) võtta vastu otsuseid, millega muudetakse järgmist[1]:

i) 2-A lisa „Tariifikohustuste loendid“ ja 2-B lisa „Terase tariifikvoodid“;

[1] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et India puhul on muutmisotsuste vastuvõtmiseks vaja eelnevalt täita riigisisesed õiguslikud nõuded.

ii) 3. peatükk „Päritolureeglid ja -menetlused“, 3-A lisa „Sissejuhatavad märkused tootepõhiste päritolureeglite kohta“, 3-B lisa „Tootepõhised päritolureeglid“, 3-C lisa „Päritolukinnituse vorm“, 3-D lisa „Päritolukinnituse autentimise kord“, 3-E lisa „Päritolusertifikaat“, 3-F lisa „Ühisdeklaratsioon Andorra Vürstiriigi kohta“ ja 3-G lisa „Ühisdeklaratsioon San Marino Vabariigi kohta“;

iii) 17-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“;

iv) 17-B lisa „Vahekohtunike ja vaidluste kohtuvälise lahendamise teenuse osutajate käitumisjuhend“;

v) 17-C lisa „Vahendusmenetluse käik“ ning

vi) 18-A lisa „Ühiskomitee kodukord“;

e) kaaluda ja vajaduse korral võtta vastu otsuseid, millega antakse käesoleva lepingu sätete tõlgendusi, mis on lepinguosalistele ja 17. peatükis „Vaidluste lahendamine“ osutatud vahekohtutele siduvad;

f) võtta käesolevas lepingus ettenähtud juhtudel vastu otsuseid;

g) anda asjakohaseid soovitusi kõikides käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustes;

h) arutada ja kaaluda ettepanekuid tulevaseks koostööks, sealhulgas käesoleva lepingu järelevalve ja hindamise hõlbustamiseks; ning

i) võtta oma ülesannete täitmisel muid lepinguosaliste vahel kokku lepitud meetmeid.

ARTIKKEL 18.3

Erikomiteed

1. Ühiskomitee juurde moodustatakse järgmised erikomiteed:

a) kaubavahetuskomitee;

b) tolli- ja päritolureeglite komitee;

c) sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete komitee;

d) tehniliste kaubandustõkete komitee;

e) teenuskaubanduse ja digikaubanduse komitee;

f) intellektuaalomandi õiguste komitee;

g) kestlike toidusüsteemide komitee ning

h) kaubanduse ja kestliku arengu komitee.

2. Kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti või kui lepinguosalised ei ole kokku leppinud teisiti, tulevad erikomiteed kokku kord aastas lepinguosaliste esindajate poolt eelnevalt kokku lepitud kuupäeval ja päevakorraga. Kummagi lepinguosalise või ühiskomitee taotlusel võib vastastikusel kokkuleppel kokku kutsuda erakorralisi koosolekuid.

3. Erikomiteede koosolekud toimuvad vaheldumisi Euroopa Liidus ja Indias, kui lepinguosalised ei ole kokku leppinud teisiti. Erikomiteede koosolekud võivad vastavalt lepinguosaliste kokkuleppele toimuda näost näkku või asjakohaste sidevahendite abil.

4. Erikomiteede kaasesimehed on lepinguosaliste asjakohase tasandi esindajad.

5. Iga erikomitee võtab vastu oma töökorra hiljemalt esimesel käesoleva lepingu jõustumise järgsel koosolekul[1]. Kuni sellise töökorra vastuvõtmiseni kohaldatakse *mutatis mutandis* 18-A lisas „Ühiskomitee kodukord“ sätestatud ühiskomitee kodukorda.

6. Lepinguosaline tagab, et erikomitee koosolekul on iga päevakorras oleva küsimuse arutamisel esindatud kõik pädevad asutused, keda lepinguosaline peab asjakohaseks, ning et iga küsimust arutavad piisaval tasemel eksperdid. Iga lepinguosaline vastutab oma delegatsiooni koosseisu eest.

ARTIKKEL 18.4

Erikomiteede ülesanded

1. Lisaks käesoleva lepingu asjaomastes peatükkides sätestatud eriülesannetele teevad erikomiteed oma vastutusalasse kuuluvate peatükkidega seotud küsimustes järgmist:

a) jälgivad nende rakendamist ja vaatavad selle läbi ning tagavad nende nõuetekohase toimimise;

[1] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et õigus võtta vastu kodukord hõlmab õigust võtta vastu selle hilisemaid muudatusi.

b) aitavad ühiskomiteel täita tema ülesandeid, eelkõige andes aru ühiskomiteele ja täites ülesandeid, mis ühiskomitee on neile määranud;

c) teevad ettevalmistavat tehnilist tööd, mis on vajalik ühiskomitee ülesannete toetamiseks, sealhulgas ühiskomitee otsuste või soovituste vastuvõtmiseks;

d) tagavad organi, kus lepinguosalised saavad vahetada teavet, arutada parimaid tavasid ja jagada rakendamise kogemusi;

e) teatavad ühiskomiteele piisavalt aegsasti oma koosolekute kuupäeva ja päevakorra ning

f) teatavad ühiskomiteele iga koosoleku tulemustest ja järeldustest.

2. Lisaks käesoleva lepingu asjaomastes peatükkides sätestatud eriülesannetele võivad erikomiteed teha oma vastutusalasse kuuluvate peatükkidega seotud küsimustes järgmist:

a) arutada tehnilisi küsimusi, ilma et see piiraks 17. peatüki „Vaidluste lahendamine“ kohaldamist; ning

b) võtta käesolevas lepingus ettenähtud juhtudel vastu otsuseid või anda soovitusi.

ARTIKKEL 18.5

Ühiskomitee ja erikomiteede otsused ning soovitused

1. Otsused ja soovitused võetakse vastu vastastikusel kokkuleppel.

2. Ühiskomitee otsused on lepinguosalistele ja 17. peatükis „Vaidluste lahendamine“ osutatud vahekohtutele siduvad. Erikomiteede otsused, mis on seotud nende vastutusalasse kuuluvate peatükkidega, on lepinguosalistele siduvad.

3. Soovitused ei ole siduvad.

ARTIKKEL 18.6

Sidusrühmade osalemine

Kumbki lepinguosaline edendab asjaomaste valitsusväliste sidusrühmade osalemist käesoleva lepingu rakendamises, eelkõige tehes koostööd oma vastavate artiklis 18.7 „Sisekonsultatsioonimehhanism“ osutatud riigisiseste konsultatsioonimehhanismidega.

ARTIKKEL 18.7

Sisekonsultatsioonimehhanism

1. Ühe aasta jooksul pärast käesoleva lepingu jõustumise kuupäeva, loob kumbki lepinguosaline uue või määrab olemasoleva sisekonsultatsioonimehhanismi, et lepinguosalist käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustes nõustada. Kumbki lepinguosaline hõlbustab käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustes asjaomaste valitsusväliste sidusrühmade piisavat ja tasakaalustatud esindatust. Käesoleva lepingu eri peatükkide või sätete rakendamise arutamiseks võib sisekonsultatsioonimehhanismi kokku kutsuda eri koosseisudes.

2. Kumbki lepinguosaline kohtub korrapäraselt ja tavaliselt vähemalt kord aastas oma sisekonsultatsioonimehhanismiga, mis võib esitada kõnealusele lepinguosalisele seisukohti käesoleva lepingu rakendamise kohta.

3. Kumbki lepinguosaline teeb üldsusele kättesaadavaks teabe oma sisekonsultatsioonimehhanismi kohta ja määrab kontaktpunkti, et hõlbustada sidusrühmade kaasamist.

ARTIKKEL 18.8

Kiirreageerimise kord

1. Käesoleva lepinguga hõlmatud valdkondades loovad lepinguosalised spetsiaalse ja kiirendatud mehhanismi, et:

a) lahendada üldkohaldatavatest meetmetest tulenevaid küsimusi või probleeme, mis tekitavad või ähvardavad tekitada lepinguosaliste vahelises kaubanduses märkimisväärseid häireid või takistusi;

b) käsitleda ja püüda lahendada küsimusi või probleeme, mis on seotud lepinguosalise tulevaste või kavandatavate regulatiivsete algatuste või arengusuundadega, mis tekitavad või ähvardavad tekitada lepinguosaliste vahelises kaubanduses märkimisväärseid häireid või takistusi, või

c) arutada käesoleva lepinguga seotud peamisi rakendusküsimusi, millel on märkimisväärne mõju lepinguosaliste vahelisele kahepoolsele kaubandusele.

2. Lepinguosalised tunnistavad vajadust vältida käesoleva lepingu kohaste protsesside dubleerimist. Seetõttu võib lepinguosaline kasutada seda mehhanismi siis, kui küsimus on kiireloomuline või kui seda käesoleva lepingu alusel loodud erikomiteede tavapärase töö käigus rahuldavalt ei lahendata.

3. Lõikes 1 ette nähtud olukordades võib lepinguosaline esitada teisele lepinguosalisele oma kontaktpunkti kaudu taotluse kutsuda kokku asjaomase erikomitee kiireloomuline koosolek. Selline taotlus peab sisaldama piisavalt üksikasju meetme, regulatiivse algatuse või rakendusküsimuse kohta, meetme tegeliku või eeldatava mõju kohta kaubandusele ning arutlusele tulevate konkreetsete küsimuste või probleemide kohta. Kui taotlus ei kuulu asjaomase erikomitee pädevusse, tagab kumbki lepinguosaline piisava eksperditeadmiste taseme.

4. Taotluse saanud lepinguosaline vastab hiljemalt kümne päeva jooksul pärast lõikes 3 osutatud taotluse saamist, et leppida kokku asjaomase erikomitee koosoleku kuupäev ja vorm. Koosolek toimub hiljemalt 45 päeva pärast taotluse saanud lepinguosalise vastuse kuupäeva või muul vastastikku kokkulepitud kuupäeval.

5. Asjaomane erikomitee arutab küsimust lepinguosaliste vahel vahetatud teabe põhjal. Pärast küsimuse arutamist saadab erikomitee hiljemalt 30 päeva pärast koosoleku kuupäeva ühiskomiteele üksikasjaliku aruande, mis võib sisaldada järeldusi ja soovitusi, sealhulgas kavandatavaid meetmeid.

6. Kui lepinguosaline leiab pärast seda, kui asjaomane erikomitee on saatnud lõike 5 kohaselt ühiskomiteele oma aruande, et küsimust tuleb täiendavalt kaaluda, võib ta taotleda, et küsimust arutaks ühiskomitee, mis koosneb artikli 18.1 „Ühiskomitee“ lõikes 4 osutatud määratud isikutest. Ühiskomitee tuleb kokku hiljemalt 30 päeva pärast sellise taotluse saamist või muul vastastikku kokku lepitud kuupäeval, et aruannet kaaluda ja võtta oma ülesannete täitmisel meetmeid, milles lepinguosalised võivad kokku leppida.

7. Kui lõikes 6 osutatud ühiskomitee koosolekul ei leita vastastikku kokkulepitud lahendust, tuleb lepinguosalise taotlusel kokku artikli 18.1 „Ühiskomitee“ lõikes 4 osutatud ministrite tasandi ühiskomitee, et vaadata küsimus läbi hiljemalt 45 päeva jooksul pärast lõikes 6 osutatud kohtumise kuupäeva või muul vastastikku kokkulepitud kuupäeval.

8. Kui ministrite tasandi ühiskomitee jõuab selles küsimuses võetavates meetmetes kokkuleppele, teatab asjaomane lepinguosaline 60 päeva jooksul teisele lepinguosalisele kavandatavatest järelmeetmetest.

9. Käesoleva artikliga ei piirata lepinguosalise 17. peatükist „Vaidluste lahendamine“ tulenevaid õigusi ega kohustusi.

ARTIKKEL 18.9

Kontaktpunktid

Hiljemalt 60 päeva pärast käesoleva lepingu jõustumise kuupäeva määrab kumbki lepinguosaline kontaktpunkti, et hõlbustada käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustes lepinguosalistevahelist teabevahetust, ning teatab teisele lepinguosalisele kontaktpunkti kontaktandmed. Kumbki lepinguosaline teatab teisele lepinguosalisele viivitamata kõnealuste kontaktandmete muutumisest.

19. PEATÜKK

ÜLDSÄTTED JA ERANDID

ARTIKKEL 19.1

Jooksevkonto

Ilma et see piiraks käesoleva lepingu muude sätete kohaldamist, lubab kumbki lepinguosaline teha vabalt konverteeritavas valuutas ja vastavalt 22. juulil 1944 Bretton Woodsis sõlmitud Rahvusvahelise Valuutafondi põhikirjale (edaspidi „Rahvusvahelise Valuutafondi põhikiri“) makseid ja ülekandeid, mis on seotud jooksevkonto tehingutega, mis kuuluvad käesoleva lepingu kohaldamisalasse[1].

[1] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et 8. peatüki „Teenuskaubandus“ puhul kohaldatakse artiklit 19.1 „Jooksevkonto“ üksnes selliste maksebilansi jooksevkonto tehingutega seotud maksete ja ülekannete suhtes, mis on seotud lepinguosalise poolt kõnealuse peatüki alusel võetud erikohustustega.

ARTIKKEL 19.2

Kapitali liikumine

Ilma et see piiraks käesoleva lepingu muude sätete kohaldamist, lubab kumbki lepinguosaline 8. peatüki „Teenuskaubandus“ kohaldamisel ja selles sätestatud turulepääsu erikohustuste ulatuses maksebilansi kapitali- ja finantskonto tehingute puhul kapitali liikumist.

ARTIKKEL 19.3

Kapitali liikumist, makseid või ülekandeid mõjutavad meetmed

Ühtki artikli 19.1 „Jooksevkonto“ ja artikli 19.2 „Kapitali liikumine“ sätet ei tõlgendata nii, et need takistavad lepinguosalisi kohaldamast õiglaselt ja mittediskrimineerivalt ning viisil, mis ei kujuta endast maksete, ülekannete või kapitali liikumise varjatud piiramist, riigisiseseid õigusnorme, millega käsitletakse järgmist:

a) pankrotti, maksejõuetust, pankade finantsseisundi taastamist ja kriisilahendust või võlausaldajate õiguste kaitset;

b) finantsinstrumentide emiteerimist, nendega kauplemist või tehingute tegemist;

c) finantsaruandlust või kapitali liikumise, maksete või ülekannete arvestuse pidamist, kui see on vajalik õiguskaitse- või finantsjärelevalveasutuste abistamiseks;

d) kuritegusid või süütegusid, eksitavaid või petturlikke tavasid ning kriminaaltulu tagasinõudmist;

e) kohtu-, haldus- või vahekohtumenetlustes või kohtulaadsetes menetlustes tehtud korralduste, otsuste või teadete täitmist;

f) sotsiaalkindlustust, riiklikke pensioniskeeme või kohustuslikke säästuskeeme või

g) maksustamist.

ARTIKKEL 19.4

Ajutised kaitsemeetmed

1. Erandlike asjaolude korral, kui esinevad tõsised probleemid Euroopa Liidu majandus- ja rahaliidu toimimises või India raha- ja vahetuskursi poliitika toimimises või esineb nende tekkimise oht, võib asjaomane lepinguosaline kehtestada või jätta kehtima kapitali liikumise, maksete või ülekannetega seotud kaitsemeetmed, kuni tavapärased tingimused on taastatud.

2. Lõikes 1 osutatud meetmed peavad piirduma rangelt vajalikuga.

ARTIKKEL 19.5

Piirangud maksebilansi ja välispositsiooni raskuste korral

1. Kui lepinguosalisel tekib tõsiseid maksebilansiraskusi või välisrahastusega seotud raskusi või on oht, et neid võib tekkida, võib ta võtta vastu või jätta kehtima piiravaid meetmeid kapitali liikumise, maksete või ülekannete suhtes[1].

[1] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et tõsised maksebilansiraskused või välisrahastusega seotud raskused või nende oht võivad muu hulgas olla tingitud raha- või vahetuskursipoliitikaga seotud tõsistest raskustest või nende ohust.

2. Lõikes 1 osutatud meetmed:

a) peavad olema kooskõlas Rahvusvahelise Valuutafondi põhikirjaga;

b) ei tohi olla ulatuslikumad, kui lõikes 1 kirjeldatud asjaoludel vajalik;

c) peavad olema ajutised ja need tuleb järk-järgult kõrvaldada, kui lõikes 1 kirjeldatud olukord paraneb;

d) ei tohi tekitada põhjendamatut kahju teise lepinguosalise kaubandus-, majandus- ega finantshuvidele ning

e) ei tohi olla diskrimineerivad võrreldes nendega, mida võetakse kolmandate riikide suhtes samasuguses olukorras.

3. Pooled võivad kaubavahetusega seoses võtta vastu või jätta kehtima piiravaid meetmeid, et kaitsta oma välisfinantspositsiooni või oma maksebilanssi. Need meetmed peavad olema kooskõlas 1994. aasta üldise tolli- ja kaubanduskokkuleppe (edaspidi „GATT 1994“) ja GATT 1994 maksebilansisätete käsitusleppega.

4. Pooled võivad teenuskaubandusega seoses võtta vastu või jätta kehtima piiravaid meetmeid, et kaitsta oma välisfinantspositsiooni või maksebilanssi. Need meetmed peavad olema kooskõlas teenuskaubanduse üldlepingu (edaspidi „GATS“) XII artikliga.

5. Lepinguosaline, kes jätab kehtima või võtab lõikes 1 osutatud meetmed, teatab nendest viivitamata teisele lepinguosalisele.

6. Kui sellega ei dubleerita WTO ega Rahvusvahelise Valuutafondi raames toimuvat protsessi, alustab lepinguosaline, kes kehtestab või jätab kehtima lõike 1 kohased piirangud, teise lepinguosalise taotlusel kaubavahetuskomitees või teenuskaubanduse ja digikaubanduse komitees teise lepinguosalisega alates teatamise kuupäevast viivitamata konsultatsioone, et tema kehtestatud või kehtima jäetud meetmed läbi vaadata.

## ARTIKKEL 19.6

### Teabe avalikustamine ja konfidentsiaalse teabe käsitlemine

1. Ühtki käesoleva lepingu sätet ei tõlgendata nii, nagu kohustaks see lepinguosalist tegema kättesaadavaks konfidentsiaalset teavet, mille avalikustamine

a) kahjustaks õiguskaitset;

b) oleks muul viisil vastuolus avalike huvidega;

c) oleks selle õigus- ja haldusnormidega keelatud või

d) kahjustaks konkreetsete riigi- või eraettevõtete õigustatud ärihuve,

välja arvatud juhul, kui vahekohus taotleb sellist konfidentsiaalset teavet 17. peatüki „Vaidluste lahendamine“ kohases vaidluste lahendamise menetluses. Kui selline teave esitatakse, tagab vahekohus konfidentsiaalsuse täieliku kaitse.

2. Kui lepinguosaline esitab teisele lepinguosalisele, ühiskomiteele või erikomiteedele teavet, mida peetakse tema õigusnormide kohaselt konfidentsiaalseks ja mis on sellisena määratletud, käsitleb teine lepinguosaline seda teavet konfidentsiaalsena.

3. Käesoleva lepingu kohaselt esitatud konfidentsiaalset teavet kasutatakse üksnes sel eesmärgil, milleks see on esitatud[1].

4. Olenemata lõigetest 2 ja 3 võib käesoleva lepingu kohaselt esitatud konfidentsiaalset teavet edastada kolmandale isikule teabe esitanud lepinguosalise eelneval nõusolekul.

[1] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et see hõlmab ka kohtu- või kohtulaadseid menetlusi, mis on seotud teabe esitamise eesmärgiga.

ARTIKKEL 19.7

Üldised erandid

1. 2. peatüki „Kaubavahetus“, 3. peatüki „Päritolureeglid ja -menetlused“, 4. peatüki „Toll ja kaubanduse lihtsustamine“, 5. peatüki „Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmed“, 6. peatüki „Tehnilised kaubandustõkked“, 9. peatüki „Digikaubandus“ ning artikli 19.1 „Jooksevkonto“ kohaldamisel lisatakse GATT 1994 artikkel XX, sealhulgas selle märkused ja lisasätted, käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

2. Arvestades nõuet, et asjaomaseid meetmeid ei või kohaldada viisil, mis kujutaks endast meelevaldset või põhjendamatut diskrimineerimist riikide vahel, kus valitsevad samasugused tingimused, või teenuskaubanduse varjatud piiramist, ei tõlgendata ühtki 8. peatüki „Teenuskaubandus“, 9. peatüki „Digikaubandus“, artikli 19.1 „Jooksevkonto“ ega artikli 19.2 „Kapitali liikumine“ sätet nii, nagu takistaks see kumbagi lepinguosalist vastu võtmast või rakendamast meetmeid, mis on

a) vajalikud avaliku julgeoleku[1] või kõlbluse kaitseks või avaliku korra tagamiseks[2];

[1] Suurema selguse huvides olgu märgitud, et 8. peatüki „Teenuskaubandus“, 9. peatüki „Digikaubandus“, artikli 19.1 „Jooksevkonto“ ja artikli 19.2 „Kapitali liikumine“ kohaldamisel võib avalik julgeolek hõlmata meetmeid, mille eesmärk on kaitsta side-, elektri- ja veetaristuga seotud elutähtsat avalikku taristut, olgu see siis riigi- või eraomanduses, tahtlike katsete eest sellise taristu toimimine peatada või seda kahjustada.

[2] Avaliku julgeoleku ja avaliku korra erandeid võib kohaldada üksnes juhul, kui esineb tõeline ja piisavalt tõsine oht mõnele ühiskonna põhihuvile.

b) vajalikud inimeste, loomade või taimede elu või tervise kaitseks või

c) vajalikud selleks, et tagada vastavus õigusnormidele, mis ei ole vastuolus käesoleva lepingu sätetega, sealhulgas õigusnormidele, mis käsitlevad:

i) petturlike ja kuritahtlike tavade takistamist või teenuslepingute rikkumise tagajärgede lahendamist;

ii) üksikisikute eraelu puutumatuse kaitset isikuandmete töötlemisel ja levitamisel ning isiklike andmestike ja kontode konfidentsiaalsuse kaitset või

iii) ohutust;

d) vastuolus artikliga 8.5 „Võrdne kohtlemine“, tingimusel et erineva kohtlemise eesmärk on tagada teise lepinguosalise teenuste või teenuseosutajatega seotud otseste maksude õiglane või tõhus[1] määramine või kogumine;

e) vastuolus artikliga 8.6 „Enamsoodustusrežiim“, tingimusel et režiimi erinevus tuleneb topeltmaksustamise vältimise lepingust või topeltmaksustamise vältimise sätetest mis tahes muus rahvusvahelises lepingus või kokkuleppes, millega lepinguosaline on seotud.

---

[1] Nende meetmete hulka, mille eesmärk on tagada otseste maksude õiglane ja tõhus määramine või kogumine, kuuluvad lepinguosalise maksusüsteemi raames võetud meetmed,

a) mida kohaldatakse mitteresidentidest teenuseosutajate suhtes, võttes arvesse asjaolu, et mitteresidentide maksukohustus määratakse kindlaks poole territooriumilt pärinevate või sellel paiknevate maksustatavate objektide alusel; või

b) mida kohaldatakse mitteresidentide suhtes, et tagada maksude määramine või kogumine lepinguosalise territooriumil, või

c) mida kohaldatakse mitteresidentide või residentide suhtes, et takistada maksude vältimist või nendest kõrvalehoidmist, sealhulgas maksukuulekusmeetmed; või

d) mida kohaldatakse teise lepinguosalise territooriumil või territooriumilt osutatavate teenuste tarbijate suhtes, et tagada seoses selliste tarbijatega lepinguosalise territooriumil paiknevatest allikatest tulenevate maksude määramine või kogumine; või

e) millega eristatakse teistest ettevõtjatest ja teenuseosutajatest need, kelle suhtes kehtivad üleilmselt maksustatavatelt objektidelt kogutavad maksud, võttes arvesse asjaolu, et nende asjaomased maksubaasid on erinevad; või

f) millega määratakse, eraldatakse või jaotatakse residentide või kohalike filiaalide või omavahel seotud isikute või ühe ja sama isiku eri filiaalide vahel tulu, kasumit, kahju või mahaarvamisi või laene, et kaitsta lepinguosalise maksubaasi.

Artikli 19.7 lõike 2 punktis d ja käesolevas joonealuses märkuses esinevad maksustamisalased definitsioonid ja mõisted määratakse kindlaks vastavalt kõnealust meedet rakendava lepinguosalise seadustes sätestatud maksustamisalaste definitsioonide ja mõistete või nendega võrdväärsete või samalaadsete definitsioonide ja mõistete järgi;

ARTIKKEL 19.8

Julgeolekuerandid

Ühtegi käesoleva lepingu sätet ei tõlgendata nii:

a) nagu kohustaks see lepinguosalist esitama teavet või võimaldama juurdepääsu teabele, mille avalikustamist ta peab oma olulisi julgeolekuhuve kahjustavaks, või

b) nagu takistaks see lepinguosalist võtmast meetmeid, mida ta peab vajalikuks selleks, et kaitsta oma olulisi julgeolekuhuve:

   i) seoses relvade, laskemoona ja sõjavarustuse tootmise või nendega kauplemisega ning muude kaupade ja materjalide, teenuste ja tehnoloogiaga seotud kauplemise ja tehingutega ning majandustegevusega, mille otsene või kaudne eesmärk on relvajõudude varustamine;

   ii) seoses lõhustuvate ja ühinevate tuumamaterjalidega või ainetega, millest neid saadakse, või

iii) sõja ajal või muudes rahvusvaheliste suhete hädaolukordades, või

c) nagu takistaks see lepinguosalist võtmast meetmeid, et täita ÜRO põhikirjast tulenevaid kohustusi rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks.

ARTIKKEL 19.9

Maksustamine

1. Ükski käesoleva lepingu säte ei mõjuta India ega Euroopa Liidu või selle liikmesriikide õigusi ja kohustusi, mis tulenevad mis tahes maksulepingust. Käesoleva lepingu ja mis tahes sellise maksulepingu vahelise vastuolu korral kohaldatakse vastuolu ulatuses maksulepingut.

2. Artiklit 8.6 „Enamsoodustusrežiim“ ei kohaldata maksulepingu alusel lepinguosalise antud eelise suhtes.

## 20. PEATÜKK

## LÕPPSÄTTED

### ARTIKKEL 20.1

### Lisad, liited ja joonealused märkused

Käesoleva lepingu lisad, liited ja joonealused märkused moodustavad käesoleva lepingu lahutamatu osa.

### ARTIKKEL 20.2

### Üksikisiku õigused

1. Ühtki käesoleva lepingu sätet ei tõlgendata nii, nagu annaks see otseselt õigusi või paneks kohustusi muudele isikutele peale lepinguosaliste või võimaldaks käesolevale lepingule lepinguosalise õigussüsteemis otseselt tugineda.

2. Lepinguosaline ei näe oma õiguse kohaselt ette nõudeõigust teise lepinguosalise vastu põhjusel, et teise lepinguosalise meede on vastuolus käesoleva lepinguga.

ARTIKKEL 20.3

Kohustuste täitmine

1. Kumbki lepinguosaline võtab käesolevast lepingust tulenevate kohustuste täitmiseks vajalikud meetmed, et tagada käesolevas lepingus sätestatud eesmärkide saavutamine.

2. Lepinguosalised tuletavad meelde kohustused, mis on sätestatud 20. detsembril 1993 Brüsselis sõlmitud Euroopa Ühenduse ja India Vabariigi vahelise partnerlus- ja arengukoostöölepingu artikli 1 lõikes 1. Need kohustused kujutavad endast käesoleva lepingu olulisi tingimusi.

ARTIKKEL 20.4

Üldine läbivaatamine

1. Ühiskomitee vaatab käesoleva lepingu selle eesmärkide edendamiseks tervikuna läbi viie aasta jooksul alates käesoleva lepingu jõustumisest ja seejärel iga viie aasta järel või lepinguosaliste kokkulepitud ajal.

2. Lõike 1 kohasel läbivaatamisel võetakse arvesse järgmist:

a) eesmärki veelgi avardada turulepääsu tingimusi;

b) et käesoleva lepingu rakendamisest ja üldisest toimimisest tuleneksid vastastikku kasulikud tulemused;

c) käesoleva lepingu alusel loodud asjaomaste erikomiteede ja muude organite tööd, sealhulgas asjaomaste peatükkide kohaseid läbivaatamisi, ning

d) muid küsimusi, milles lepinguosalised võivad kokku leppida.

ARTIKKEL 20.5

Muudatused

1. Lepinguosalised võivad käesolevat lepingut muuta kirjaliku kokkuleppega.

2. Lõikes 1 osutatud muudatused jõustuvad kooskõlas artikliga 20.6 „Jõustumine“ *mutatis mutandis*.

3. Olenemata käesoleva artikli lõigetest 1 ja 2 võib ühiskomitee võtta vastu otsuseid käesoleva lepingu muutmiseks vastavalt artikli 18.2 „Ühiskomitee ülesanded“ lõike 2 punktile d. Ühiskomitee otsuses määratakse kindlaks muudatuste jõustumise kuupäev.

ARTIKKEL 20.6

Jõustumine

1. Käesolev leping jõustub teise kuu esimesel päeval pärast kuupäeva, mil lepinguosalised on vahetanud kirjalikke teateid kinnitusega selle kohta, et nad on lõpetanud selleks vajalikud õiguslikud sisemenetlused. Lepinguosalised võivad kokku leppida, et käesolev leping jõustub mõnel muul kuupäeval.

2. Lõikes 1 osutatud teated saadetakse Euroopa Liidu puhul Euroopa Liidu Nõukogu peasekretärile ning India puhul India valitsuse kaubandus- ja tööstusministeeriumi kaubandusosakonna sekretärile.

ARTIKKEL 20.7

Uute riikide ühinemine Euroopa Liiduga

1. Euroopa Liit teavitab Indiat igast kolmanda riigi esitatud taotlusest Euroopa Liiduga ühinemiseks.

2. Läbirääkimiste ajal Euroopa Liidu ja lõikes 1 osutatud riigi vahel teeb Euroopa Liit järgmist:

a) esitab India taotluse korral võimaluste piires kogu teabe, mis on seotud käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustega, ning

b) võtab arvesse kõiki India väljendatud muresid.

3. Euroopa Liit teatab Indiale kolmanda riigi Euroopa Liiduga ühinemist käsitleva mis tahes lepingu allkirjastamise ja jõustumise kuupäeva.

4. Ühiskomitee uurib kolmanda riigi Euroopa Liiduga ühinemise mõju käesolevale lepingule piisavalt varakult enne sellise ühinemise kuupäeva.

5. Lepinguosalised teevad enne käesoleva lepingu jõustumise kuupäeva kolmanda riigi Euroopa Liiduga ühinemisel vajalikus ulatuses järgmist:

a) muudavad lepingut vastavalt artiklile 20.5 „Muudatused“ või

b) kehtestavad ühiskomitee otsusega käesoleva lepinguga seotud muud vajalikud kohandused või üleminekukorra.

ARTIKKEL 20.8

Lepingu lõpetamine

1. Käesolev leping kehtib tähtajatult, välja arvatud juhul, kui lepinguosaline selle lõpetab.

2. Lepinguosaline võib teatada teisele lepinguosalisele oma kavatsusest käesolev leping lõpetada. Nimetatud teade saadetakse Euroopa Liidu puhul Euroopa Liidu Nõukogu peasekretärile ning India puhul India valitsuse kaubandus- ja tööstusministeeriumi kaubandusosakonna sekretärile. Lepingu lõpetamine jõustub kuus kuud pärast kõnealuse teate saamist, kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti.

ARTIKKEL 20.9

Autentsed tekstid

Käesolev leping on koostatud kahes eksemplaris ja on autentne keeles, milles selle üle läbirääkimisi peeti.